

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

**“KIRGIZ TUUSU” GAZETESİNİN İLK YILI VE
KIRGIZ BASINININ DOĞUŞU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Elmira SALKARBKOVA**

**Niğde
Eylül, 2015**

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

“KIRGIZ TUUSU” GAZETESİNİN İLK YILI VE
KIRGIZ BASINININ DOĞUŞU

YÜKSEK LİSANS TEZ

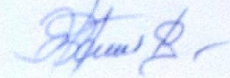
Hazırlayan
Elmira SALKARBEKOVA

Danışman :Doç. Dr. Hikmet KORAŞ
Üye : Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA
Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet BÜYÜKAKKAŞ

Niğde
Eylül, 2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Kırgız Tuusu Gazetesinin ilk yılı ve Kırgız Basının Doğuşu" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.
28/09/2015

Elmira SALKARBKOVA

ONAY SAYFASI

Doç. Dr. Hikmet KORAS danışmanlığında Elmira SALKARBEKOVA tarafından hazırlanan "Kırgız Tuusu Gazetesinin İlk Yılı ve Kırgız Basımının Doğuşu" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 28/09/2015

JÜRİ :

Danışman : Doç. Dr. Hikmet Koras

Üye : Doç. Dr. Cihad İsmailova

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet Başgökalp

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDEROĞLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Orhun Kitabeleri ve Çin kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre Türk kavimleri içinde en köklü tarihe sahip olan topluluk Kırgız Türkleridir. Kırgız adı M.Ö. 2 asırdan beri varlığını devam ettirmesine rağmen Kırgızların diğer Türk boylarına göre gözle kaydedilir bir gelişme gösterememiş olmasının bir çok sebebi vardır. Bu durumun yegane sebebi tarihsel süreç içerisinde Kırgızların çok hareketli olması ve düşmanları tarafından sürekli tehlike olarak algılanıp her fırsatta saldırıya maruz kalmalarındandır.

Kırgızlar sadece dış düşmanlarla mücadele etmemiş bir çok kez kardeş kavgaları ile de uğraşmak zorunda kalmışlardır. Bu yoğun mücadele neticesinde bir tarihin çeşitli dönemlerinde sıkı misyonerlik ve asimilasyon uygulamalarına da maruz kalmışlardır. Geçmişte Kalmuklar ve Çinlilerin yoğun baskı ve hucumlarına uğrayan Kırgızları son dönemde ise Ruslar yok etmek için çok yönlü faaliyetler yürütmüşlerdir.

16-17. yüzyıllardan itibaren bütün Türk dünyasında başlayan gerileme Kırgız coğrafyasında da kendini hissettirir. Türk milletinin meskun olduğu büyük coğrafya doğu, batı, kuzey ve güney olarak parçalanır. Ruslar, Astrahan, Kazan ve Başkurdistan'ı işgal etmiş, Kırgız ve Uygur bozkırları Moğolistan tarafından Kalmukların baskısına uğramıştır. Ancak verilen çeşitli kaynakların çoğunda Hokand Hanlığının zamanında, Hokand Hanlığının idaresinin zayıflamasıyla perişan hale düşen Türk halklarının-ilk başta Kazakların arkasından diğer toplulukların-Ruslardan destek istediğini ve korunmak için onların idaresi altına kendi istekleriyle girdiğini ifade ederler. Fakat bu yazılıp çizilenlerin aksine, Türkistan ve onun içinde Kırgızlar bu toprakları Ruslara vermemek için canlarını feda etmekten kaçınmamışlardır. 1930'da Ruslar Kazak Kırgız topraklarının verimli bölgelerini yerel halkın elinden alarak buralara Rus göçmenlerin yerleştirmişlerdir. 1892-1898'de yerleşenlerin sayısı epeyce artmıştır ve bununla yetinmeyip yerleştikleri yerlerin adlarını bile kendilerine göre değiştirmişlerdir. Rusların kışkırtmalarından dolayı yerel halkın çeşitli boyları arasında büyük çatışmalar olmuştur bu durum zaten zayıf düşen halkın durumunu daha da berbatlaştırarak Rusların kendi politikalarını daha rahat bir şekilde yürütebilmesini sağlamıştır. En son Alay Kırgızları yıllarca direnmelerine rağmen her taraftan baskı görerek Ruslara tabi olmak zorunda kalmışlardır.

Rusların bölgeye gelmesi ile başlayan baskı ve girişilen asimilasyon hareketleri had safhaya ulaşır. Ruslar oluşan yeni duruma halkı alıştırmak için basın en büyük propaganda aracı olarak kullanır. Kendi istek ve arzuları doğrultusunda hareket etmesi koşuluyla yeni haberleşme araçlarının yayına başlamasına imkan tanır. Halka ulaşmada büyük bir güç haline gelen basın ve yayın Kırgız toplumunun gelişmesine bir çok yönde olumlu ve olumsuz sonuçları ile etki etse de bir çok aydın ve milliyetperverin yetişmesi ve sesini halka duyurmasına da vesile olur.

Bahse konu basın ve yayın araçlarının en önemlilerinden biri de Erkin Too gazetesidir.

Tez'in konusunun belirlenmesinde, araştırma ve yazım sürecinde sabırla hatalarımı düzelterip, hiçbir zaman yardımını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Hikmet KORAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, bana güven duyup, cesaret verip çalışmam boyunca manevî ve maddi destek veren saygı değer hocalarım Doç. Dr. Cıldız İsmailova ve Yrd. Doç. Dr. Enver Kapağan'a şükran borçluyum.

Çalışma süresinde iyi dilek ve dualarıyla bu tezin çıkmasını benim kadar isteyen, beni ben yapan babam Salkarbek Atamkulov'a sonsuz teşekkürlerimle...

Elmira SALKARBEKOVA

Niğde 2015

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRGIZ TUUSU GAZETESİNİN İLK YILI VE KIRGIZ BASINININ DOĞUŞU

SALKARBKOVA, Elmira

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hikmet KORAŞ

Eylül, 2015, 263 sayfa

Türklerin ilk yazılı belgelerinde adı geçen en eski Türk boylarından birisi olan Kırgızlar özellikle 20 asır başlarında sürekli savaş ve işgaller nedeniyle gücünü kaybetmiştir. 1917’de olan Büyük Ekim devriminden sonra tamamen zayıf düşen halk kendi yurdunda serserilere dönüp köle olarak çalışmak zorunda kalmış, mal-mülk ve yurdunu kaybetmiştir. Zor duruma düşen halk, Sovyetler Birliğinin uyguladığı politikayı kabul etmek zorunda kalmıştır. Gelecekte özgür bir hayat vaat eden hükümetin sözüne inanarak sosyalizmi kabullenmek mecburiyetinde kalmıştır.

1922’de Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ilan edilmiştir. 31 Ocak 1924’te ise Birliğin anayasası kabul edilerek, Sovyetler Birliğini oluşturan yeni Cumhuriyetlerin nüfus ve sınırlarının belirlenmesi ile yeni dönem başlamıştır. Dolayısıyla Kırgızlar ve diğer Türk toplulukları; sosyal, ekonomik, kültürel, siyasî olarak değişime uğramışlardır. Medreseler ve yeni Usul-i Cedid okulları zorla kapatılarak yerine Rus okulları açılmıştır. Böylece Türkistan halkı kültürel bir asimilasyon yaşamıştır. Bu uygulanan baskılar edebiyat ve basını derinden etkilemiştir.

Komunist Parti’sinin gazetelerle ilgili almış olduğu kararlar katı bir şekilde uygulanmış, yayınlanacak her yazı önceden kontrol edilerek sadece uzmanların gerekli gördüğü makale ve röportajlar yayınlanabilmiştir. 1924’de ilk defa Kırgızca yayımlanan “*Erkin-Too*” gazetesinde parti haberleri, hayvancılık, okuma ve okutma gibi konular işlenmiştir. Rejime karşı olabilecek yazıların yazarı ya belirtilmemiş ya da mahlas kullanılmıştır. Siyasî makaleler sorgulanıp, yazarları 1937’de katliama

uğramışlardır. “Erkin-Too” gazetesi, Kırgızistan bağımsızlığa kavuştuktan sonra, 1991 yılından itibaren-“Kırgız Tuusu” adını almıştır. “Erkin-Too” gazetesi daha sonra Kırgız dilinde yayınlanacak gazetelerin çıkışına neden olmuştur ve modern edebiyatın başlangıcı da olmuştur.

Bu çalışmamızda Kırgız Halkının kısa tarihine değinerek Ruslar tarafından uygulanan büyük soykırım “Ürkün” isyanının ve Sovyet Birliği rejiminin Halkın daha sonraki hayat biçimine, kültürel gelişimine olan etkisinden bahsederek basının ortaya çıkışındaki zorlukları inceledik. Kırgızca yayımlanan ilk gazete “Kırgız Tuusu”nun 1924’te Taşkent’te yayınlanan ilk üç sayısı çalışılarak Arap harfleri ile yayımlanmış gazetedeki metinler transkribe edilip Türkiye Türkçesine aktarılarak değerlendirilip örnek olarak verildi.

Anahtar Kelimeler: Ekim Devrimi, Sovyetler Birliği, Kırgız Basını, Erkin-Too

ABSTRACT

MASTER THESIS

FIRST YEAR OF KYRGYZ TUUSI NEWSPAPER AND THE BIRTH OF THE KYRGYS PRESS

SALKARBKOVA, Elmira

Turkish Language and Literary Administration

Supervisor: Assoc. Dr. Hikmet KORAŞ

September, 2015, 263 pages

In one of the first written Turkish documents said about the old Turkish lineage Kyrgyz who has lost his power due to continuous wars and occupations. Especially after the Great October Revolution in 1917 rich people became very poor and were completely outcast in their own country and were forced to work as slaves , they have lost their possessions and houses. People falled in very difficult situation and they accepted the policies of Soviet Union. Believing into the promises of government about free life they accepted socializm.

In 1922, the Soviet Union was created. At the date 31 January 1924 with accepting new constitution of Soviet Union and determining of population and borders new era began. Thus, Kyrgyz and other Turkish communities were altered social, economic, cultural and political. Madrasas and Usul-i Jadid schools were closed by force and instead of them new Russian schools were opened. So Turkistan people experienced cultural assimilation. This thoroughly implemented activities influenced the literature and the press.

Decisions taken by Communist Party about Soviet press principles of the newspaper should be applied strictly, each text was going to be published and checked by experts and only those interviews and topics which were seemed as necessary could be published. In 1924 in the first newspaper released in Kyrgyz language "Erkin-Too" were treated such subjects as situation in the party , livestock, reading and teaching reading. The author of the article may be used against the regime either non specified or used pseudonym. Political articles were questioned, the authors were sent to repression in 1937. After Kyrgyzstan gained independence, particularly since

the 1991 "Erkin-Too" newspaper was named to "Kyrgyz Tuu". "Erkin-Too" newspaper has caused the publishing of the Kyrgyz language newspaper in future and became the beginning of modern literature.

In this study drawing to the process of history of Kyrgyz people we examined the genocide practiced by Russians, revolt named "Ürkün", regime of Soviet Union and life forms after and its influence to cultural development, the challenges associated with the creation of press. The first newspaper published in Kyrgyz language transcribed the first three pages of the newspaper published in 1924 in Tashkent from Arabic into turkish language and published it.

Key Words: The October Revolution, the Soviet Union, the Kyrgyz Press, Erkin-Too

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	İ
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	ix
0. GİRİŞ	1
0.1. Kırgızlar	1
0.1.1. Büyük Ürkün İsyanı	6
0.1.2. Kırgızistan'da Eğitim ve Ceditçilik	9
0.1.3. Yeni Rejim ve Kırgız Edebiyatına Yansıması	18
I. Bölüm.....	20
I. KIRGIZİSTAN'DA BASIN TARİHİ.....	20
Bugünkü Kırgızistan coğrafyası,.....	20
I.2. Bu Günkü Kırgızistan Coğrafyasında Yabancılar Tarafından Yayımlanan Gazete ve dergiler.....	20
I.3. Bu Günkü Kırgızistan Coğrafyasında Kırgızlar Tarafından Yayımlanan Gazete ve Dergiler.....	22
I.3.1. Erkin-Too Gazetesi 1924.....	25
I.3.2. Takma ad taşıyan yazarlar	32
I.3.3. “Kırgız Tuu” Gazetesinin Baş Editörleri.....	33
I.4. Kırgızistan'da Neşredilmiş Gazete ve Dergiler	34
I.5. Kırgız Millî Basınının İlk Mensupları	66
I.5.1. İşenaalı Arabayev.....	66
I.5.2. Kasım Tinıstanov.....	68
I.5.3. Osmonkul Aliyev.....	70
I.5.3. Sıdık Karaçev	71

<i>I.5.4. Hüseyin Karasayev (1901-1998)</i>	73
<i>I.5.5. Orozakun Lepasov</i>	74
<i>I.5.6. Aalı Tokombayev</i>	75
BÖLÜM II	77
II. ERKİN TOO GAZETESİ	77
II.1. “Erkin-Too” Gazetesinin 1924 Yılında Yayımlanmış Sayılarının İndeksi	77
II.2. Erkin Too Gazetesinin 1924 Yılında Yayımlanan Sayılarının Latin Alfabesine Çevirileri.....	84
<i>II.2.1. “Erkin-Too”, 7 Noyabr 1924, Cuma 1. San</i>	84
<i>II.2.2. “Erki-Too”, 27 Noyabr 1924, Beyşembi 2. San</i>	105
<i>II.2.3. “Erkin-Too”, 15 Dekabr 1924, Düşşembi 3. San</i>	127
II.3. Türkiye Türkçesine Aktarılmış Metin	151
<i>II.3.1. “Erkin-Too”, 7 Kasım 1924: Cuma, Sayı 1</i>	151
<i>II.3.3. “Erkin Too”, 24 Kasım 1924: Pazartesi, Sayı 2</i>	172
<i>II.3.2. “Erkin Too”, 15 Aralık 1924: Perşembe, Sayı 2</i>	197
II.4. “Erkin-Too” Gazetesinin 1924 Yılına Ait Sayılarının Tıpkıbasımı	219
SONUÇ	241
KAYNAKÇA	246
ÖZGEÇMİŞ	251

0. GİRİŞ

0.1. Kırgızlar

Diğer Türk toplulukları gibi Kırgız Türkleri de var oldukları günden beri çok hareketli bir yaşam tarzına sahip olmuşlardır. Bu yaşam tarzı onların bazen lehine bazen de aleyhine olmuştur. Çünkü Kırgız Türklerinin çok eski zamanlardan beri yaşadıkları Tyan-Şan (Tanrı Dağları); coğrafya olarak her daim, çeşitli milletler ve medeniyetlerin karşılaştığı ve çarpıştığı bir mekan olmuştur. Bu durum, Tyan-Şan'ı mesken edinen Kırgızların da sürekli çok sert mücadeleler içinde ömür sürmelerini beraberinde getirmiştir. Bu gerçeği Kapağan'ın

“Komunist ideolojisinde halkın gerçek tarihi ancak sömürü boyunduruğundan kurtulduktan sonra başlar” gibi ideolojik bir yaklaşımla Sovyet kaynaklarında her ne kadar Kırgızların Sovyetler Birliği'nin lütuf ve ihsanıyla XX. Yüzyılda devlet sahibi oldukları belirtilse de Çin, İran, Soğd gibi medeniyetlerin kültür hamuru ile yoğrulmuş Kırgız halkı tarihin değişik zamanlarında büyük devletler kurmuştur” (Kapağan, 26: 2015).

cümleleri, net olarak ifade eder.

Böylece halkların gerçek tarihi ve kültürü, tarih bilimindeki Sovyet döneminin öncesinde bırakılmış ve yok sayılmıştır. Bu rejimden kurtulduktan sonra bilim adamları bu perdenin arkasına bakıp çalışmalarının çoğunu bu döneme ayırmaya başlamışlardır ve bağımsızlık ile birlikte tarih biliminde ülkenin tarihsel gelişiminin temel sorunları yeniden gözden geçirilerek tarihi gerçekleri ortaya çıkarma çalışmaları da yeni bir boyut kazanmıştır.

Günümüzdeki tarih biliminin en önemli sorunlarından biri; toplumların gelişiminin tasnifidir. Tarih objektif bir olgu olarak dengesiz, zikzak şeklinde ve döngüsel gelişmektedir, yani yükseliş, refah ve gerileme dönemlerinin değişmesinden ibarettir. Dolayısıyla, Kırgız devletinin gelişme tarihini, tarihsel aşamalara bölme safhasında belli bir zorluk yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra güvenilir verilerin eksikliği araştırmacıların farklı görüşlerine ve farklı bilgi vermesine neden olmakta, tasnif konusunda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olur. Utrekeeva'nın verdiği bilgileri ve yapılan farklı tasnifleri de dikkate alarak şöyle bir tasnif yaptık (Utrekeeva, 2010: 1-9):

- 1) İlk dönem MÖ III.-I. asır arası-İlk Kırgız Devleti dönemi; Hun İmparatorluğu,
- 2) İkinci dönem-Enisey Kırgız devleti dönemi. Bu dönem kendi içinde VI.-VIII. asır arası Barsbek Kağan dönemi ve Köktürk hakimliği olarak ayrılır
- 3) Üçüncü dönem-VIII. asır Uygur devleti
- 4) Dördüncü dönem- IX-X. asır Kırgız Devleti
- 5) Beşinci dönem- X-XII. asırlar arası Karahanidler dönemi
- 6) Altıncı XIII-XV asır-Moğol istilasını dönemi
- 7) Yedinci dönem XVI-Hokand Hanlığı dönemi
- 8) Sekizinci dönem XIX asır-Devletini tamamen kaybetme zamanı
 - Çarlık Rusyası dönemi
 - Sovyet dönemi
- 9) Kırgızistan Bağımsız Cumhuriyeti

Çin kaynaklarında bilindiği gibi Kırgızlar ilk devletini MÖ 2. yüzyılda kuran en eski halklardandır. Ge-kun (Kek-kun), Ge-kun Jian-kun (Ge-kun Jian-kun), Qi-gu (Ki-i-kut), Git-kut Ko-wu (Je-gu Ju-wu), Ke-kuet-sie (Ge-ge-si), Get-ket-sie (Xia-jia-si), Kek-kiye-tsiye (Ge-ge-si), Kiet-lie-kietsie (Ge-li-Ji-si) adıyla bilinirler (Karmıştegin, 2014: 15).

Şinzi, M.Ö. 99'da yazılan eserinde, M.Ö. 201 yılı Gun adını taşıyan boylar Gegunları (Kin-Kin) kendine tabi ettiğini belirtir. Bu kelime sonradan Kin Kin Gyan-Gun olarak telaffuz edilmeye başlamıştır. Eski Türkler Enisey nehrini Kem, Çinler ise Orhon nehrine Gun derlerdi. Yani bunlar, Enisey-Orhon nehirleridir. Dolayısıyla, Kırgızların yaşadığı yerler Enisey nehrinin kenarları, Urankay, Sayan dağları, sonu Altay dağları Tibet olmuştur. Binayen, Kırgızlar bu diyarlarda yaşam süren ve birleşen-Fin, Moğol ve Gun halklarının birleşmesinden ortaya çıkan halktır. Bu halkların Orto Asya'da Altay, Orol mekanında birleşen "ariler" den, Altay-Kangaydan oluşmuş diyen bilgiler yalan değildir (Soltonoev, 1993: 18). Bu diyarlarda bağımsız bir devlet kuran Kırgızlar siyasî hakimiyetlerini kaybedince, yüzyıllardır varlıklarını göçebe olarak sürdürmüşlerdir (Kara, 2011: 538).

M.S. 480'li yıllarda kurulan Yenisey Kırgız Kağanlığı bu güne kadar bilinen en uzun ömürlü ve güçlü devletlerinden birisidir. Kısa sürede bölgenin önemli güçlerinden biri haline gelen Kırgız Kağanlığı M.S. 560'a doğru Göktürlere bağlanmıştır. Köktürk devletinin idaresi altına girip Köktürklerin duraklama devrinde 8. yüzyılda-Uygurlarla birleşerek Köktürk İmparatorluğunu yıkarlar ve Uygurların hakimiyetinin altında hayatını sürdürmüşlerdir. Daha sonra Uygurların ağır vergilerinden dolayı ayaklanıp kuzeydeki topraklarını ele geçirmişlerdir. 840'ta Moğolistan'ın kuzeyinde Ötüken bölgesinde ikinci Kırgız Devleti'ni kurmuşlardır (Erşahin: 400).

1920'lerde Çin orduları Türk ülkelerini ve Moğolistan'ı işgal ederken bu saldırılardan Kırgızlar da etkilenmiştir. Büyük bir kısmı daha batıya, daha doğrusu bugünkü Kırgızistan'a doğru çekildi. 10-12 asırlar arası Satuk Bugra Hanın Karahanlı Devletine katılmışlar, 13. asırda da Moğol istilasını yaşamışlardır (Begaliev, 2012: 151). Sonrasını Kapağan,

“Daha sonra Çağatay Devleti Kırgızların tamamına yakınına kendine bağlamıştır. Timurun 14. Yüzyılın sonlarında Altın Orda Devletini yıkması. Rusların tarih sahnesine-özellikle de Türk dünyası nın başına bela olacak şekilde-ciddi varlık göstermesini de beraberinde getirir. Çünkü Altın Orda Devleti var olduğu süre zarfında Rusların Türk topraklarına inmesine izin vermez; hatta Rusların korkulu rüyası olur. Fakat Timura yenildikten sonra hanlıklara bölünen Altın Orda Devleti parçalanıp zayıf düşer. Ruslar da bu durumdan faydalanarak bu hanlıkları, gücünün yettiklerini zorla, yetmediklerini de birbirlerine düşürmek suretiyle halsiz duruma getirip, teker teker işgal eder. Böylece Altın ordanın dağılmasıyla Ruslar, önemli bir güç durumuna gelir. Neticede, 1547'de Korkunç İvan tarafından Kazan'a yapılan saldırıyla işgal sürecini başlatırlar” (Kapağan, 2015: 27)

cümleleri ile ifade eder.

16. yüzyılın ortalarından başlayarak ve bilhassa 17. yüzyıldan sonra Türk dünyasında gerileme dönemi başlamıştır. Türk dünyası dediğimiz büyük coğrafya doğu, batı, kuzey ve güney olarak parçalanmıştır (Buran, 2007: 51-55). Bir taraftan Ruslar; Kazan, Astrahan ve Başkurdistan'ı işgal ederken diğer taraftan ise Moğolistan, Kalmuklar Kırgız, Kazak ve Uygur bozkırlarını işgal etmiştir. Bu

bilgilere göre Ruslar'ın Türkistan ve onun içinde Kırgızistan topraklarının çeşitli tarih kaynaklarında verildiği gibi ancak Hokand Hanlığı (1709-1876) zamanında ve onların idari baskılarından dolayı kendi isteği ile Rusların hakimiyetine girmediği ve Rusların bu topraklara daha önce göz diktikleri ortaya çıkıyor (Kılıçev-Kaparov 1993:61). Tam tersine Kırgızlar, bu toprakları Ruslara vermemek için canlarını feda ederek mücadele etmekten kaçınmamışlardır.

Kaçkınbay Artıkbayev, bu konuda şunları söylemektedir:

“Rus Çarlığı'nın sömürge siyaseti hakkında bizde her türlü görüş söylenebildi. Onların arasında Kırgızların Rusya'ya kendi isteğiyle katıldığı fikri, kırk yıldan fazla hüküm sürdü ve bütün tarih, edebiyat, felsefe, pedagoji alanında yazılmış ilmi makalelerde ve kitaplarda yer aldı. Şimdi yeniden yapılanma sürecinde ve Kırgızistan bağımsız bir ülke olduğundan beri, yukarıdaki tezin tarihi gerçeğe uygun olmadığı sık sık ifade edilerek, Rusya'nın on dokuzuncu yüzyılda Kırgız yurdunu işgal ettiği konusu daha çok konuşulmaya başladı. Elbette, bu düşünce gerçeğe daha yakındır”(Artıkbayev'den Özgen, 2014: 19).

1730'larda Kazak ve Kırgızların mekanına giren Ruslar, topraklarının en verimli bölgelerini işgal ederek buralara Rus göçmenlerini yerleştirmişlerdir (Kıdraliyev, 2001: 26).

Rusların Türkistan topraklarına yerleştirilmesi 1892-1898 yılları arasında daha da artmıştır. Ruslar bununla da yetinmeyip, yerleştiği yerlerin adlarını da değiştirmişlerdir (Salkarbekova, 2014: 2425).

Bu dönemde Türkistan topraklarında halkın çeşitli boylara bölünüp biri birine saldırmaları artar (Soltonov, 1993: 40-129) ve bütün bu isyanlar Ruslar tarafından desteklenmiştir sonuçta bölge insanının Rusların hâkimiyetine öz istekleriyle girdiklerinden bahsedilir (http://www.for.kg/kyrgyzstan_history-2-ru.html).

Fakat bu daha büyük bir aldatmacadır. Ruslar her oyunda olduğu gibi bu konuda da arka plan rolünü oynamışlardır. Kışkırtma politikalarını yürüten Ruslar karşısında zayıf düşen hanlar, bütün olumsuzluklara rağmen Rusları ve idaresini hiçbir şekilde istememişlerdir. Ancak çaresiz kalarak Rus hakimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlardır (Kılıçev-Kaparov, 1993: 60-200).

Bu durum edebiyata da akseder. Bir yurt bozgunu olan kardeşler arasındaki kavganın dışarıdan desteklenen bir oyun olduğunu Aldaş Moldo kendi zamanında “*Xal Zaman*” şiirinde izah etmiştir (Kapağan, 2015: 45):

Падыша залим кутурду

Букарасын тең көрбөй

Бузуп журттун мунозун

Бирине бирин тукурду

Zalim padişah kudurdu

Fukaraya eşit davranmadan

Yurduun karakterini bozup

Birini birine düşürdü.

Böylece Ruslar Kırgızların verimli topraklarına mustahkem kaleler kurmuşlardır. 1847'de Kopak, 1854'te Almaata'da (Verniy) birer kale inşa ettiler. 1848 ve 1856 yıllarında Kazakistan'ın tamamını, Kırgızistan'ın ise kuzeybatı bölgelerini işgal ettiler (Toraman, 2012, 58). Kuzeyde Uzun Ağaç, Bişkek ve Tokmak'ı aldılar ve 1855'de Issık Göl civarını işgal ettiler. 1868'de Bişkek'te bir askerî garnizon kuran Ruslar, Kuzey Kırgızistan'ın büyük bölümünü aldılar. Bu düzenlemede Kırgız topraklarının büyük bölümü Fergana Vilayeti'ne dahil edilerek-Türkistan Genel Valiliği'ne bağlandı. Bu olaylardan sonra Ruslar'a karşı ayaklanan Hokandlılar yenildilerse de Kırgızlar'ın mücadelesi Altay bölgesinde devam etti (Kapağan 2015, 58).

Kurmancan Datka¹ adında bir kadın kahramanın önderliğinde yürütülen Altay isyanı yıllarca sürdü. Sonunda Kurbancan Datka'nın çocuklarının hepsi öldürülüp zayıf düşürüldü ve ömrünün sonuna kadar ülkesinin başında kalması şartıyla Rusya ile anlaşan Kırgızlar, Rus hâkimiyetini kabul etmek zorunda kaldılar (Toraman, 2012: 5)

¹ Bu isim Türkiye Türkçesinde Kurbancan Datka olarak bilinir.

19 Şubat 1876'da ise Rus Çarı II Aleksandr'ın emri ile Alay Kırgızlarının boyun eğdirilmesi ile Rusların Kırgızistan'ı istilası tamamlanmış oldu. Böylece Hokand Hanlığı'nın da varlığına son verilmiştir (Özgen, 2014: 17).

Diğer taraftan, 1533'te Moğolların idaresi altında kalan-Kazak, Uygur ve Özbekler de dahil-Kırgızlar 1757'ye kadar çeşitli zorluklar yaşamışlar ve katliamlara maruz kalmışlar (Mokrinin-Ploskih, 1995: 156-167)² böylece 1884 yılından sonra Orta Asya, tam anlamıyla ikiye bölünerek Rusya ile Çin hâkimiyeti tarafından paylaşılmıştır (Ekrem, 2011: 6).

0.1.1. Büyük Ürkün İsyanı

Çarlık Rusyası döneminde Türkistan topraklarında gerçekleşen olaylar içinde halkın canını en çok yakan, en büyük trajedilerden biri 'Ürkün' hadisesidir (Kara, 2011: 537). Ürkün olayları, yıllar boyunca konuşulması ve araştırılması yasaklanan konulardandır. Aynı zamanda Rus İmparatorluğunun Türkistan halkına uyguladığı en büyük katliam olarak sayılır (Kılıçev-Kaparov, 1993: 220). Bu isyan, tüm Türkistan'da olduğu gibi Kırgız topraklarında da en acımasız boyutuyla yaşanmıştır.

1828-1829'da Rus-İran, 1830-1831'de Rus ve Türk savaşından dolayı ve daha sonra 1905'de yaşanan Rus ve Japon savaşları, Rus İmparatorluğunu epeyce zayıflatmıştır (Bootbayeva, 1995: 11).

Bu savaşlardan dolayı askerî gücü, dış ve iç siyaseti zayıflayan Rusya verimli yerlere ve askerî güce muhtaçtı. Bu nedenle Ruslar Türkistan civarındaki politikalarını daha sert yürütmeye başlar. Uygulanan bu politikanın bir diğer sebebi ise zayıflayan Rus ordusundan dolayı Türkistan'daki muhtemel bir kalkışmayı önlemektir.

Rusların Kırgız topraklarını acımasızca sömürüsü halkın zaman zaman ayaklanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra 1914'de başlayan Birinci Dünya Savaşı, zor duruma düşen halkın başına akla hayale gelmez felaketler getirmiştir (Kara, 2011: 238). Bunlar yetmezmiş gibi ağır vergiler, miktarı günden güne artmış ve daha sonra Ruslar Türk milletlerinin erkeklerini asker ve işçi olarak çalıştırmaya karar vermişlerdir. Bu durum esasında uyguladıkları Türk milletini yok etme

² Kalmukların Kırgızların ceset ve kafataslarını Kaşgar'ın çerçevesindeki duvarlara toplu halde vahşice asması hakkında birçok rivayet mevcuttur. 1757-1758 aralığında Oyratlar (Moğollar) Djungar Hanlığını Çin'in Mançu sülalesinin Tsin Hanedanlığı tarafından yıkılmıştır, geniş bilgi için bk. (Mokrinin, Ploskih, 1995: 156-167)

politikaları da hedefine ulaşmak için bir fırsat olmuştu. Böylece Çarın, “*Türk halklarının cephe gerisinde çalışma emri*” resmi olarak 28 Haziran’da telgrafla Türkistan valisine iletilmiştir. Vali ise 8 Temmuzda Türkistan bölgesine, cephede veya cephe gerisinde görev almak için 19-43 yaş arasındaki tüm erkekleri (toplam 200 bine yaklaşık) kendilerine ait olmayan bir savaş için zorunlu askerlik hizmet etmeleri gerektiğine dair emri ilan etmiştir (Kılıçev-Kaparov, 1993: 225). Kuropatkin ise 23 Ağustos’ta Türkistan Türklerine bildiri yayınlayarak cephe gerisinde çalışacak insanları bölgelere göre bölmüştür:

Karakol 7150

Narın 2200

Bişkek 11530

Talas 1794

Güneyden (Oş ve Celalabad) 12 300 olmak üzere toplam 35.874 kişinin askere alınması gerekiyordu (Kara, 2011: 540).

Bu emir halk içinde çok sert ve vahşice uygulanmıştır. Köy ve ilçelere gelen Çar hükümetinin drujinnikleri³ yaşlı ve belli yaşın altındaki çocuklar haric erkeklerin hepsini hiç haber vermeden aniden götürmüşlerdir. Örneğin, Utegenskoe köyüne gelen drujinnikler köydeki 145 erkeği götürmekle yetinmeyip onlara ait 170 tane atı almışlar ve tüm mallarını yağmalamışlardır. Bu 145 erkeğin 94’ü evliydi, onlar gidince köyde 94 kadın küçük çoluk-çoluğuyla dul, mal-mülksüz ve sahipsiz kalmıştır (Japarov, 2015).

Halkın kalkışmasına sebep olan sadece erkeklerin cephe ve asker işlerine çağırılma emri değildi. Daha önce yurtlarını⁴, malk-mülkünü, kızlarını kaybetmesi ve boylar arasındaki çatışmalara sebep olan Ruslara karşı yıllardır toplanan içindeki nefretin büyümesiydi. Bu duruma alışmakta zorlanan; aç-çıplak kalmış, toprak ve bütün varlığını kaybetmiş, köle olup serserilere dönüşmüş, öz yurdunda sığınacak yer bulamayacak hale düşmüş biçarelerin sabrını tüketmiştir. Daha fazla dayanamayan halk isyana kalkışıp, elinde ne varsa onunla savaşmıştır. Kalkışanlara karşı atlı askerî

³ Asker, milis

⁴ Ruslar yerleştikten sonraki istatistik bilgilere göre Pişpek (Bişkek) civarında Kırgızlara verilen yerin miktarı

birlik, 35 rota, 240 atlı istihbarat, 16 savaş topu, 17 makineli tüfek⁵ ile askerî idareciler çıkmıştır. Fakir fukaralar ise elindeki sopa, çekiç ve orak gibi alet edevatları ile Ruslara karşı çıkmışlardır (Lesnaya, 1996: 23). Tam altı ay süren bu olaylar bir soykırıma dönüşmüş, hayatını kaybeden Rusların sayısı 5-6 bini geçmezken, sadece Pişpek bölgesinde 30 bin Kırgız öldürülmüştür (Andican, 2003: 160-161). Türkistan genelinde ise bu rakam yüzbinleri aşmaktaydı.

Bu savaş Kırgız Halkı için gerçek bir soykırım olmuştur. Ölen insanların sayısı çeşitli verilmektedir. Bazı araştırmacılara göre 300 000, diğerlerine göre 100 000, 274 000 adam öldürülmüştür. Yerleştirme komitesininin istatistik bilgilerine göre Pişpek (Bişkek) civarındaki halkın sayısı yüzde 54, Isık-Köl'de ise yüzde 73 azalmıştır (Begaliyev, 1991: 3).

Aalı Tokombayev ve Tölögön Kasımbekov gibi yazarların tahminine göre büyük Ürkün isyanında 300 binden fazla Kırgız ailesi katledilmiştir. Her aileyi sadece üç insan olarak hesapladığımızda bile rakamlar milyona kadar yükselir. Fakat eskiden her ailenin en az 5 çocuğu vardır. Demek ki her ailede ihtiyarları hesaba katmayınca beşten fazla insan yaşamaktadır. Beş kabul ettiğimizde bile rakamlar 2 milliyonu aşar. Eğer o zamanlarda gençlerin erken evlendiklerini dikkate alıp her aile kendi anne babası ve beş çocuğuyla yaşadığını hesaplayacak olursak ortaya korkunç rakamlar çıkar (Kılıçev-Kaparov, 1993: 231).

Adil Hikmet Bey bu rakamları “347 kişi idama, 228 kişi ağır hapse, 129 kişi hürriyet tahdidine mahkum edildi. 168 bin Türkistanlı Sibiryaya sürüldü. Halkın kaybı büyük (673 bin kişi) oldu” şeklinde belirtmektedir⁶ (Adil Hikmet Bey, 1998: 15).

1916 yılına kadar geline süreç içerisinde Kırgızların Çarlık hükümetinden memnun olmadığı, yerli halkın defalarca gösterdiği tepkilerle ortaya çıkmıştır. 1885 yılında Fergana’da, 1897 yılında ise Taşkent’te büyük isyan hareketleri yaşanmıştır. Bunların dışında 1900 yılında 75, 1905’te 235 kez, 1910 yılında 334 ve 1915 yılında 372 kez değişik bölgelerde küçüklü büyüklü isyan yaşanmıştır (Kılıçev-Kaparov, 1993: 217). 1916 yılına gelindiğinde ise daha fazla dayanamayan halk Ürkün

⁵ Burda sadece Ceti Su civarındaki durumdan bahsedilmiştir.

⁶ Adil Hikmet Bey’in verdiği rakamları, kendisi bir Osmanlı subayı olduğu için, daha çok stratejik kabul etmek ve ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Ayaklanmasını gerçekleştirmiş oldukça zayıflayan Kırgız halkı büyük bir soykırım yaşamıştır (Kara, 2011: 544-545).

Nihayetinde yaklaşık yarım milyon kadar Türkistanlının Çin sınırını geçerek, Doğu Türkistan topraklarına sığındığı bilinmektedir (Andican, 2003: 160-161). Fakat Çin sınırını geçenlerin durumu daha da kötüydü. Soğuk havada otlakların yetersizliğinden dolayı bütün göçmenlerin hayvanları yok olmuştur. Çinlilerin tarafından göçmenler sömürü kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Çin hükümeti onların elinde kalan en son mal mülkünü ve kadın-kızlarını hediye olarak vermelerini talep etmişlerdir. Diğer taraftan halkın bu zor durumundan faydalanıp kalan eşyalarını soymuşlar, ordan burdan kovalanan çaresizler geri dönmek zorunda kalmışlardır. Ama geri dönünce de Çar hükümeti diğerlerden daha çok vergi ödemesi şartıyla karşılamıştır (Rıskulov, 2013: 9-10). Çin'e kaçarken yolda ölen Kırgızların sayısı 150 bin küsürü bulmuştur (Lesnaya, 1996: 396-398).

General A. N. Kuropatkin'in idaresindeki askerî birlikler tarafından isyan acımasızca bastırılmıştır. Kuropatkin Volbaum, Kırgızlara uyguladığı soykırım planı ve gerekli olan stratejileri önceden hazırlamıştır. Bu plana göre ürkererek kaçan insanları yakalamak için yolların üzerindeki bütün dağ geçit ve boğazlar çok önceden tutulmuştur. Rus birlikleri Isık Köl, Çüy, Narın, Kök Art ve Karkıra'da Kırgızları birer birer ele geçirmişlerdir. İhtilalden sonra Narın bölgesinde okullar açıldığını öğrenen Çin'deki Kırgız halkı geri dönmeye kalkmış, kaçarken mal-mülkünü kaybeden isanlar neredeyse çıplak dönmüşlerdir. Geri dönünce de eski ev ve yerlerin Ruslar tarafından alınması sebebiyle yurtsuz serserilere dönüşmüş, kendi yurdunda olduğuna sevinerek köle olarak olsa da hayatını bir şekilde sürdürmeye razı olmuşlardır (Kara, 2011: 544-545). Bu zamanda geri dönen Kırgızlar için millî kıyafetin giyilmesi yasaklanmıştır (Lesnaya, 1996: 399).

0.1.2. Kırgızistan'da Eğitim ve Cedidçilik

Günümüze kadar bütün tarih, edebiyat, dil ve başka resmî Sovyet kaynaklarında ortaçağ ve sonraki asırlarda Kırgız halkı ve aydınlarının sesini özgürce çıkarmaya başladığı 1990'lı yıllardan önce 1920'li yıla kadar (Aşçı, 2009: 5), okuma yazma oranının çok düşük olduğu, tahsilin Kur'an okumaktan öteye gitmediği, Ekim Devrimine kadar Kırgızların cahilliğin sisi altında ezildiği, bilimden, kültürden haberlerinin olmadığına dair iddialar milletin ve özellikle yeni nesilin özgeçmişi ile

komplekse kapılmasına sebep olmuştur. Bu durum, gençlerin kendi kültüründen uzaklaşmasına da sebep olmuştur. Çünkü bu durum onların Avrupalılar ile Rusları daha üstün ve olgun görmelerini sağlayarak kendi kültürlerinden uzaklaşmalarını beraberinde getirmiştir. Bu durumun yegâne sebebi de eski tarih kitaplarındaki Rusların hakimiyetine girdikten sonra yeni okullar açılarak halkın aydınlanması ve gerek dil gerek medeniyet açısından Kırgızları cahillikten kurtulduğu tezinin savunulmasıdır. Kırgızların eğitim durumu hakkında bilgisayar ağ sayfasında yazılanlar bahsettiğimiz anlayışı izah eder mahiyettedir.

“Ekim Devrimine kadar Kırgızlar tipik dini okullarda yani mekteplerde mollalardan eğitim alıyorlardı. Türkistan genel valiliğinin verdiği bilgilere göre 1909’da Pişpek’te 14 okul, Prjevalsk’te 11, güney tarafta ise müslüman din adamlarının etkisi daha güçlü olduğunun sebebiyle burda daha fazla mektep var olup sayısı 169 idi. Müslüman mekteplerinde talebeler ham odalarda, soğuk yerde oturup ‘Kuran’ ‘Ayet’, ‘Sure’, ‘Cüz’ vs. dini kitaplardan hiç anlamsız kelimeleri sallanarak okuyorlardı. Bu kitapların manasını kendi molla-öğretmenleri bile anlamıyorlardı. Mektepler dini fanatizm ve cahilliği yayan kaynaklar olmuştur. Bu nedenle 256 tane mektebin bulunmasına rağmen Kırgızların hepsinin yine de cahil kalması tesadüfen değildir. 19. asrın ikinci yarısında dincilerin içinde dini reformcularının akımları ortaya çıkmıştır. Nihayetinde kadimciler ve cedidciler karşı karşıya gelmiştir. Kadimciler eski medrese usulünü, eski eğitim yöntemini savunmuşlardır. Cedidciler ise müslümanların burjuvaları tarafından oluşup eski okul yöntemlerini kendi düzeyine göre uyarlamaya çalışmışlardır. Bunların amacı eski dini okul yöntemlerine laik disiplinleri kapatıp islam dinini güçlendirmesi için öğrencilerini bir misyoner olarak yetiştirmektir. Cedidciler tarafından Kırgızistan’da 4 yeni usul mektep açılmıştır: ‘medresai-iştihat’-Pişpek, ‘medresai-ikbaliya’-Tokmok, medresayi-şabdaniya’Çon-Kemin ve Prjevalsk’de⁷ de Gaspıralı mektebi. Yeni usul mekteplerde 25 pedagojik saatinin 20’si Kuran öğretilmesi ile geçiyordu, kalan 5 saati de matematik, coğrafi vs. derslerine ayırılmıştı.”
(http://www.kirghiz.ru/enc/narodnoe_obrazovanie_463/)

⁷ Şimdiki Karakol şehri

Makalede belirtildiği gibi XIX. Yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında Ceditçi kavramı farklı dönemlerde değişik ilim adamlarınca farklı şekillerde algılanmıştır. Bunun nedeni ortaya çıktığı ilk dönemlerde Ceditçi fikirlerin anlaşılması için şartların pek müsait olmamasındandır. “Ceditçiler” denildiğinde, yeniliğe açık ve yenilik taraftarı aydınlar kastedilmektedir. Fakat bu, çok genel bir tanımdır ve bazen yetersiz kalmaktadır. Kesin olan bir şey varsa, o da, “Ceditçi” denilen kimselerin Batı’daki gelişmelerden az çok haberdar oldukları, kendi toplumlarındaki gerilikten rahatsızlık duydukları ve bu durumu değiştirmek için yoğun bir entelektüel tecessüs ve gayret içinde bulduklarıdır. Ceditçilik, İsmail Gaspıralı tarafından Kırım’da, İlminskiy, Ostroumov gibi Rus misyonerlerinin Ruslaştırma ve Hıristiyanlaştırma hareketine karşı başlattığı bir uyanış ve belirtilen hareketlere karşı koyma faaliyetidir (Kanlıdere, 2004: 150).

Kırgız halkı, Kokon Hanlığı zamanında dini yayma amacıyla gelen Hoca olarak bilinen sufilerden eğitim almıştır. Onlar Kuran-ı Kerimi ve Süleyman Bakırgani, Sufi Allayar, Hoca Hafız Efendi, Hoca Ahmed Yesevi, Fizuli vs. gibi alimlerin eserlerini getirip halka dağıtmışlardır. Bazıları yerleşip çocuklara eğitim vermişlerdir. Kırgız aydını Hüseyin Karasaev, “*O insanlardan babam, ağabeylerim ve başkalar da kadim usulinde eğitim almışlardır.*” (Karasaev, 2001: 285) demiştir. Bu okullarda Farsça, Arapça ve Eski Türkçe yani Çağatayca öğretilmiştir. Elitler, zenginler de eğitime önem verip, onları destekleyip yeni mektepleri kurmuşlardır. Buna örnek olabilecek kişilerden biri de Hokand Hanlığının hem siyasî hem de askerî lideri olan Alımbek Datka’dır. Alımbek Datka Oş şehrine “Ak Medrese” adında bir okul inşa ettirmiştir. Namangan şehrine ise ünlü akın Nur Moldo’nun dedeleri de “Kırgız Medresesi” adında dinî okulu açmıştır (Özgen, 2014: 20).

1860’lı yıllarda Tatar aydınları Cedit Usulündeki okullar açmışlardır. Bu tür okullarda “*Mugalim Ovol*” ve “*Mugalim Sani*” adlı kitaplar ile ders işlenmiştir. Birinci kitap Tatar dilini, ikincisi ise Arap dilinde Kuran-i Kerimi okumayı öğretmiştir (Karasaev, 2001: 232). Kırım Tatarları ordaki Hristiyan dünyasının eğitim usulleriyle tanıştıktan sonra kendi çocuklarını da yeni metodlarla okutma zarureti hissederek, Avrupa usulünde yeni mektepleri açmışlardır. Bu tür okullardaki eğitim Usul-i Cadid (yeni metod) diye adlandırılıp, Tatar aydınlarının teşviki, desteği, propagandası ve doğrudan katılımı ile Türkistan’a yayılmıştır. Böylece Ak Talaa, Ketmen-Töbö ilçelerinde ve diğer köylerde yeni metodla eğitim yapılmıştır (Cigitov,

2003). Tatar okullarının etkisi ile şiirler yazılmaya başlamıştır. Bunlardan bazıları; Kazak şairi Şayhul İslam Cusupbek'in "*Munluk-Zarlık*", "*Kız Cibek*", "*Kasım Coomart*", "*Atantay Coomart*" ve bunlar hariç "*Şakirt-Şakirt*", "*Salsal*", "*Zarkum*" gibi şiirlerdir. Kırgız gençleri bu kitapları bulup elden ele geçirip okumuşlardır. Kırgızlardan ise Moldo Kılıç'ın "*Zilzalası*" ve "*Kanattuular*" adlı emekleri daha önce el yazısı ile yazılarak halk arasına dağılıp toplumun severek okuduğu eserlerden biri olmuştur. Kılıç'ın bu eserini Eşenaalı Arabay oğlu 1911'de Kazan şehrinde bastırıp gelip halka dağıtmıştır. Tatar tarihçisi Zeki Velidi Toğan'ın "*Türk-Tatar Tarihi*" adlı kitabının etkisinde Osmonaalı Sıdık oğlu "*Muhtasar Tarih Kırgızıya*", "*Tarih Şadmaniya*" eserlerini çıkarmıştır. Daha sonra Aldaş Moldo "*Hal Zaman*", Tagay Emil oğlu "*Ahvali Kırgızıya*", Isak Şaybek oğlu "*Kayran El*" gibi şiirlerini yazmışlardır (Karasaev, 2001: 233). Tatar aydınların dışında Türk Ceditçileri'nin de tesiri yansımıştır. 1914-1917 yıllar arasında öğretmen olarak Kaşgar yoluna düşen Talat Paşa, Habibzaade Ahmet Kemal, Selim Sami, İbrahim Bey, Adil Hikmet Bey, Hüseyin Bey, Tortumlu İsmail Abbas ve Emrullah Bey'ler toplumu epeyce etkilemişlerdir. Bütün adı geçen insanların amacı halkı aydınlatma ve oralarda meşare taşımak idi (Adil Hikmet Bey, 1998: 23). Bunların bazıları Ürkün ihtilaline bile katılmış ve hatta asker başına geçmişlerdir. Hüseyin Karasayev'in kendi eserindeki anlatmalarına göre Ürkün isyanında kaçanlar Kızıl Uç diyen bir yere geldiklerinde adı geçen beş Türk'ü Ruslardan ve Kalmaklardan korumuşlardır (Karasayev, 2001: 116). Selim Samiden etkilenen halk o dönemde dünyaya gelen çocuklarına Salimbek ismini vermişlerdir (Abdikulova, 2014: 55).

Çarlık hükümeti Türkistan toprakları üzerindeki amaçlarına ulaşmak için tercümanlık yapacak ve devletin memur kadrosunu oluşturacak, Rus kültürünün propagandasını yayacak elemanlara ihtiyaç duyarak Rus Tüzem okullarını açmaya başlamıştır. Bu okullar devlet bütcesinden değil yerel halktan vergi olarak alınan paralarla kurulmuştur. Bu okulların ilki 1884 yılı Karakonuz'da⁸, diğeri de 1886'da Oş şehrinde faaliyete başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı'na kadar bu okulların sayısı 20'ye ulaşmıştır (Cigitov, 2003).

Fakat bu okulların amacı topluma kendi kimliğini unutturup, millî şuurunu yok etmektir. Aynı zamanda Ruslaştırma ve Hristiyanlaştırma faaliyetlerini yaymak için açılan mekteplerdi. Bu durum halk için, dilini unutmak; kültüründen, kökeninden

⁸ Karakonuz adı günümüzde Masançi olarak değiştirilmiştir, Tokmok şehrine yakın dungan köyüdür.

mahrum bırakılmak anlamına gelir. Bunu anlayan Rusya misyonerlik hareketine dili ve dini değiştirmekle başlamıştır. Türkleri asimile etmek için Altay Misyonu adı altında misyoner teşkilatları kurulmuş (Şirin, 2006:148); Bu teşkilat Türkleri Hristiyanlaştırmak ve Ruslaştırmak için özel bir alfabe hazırlamış, bu alfabe ile önce gramer kitapları hazırlanmış sonra da Türk toplulukları bu alfabe ile yazmaya zorlanmıştır. Başlangıçta yetiştirilen insanlar akademik kimlikler verilen misyoner din adamlarının baskısıyla bu alfabe ile ders kitapları ve dinî eserler yazmış ve böylece yazı dili birliği yok edilmiş mahallî şiveler ayrı birer yazı dili haline getirilmiş ve yeni kimlikler oluşturulmuştur (Koraş, 2013:3).

19 yüzyılın ortalarında Türk yazı dilleri için yeni bir süreç başlar. Kazan Üniversitesinde hocalık yapan papaz İlminskiy, her Türk boyunun konuşma dilinin ayrı bir yazı diline gelmesi gerektiği görüşünü ortaya koyar ve bunun için çalışmaya başlar. E. Malov, N. Ya. Bliznovkiy, V. T. Trofimov, N.N. Ostroumov, N.İ. Zolotnitskiy, İ. Ya. Yakovlev, N. A. Bobronikov, V.V. Katarinskiy, A.A. Voskresenskiy, T.E. Egorov, Tatar asıllı profesör M. A. Masanov, P. A. Yüngenov ve Çuvaş asıllı N. F. Katanov gibi ilim adamları ile birleşerek Hristiyanlık propagandasını yapan kitapları bütün Türk Lehçelerine çevirmişlerdir (Kıdraliyev, 2001: 34). Bu durumu Ercilasun,

“İlminskiy gibi bir papaz olan Ostroumov 1870'ten 1918'e kadar Türkistan Vilayetinin Gazetesi'ni çıkararak bu gazete vasıtasıyla İrancalaşmış Özbek ağızlarını yazı dili haline getirmeye çalışır. 1888-1902 arasında çıkarılan Dala Vilayeti gazetesi Kazakçayı, 1905-1908 arasında çıkarılan Mecmua-yı Maverayı Bahr-ı Hazar Türkmenceyi Yazı dili yapmaya uğraşır. Her üç gazete de Çar idaresince çıkarılmaktadır. 1917'deki Bolşevik ihtilâlinde sonra serbest tartışma ortamı yok edilmiş, İlminski ve Ostroumov'un fikirleri zorla uygulanarak her Türk boyunun konuşma dili ayrı yazı dili hâline getirilmiştir. Bu süreç Sovyetler Birliği'nde 1930'larda tamamlanmıştır. Çin idaresindeki Doğu Türkistan'da ise Uygurca, Çağatay yazı dilinin devamı olarak sürerken 1949'daki komünist idareden sonra mahallileştirilmiştir. Alfabe değişiklikleriyle bu süreç hızlandırılmış, her Türk yazı dili için ayrı alfabeler oluşturularak farklılık artırılmaya çalışılmıştır” (Ercilasun, 2006)

cümleleriyle dile getirirken; Cumakunova, Kırgızistan halkı üzerindeki uygulamaları,

“Kırgızistan halkına da Kril alfabesini zorla kabul ettirmişler, Bu alfabede Türkçeye has olmayan yabancı veya Rusça kelimelere has birtakım harfler alınmıştır. Bunlar; f, h, v, ı, w, j, tş, tş yumuşatıcı, kestirici işaretler. y sesinden sonra gelen a, o, e, u ünlülerinin yotlaşarak⁹ birleşik harfler olarak yazılması öngörülmüştür. Bu tamamen keyfi olarak yapılmıştır çünkü aynı hadise y sesinden sonra gelen ö, ı, ü, i ünlüleri için düşünülmemiştir.

Bu ise tamamıyla Rusça'ya özel seslerin sembolü olan harflerin millî alfabeğe mecburi girdirilmesi demektir. Hem de fonetik sisteminde uzun ünlüleri olan Kırgızca gibi diller için yotlaşma hiç uygun değildi. Uzun ünlünün bir tanesi yotlaşır, ikincisi dışarda kalır, yani bir ses harf olarak ikiye ayrılmış olurdu. “E” sesi için kelime başında bir harf, kelime içinde ve sonunda ayrı harf alınmıştır. Bunun gibi eksiklikler alfabenin oldukça büyümesine (36 harf) neden olmuştur. Alfabedeki Rusça seslerin, olduğu gibi telaffuz edilmesi talebi, peşinden imlâda da aynı kuralın gelmesini geciktirmemiş. Rusça'dan ve Rusça vasıtasıyla giren uluslararası kelimeler orijinali olarak Rus telaffuzüne uydurulan şekilleri alınmış. Alfabe, imlâ gibi millî dili belli kaidelere bağlayan unsurlar da millî dilin özelliğinin ihmal edilmesinden sonra kendi meyvesini vermeye başlamış. Rusça'dan alınmış kelimeleri veya harfleri söylemeyen Kırgızlar alay konusu olmuştur. Rusça telaffuzu mükemmel, fakat Kırgız seslerini çıkaramayan yeni nesil oluşmuştur. Bu da alfabenin yarattığı millî dilimizdeki büyük problemlerden bir tanesidir” (Cumakunova, 2014).

cümleleriyle anlatır.

Bahsettiğimiz bildirinin daha ilginç olan tarafı da bir yandan “Kırgızların hepsi cahil” söylemini izah ederken diğer taraftan aile eğitiminde halk edebiyatlarının çok zengin ve taşıyıcı unsurların yaygın olduğunun belirtilmesidir. Bu çelişkili verilerden de anlaşılıyor ki, Rusların Kırgız halkı ile ilgili tarihi bilgileri saptırmıştır. Bu durumu,

“Kırgızların aile eğitimi halk pedagojik sisteminden kaynaklanıyorlardı. Kırgızların belirgin Halk eğitim pedagojik medeniyeti evvelki zamanlardan beri ilerleyici Rus araştırmacıları Ç.Ç. Valihanov, V.V.

⁹ Yotlaşmak: belirtilen ünlülerin kendisinden önce bir y sesi ile birlikte tek bir harf olarak gösterilmesi

Radlov, F.V.Poyarkov vs. tarafından ilgi çekilip incelenmiştir. Ünlü etnograf A.A. Divayev (1856-1932) Kırgızların halk sanatına ilgili anıtları toplamakta idi. Daha sonra A.A. Divayev Semireçye ve Sırdarya oblusunda toplanıp yazılan 'Kırgızlar ve Karakırgızlar' (deyimler ve ata sözler), (Karakırgızların gelip çıkmasına dair efsane', 'Kırgız çocuklarının oyunları' vs. miras sınıflandırma emeklerini yayınlamıştır. Halk masalları, ata sözler ve deyimler aile eğitiminde büyük rol taşıyordu. Onlar çocuklara çalışkanlık, dürüstlük, büyüklere saygı ve hürmet gösterme gibi duyguları öğretiyordu. Diğer halk eğitim bilgilerinin kaynağı olarak şair ve öykücüler sayılırdı. Ahlaki eğitim kaynaklarının en önemli kaynağı demokrat-şair Tokogul Satılğanov (1864-1933) ve Togolok Moldo (B. Abdrahmanov,1860-1942) gibi şahsiyetler olmuştur.” (http://www.kirghiz.ru/enc/narodnoe_obrazovanie_463/)

cümlelerinde görebiliriz

Demek ki Kırgızların Ruslardan önce de kendi şair ve öykücüleri var olmuştur dolayısıyla Kırgızlar cahil değildir. Kırgızların çok zengin ve güçlü bir sözlü edebiyat geleneğine sahip oldukları, günümüze kadar ağızdan-ağıza, nesilden nesile aktarılıp saklanıp gelen onbinlerce beyitlik muhteşem ‘Manas’ destanından da anlaşılır. Tek ‘Manas’ değil, onunla birlikte boyut olarak ona denk gelemezse bile edebi değeri yüksek, kendi içeriğine bütün Kırgız tarihini, gelenek-göreneklerini, alkış ve kargıştan aşık şiirlerine oynama-eğlenme şiiri, atasözü, deyim, nasihat, mit, efsane, masal, hikaye, menkıbe, bilmece, fıkra, tekerleme, veciz söz yanı sıra bin satırdan oluşan destan ve diğer eserler mevcuttur. ‘Manas’ destanının üçlemesinden hariç “Kococaş”, “Er Töştük”, “Er Tabıldı”, “Kurmanbek”, “Caniş, Bayış”, “Şırdakbek”, “Canıl Mirza”, “Olcobay ile Kişimcan”, “Kedeykan”, “Sarinci-Bököy”, “Mendirman”, “Coodarbeşim”, “Er Soltonoy” vs. gibi küçük hacimli destanlar da vardır. Ayrıca Kırgız sözlü edebiyatında tarımcılık, hayvancılık, avcılık, çiftçiliğe mahsus olan “Bekbekey”, “Şırıldan”, “Op mayda” vs. gibi emek şiirleri de özel bir yer almıştır. Bununla birlikte aşık şiirleri ve ayıtış (atışma) çok gelişmiştir (Akmataliyev, 2004:6-7).

Sovyet dönemi eserleri, yazılı edebiyatın başlangıcı olarak “Erkin-Too” gazetesinin çıkmasını gösterse de ihtilal öncesinde yazılan Moldo Kiliç, Tagay Emil Uulu, Moldo Niyaz, Aldaş Moldo gibi şair ve yazarların Türkistan ortak Çağatay yazı

dilinde verilmiş eserlerden dolayı Kırgız yazılı edebiyatının daha eski zamanlardan beri var olduğu kuşkusuzdur (Karasayev, 2001: 30-50).

Kırgız edebiyatında bu dönem “El yazma edebiyatı (Kol cazma edebiyatı)” olarak bilinir. Buna dair 17-18-19. Yüzyıllarda eserlerin Çağatay yazısıyla Türkçe yazan Kırgız şairlerinden Moldo Niyaz (1823-1886), Togolok Moldo (1860-1942), Isak, Barpı (Karabaev, 1966: 80), Kalıgul Bayoğlu (1785-1855), Arstanbek Buylaşoğlu (1824-1878), Moldo Kılıç (1876-1930), Moldo Bağışarıbayoğlu (1866-1937), Aldaş Ceenikeev (Aldaş Moldo) (1887-1930), Kalıgul ve Toktogul Satılganov (1864-1933), İsmayıl Sarıbayev, Abılkasım Cutakeev vs. daha birçok alimlerin eserleri kanıt olabilir (Koç, 2009: 28).

Kırgızlar, Sovyetler Birliği öncesinde okuma yazması olan medrese eğitimi almış aydın insanlara “Molla” demişlerdir. Mollalar sadece din adamı değil kültür ve bilim adamı olarak çocuklara hocalık yapmışlardır. Onlar birkaç dil bilen bilgili insanlardır. Bu şahsiyetlerin içerisinde edebiyatçılar da çıkmış ve yazılı edebiyatın oluşmasına ve gelişmesine hizmet etmişlerdir (Özgen, 2014:44). Bu aydınların kitapları sansüre uğramış ve rejim tarafından yasaklanmıştır. Yasaklamanın sebebi olarak da “*Dinî ve feodal sınıfın menfaatini yansıttıkları, pantürkist düşüncelerle bezendikleri*” suçlamasıdır. Bütün bunlar Ekim Devrimi’ne kadar Kırgızlar’ın okuma-yazması yok denecek kadar az fikrinin hiç de doğru olmadığını gösterir. Bulunan eserlerin yazıları da konuları da Kuran okuma dan öteye gidemeyen okullara hitap edebilecek türden değildi. Üstelik bu eserler kütüphane veya müze gibi özel yerlerden değil, cahil damgası vurulan halkın içinden toplanan eserlerdir (Cumakunova, 2014).

1917-1930 yılları arası Batı tarzında gelişen edebiyat ortaya çıkmıştır. Modern edebiyata geçişin ilk etabı olan bu dönem kendi arasında ikiye ayrılır (Akmataliyev, 2004).

1919-1924-yıllar arasındaki dönem, Kırgız edebiyatının kadrosunu teşkil edecek gençlerin yetiştiği dönem olup her açıdan bir teşekkül dönemidir. Kırgız edebiyatının genç kalemleri, ilk eserlerini daha okul çağlarında vermeye başlamışlardır (Karabaev, 1966). Bu dönemin bir başka özelliği ise, bu gençlerin ilk eserlerinin Kazak, Tatar ve Özbek Türkçeleriyle yayımlanan gazetelerde görülmesidir (Bektenov, 1996: 32). Ayrıca bazılarının eserlerini Kazak ve Tatar Türkçesiyle yazmaları, eserlerinde Kazak, Tatar aydınlarının tesirlerinin olması, onların ele

aldıkları temaları işlemeleri de ayırt edici bir özellik olarak karşımıza çıkar (Karasayev, 2001: 233-334). En önemlisi de bu dönemde, Kırgızistan'ın Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin içinde yer alması ve “Türkistan”, “Türk” kimliğinin henüz sosyalist literatürden çıkartılmamış olmasıdır.

1924-1930 yılları arasındaki tarihî sürece bakıldığında, 1924 yılında Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin dağıtıldığı, yerine millî devletlerin oluşturulduğu, Kırgızistan'ın önce Rusya içerisinde Özerk Bölge, 1927'de ise Özerk Cumhuriyet olduğu görülür (Bal, 2015: 88-91). Bu dönem, Sovyetleştirme sürecinin yoğunluk kazandığı, aydınların çoğunun Sovyet ideolojisinin hizmetinde eser verdiği, Sovyet güdümünde bir Kırgız edebiyatının olduğu dönemdir. Bu iki dönem farklılıklar içerse de muhtevası itibarıyla 1917-1930 yılları arası, genel olarak, modern edebiyatın teşekkül ettiği dönemdir (Özgen, 2014: 458).

Bu dönemin, 17 Kasım 1924'te “*Erkin-Too*”nun yayın hayatına başlamasıyla onun sayfalarında Aalı Tokombaevdin “*Oktöbürdün kelgen kezi/Ekimin geldiği dönem*” isimli şiirinin yayımlanmasıyla başladığı söylenir. Çünkü o dönemde 1924 yılının Kasım ayına kadar yeni şekildeki Kırgız edebiyatının temelini kuranların adı, sanı, toplumsal çalışmaları, edebî yönleri ilmî eserlerde, okul kitaplarında kullanılması yasaktı (Cigitov, 2003: 6). Modern Kırgız edebiyatının ilk temsilcileri olan Kasım Tınıstanov, İşenalı Arabaev, Sıdık Karaçev, Kayridin Kanımbekov, Sultan Kuranov, Turdakun Sopiiev, Mustafa Akmatov'lar 1933'da tutuklanıp sorgulanmaya başlamışlardır. Daha sonra Aalı Tokombayev, Kasımalı Bayalınov, Mukay Elebayev, Ziyaş Bektenov, Coomart Bökönbaev, Kubanıçbek Malikov, Kasımalı Cantöşev, C. Turusbekov, Törökul Aytmatov gibi yazarlar tutuklanıp hepsi 1937-1938 yıllar arasında “halk düşmanı” olarak suçlanıp Stalin rejiminin tarafından yok edilmişlerdir (Bektenov, 1996: 47). Buran, bu durumu

“‘Repressiya/baskı’ dönemi içerisinde meydana gelen sürgün ve ölümden her toplum ve millet etkilenmiştir. Bu dönemde Türkistan coğrafyasının yerlileri; bilim adamı, doctor, asker, öğretmen, parti görevlisi, yazar, Hristiyan, Müslüman Sovyet yönetimi bakımından hiç bir ayırım gözetilmeden baskıya maruz kalır. ‘Yüce Stalin’ ve oluşturulmaya çalışan ortak ‘Stalin vatandaşı’ tipi tek gerçek olarak kabul edilmiştir. Buna karşı çıkanlar ve aykırı düşünenler ve davrananlar ‘halk düşmanı’ ilan edilmiş sürgünden ölüme kadar her türlü cezaya çarptırılmışlardır. Böylece Sovyetler

Birliği'nde milyonlarca insan kurşuna dizilmiş ya da sürgüne çalışma kamplarına gönderilmiş fiziki ve ahlaki aşağılamalarla işkencelere uğramışlardır. Bütün bu cezalandırılan insanların yakınları genellikle onların hangi cezaya çarptırıldıklarını ve nerede olduklarını öğrenememişlerdir. 'Halk düşmanı' olanların ailesine şüpheyle bakıyorlardı her adamın peşinden takip ediyorlardı ve toplumdan bile dışlanıyordu yani psikolojik baskı yapılıyordu. Tutuklananlar uydurulan suçları kabul etmek zorundaydı. Böylelikle Rus yöneticileri kendilerini savunuyorlardı. Bilim adamlarını, din adamlarını, onların eserlerini, insanların şuurunu uyandırabilecek insanları neredeyse yok ettiler, tarihten bile sildiler” (Buran, 2007: 7; 51-55).

cümleriyle izah eder.

0.1.3. Yeni Rejim ve Kırgız Edebiyatına Yansıması

Çarlık dönemi ve Sovyetler Birliği devri, tarihi tahrif etmiştir. Özellikle Ekim Devriminden sonraki eserlerde Çarlık hükümetinden sonra gelen Sovyet idaresi ile halkın acılarından kurtulduğundan bahsedilir. Oysa Türk dünyası en büyük zülüm ve asimilasyon uygulamalarını Rusların her iki döneminde görmüştür. Çarlık ve Bolşevik dönemi Türklerin toplu olarak imha uygulamalarına maruz kaldıkları bir zaman dilimi olarak tarihe geçmiştir. Hatta Sovyetler Birliği'nin kurduğu yeni sistem Çarlık dönemine rahmet okutmuştur (Akgün, 2008: 149). Çünkü Çarlık Rusyasına karşı bir inkılap hareketi gerçekleşmiş olmasına rağmen, Çarlık Rusyası döneminde belirlenen ve tam uygulanamayan politikalar acımasızca uygulanmıştır.

Yukarıda Bahsedilen Ekim İhtilalinden sonra rejim değişikliği yapılp hükümete Bolşevikler geçmiştir. Yeni Sovyet yönetimi Rusya'da ve Türkistan'da kültür devrimini başlatmıştır; bu devrim halkı yeniden eğitip, zihnine kömunistleşme ve Sovyetleşme düşüncelerini uygulayıp tarihi örf adet, hars ve kültürel miraslardan koparmaya, kültürü Bolşevikleştirmeye yönelmiştir. Önemli amaçlarının biri de Marksist sınıf ideolojisine dayanan proleter kültürünü yaymak, ekonomi ve siyasette proletarya diktatörlüğünü, üretim araçlarının ve tarımı kollektivleştirmeyi gerçekleştirmektir (Altımışeva, 2013: 78).

Bu rejimin esas temeli 1842 yılında Kazan Şehri'nde dinî akademi açıldığında oluşturulmuştur (Kıdraliyev, 2001: 34). Daha sonra 1854 yılında Kazan'da dini akademiye bağlı olarak özel misyoner bölümü teşekkül edilip hareketlerin

sürdürülmesine muazzam fırsat sağlanmıştır (Akgün, 2008: 142). Bu durum Rus hükümetinin her iki döneminde aynı politikayı yürütmesinin bir kanıtıdır.

Bahsi geçen teşkilat bütün Türk toplumunu dininden saptırıp önce ateist sonra da hristiyanlaştırmaya ve tamamen Ruslaştırmak için kurulmuş bir teşkilattir. Amaçlarına ulaşmak için yapılacak ilk sıradaki faaliyetlerinden biri de alfabenin değiştirilmesiydi. Bu doğrultuda bölge halkının Ruslara ve Hristiyanlığa ısındırılması için büyük ölçüde edebiyat, folklor ve etnografiya gibi alanlarda da mesai sarf edilmiştir. Sosyalizm dışındaki dünyayı ve değerleri, geleneksel hayatı, inanç ve değerleri aşağılayan, kötüleyen ve düşman gösteren eserler edebi değeri yüksek eser gibi gösterilmiştir. Bu nedenle daha önce Rus işgaline ve Bolşevizme karşı çıkan mücadele eden; şiir, hikaye, roman, makale yazan bazı aydınlar devlet büyüklerini ve ideolojinin önderlerini öven yazılar ve edebi eserler yazmaya başlamışlardır. Öyleki bu dönemde, Marks'tan, Lenin'den, Stalin'den ve diğer lider ve ideologlardan bahsetmeden, bir matematik kitabı bile yazılmamıştır. Kitabın başlığında önce bu liderlerle övgülerde bulunup atıflar yapıldıktan sonra asıl konuya geçilmiştir (Buran, 2007:332).

Dolayısıyla halk içinde yavaş yavaş yeni rejime uyumlu, saf değiştirmiş bir toplum oluşmaya başlamıştır. Zira rejim ve devletle iş birliği yapmak adeta hayatta kalmanın tek yolu haline gelmiştir. Bu devrin aydınlarının bir bölümü iki taraflı oyun oynamak zorunda kalmıştır. Onların amacı her hangi bir şekilde kendi eserlerini yayınlamak ve yeni nesili aydınlatmaktır ve Sovyet liderlerini övse bile ima ederek eserlerinde o dönemin gerçeğini bir şekilde yansıtmaya başarmışlardır. Bir bölümü ise her türlü yakınlaşma çabasına rağmen sisteme ve yöneticilere yaranamamış ve cezalandırılmıştır. Bazıları ise bir yolunu bulup yurt dışına kaçmışlardır (Buran, 2007: 340).

Yukarıda anlatılanların yanı sıra bu dönem dördüncü güç olarak sayılan basına çok önem verilmiştir ve bu hususta titiz çalışılmıştır. Türkistan topraklarında Sosyalist sistem yerleştirme, yeni bir toplum oluşturma ve halkı yeni düzene alıştırmaya safhasında önemli bir silah olarak kullanılmıştır ve bu silahın olmayışı sistemin çarklarının yavaş çalışmasına neden olacaktı. Bundan dolayı Komünist Parti'sinin ilk amacı, bu çarkın sistemli bir şekilde çalıştırılmasını ve basın yayın işlerinin Türkistan topraklarında yayılmasını harekete geçirmek idi. Gazete, millî yazının, basının ve profesyonel edebiyatın başlanmasına neden olmuştur.

I. BÖLÜM

I. KIRGIZİSTAN'DA BASIN TARİHİ

Halkı aktif olarak siyasî hayata dahil etmek, ideolojiyi yaymak ve eğitimi pekiştirmek için Türkistan Komünist Partisi tarafından 17-25 Haziran 1918 tarihinde yaptığı birinci toplantıda, ulusların ana dilinde yayın yapmaları gerektiği ile ilgili karar imzalanmıştır (Aşçı, 2009: 8). Yerel halkın tamamı Rusça bilmediğinden düşünülen politikanın yürütülmesi çok zor olacaktı. Bu nedenle öncelikli olarak her insanın okuyup yazabilmesi için seferberlik ilan edilir. Eğitim öğretim faaliyetleri ile paralel olarak yürüyecek olan süreli basın yayın işleri sayesinde hem propaganda faaliyetleri rahat bir şekilde yapılabilecek hem de bölge ağızlarına dayalı olarak oluşturulan yazı dillerini işleyebilmek için yeni bir alan ortaya çıkacaktı (Özgen, 2014: 129).

I.1. Bu Günkü Kırgızistan Coğrafyasında İlk Basın Hareketleri

Bugünkü Kırgızistan coğrafyası, millî devletlerin oluşturulduğu 1924 yılına kadar Türkistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin bir parçasıdır. 1924'ten sonra Kırgızistan'ın önce Rusya içerisinde Özerk Bölge, 1927'de ise Özerk Cumhuriyet olduğu görülür (Bal, 2015: 88-91).

Bugünkü Kırgızistan coğrafyasında ilk basın hareketleri Ruslar tarafından Rusça ile olmuştur. Bu gazeteler genellikle resmî duyurular ve ilanları içeren mahiyettedir.

Kırgız gençler ise bölgede diğer Türk lehçeleri ile çıkarılan gazetelerde boy gösterirler. Kırgızistan'da ilk gazete ve derginin çıkması ise Türkistan coğrafyasının bölünüp Kırgızistan'ın Sovyetlere bağlı özerk bir bölge olarak kurulmasından sonra olur. Tabiatıyla ilk neşriyat Ruslar tarafından Rus diliyle yapılır ilerleyen zaman diliminde Kırgız Türkçesiyle gazete ve dergiler de görülmeye başlar.

I.2. Bu Günkü Kırgızistan Coğrafyasında Yabancılar Tarafından Yayımlanan Gazete ve Dergiler

1924 yılına kadar Kırgızca yayımlanan neşriyat yoktur. Bunun bir sebebi henüz o dönemde bu günkü Kırgız Türkçesinin yazı dili olarak kullanılmaması, diğer sebebi de Kırgızların henüz Sovyetler tarafından farklı bir etnik yapı olarak kabul

edilmemesidir. Dikkat edilecek olursa yayımlanan gazete ve dergiler daha çok işgal güçlerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik neşriyattan ibarettir.

1913'te Rus aydınları tarafından tarım işlerini kapsayan materyaller ile Prjevalskiy Selskiy Hozyain (Prjevalsk Köylüsü) adlı dergi, neşredilmiştir. Dergi hacimi 16-18 sayfadan oluşup tirajı 1000 adet olarak çıkıyordu. Bu dergi Kırgız basın tarihinde yayınlanan ilk dergi sayılmaktadır. Dergi, 4. sayıdan sonra kapatılmıştır. 1914'te Pişpekskiy Byulleten (Pişpek Bülteni) çıkmaya başlamıştır (<http://www.welcome.kg/ru/kyrgyzstan/society/dfkuih/> Периодическая печать) Bunda satış ve satın alma, vatandaşların arz ve talepleri gibi haberler ve Çarlık Rusya'sının Türkistan'da uygulandığı iç ve dış politikaları hakkında bilgiler verilirdi. Bir müddet sonra basın teçhizatlarının yetersizliğinden ve finanse edilmesinin zayıf olduğundan kapatılmıştır. 1916'da Telegrafny Vestnik (Telgraf Habercisi), Okrayina (Kenar Bölge) gazeteleri yayın hayatına başlamış, ama kısa süre sonra durdurulmuştur (Altımışeva, 2013: 74).

9 Mart 1918'de Sovyet Hükümetinin idaresi altındaki "Progress" adlı yayınevinde Pişpekskiy Listok gazetesi 7 ya da 9 günde bir 400 adet olarak neşre başlamıştır. Kağıt fiyatına bağlı olarak gazetenin fiyatı 30 kuruşdan 50 kuruşa kadar yükselmiştir. Gazetenin baş editörü G. Şvets-Bazarnıy olmuştur. 1918'e kadar toplam 67 sayısı neşredilmiştir. 1919 yılı ise adı "Krasnoe Znamya Truda" olarak değiştirilen gazete partinin Bişkek Bölge Komitesinin yayın organına dönüşmüş, 1920'den itibaren de RKP'nin (Respublikalık Kömünist Partisinin), bölge ihtilalci asker kurulunun organı olarak "Krasnoe znamya" adı ile yayınına devam eder. İlk başta haftada iki kere yayınlanmıştır (çarşamba ve Pazar günleri) daha sonra ise hafatada sadece bir defa çıkartılmıştır. Aynı sene "Golos Proletaiyata" daha sonra "Priziv k Trudu" gazeteleri neşredilmeye başlamıştır. 1922-1923 yıllarında ise Kırgızistan Komünist Partisi'nin Bişkek Bölge komitesinin yönetim kurulunun yayın organı "Krasnoe Utro" haftalık dergisi, "Krasnyya Pravda" gibi gazeteler yayınlanmaya başlamıştır (Şaymergenova, 2008: 8).

Yeni Sovyet yönetiminin propagandasını yapmak, rejimi halka anlatmak görevini üstlenen Kırgızistan'daki bu ilk Sovyet gazeteleri adından da anlaşılacağı gibi Rusça basılmıştır.

I.3. Bu Günkü Kırgızistan Coğrafyasında Kırgızlar Tarafından Yayımlanan Gazete ve Dergiler

Bu günkü Kırgızistan coğrafyasında o zamanlar Kırgız Türkçesiyle gazete ve dergilerin yayımlanmamasının bir çok sebebi vardır.

Bunlardan birincisi Türkistanın hala bir bütün olması ve Kırgızların kendilerini farklı bir etnik yapı olarak görmemesi, ikincisi ise etkisi zayıflamış olsa da bütün Türkistan'da kullanılan bir ortak yazı dilinin olmasıdır. Bütün bu sebeplerden dolayı Kırgız aydınları o zaman Kırgızların yaşadığı coğrafyanın yer aldığı siyasi taksimattaki Türkistan Vilayeti bölgesinde yayımlanan gazete ve dergilerde çalışmışlar ve kendilerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Türkistan Vilayeti'ndeki neşriyat hareketlerini aynı zamanda Kırgızların neşriyat tarihinin başlangıcı kabul etmek mümkündür.

Türkistan'da neşriyat tarihi daha erken dönemlerde olmasına karşılık Sovyetler Birliği Türkistan'da Sovyet basınının başlangıcı olarak 1918'de Özbek Türkçesiyle Taşkent şehrinde “*İştirokiyun*” (Kommunist) (Gök, 2012), “*Halk Dorilfununi*” (Halk Üniversitesi), Namangan'da “*İşçilar Kalkoni*”, Samarkan'da ‘*Mehnatkaşlar Tovuşi*’, Kokand'da “*Halk Gazetasi*” vs. gibi toplam 11 gazete ve ‘*Maorif*’, ‘*İşçilar Dünyası*’ gibi dergileri basılmıştır¹⁰ (Eşbekova, 2013: 776-778). 1911 de “*Aykap*”, 1913-18 yıllar arasında “*Kazak*”¹¹, 1919 yılında ‘*Kömek*’, 1920'de ‘*Ak Col*’ gazeteleri Kazak Türkçesiyle; 1919 yılında “*Şulai İnkilobu*” dergisi Tacikçe, 1920 “*Türkmönstan*” Türkmen Türkçesi ile 1921 yılında *Kambagallar Avazi*” adında bir gazete Taşkent'te daha sonra Alma Ata'da Uygurca “yayın hayatına başlar (Özgen, 2014: 30)

Kırgızca yayın olmadığı için, 1921-1924 yıllar arasında Alma-Ata ve Taşkent şehirlerinde neşredilen gazete ve dergiler Özbek, Tatar ve Kazak dillerinde yayınlanmıştır (Orozova, 1984). Kazan, Ufa, Almata gibi şehirlerde eğitim alan S. Karaçev, O. Lepesov, C. Tulegabylov, O. Lepesov, K. Bayalinov, T. Coldoşev, B. Kalpakovların Kırgızca eserleri bu gazete ve dergilerde yayınlanmıştır (Gök, 2012). Bu yazarların bazıları edebî personel olarak çalışken bazıları da bu gazetelerin bölüm başkanlığını yapıp yayın kurullarında üye olarak çalışmışlardır. Örneğin, S. Karaçev

¹⁰ Türkistan'da neşriyat hareketleri daha önce başlamış olmasına rağmen, Sovyetler Birliği onları yok saymış ve kendi görüş ve düşüncelerini yaymaya çalışan gazete ve dergileri esas almıştır.

¹¹ Bk. Tarih.spring.kz/timetravel/page3280/ Perviy Kazakskiye Gazeti

‘Kömek’ gazetesinde, K. Tınıstanov ‘Canı Öriş’, daha sonra “Ak Col”, “Caş Kayrat” “Sana” gibi gazetelerde bölüm başkanlığı yapmıştır (Karabaev, 1966: 81).

Kırgız gençleri gazetecilik işlerine Kırgız Türkçesiyle yazdıkları duvar gazeteleri ve el yazısı dergilerle başlamışlardır. Taşkent’teki Kırgız öğrenciler “Erkin Caş”, “Tunguç Adım” adlı duvar gazetelerini çıkarmışlardır (Karabaev, 1966: 81). Kırgız öğrencileri, Taşkent okul çevrelerinde çıkan el yazması gazetelerde de aktif bir rol oynayarak şiir ve makalelerini söz konusu gazetelerde yayımlamışlardır. Aynı öğrenciler “Koyçu Çaban/Koyun Çoban”ı isimli tek perdelik tiyatro oyununu da sahnelemişlerdir. Almatı’daki Kazak-Kırgız eğitim enstitülerinde okuyan Kırgız gençleri kendi dillerinde yazdıkları makale, şiir ve hikayelerini “Caş kalem/Genç Kalem” isimli duvar gazetesinde ve “Saule/Şule” isimli el yazması dergide yayımlayarak oluşturdukları tiyatro topluluğunda Kırgız Türkçesiyle tek perdelik oyunlar sahnelemişlerdir (Özgen, 2014: 87).

Kırgız Türkçesiyle neşriyat 23 Mayıs 1924’te Komünist Parti’sinin XIII. Kongresinde Sovyet Cumhuriyetlerinde propoganda amaçlı, yerli halkın dilinde yayımlanacak neşriyata izin vermesiyle başlar.

14 Ekim 1924’te Rusya Merkez İcra Komitesinin ikinci meclisinde RSFSC¹²’ye bağlı Orta Asya Sovyet Cuhuriyetleri ile aynı zamanda Kara Kırgız Muhtar Vilayetinin kurulmasına dair karar imzalanmasını (Orozova, 1984) müteakip, çok geçmeden Kırgızistan’ın ilk gazetesi *Erkin Too* yayın hayatını başlar.

Erkin Too, 7 Kasım 1924’te Arap harfleriyle Kırgızca 4 sayfa olarak Türkistan Sovyet Sosyalist Muhtar Cumhuriyeti’nin başkenti Taşkent’te 19 işçinin çalıştığı Orta Asya yayın evinde (Altıışeva, 2013: 75), 2 bin adet olarak yayımlanmıştır (Öskönov, 2014: 5).

Gazete bazı nedenlerden dolayı planlandığı şekilde yayımlanamamış, Taşkent’te 6 sayısı neşredilmesi gerekirken sadece 3 sayısı yayımlanabilmiştir.

1925 yılı Ocak ayının başında Erkin Too gazetesi Pişpek’e (Bişkek) taşınmıştır (Erkin Too, 1924: 1). Aynı sene 12 Mart’ta “*Batratskaya Pravda*” gazetesi yayın hayatını başlar. Temmuz ayında da “*Krest’yanskiy Put*” adıyla, 1927’den itibaren “*Sovetskaya Kirgiziya*” adıyla devam eder. Daha sonra 1926’da Kırgız Türkçesiyle “*Lenincil Caş*” gazetesi ve Merkez Komünist Partisi Bölge komitesinin

¹² RSFSC- Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti

yönetim kurulunun kararı ile aylık “*Komünist*” dergisi çıkmaya başlar (<http://www.welcome.kg/ru/kyrgyzstan/society/dfkuih/> периодическая печать).

1926’da Kırgız halkı tarafından çıkarılan hiçbir edebî ve siyasi dergi yoktu. Kırgız okullarındaki genç muallimler pedagojik dergilere muhtaçtı. Bu durumu dikkate alarak K. Tınıstanov ile T. Aytmatov Kırgız entelijansiyasından ve meslektaşlarından para toplayıp edebî-pedagojik dergi çıkarma düşüncesini ortaya koymuşlardır (Bektenov, 1996: 36-37). Böylece 5 Mayıs 1928’de “*Canı Madaniyat Colunda*” isimli aylık ilmi, pedagojik ve edebî derginin ilk sayısı yayımlanmıştır (Özgen,2014: 87). Derginin baş editörü de K. Tınıstanov’un daha sonra H. Ceenbayev olmuştur. 1991’den başlayarak “*Caştık Carçısı/Gençlik Haberdarı*”, daha sonra da “*Asaba*” adını alarak yayınına devam etmiştir. O zamandaki editörler C.Bökönbayev, C. Turusbekov, A. Ubukeyev, T. Şamşiyev, A. Aytbaeva, Ş. Beyşenaliyev, S. Usupov, K. Osmonaliyev, A. Rıskulov, M. Eşimkanov vs. olmuşlardır. 1928 yılında Kırgızca ve Rusça “*Dıykan/Çiftçi*”, Kırgızca “*El Agartuu/ Halkı Aydınlatma*” dergileri faaliyete geçmiştir.

1930’da gazete ve dergi sayısı çoğalmıştır. “*Kızıl Kırgızstan*” gazetesinin baskı sayısı 1150’ye kadar yükselmiş, “*Sovetskaya Kirgiziya*” gazetesinin baskı sayısı ise 15 000’e ulaşmıştır.

Aynı yıl, tecrübe kazanan gazeteciler S. Karaçev, S. Saspayev, A. Ubukeyev, T. Kekilikov’dor Karakol şehrine gönderilerek “*Kızıl Pahtacı*”, “*Canı Ayl*” gibi yeni gazeteler çıkarılmıştır. Çok geçmeden Calal-Abad, Sülüktü, Talas, Narın’da daha çok baskılı gazeteler çıkmaya başlamıştır. Aynı yılı aydınlatma amacını taşıyan “*Sabattuu Bol/Okur Yazar Ol*” gazetesi neşredilmeye başlamıştır. 1931’de “*Çabuul*” dergisi (günümüzde “*Ala-Too*”) yayınlanmıştır. Baş editörü de Aalı Tokombayev olmuştur. Daha sonra bu işi K. Bayalinov, C. Bökönbayev, T. Umetaliyev, K. Malikov, M. Cangaziyev, S. Cusuev, O. Orozbayev, Ş. Beyşenaliyev, T. Kasimbekov, Ş. Sadıbakasov, K. Ukayev, K. Cusupov gibi aydınlar yapmışlardır. Bu dergi yayın hayatını günümüze kadar devam etmektedir.

Ekim 1937’nin başlarında 7 millî gazete ve 3 dergisinin toplam baskı sayısı 100.000’e vardı. 39 bölge gazetesinin baskı sayıları 45.500’ü oluşturdu. Baskılar yaygınlaştı. 1940’da toplam 192 bin baskı kopyasıyla 69 gazete çıkarılıyordu. Bunların 43’ü Kırgız dilinde yayınlanmıştır.

1960 yılı Cumhuriyet basını yeni yayın ile doldu. Örneğin, “Den-Sooluk”, “Kırgızistan Madaniyatı” gibi yeni gazete ve dergiler çıkmıştır.

1985-90 yıllar arası “Kırgızistan Madaniyatı” gazetesi cumhuriyetteki en popüler gazetelerin biri sayılmıştır. Birinci baş editörü M. Cangaziyev olmuştur, daha sonra bu işi S. Namatbayev, C. Sadıkov, A. Cakıpbekov, N. Kaparov’dor götürmüşlerdir.

Baskı tarihinde 70’nci yılı önemli değişiklikler olmuştur. 1974 yılında şehir gazetesi “Veçerniy Frunze” (şimdi “Veçerniy Bişkek/Bişkek Akşamı”) yayına başlamıştır. 1977’de “Bayçeçekey/Kardelen” çocuk dergisi çıkıyor. Aynı dönemde “Narodnoe Prosveşeniye/Halk Eğitimi” (önceki eski “öğretmenlere yardım” dergisi), “Novinki nauki i tehniki/Yeni bilim ve teknik”, “Propagandist i Agitator Kırgızstana/Kırgızistan’ın Propagandacısı” vs. gibi dergi ve gazetelerin çıkması çoğalıyor.

1980-90 yıllar arası Kırgız medyasında etnik birliği sorunu yükselmeye başlamıştır. Millî tarih, hayat ve siyaset, kültür ve bilimi aydınlatma yolunda yeni yaklaşımlar belirlenmiştir.

1990-2000 yıllar arası "*Kırgız Tuusu/Kırgız Bayrağı*", "Slovo Kırgızstana/Kırgızistan Sözü", "Asaba/Sancak", "Veçerniy Bişkek/ Akşam Bişkeği", "Erkin Too/Bağımsız Dağ", "Kut Bilim/Kutsal Bilim", "Kırgız Ruhı", "Respublika/Cumhuriyet", "Delo№ /İş№", "Aalam/Alem" gibi Cumhuriyet gazetelerinin malzemeleri basının özgür ve bağımsız olduğunu göstermiştir (<http://www.welcome.kg/ru/kyrgyzstan/society/dfkuh/> периодическая печать).

I.3.1. Erkin-Too Gazetesi 1924

Kırgız dilinde basın işleri 23 Mayıs 1924’te Bolşeviklerin Rusya Komünist Parti’sinin XIII. Kongresinde Sovyet Cumhuriyetlerinde propoganda amaçlı, yerli halkın dilinde yayımlanacak basına izin vermesiyle yayın çıkarılmaya başlanmıştır. Bu karar, 1924 yılının Ocak ayında XII. Bütün Türkistan Kongresi Orta Asya’da SSCB’ye bağlı ayrı ayrı millî cumhuriyetleri kurmak gerektiğini ortaya koyduklarından sonra çıkmıştır. Böylece, aynı yılın 14 Ekim’de bütün Rusya merkez icra komitesinin ikinci meclisinde RSFSC¹³’ye bağlı (diğer Orta Asya Sovyet Cumhuriyetleri ile aynı zamanda) Kara Kırgız Muhtar Vilayetinin kurulmasına dair

¹³ RSFSC- Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti

karar imzalanmıştır (Orozova, 1984). Çok geçmeden bu karar neticesinde, Kırgızistan'ın ilk gazetesi Erkin Too yayın hayatını başlar.

Erkin Too'nun ilk sayısı Sosyalist ihtilalinin yedinci yıl münasebetiyle (Sasıkbayev, 1981: 6) 7 Kasım 1924'te Türkistan Sovyet Sosyalist Muhtar Cumhuriyeti'nin başkenti Taşkent'te Sredazgosizdat'ın (Sredneaziyatskoe gosudarstvennoe izdaniye/Orta Asya yayın evi) bir numaralı musulman¹⁴ basın evinde, 19 işçi çalışan özel atölyede Arap harfleriyle Kırgızca 4 sayfa halinde (Altmışeva, 2013: 75), 2 bin adet olarak yayımlanmıştır (Öskönov, 2014: 5).

Gazete bazı nedenlerden dolayı sürekli yayınlanamamıştır Taşkent'te 6 sayısı neşredilmesi gerekmesine karşın sadece 3 sayısı yayınlanmıştır. 1925 yılın Ocak ayının başında Erkin Too gazetesi Pişpek'e (Bişkek) taşınmıştır (Erkin Too, 1924: 1). Profesör H. Karasaev'in "Erkin Too" gazetesinin ilk sayısının çıkışının anlatmasına göre ilk başta redaksiyonda sadece dört kişi çalışmışlardır. Baş editör olarak tayin edilen Osmonkul Aliev, yardımcısı Sıdık Karaçev, ve Kara Kırgız eğitim öğretim Enstitüsünün öğrencileri Hüseyin Karasaev ve Mustafa Akmatov. Mustafa ikisi kopyacı ve düzeltici olarak çalışmışlardır. Kendi yayınevi yok olduğu için "Ak Col" gazetesinin yayınevinde çıkarmışlardır. Erkin-Too 6¹⁵ sayısına kadar Taşkent'te yayınlanmıştır. Birinci sayıları bedava dağıtılmıştır. Daha sonra diğer sayıları Pişpek'te (şimdiki Bişkek/Kırgızistan) çıkmıştır (Orozova, 1984). Erkin-Too ilk yıllarda Moskova'da yayınlanan Pravda gazetesinin iç ve dış içeriğinden örnek olarak faydalanmıştır (Karabaev, 1966: 81). Bunun nedeni bazı kaynaklarda gösterildiği gibi tecrübesizlik değil sadece o zamanlarda uygulanan rejimin dayattığı mecburiyetlerden kaynaklanmıştır. Hatta o dönem çıkan gazetelerin hepsi rejim tarafından kontrol edilip takip altına alınmıştır.

Erkin-Too'nun ilk sayısının hazırlığını, Taşkent'teki Orta Asya Komünist Üniversitesinde ve Kazak-Kırgız Eğitim Enstitüsünde okuyan, yukarıda bahsi geçen daha önce Kazak gazetelerinde baş editörlük yapan Kırgız öğrencileri yapmıştır. İlk başta gazetenin birinci sayılarında Özbek daktilocuları bazı kelimeleri anlayamadıkları için Özbekçeye değiştirip yazmışlardır (Karasaev, 2001: 237). İlk

¹⁴ Öskönov, Toktomuş (2014), "Erkin-Too" nun Algaçkı Kadamdarı, Kırgız Tuusu, 31 Ekim-3 Kasım № 83-84, s.5

¹⁵ H. Karasaev, gazetenin Taşkent'te iken 6 sayısı neşredilmiştir ama yukarıda belirttiğimiz gibi Erkin Too gazetesinin 3 sayısı matbaalar dolu olduğu için, sıra gelmemiş, sıra gelse bile bazen harflerin eksikliğinden dolayı zamanında yayınlanamamıştır diye belirterek sadece 3 sayısını çıkartabildikleri belirtmiştir.

dönemde gazete çıkarıcı yazı kurulunu O. Aliev, K. Tınıstanov, E. Arabayev, S. Karaçev, H. Karasayev'der oluşturuyordu. 1925 yılı Bişkek'e taşındığı zaman editörler; Sıdık Karaçev, Osmonkul Aliev, mütercim Tatar Türkü Akecan Kenzin, sorumlu editör Şarip Kökönov, daktilocu Fazullin, kopyacı Aykul Ubukeev, katlayıcı Bökön idi (Sasıkbaev, 1988: 4).

O dönemde en aktif yazı elemanları Mukay Elebayev, Kasımalı Cantöşev, Kubanıçbek Malikov, Coomart Bökönbayev, Cuma Camgırçiyev, Uzakbay Abdukaimov, Ömürkul Cakişev, Masıraalı Kırbaşev, Ziyaş Bektenov, Taşım Bayciyev, Tazabek Samançin¹⁶ (Karabayev, 1966:106). Siyasetçiler, A.Sıdıkov, E. Arabayev, K. Tınıstanov, T. Aytmatov, B. İsakeev, T. Usubaliyev. Gazeteciler-M. Dögdürov, A. Sopiye, T. Suvanberdiyev, N. Canaliyev vs.. Bilim adamları- H. Karasayev, K. Karakeev olmuşlardır (İbraimov, 2014: 12).

Eylül 1925'e kadar haftada iki defa Eylül 1925'ten sonra haftada üç defa basılıyor ve 1000 tanesi köy halkına bedava dağıtılıyordu. Gazetenin muhabirleri 45-50 kişiye ulaşmıştır. “*Erkin-Too*” adının 29 Ağustos 1927'de “*Kızıl Kırgızistan*” olarak değiştirilmesi hakkında karar çıkarılmıştır ve ismi değiştirilmiştir. Gazete, 30 Ağustos 1927 tarihinde Kızıl Kırgızistan adıyla yayınlanmıştır. Eylül 1928'den itibaren Kızıl Kırgızistan günlük çıkmaya başlamıştır (Altımışeva, 2013: 77).

“*Erkin Too*” gazetesinin yazı kurulu ve Kırgız Pedagojik Teknik okulu bünyesindeki Kırgız yazarlarının grubu birleşerek Kızıl Uçkun edebi (yazı) kurulu oluşturarak sonraki çıkan millî gazete ve modern edebiyatın gelişmesine zemin teşkil etmişlerdir. Kızıl Uçkun kurulunun üyeleri ise Aalı Tokombaev, Kasımalı Bayalınov, Mukay Elebayev, Moldogazı Tokbaev, Kasımalı Cantöşev, Cuma Camgırçiyev, Uzakbay Abdukaimov, Coomart Bökönbayev, Kubanıçbek Malikov, Satkın Sasıkbaev, Ömürkul Cakişev, Masıraalı Kırbaşev, Taşım Bayciyev, Ziyaş Bektenov, Kerimkul Cumaşev (Kalabayev, 1966, 118) gibi isimlerden oluşmuştur. Gazetenin işçi ve köylü muhabirlerini siyasî yönden eğitmek için onlara devamlı seminer, toplantı, kısa süreli kurslar verilmiş, “*Gazete Arkadaşları*” adlı dernekler kurulmuştur.

Gazete, 2 Şubat 1956 yılında ise “*Sovetik Kırgızistan*” adını almıştır (Orozova, 1984).

¹⁶ Tazabek Samançin Erkin-Too Gazetesinin birinci sayısı yayınlandıktan sonra şehri gezip dağıtanlardandır.

Erkin Too, Kırgızistan'da diğer gazetelerin yayın hayatına başlamasına da sebep olmuştur. İlk millî gazete ve dergiler Erkin Too'nun çatısı altında yayın hayatına adım atmışlardır. Bunlardan bazıları önce Erkin Too'nun eki olarak yayımlanmıştır. "*Leninçil Çaş*" gazetesi ve "*Çalkan*" dergisi bunun örneğidir (Çakın, 2014: 6).

Erkin-Too ile başlayan Kırgız Basını yeni gazete ve dergilerle gelişmeye devam etmiştir. Bölge komitesi gazetelerin gelişmesi için bizzat görevlendirilmiştir. Böylece hem gazetelerin hem de gazetecilerin sayısı gittikçe artmıştır (Çakın, 2014: 6).

Kırgızistan bağımsızlığı kazandıktan sonra yani 1991 yılından itibaren gazete *Kırgız Tuusu* adını almıştır. Günümüzde Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti'ne bağlı resmî bir gazete olan Kırgız Tuusu hala yayın hayatına devam etmektedir. Haftada iki defa ve 20 000 adet yayınlanmaktadır.

1930'da Kızıl Kırgızistan gazetesinin işçi ve köylü muhabirlerinin sayısı 600'e ulaşmıştır. Gazetenin tirajının gittikçe arttığı görülmektedir. 1925'te tirajı 2000 iken 1928'de 3000, 1929'da 6500, 1930'da 11 500'e kadar artış göstermiştir.

1930'da gazete bünyesinde 157 daimî, 420 geçici bölge muhabirleri bulunuyordu. Gazetede yayınlanan işçi ve köy muhabirlerinin yazılarında, okurların mektuplarında çeşitli yerlerdeki Sovyet parti kurumlarının, ekonomik ve toplumsal örgütlerin faaliyetleri, vergiler, köylülere toprak dağıtımı, millî eğitim hakkında bilgilere ve halkın hayatı ve kültür haberlerine yer veriliyordu. 1920-1930'lu yılları arasında işçi ve köy muhabirlerinin çoğu eleştirel haber ve makalelerini yayınlarken uydurma ad ve soyad kullanmışlardır, özellikle ünlü gazeteci yazarlar takma ad kullanmışlar ve bu adlarını sık sık değiştirmişlerdir. Çünkü Sovyetler, sosyalist hayatı uygulamaya başladığı için yeni hayat düzenini istemeyenler tarafından gazete muhabirlerinin öldürüldüğü durumlar da olmuştur (Altmışeva, 2013: 75-78).

1925 senesinin başlarında Kırgızistan'da Latin harfleriyle yeni alfabe hareketi gündeme getirilmiştir. 1926'da Bakü'de gerçekleşen Türkoloji Kongresi'nde de Arap yazısından Latin yazısına geçiş konusu ortaya koyulmuştur (Ercilasun, 1993; 112. 22). Kırgızistan'dan, yeni Kırgız Latin alfabesi komisyonunu yöneten K. Tımstanov; İ. Arabayev, O. Aliev ve Bazarkul Daniyar oğlu ile beraber Bakü Türkoloji Kongresi'ne katılmıştır (Karasaev, 2004: 270-275). 1925 yılının Ağustos, Eylül aylarında Erkin

Too'nun baş editörlüğünü yapan ünlü dilci, edebiyatçı, şair K. Tınıstanov (1901-1938) Bakü Kongresinde bütün Türk halklarına Latin alfabesi projesini önermiştir ve kabul edilecek Latin alfabesinin harfleri bütün Türk halkları için aynı olması gerektiğini savunmuştur ama K. Tınıstanov'un projesi kabul edilmemiştir. Arap alfabesi, Kırgız yazısına az uyum sağladığı iddia edilerek Sovyetlerin cehalete karşı mücadelesinde engel teşkil ediyordu. Pratik açıdan Arap harflerini öğrenmek zor, uzun zaman alıyor ve kitap basımında zorluk çıkartıyor diye iddia edilerek, siyasî açıdan İslam diniyle doğrudan ilişkilendiriliyordu. Bazı değişiklikler ve reformlar da Arap alfabesinin zorluğunu ortadan kaldıramamıştır (Bektenov, 1996: 36). Mayıs 1925'te Kırgızistan Muhtar Vilayeti yöneticilerinin özel toplantısında Arap alfabesinden başka alfabeğe geçmek tartışılmış ve Latin alfabesinden Kırgız alfabesine geçmek kararı alınmıştır. Aynı sene Bilim Komisyonu Latin alfabesine dayalı Kırgız alfabesini oluşturmuştur. 1927'de Kırgızistan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Sovyetlerinin ilk kuruluş kongresinde, 1927'den itibaren Latin alfabesine dayalı Kırgız yazısına geçme kararı alınmış ve yeni alfabeği uygulamaya sokmanın zamanı beş yıl olarak belirlenmiştir. Kırgızistan'da okuma yazma bilen halkın yeni yazıya en geç 1930'a kadar geçmesi öngörülmüştür, Kırgız dilindeki yayınevi ve kalem odalarının yeni alfabeğe geçmesi ise en geç 1931 senesinin sonu olarak belirlenmiştir. 1926 yılının sonlarına doğru Kırgızistan Muhtar Vilayeti İcra Komitesi'nin oturumunda yeni alfabeği uygulamayı yönetmek amacıyla özel komite oluşturulmuştur. Komite başkanlığına A. Orozbekov, başkan yardımcısı olarak K. Tınıstanov tayin edilmiştir. 1 Ocak, 1930'da Kırgızistan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Merkezi İcra Komitesi Arap alfabesine dayalı Kırgız yazısını tamamen ortadan kaldırılmasına ve tüm devlet işlerinin Latin harfleriyle yürütüleceğine dair karar almıştır. Böylece Arap harfiyle Kırgız yazısı 1927'de Sovyetlerin ilk Kuruluş Kongresinde belirlendiği gibi beş sene içinde değil, zamanından iki sene erken, yani üç yıl içinde kullanımdan çıkartılmıştır. Kültür devrimi partinin kontrolü altında işçi ve köylüler arasında okuma yazma bilmezliği ortadan kaldırmayı, sosyalist halk eğitimi sistemini kurmayı, yeni sosyal tabakayı-sosyalist aydınları oluşturmayı, yaşam tarzını yeniden düzenlemeyi, ilim, edebiyat, sanatın gelişmesini öngörmüştür. Toplumun yeniden sosyalist düzenlemesi ile bağlantılı olan kültürel devrim programı uzun yıllara planlanmıştır. Bu çerçevede ilk öğretimi, bilimsel ve teknik bilgiyi yayma faaliyetleri yürütülmüştür (Karasaev, 2004: 270-275).

1927, 1928 ve 1929 yıllarında Kızıl Kırgızistan (Erkin-Too) gazetesinde Kırgızca yazılar hem Arap alfabesiyle, hem Latin alfabesiyle karışık yayınlanmıştır (Altımışeva, 2013:79). 1929-30'lardan başlayarak 1941'e kadar Latin alfabesiyle yayınlanmıştır (Orozova, 1984). 1938-1939'lu yıllar arasında gazetede Kiril alfabesine geçmek ve yeni terimlerin Rusçadaki haliyle yazılması fikirleri dile getirilmeye başlanmıştır. 1940-1941 yıllarında gazetede yazılar Latin ve Kiril alfabesiyle karışık yayınlanmış, Ocak 1942'de tamamen Kirill alfabesiyle yayınlanmaya başlamıştır (Altımışeva, 2013: 88).

Bu gazetenin ilk sayısının birinci sayfasında giriş kısmında, Kara Kırgız Bilim Başkanı, Erkin-Too gazetesinin müteşebbisi İ. Arabayev'in bütün okurlara, tüm Kırgız yurduna hitap eden makalesi yayınlanmıştır. Bu makalede *“Erkin-Too” gazetesini bütün dünya ve hatta Rusya, Orta Asya'daki işçi çiftçilerin eylemi ile yaşam biçiminden Kırgız fakir fukaralarına haber veren eğiticisi olur.*”-diyerek gazetenin öneminden ve “Erkin-Too” olarak adlandırılmasından bahsedip gerçeği tanıtan bir araç olacağını belirtmiştir.

Birinci ve ikinci sayfada Ekim Devrimi'nin öneminden bahsedilmiş, burda Çar Hükümetinin halka yaşattığı zorluk ve zulmü, gaspedilen mal-mülk ve araziler hakkında söz edilmiştir. *“Padişah hükümeti dine saygı duyduğundan, dini takdir ettiğinden yararlanan papazlar, mollalar, hocalar işçilerin zar zor buldum dediği bir iki kuruluşunu kazıklayarak ceplerine soktular”*diyerek hilekar politikasıyla dine saygı gösteriyormuş gibi misyonerlik faaliyetlerini gerçekleştirmek için yapılan işlerini kast ederek, sanki çok inanıyor gibi istihza edilir. *“Abuk sabuk eski bozuk fetvalarla cahil halkın gözünü karıştırıp çağdaş okulu, çağdaş bilimi, diyen meyveleri zehir edip gösterip fakir sınıfının cahillik ve bilimsizliğine, eziyetine sebep olurdu..”* cumlesiyle çağdaş Usul-İ Cedit mekteplerinin kapatılmasına dair atılan lafları görüyoruz. Makalenin sonunda ise *“Yaşasın, ezilen halkı hürriyete çağıran birleşenler partiyası! Yaşasın, 3-enternasyonel! Yaşasın, yoldaş Lenin'in kurduğu yol, nasihatleri!”* gibi sloganlara rastlarız. Bu da bir taraftan rejime olan bağlılığı belirtirken diğer taraftan da bağımsızlığa kavuşacak güne az kaldı gibi geleceğe doğru bir umitten bahsedilir.

İkinci sayfada *Erkin Too/ “Kırgız Halkı ve Lenin Cogunda (Lenin yok iken)”* adlı makale Lenin'in portresiyle yayınlanmıştır. “Erkin Too/Kırgız halkı” bildirisinde İşenaalı Arabayev açık açıklamazsa bile halkın perişan durumunu ve ihtilal zamanında yaşanan sıkıntıları dile getirmeye çalışmıştır. Kırgız halkının

sığınabileceği dağdan başka hiç kimsesi kalmadığını, oradan, burdan kovulup, serserilere dönüşüp, kadınları dul, erkekleri köle sınıfına düşen, yeterince her tarafa dağılan zavallıların halini anlatmaya çalışmıştır. Hür dağların arasında, serbest doğup büyüyen halkın tek isteğinin hürriyet ve güzel, zengin servetlere sahip olan dağlar olduğunu belirtmiştir. Bağımsızlık ve dağ için nice kan ve can feda ettiklerini ve bu güzel dağlara gözü düşenlerin arka arkaya gelip sömürmeye çalışıp serbest bırakmadan sürekli peşinde olduklarını da izah edip sonunda Lenin ve Komünizmi övmüştür.

Üçüncü sayfada “*Kırgız Muhtar Vilayeti’nin Önceki Durumu*” adlı makale yayınlanmıştır. Bu makale “*Türk halkının bir dalından çıkan Kırgız halkı her ne kadar başka milletlerin idaresinin altında kalmış olsa da günümüze kadar kendi gücünü, namusunu, kahramanlığının arkasında olmuş kendi hayatını vatanını korumuştur*” diyerek Kırgızların hayati geçmişini Sovyet dönemine kadar eleştirerek açıklamıştır. Dönemin rejimine, ihtilalin zorluklarına da değinilmiştir. Yine üçüncü sayfada o dönemde Taşkent’te Orto Asya Komünist Üniversitesi’nde okuyan ünlü Kırgız yazarı, şairi A. Tokombayev’in “*Ekim’in Geldiği Zaman*” adlı şiiri yayınlanmıştır Dördüncü sayfada, vergi hakkında malumat verilmiştir. İşçi ve çiftçi, halk ekonomisi, millet memleketlerinin teşekkülü vs. gibi konuları değinilmiştir. Aynı yılın 27 Kasım ayında yayınlanan ikinci sayısının ilk sayfasında “Erkin-Too” halk gazetesi olsun adlı makalede gazetenin önemini anlatarak kısmen bazı gazetecileri kast ederek tutuklanıp iki üç ay yatıp sonra çürüp kaybolduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla ele geçmemek için çok dikkatli olmak gerekir diye uyarılmıştır. Bu uyarıdan belli oluyor ki basın takip edilip yayınlanan her konu kontrol edilmiştir. Hatta Erkin-Too gazetesinin ilk kopyacısı, sonra editörü Hüseyin Karasaev o zamanlarda rejime karşı yazan gençleri tutuklayıp yok etmelerini belirterek bu nedenle mahlas ad kullandıklarını ve açıkca gerçeği söylemekten uzak olmaları gerek olduğunu izah etmiştir (Kalabaev, 1966: 86). Bunlar hariç gazetenin belli bir dönem halka bedava dağıtılacağı ve daha sonra parayla satılacak zamanın ilan edileceği belirtilmiştir. Aynı sayfada işçi ve çiftçi işleri, Kırgız halk ekonomisi gibi konular işlenmiştir. İkinci sayfasında dış haberlere yer verilmiştir. Bununla beraber Fransa, tüm Sovyetler Birliği, Çin olayları, Sovyet Birliği ile Almanya ilişkisi gibi dış ülkelerin de siyasî durumlarına çok az da olsa değinilmiştir (Erkin-Too, 1924, 1-4).

I.3.2. Takma Ad Taşıyan Yazarlar

Gazetede yazıları neşredilen pek çok kişi, yazılarında kendi isimlerini değil takma isimler kullanmışlardır. Takma isim kullanmanın esas sebebi insanların rejime olan güvensizlikleridir. Hatta bazı kişiler birden fazla takma isim kullanmış, bu takma isimlerin yanında isim ve soy isimlerinin baş harflerinden oluşan kısaltılmış rumuz kullananlar da olmuştur. Bunlardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Kasım Tınıstanov-Kıt, Kelgin, Tagay, K.T

Sıdık Karaçev-Aykın, Zakım, Çalkançı, S.K

Tokçoro Coldoşev-Kara-Bulak

Aalı Tokombayev-Çalkar, Balka

Mukay Elebayev-Kenetme, Kaynar

Baysyerke Kalpakov-Şookum

Hüseyin Karasyev-Carkın

Ibray Toyçinov-Tooluk

Kasımaalı Bayalinov-Alısın, Col Bulak

Satıbalı Naamatov-Epkin

Acıyman Şabdanov-Elkin

Sultan Kurmanov-Uçkun

Aytkulu Ubukeev-Kubatbek

Börübay Kenensarin-Tolkun, Çınçıl

Uzakbay Abdukaimov-Ümüt

Satkın Sasıkbayev- Kunt

Kasımaalı Cantöşev-Arsar

Ziyaş Bektenov-Erik Balası, Çukulduk, Zıp

Kubaniçbek Malikov-Çüy balası, Kubek

Abdırakman Aralbaev-Tün

Masıralı Kırbayev-Nur

Mamasalı Abdukaimov-Alay (Bektenov, 1996: 65)

Coomart Bökönbayev-Soku Taş

Canıbek Corobayev-Ört

Tapçıl , U. Temir, T. Ümetalı (Kalabaev, 1966: 73).

I.3.3. “Kırgız Tuu” Gazetesinin Baş Editörleri

Gazetenin yayın hayatına başladığı zamandan bu güne kadar baş editörlük yapan kişiler ise kronolojik olarak şöyledir:

1924-Sıdık Karaçev, Osmonkul Aliev

1925-Kasım Tınıstanov

1925-1927-Şarip Kökönov

1926-Törökul Aytmatov

1926-1927-Kaybılda İbragimov (Bektenov, 1996: 64)

1927-Bayalı İsaeev (üç kere baş editör olmuştur)

1927-1936-Kalim Rahmatullin

1928-Aalı Tokombaev

1936-1937-S. Sramanov

1937-1938-M. Tokobaev

1940-1944-Muhamed Dögdürov

1944-1955-A. Sopiev

1946-1949-K. Karakeev

1955-1956-T. Usubaliev

1956-1958-Aalı Tokombaev

1958-T. Suvanberdiev

1963-1970-N. Canaliev

1970-1972-A. Abakirov

1972-1986-C. Tursunov

1986-1993- T. İşemkulov

1993-1994 (1996-2005)-A. Matisakov

2008-2010 K. Moldokasimov

2005-2006 (2010-2013)-B. Orunbekov

2006-2008 ve tekrar 2013'den bu güne kadar C. Saalaev (Kırgız Tuusu, 2014: 6, 7, 11, 12).

I.4. Kırgızistan'da Neşredilmiş Gazete ve Dergiler

Kırgızistan'da ilk gazetenin yayın hayatına başlamasından sonra farklı dillerde ve farklı alfabelerle pek çok gazete ve dergi yayımlanmıştır. Başlangıcından günümüze kadar yayımlanan gazete ve dergiler ise tablo olarak řöyledir¹⁷:

¹⁷ Kırgızistan Mili Kütüphanesi Süreli Yayınlar bölümünden ve aşağıdaki ağ sayfalarından kaynaklanarak 1913'den bu güne kadar yayına çıkan gazete ve dergilerin tablosunu vermeye çalıştır. http://www.inform.kg/ru/business_pages/59/?page=7&#axzz3dsoQhofR; <http://www.monitoring.kg/?pid=69>; http://www.vesti.kg/files/Spisok_smi.doc

№	Gazete ve dergi adı	Yayına başlama tarihi	Yayın Yeri	Yayın Dili	Yayın Sıklığı	Ad değişikliği ve tarihi	Kurucusu/Sahibi/Editörü	Diğer Açıklamalar
1	Prjeval'skiy Sel'skiy Hozyain	1913	Prjeval'sk (şimdiki Karakol şehri)	Rusça			Prjeval'sk uezdinin ilk tarım dergisi, Baş editörü Ya. B. Silin	16-18 sayfalık hacimli ve bin tirajlı bu dergide tarım için önemli haberler ve bilgiler verilmiştir. Dört sayı neşredildikten sonra bazı nedenlerden dolayı kapatılmıştır.
2	Pişpekskiy Bülleten	1914	Pişpek (Bişkek)	Rusça			"Progress" yayınevi	Gazetede alış-veriş duyuruları, müşterilerin arz ve talepleri, Çarlık Rusya'nın Orto Asya ile ilgili dış ve iç siyaset durumları ve diğer siyasi haberlerden bahsedilirdi
3	Telegrafniy Vestnik	1916	Bişkek	Rusça			Çüy Su yönetimi bürosu tarafından açılmıştır.	Az müddet sonra finansı eksikliğinden ve basın teçhizatlarının yetersizliğinden dolayı kapatılmıştır
4	Okrayina	1916	Pişpek	Rusça		1919'dan sonra gazete "Krasnoe Znamya" adıyla yayımlanmıştır	Pişpek uezdine bağlı bir gazete idi. Daha sonra 1920'de RKP (b) ¹⁸ ve RLGKB ¹⁹ devrimci örgütlerinin merkezine bağımlı olmuştur	
5	İzvestiya	Mart 1917-2015	Rusya-Kırgızistan	Rusça	Haftada 5 kez yayınlanır	Bir müddet Nedelya, Finansovye İzvestiya, Finansical Times gibi gazetelere ek olarak yayımlanmıştır	Sovyetler Birliği döneminde - Sovyet iktidarının yönetim organlarının resmi yayın organı olmuştur. Baş editör: Aleksandr Potapov	Sovyet ve Rus sosyo-politik ve iş günlük gazete A2 formatında yayınlanır
6	Pişpekskiy Listok	1919 Mart	Pişpek	Rusça		1919 "Krasnoe Znamya Truda" olarak değiştirilmiştir. 1920 yılı "Krasnoe znamya" adıyla yayımlanmıştır	"Progress" Sovyet Hükümetinin yayınevi, birinci editörü G. Şvets-Bazarniy.	1918'de toplam 67 sayı basılmıştır.
7	Yunıy Proletariy	1 Haziran 1920	Karakol şehri	Rusça			Jeti-Suu bölgesel Komsomol komitesinin örgütü Kurucular: Mihail Valeriykis, Mihail Kislitskin, Aleksey Kuruşin	
8	Golos Proletariata	1918-1920	Karakol şehri	Rusça		1920'den sonra Priziv k Trudu, Krasnaya Pravda adıyla yayımlanmıştır	Prjevalsk	
9	Vestnik	1920	Tokmok şehri	Rusça			Tokmok	
10	Krasnoe Utro	1922-1923	Pişpek	Rusça	Haftada 1 kez yayınlanıyordu,		Şehir ve ilçe icra komitesinin gazetesi	

¹⁸ РКП¹⁸ (б)- Российская Коммунистическая партия (большевиков) (1918—1925)- [Rus Komünist Partisi (Bolşevik) (1918-1925) Rus Leninist Genç Komünistler Birliği (1924-1926)].

¹⁹ РЛКСМ-Российский Ленинский Коммунистический Союз Молодежи (1924—1926)- RLGKB-Rus Leninist Genç Komünistler Birliği (1924-1926).

					(bazen de 10 günde 1 kere basılmıştır.)			
11	Erkin Too	1924-1927	Taşkent şehri	Kırgızca		29 Ağustos 1927-1956 Kızıl Kırgızistan, 1956-1991-Sovetik Kırgızistan, 1991-2015 Kırgız Tuusu	Kara Kırgız Muhtar Vilayeti'nin yönetim 1924'te Kara Kırgız Muhtar Vilayeti'nin vilayet parti bürosu (oblpартbyuro), milli dilde yayınlanacak gazete Ekim, 1924'te kurulan Rusya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı Kara Kırgız Muhtar Vilayeti 1925'te Kırgız Muhtar Vilayeti'ne dönüştürülmüş, 1926'te Kırgız Muhtar Cumhuriyeti, 1936'da ise Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti statüsünü almıştır.	Taşkent şehrinde 3000 adet olarak Arap harfleriyle çıkarılmıştır. Gazetenin ilk sayıları bedava dağıtılmıştır.
12	Batratskaya Pravda	23 Mart 1925	Pişpek	Rusça	Haftada 1 kez	1925'ten itibaren "Krest'yanskiy Put" adıyla yayınlanmıştır. 1927'den sonra ise "Sovetskaya Kırgızıya" adını almıştır. Kırgızistan bağımsızlığını kazandıktan sonra gazete "Slovo Kırgızstan'a" adıyla çıkmaya başlamıştır.	Kurucu: Kırgızistan Hükümeti Baş editör: Aleksandr Malevanniy Bişkek	Tiraj: 7 000 adet 43 kişilik personel
13	Krest'yanskaya gazeta	1923	Rusya- Kırgızistan	Rusça	Haftada 2 kez		Kurucu: Sovyet Hükümeti	İlk dönemlerde tirajı 125 adet idi. 1939'da ise 3 milyona kadar ulaşmıştır. 1 Haziran 1930'dan itibaren bir ayda 12 kez çıkmaya başlamıştır.
14	Slovo Kırgızstana	1925-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez	23 mart 1925 "Batratskaya Pravda", daha sonra "Krestyanskiy Put", "Sovetskaya Kırgızıya" olarak yayın hayatını sürdürmüştür. 1991'de bağımsızlığa kavuştuktan sonar "Slovo Kırgızstana" ad ile yayınlanmakta	Kurucu: Kırgızistan Hükümeti Baş editör: Aleksandr Malevanniy Bişkek	Tiraj: 7 000 adet 43 kişilik personel
15	Leninçil Caş	7 Nisan 1926	Pişpek	Kırgızca	Aylık dergi			Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde Erkin Too gazetesinden sonraki Kırgız dilinde yayınlanmış gazete
16	Cam Madaniyat	1928	Pişpek	Kırgızca	Aylık dergi		Kurucu: K. Tınıstanov	Dergi

	Colunda						Editörler: Tokçoro Coldoşev, Bayalı İsaakeev	
17	Sabattuu Bol	15 Haziran 1930	Pişpek	Kırgızca	10 günde 1 kez		Kurucu: Kalinin Bölge idare komitesi	Kırgız Halkının okur yazar ve medeniyet seviyesini geliştirme amacıyla kurulan gazete.. Gazetenin yarısı "Kue Şızı" adlı dungan bölümüne ayrılmıştır.
18	Za Ugol'	1931	Batken	Kırgızca Rusça	Ayda 2 kez		Kurucu: "Kızıl Kiya komür" ve "Şahtostroy" anonim şirketleri, Baş editör: Şuhrat Tursunov Kızıl-Kiya şehri	Tiraj: 1700 adet 4 kişilik personel
19	Oş Sadosi	1932-2015	Oş Bölgesi	Özbekçe	Haftada 2 kez		Oş bölge yönetimi Baş editör: Abdugani Abdugafirov Oş şehri	Tiraj: 4 200 adet 17 kişilik personel
20	Cibek Colu	1932-2015	Narın	Kırgızca	Ayda 3 kez		Narın ilçe yönetimi Editör: Moldokmat Bapakov	Tiraj: 900 adet 7 kişilik personel
21	Kolhoznyı Put'	1933-1962		Rusça	Haftada 2 kez	1991-1992'ye kadar Camı Turmuş adıyla yayınlanmıştır		
22	Alay Tanı	1933-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Alay ilçe yönetimi, Baş editör: Cibek Coroyeva Гульча köyü	Tiraj: 2 100 adet 4 kişilik personel
23	Dunhueşir	1932-1939	Bişkek	Dunganca	Haftalık	15 Temmuz 1930'da "Sabattuu Bol" Kırgız gazetesinin yarısı Kue Şızı/SabattuuBol diye Dunganca 1bilgilere ayrılmıştır.	Djuma Abdulin	1939'da gazete faaliyetini durdurmuştur. 1957'de Sulyan Hueyzu Bo/Gazeta Sovetskikh Dungan ad ile yayın hayatını tekrar devam ettirmiştir.
24	Aksı Turmuşu	1933-1991	Ala Buka	Kırgızca		1955-1967 yılları arası Put' Şahtera olarak yayınlanmıştır	Kurucu: Halk milletvekilleri	
25	Camı Mezgil	1933-2015	Çüy Bölgesi	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez.		Cayıl ilçe yönetimi	Tiraj: 1000 adet 2 kişilik personel
26	Ceniş Tuusu	1933-2015	Çüy Bölgesi	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez.		Isık-Ata ilçe yönetimi Baş editör: Rimma Yaşına	Tiraj: 2 500 adet 9 kişilik personel
27	Za Çernoe Zoloto	1933-1954	Sülüktü	Rusça		1953'den itibaren Leninskoye Znamya	Sülüktü	
28	Özgön Nuru	1934	Oş Bölgesi	Kırgızca	Ayda 3 kez		Özgön ilçe yönetimi Baş editör: Coldoşbay Anaşev	Tiraj: 2 500-3 000 adet 10 kişilik personel
29	Emgek Tuusu	1934-2015	Narın	Kırgızca	Haftada 1 kez		Koçkor ilçe yönetimi Editör: Kurmanbek Cumagaziyev	Tiraj: 1 000 adet 6 kişilik personel
30	Sel'skaya Nov'	1934-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Editör: Musa Çeçeev	Tiraj: 5 750 adet 8 kişilik personel
31	Nookat Tanı	1934-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Nookat ilçe yönetimi Baş editör: Rahman Mamanov Eski Nookat köyü	Tiraj: 3 000 adet 7 kişilik personel
32	Bol'shevitskoye Znamya	1934-1951	Talas	Rusça	Haftada 6 kez	1956 Trudovaya Slava	Talas bölge komitesi	

33	Dostuk	1935-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Aravan ilçe yönetimi Baş editör: Şayırbek Manasov, Aravan köyü	Tiraj: 1 600 adet 7 kişilik personel
34	Emgek Maydanı	1935-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca, Özbekçe	Ayda 3 kez		Kara Su ilçe yönetimi Baş editör: Gulmira Mamacanova Kara Suu şehri, Oş	Tiraj: 2000 adet 5 kişilik personel
35	Stalinskiy Put	1935-1958		Rusça	Haftada 2 kez	1956-Leniskoe znamy		A3 formatıyla yayınlanmıştır Tiraj: 1000-1100
36	Balasagin Ottoru	1935-2015	Çüy Bölgesi	Rusça Kırgızca	Haftada bir kez çıkartılır.		Kurucusu: Çüy bölgesel yönetimi Kurucu ve editor: Çolpon Malenova	Tiraj 2000 adet
37	Bol'shevistskiy Put'		Djalal Abad	Rusça		Stalinskiy Put', Znamy Kommünizma, Oş ve Jalal Abad bölgesi birleştirildikten sonra Leninskiy Put' ²⁰		
38	Ata Curt	1936-2015	Batken	Kırgızca	Haftada 1 kez		Leylek ilçe yönetimi, Baş editör: Sabırbek Mıktıbekov, İsfana	Tiraj: 1 300 adet 6 kişilik personel
39	Znamy Pobedi	1938-1959	Pişkek	Rusça		1989 Ala-Too Tanı	Alamedin bölgesi	
40	Leninskiy put'	1938-1962	Pişkek	Rusça	Haftada 2 kez		Sokuluk	
41	Komsomolets Kirgizii	1938-1991, 1 Mayıs		Rusça		1991 Molodejnaya gazeta		Siyasi günlük gazete
42	Emgek Carçısı	1938-2015	Çüy Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Kemin ilçe yönetimi Editör: E. Çopiyev	Tiraj: 1 280 adet 5 kişilik personel
43	Lenin jolu	1938-1991, 14 Ekim		Kırgızca			Oş bölgesi	
44	Demilge	1938-2015	Narın	Kırgızca	Haftada 1 kez		Cumgal ilçe yönetimi Baş editör: Otkulbek Cumaliyev, Çayek	Tiraj: 700 adet 4 kişilik personel
45	Komsololets Kirgizii	1938-1997	Frunze	Rusça	Haftada 3 kez			
46	Leninskiy Put'	1938-1994	Oş	Rusça	Haftada 5 kez	1989 Zarya Ala-Too	Oş Bölge idare komitesi	
47	İsık Kul'skaya Pravda	1938-1989	Isık köl	Kırgızca	Haftada 5 kez	1959'da basın hayatı durdurulmuştur. 1971'den tekrar yayınlanmaya başlamıştır.	Sosyal, siyasal gazete, Karakol (Prjeval'sk) şehri	
48	Eho Oşa	1938-2015	Oş Bölgesi	Rusça	Haftada 2 kez		Oş bölgesel yönetimi Baş editör: Evgeniy Breslavskiy	Tiraj: 2 500 - 3 000 adet 15 kişilik personel
49	Kızıl Tuu	1938-2015	Batken	Kırgızca	Haftada 1 kez		Batken ilçe yönetimi Editör: Cusup Aydarov Batken şehri	Tiraj: 1 300 adet 9 kişilik personel
50	Oş Canırığı	1938-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Haftada 2 kez		Oş bölge idare komitesi, Baş editör: Mamırayım Dubanov	Tiraj: 4 500 adet 26 kişilik personel
51	Vesti Issık Kulya	1938-2015	Isık Köl, Karakol	Rusça	Haftada 2 kez		Issık Köl bölge idare merkezi Baş editör: Haletskiy V.	Tiraj: 1 000 adet 13 kişilik personel

²⁰ SADIKOV, Satımkul, *İk Ştuku Prirovnyali Pero*, 16 Mayıs 2014, <http://slovo.kg/?p=>

52	Ayl Akıykadı	1938-1994.	Alabuka	Kırgızça			Ala-Buka	Kamu yerel gazete
53	Isık Köl Kabarları	1938-2015	Isık Köl	Kırgızca	Haftada 2 kez		Kurucu ve baş editör: A. Egemberdiyev, Karakol	Tiraj: 1 000 adet 13 kişilik personel
54	Tenir Too	1938-2015	Narın	Kırgızca	Haftada 2 kez		Narın bölge idare yönetimi Editör: Taalaybek Düyşeev	Tiraj: 2 200 adet 15 kişilik personel
55	Kara-Buura Kabarları	1939-2015	Talas	Kırgızca	Ayda 2 kez.		Kara Buura ilçe yönetimi Baş editör:Turgunbek Bekbolotov	Tiraj: 540 adet 3 kişilik personel
56	Kolhoznaya Pravda	1939-1962	Kant şehri	Rusça	Haftada 2 kez.			
57	Talasskiy Kolhoznik	1939-1944	Talas	Kırgızça	Üç günde 1 kez.		Talas Bölge idare komitesi	
58	Put' Gornyaka	1939-1966		Rusça	Haftada 2 kez			
59	Tyan-Şanskaya Pravda	1940-1959	Tyan Şan	Rusça	Haftada 5kez		Narın idare komitesi	
60	Ayl Turmuşu	1940-2015	Narın	Kırgızca	Ayda 1 kez		Editör: Omurbek Dooleev, Kurucu: Ak Talaa ilçe yönetimi	Tiraj: 1 000 adet 4 kişilik personel
61	Kolhoznıy Put'	1940-1962	Isık-Köl	Rusça	Haftada 2 kez		Tüp bölge idare komitesi	
62	Mezgil Ünü	1941-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Kara Kuldja ilçe yönetimi Baş editör: Şadıbek Mırzaibraimov	Tiraj: 1000 adet 6 kişilik personel
63	El Carçısı	1941-2015	Batken	Kırgızca	Ayda 3 kez		Kadamcay ilçe yönetimi Baş editör: Tokur Mamatkarimov Pulgon köyü	Tiraj: 850 adet Yayın dili: Kırgızca 5 kişilik personel
64	Stalinskaya pravda	1943-1956.	Panfilov	Rusça	Haftada 2 kez	1953'den itibaren Tokmaksaya pravda	Panfilov Bölge idare komitesi	
65	Tokmakskiy Bolşevik	1943-1953	Tokmok şehri	Rusça			Tokmok Bölge idare komitesi	
66	Put' k Kommunizmu	1943-1959		Rusça	Haftada 2 kez		İvanovka köyü	
67	Manas Ordo	1944-2015	Talas	Kırgızca	Ayda 2 kez.		Talas ilçe yönetimi Baş editör: Mira Seydikerimova	Tiraj: 1 150 adet 5 kişilik personel.
68	Talas Turmuşu	1944-2015	Talas	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Talas bölge yönetimi, Baş editör: Ernek Ümetov	Tiraj: 3 200 adet 14 kişilik personel.
69	Znamya Truda	1947	Karakol	Rusça			Karakol Bölge idare komitesi	
70	Stalinskaya Pravda	1947-1956	Rostovskaya bölgesi	Rusça	Haftada 2 kez			
71	Kolhoznaya Jizn'	1947-1959	Şovgenovskiy ilçesi	Rusça	Haftada 2 kez		Anan'yevo	
72	Na Leninskom Postu	1949-1958	Bişkek	Rusça			Pokrovka idare komitesi	
73	Kolhoznıy Put'	1950-1958		Rusça	Haftada 2 kez	1956'den Çuyskaya Pravda	Petrovka bölge idare komitesi	
74	Ayl Carçısı	1951-2015	Talas	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Bakay Ata ilçe yönetimi Baş editör: Masalbek Şabdanov	Tiraj: 450 adet 5 kişilik personel
75	Tokmaksaya Pravda	1953-1956	Tokmok	Kırgızca	Haftada 3 kez	1934-1951 Bolshevitskoye Znamya	Tokmok bölge idare komitesi	
76	Leninskoye Znamya	1953-1986	Kalininsk ilçesi	Rusça	Haftada 2 kez	1956'da Znamya Kommunizma	Talas bölge idare komitesi	

77	Kut Bilim	1953-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Kurucu: Eğitim Bakanlığı, Baş editör: Konokbayev T.	Tiraj: 6 000 adet 13 kişilik personel
78	Stalinskiy Put’:	1953-1956	Salavat şehri	Rusça	Haftada 4 kez	1933-1953 Za Çernoje Zoloto	Jalal-Abad bölge idare komitesi	
79	Şahter	1954-1955	Sülüktü	Rusça	Haftada 2 kez	1933-1954 yılları arası Za Çernoje Zoloto. 1954-1955 Şahter	Sülüktü	
80	Put’ Şahtera	1955-1967	Suluktuu	Kırgızca, Rusça	Haftada 2 kez		Sülüktü	
81	Literaturniy Kırgızstan	1955-2015	Bişkek	Rusça	4 ayda 1 kez		Baş editör: Aleksandr İvanov	Tiraj: 3 700 adet
82	Issık-Köl	1956	Issık-köl	Kırgızca	Haftada 4 kez		Balıkçı bölge idare komitesi	
83	Pobeda	1956		Rusça	Haftada 2 kez	1956-1961 Stalinets	Kızıl Asker idare komitesi	
84	Stalinskaya Pravda	1943-1956		Rusça	Haftada 2 kez	1943-1957 Stalinskaya Pravda		
85	Kolhoznoe Znamya	1957-1959		Rusça	Haftada 2 kez		Panfilovskoe idare komitesi	
86	Sulyan Hueyzu Bo	1957-2015	Bişkek	Dunganca	Ayda 1 kez	1932-1957 Dunhueşir, 1957 Kasım Şiyued Çi/Ekim Bayrağı 1993’e kadar	Kırgızistan Dunganlar Birliği, Ya. Şivaza	1996’da Hueymin Bo adı ile tekrar yayınlanmaya başlamıştır.
87	Avtodorojnik Kirgizii	1958-1959	Frunze	Rusça				
88	Veçernyaya gazeta	1958	Frunze	Rusça		1959 Za Ugol		
89	Znamya truda	1959-1987.	Taş-Kömür	Rusça				
90	Kırgıziston Hakikati	1959	Oş	Özbekçe				
91	Kommunističeskiy Trud	1959-1962	Karakol	Rusça			Prjeval’sk bölge idare komitesi	
92	Na leninskoy Postu	1959	Ceti-Ögüz	Rusça			Jeti Oguz bölge idare komitesi	
93	Zarya Kommunizma	1960-1986	Isık Köl	Rusça			Isık Köl bölge idare komitesi	
94	Put’ k Znaniyam	1962		Rusça			KSÜ Komsomol komitesinin yönetim ve sendika komitesinin birleşmesi	
95	Mayak Kommunizma	1962-1990	Prjeval’sk	Rusça			Ceti Oguz bölge idare komitesi. Prjeval’sk	
96	Trudovaya Slava	1962-63	Belovodskoe	Rusça			Çuy idare komitesi. Belovodskoe	
97	Stroitel’	1962-1976	Frunze	Rusça			Parti komitesi.	
98	Neftyanik Kirgizii	1963-1986	Koçkor Ata	Rusça			Parti Komitesi yetki ve petrol sahası yönetimi " Kırgız Petrol "	
99	Zarya	1963-1983	Prjeval’sk Karakol	Rusça				
100	Selmaşevets	1963-1986	Frunze	Rusça			Parti Komitesi yetkisi, Birlik Komitesi.	
101	Novosti Ekрана	1963-1986	Djalal Abad	Rusça				
102	Ogni Narına:	1963-64	Narın	Rusça			“Narıngidroenergostroy” Taşkumır	
103	Metallurg	1963-1985		Rusça		1973’de V Efire Kırgızıya	M. Frunze Maden Metalurji Fabrikası	Radyo ve televizyon programları
104	Govorit Frunze	1964-1970.	Frunze	Rusça				Radyo ve televizyon programları
105	Leninets	1964-1972	Pokrovka	Rusça			Pokrovka Parti Komitesi	
106	Trudovaya slava	1964-1993		Rusça			Kalinin parti komitesi	
107	Eldik Carçı-Narodnaya	1965-2015	Çüy Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Sokuluk ilçe yönetimi	Tiraj: 2 000 adet

	Tribuna			Rusça			Editör: Vasiliy Kolomiitsev	Yayın Dili:
108	Znamya Pobedi	1966-1995	Kant	Rusça			Kant Parti idare komitesi	
109	Razvedka Nedr Kirgizii	1968		Rusça			Geokoloji işçilerinin parti yönetim komitesi	
110	Veçerniy Bişkek	1974-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 5 kez		Kurucu: AO3T "Veçerniy Bişkek" Yayınevi, Bişkek Baş editör: Olga Bezborodova Bişkek	Tiraj: Pazartesi, Salı, Çarşamba, Perşembe 20 000; Cuma 60 000 adet 150 kişilik personel
111	Svet Maylı-Saya	1975-1981		Rusça			Komsomol yönetim kurulu	
112	Bayçeçekey	1977	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Haftada 1 kez			
113	Drujba	1978-1993	Isık Ata	Rusça			Issık-Ata Parti komitesi	
114	Slava Trudu	1978-1992		Rusça			Panfilov Parti komitesi	
115	Sel'skaya Tribuna	1978-1901		Rusça			Lenin bölge idare komitesi	
116	Rif-Obozreniye	1979-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		"Uçkun" anonim şirketi, Baş editör: Mezgil İsatov, Bermet Askar kızı	Tiraj: 5 000 adet 15 kişilik personel
117	Emgek Dank	1982-2015	Talas	Kırgızca	Ayda 2 kez		Manas ilçe yönetimi, Baş editör: Medet Şatmanov	Tiraj: 700 adet 2 kişilik personel
118	Uçitel' Kırgızstana	1984-1993	Frunze	Rusça			Frunze Milli Eğitim Bakanlığı	
119	Piyoner Kirgizii	1984-1992	Frunze	Rusça			V. İ. Lenin piyoner parti komitesi. Frunze	
120	Poisk	1989		Rusça			Baş editör- A. Mitroşenkov	Günlük gazete
121	Vestnik Truda	1988-2000	Kemin	Rusça		Fermer	Kemin bilge idare komitesi, sovyet milletvekiller kurulu	
122	Vestnik Vremeni	1990		Rusça			Ak Su bölge idare komitesi	
123	Umut	1990-2015	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Baş editör: Buzurmankulov	Devlet Gazetesi
124	V Kontse Nedeli	1990-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: Kırgızstan Hükümeti Baş editör: Aleksandr Malevniy Bişkek	Tiraj: 24 000 adet 43 kişilik personel
125	Ala Too	1990-2015	Bişkek	Kırgızca	Yılda 6 kez		Cusupov K	Dergi
126	Ekran	1990-2015	Bişkek		3 ayda 1 kez		Sekimov A.T	Dergi
127	Bereke	1990-2015	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Karagulov	Özel gazete
128	Zdravoohranenie Kırgızstana	1991-2015	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		Mamitov M.M.	Devlet dergisi
129	Den-Sooluk	1991	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Sağlık bakanlığı, Aliev M.	Devlet dergisi
130	Krest'yanskaya Gazeta	1991		Rusça, Kırgızca		1991'de Djerjinem, 1995 Betme-Bet"	Bişkek	Siyasal, sosyal günlük gazete
134	Kırgız Ruhı	1991-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Baş editör: Bakurbek Alenov Bişkek	Tiraj: 7 000 adet 14 kişilik personel
135	Novosti Kino	1991	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Mamaşev Yu.	Özel gazete
136	Cibek Colu-Ekspress	1990-2015						
137	Komsomol'skaya Pravda v Kırgızstane	1991-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Arkadiy Gladilov Bişkek	Tiraj: 15 000 adet 15 kişilik personel
138	Delo №...	1991-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu ve baş editör: Viktor Zapol'skiy Bişkek	Tiraj: 40 000 adet 20 kişilik personel
139	Bişkek Şamı	1991-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez		Sootbekov A.	Özel gazete

140	Çuy Bayanı	1991-2015	Çüy Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez		Çuy ilçe yönetimi Baş editör: Marat Kaçkınbayev	Tiraj: 1000 adet 14 kişilik personel
141	Çuyskiye İzvestiya	1991-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Çuy ilçe yönetimi Baş editör: Antonina Blindina	Tiraj: 2 000 adet 15 kişilik personel
142	Betme-Bet	1991	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Günlük			
143	Efir	1991	Bişkek		Günlük			
144	Vestnik Vremeni	1991	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez ya da on günde 1 kere yayınlanırdı			Kamu siyasi gazete,
145	Talasskiy Vestnik	1991-1996	Talas	Rusça			Talas bölge idare komitesi	
146	Dustlik	1991-2015	Oş Bölgesi	Özbekçe	Haftada 1 kez.		Aravan ilçe yönetimi, Baş editör: Latıpjan Tadjibayev	Tiraj: 1 700 adet 7 kişilik personel
147	Çuyskiye İzvestiya	1991-2010	Bişkek	Rusça			Bişkek	Bölgesel siyasi gazete
148	Oş Şamı	1991-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca, Rusça, Özbekçe	Haftada 2 kez		Oş belediyesi, Baş editör: Talant Monolbayev Oş şehri	Tiraj 2000 12 kişilik personel
149	Jalol Obod Tongi	1991-2015	Celal Abad	Özbekçe	Haftada 1 kez		Baş editör: Batır Gazıboyev Kurucu: Jalal Abad bölge yönetimi	Tiraj: 2 500 adet 12 kişilik personel
150	Dastan	1991	Bişkek	Kırgızca	Yılda 4 kez		Sariseyitov K.	Devlet dergisi
151	Kırgız Tuusu	1991-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez	1924 Erkin Too, 29 Ağustos 1927- 1956 Kızıl Kırgızistan, 1956-1991-Sovetik Kırgızistan	Kurucu: Kırgızistan Hükümeti Baş editör: Abdilamit Matisakov	Tiraj: 20 000 adet 50 kişilik personel
152	Svobodniye Gori	1991-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez	1995 Erkin Too	Bişkek	
153	Panorama	1991	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Koroteev A.	Özel gazete
154	Çalkan	1991	Bişkek	Kırgızca	Yılda 12 kez		Aşımabayev K.	Devlet dergisi
155	Aalam	1991-2015	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-2 kez	1993 Azat-gazetesine ek	Kurucu: Şarkül Medetbekova Baş editör: Arslanbek Sartbayev, Abikeev Ç.	Tiraj: 10 000-13 000 adet 30 kişilik personel
156	Issık-Köl Kabarları	1991	Karakol	Kırgızca	Haftalık		Issık Kөл bölge idare komitesi	Devlet gazetesi
157	Ala-Too Ayımı	1991	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Mukambetva D.	
158	Kattama	1992-2015	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Canızakov Canıbek Nukeşoviç	Özel gazete
159	Asaba	1992-2001	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Eşimkanov M.	
160	Uşakçı	1992-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Canızakov Canıbek Nukeşoviç	Özel gazete
161	Dilgir	1992-2015	Bişkek	Kırgızca	2 ayda 1 kez		Kırgızistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Baş editör: Madumarov A.	Dergi
162	Tulpar	1992-2015	Bişkek	Kırgızca	2 ayda 1 kez		Firma 'Azim', Baş editör: Ematov E.	Dergi
163	Tabigat	1992-2015	Oş	Kırgızca	Ayda 1 kez		Oş Doğa Koruma Komitesi, Baş editör: Abılov S	Devlet Gazetesi
164	Gazeta Nemtsev Kırgızistana	1992-2015	Bişkek	Rusça ve Almanca	Ayda 1 kez		Şits V. L., Alman Kültür yayıncılık merkezi	Özel gazete
165	Agım	1992-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez		Kurucu: Melis Eşimkanov Bişkek şehri	Tiraj: 12 000-17 000 adet 20 kişilik personel

166	Nur	1992-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Oş Devlet Üniversitesi Baş editör: Zamir Boconov, Oş şehri	Tiraj: 1 000 adet 6 kişilik personel
167	Respublika	1992-2015		Rusça				Sosyal ve siyasal gazete
168	Kontakt: Piyoner Kırgızstana	1992	Bişkek	Rusça		1993 Yujny Kur'er	Bişkek	Çocuk ve yetişkinler gazetesi
169	Slavyanskiye Vesti	1992	Bişkek	Rusça			Uluslararası Slav edebiyatı ve kültürleri şube, Bişkek	
170	Alamedinskiy Vestnik	1992-2009	Bişkek	Rusça			Alamedin idare komitesi, Lebedinovka	
171	Res Publica	1992-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		Kurucu ve baş editör: Zamira Sıdıkova Bişkek şehri	Tiraj: 5 000 adet 10 kişilik personel
172	Naşa Jizn'	1992-1994	Tokmok	Rusça			Sosyal ve siyasal gazete-Tokmok	
173	Djeti-Oguzskaya Nov'	1992	Djeti Oguz	Rusça			Djeti-Oguz sovyet komitesi	
174	Press-Park	1992-2015	Oş Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Kurucu: Kubaniç Baygabılov, Baş editör: Kanıbek Daniyarov, Oş	Tiraj: 6 000 adet 6 kişilik personel
175	Bilim Bulagı	1992-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca Özbekçe Rusça	Ayda 1 kez.		Oş bölge halk eğitim yönetimi, Baş editör: Süyünbek Kaparov, Atabayev G.	Tiraj: 6 200 adet 11 kişilik personel
176	Kooperatsiya Carçısı	1992-2015	Isık Köl Karakol	Kırgızca Rusça	Haftada 2 kez		Baş editör: Esen Sadayev, Borbukov K.	Tiraj: 800 adet 2 kişilik personel
177	Aziya Cıldızdan	1992-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Abdıgulov T. U.	Dergi
178	Tyan-Şan'	1992-2015	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		'Tyan-Şan' merkezi, Baş editör: Komissarov V. A.	Bülten
179	Zaman Kırgızstan	1992-2015	Bişkek	Kırgızca, Türkçe	Haftada 1 kez		Kurucu: Feza Gazetecilik A.S Baş editör: Muratov A. C., Mustafa Başkurt	Tiraj: 6 200 adet 25 kişilik personel
180	Arba	1992	Bişkek	Kırgızca	Haftada 6 kez		Stamov A.	Devlet dergisi
181	Kırçın	1992	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Nurmanbetov T.	Özel dergi
182	Nnauka i Novie Tehnologii	1993	Bişkek	Rusça	Haftalık		Caparov D.	Devlet dergisi
183	Nur	1993	Bişkek	Tatarca-Rusça	Günlük		"Tugan Tel" Kırgızistan Tatar- Başkurt Kültür merkezi, Samigullin E.	Özel dergi
184	Ayalzatı	1993-2015	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Kırgızistan kadınlar komitesi, Baş editör: Kudabayeva Ş.	Özel gazete
185	Agent	1993	Bişkek	Rusça	Günlük		Taranenko V.G	Özel gazete
186	Çıykan	1993	Bişkek	Kırgızca	Yılda 24 kez		Sasıkbaev S. T.	Özel gazete
187	Aşar	1993	Bişkek	Kırgızca	Yılda 6 kez		Sadikov Drykanbek	Özel gazete
188	Vestnik Obşestvennoy Akademii Nauk Kırgızstana	1993	Bişkek	Rusça	Günlük		Kırgızistan Bilimler Akademisinin başkanlığı, Şukurov E. C.	Özel dergi
189	İlim cana Tehnika	1993-2015	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Cumaliyev K.	Devlet dergisi
190	Yujny Kur'er	1993	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		Kurucu: Vrobyev Boris Dmitriyeviç Baş editör: Knyazev A.A.	Özel gazete
191	M-press	1993	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Omuraliev Marsbek Keneşaliev	Özel gazete
192	Danger	1993-1996	Bişkek	Kırgızca			Kırgızistan Sağlık Bakanlığı,	Devlet gazetesi

							Toyçiev K.	
193	Azat	1993	Bişkek	Kırgızca		Aalam gazetesine ek olarak çıkarılıyordu	Bişkek	
194	Sergek	1993	Bişkek	Kırgızca	10 günde 1 kez		Toybaev Kerimbek	Özel dergi
195	Kırgızistan Ayaldarı	1993	Bişkek	Kırgızca			Akmatbekova S.	Devlet dergisi
196	Normatibnie aktu Kırgızskoy Respubliki	1993	Bişkek	Rusça		Her Cuma	Akademiya yayınları	Özel dergi
197	Aki-Press	1993-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Baş editör: Marat Tazabekov Bişkek şehri	Tiraj: 1 000 adet 4 kişilik personel Analitik dergi
198	Dil	1993	Calal Abad	Kırgızca	Günlük		Calal Abad Bölge Eğitim İdare Merkezi, bekilov C.	Devlet gazetesi
199	Akrykat	1993	Calal Abad	Kırgızca	Aylık		Calal Abad Devlet İdare Merkezi	Devlet gazetesi
200	Daam	1993	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Akişev B. A.	Devlet gazetesi
201	Canırma Dolu	1993	Bişkek	Kırgızca	Yılda 12 kez		Abdiyev T.	
202	Nooken Canırığı	1993-2015	Calal Abad	Kırgızca	Ayda 2 kez		Baş editör: Tursunbay Cumanov Kurucu: Nooken ilçe yönetimi, Ması köyü	Tiraj: 1 000 adet 6 kişilik personel
203	Taalim	1993	Narın	Kırgızca	Haftalık		Narın Eğitim Bakanlığı, Baş editör: Subakocoev M.	Devlet gazetesi
204	Russkiy Yazık i Literatura v Şkolah	1993	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kırgızistan Eğitim Bakanlığı	Devlet dergisi
205	Cibek Colu Kabarıları	1993	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Anarbek Abcalbek	Özel gazete
206	İnsan-İman	1993	Bişkek	Kırgızca	Aylık		Caparov Kıdırğan	Özel gazete
207	Sergek	1993	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Toybaev Kerimbek	Özel dergi
208	Valet	1993	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Taranenk Vadim	Özel gazete
209	Bişkek Saparı	1993	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Turistik firma, İmanaliyev B	Özel gazete
210	Kırgızstan: Hronika Sobotiy	1993-2015	Bişkek	Rusça	Haftalık		Sarıgulov Bayan İslamoviç	Özel gazete
211	Plyus	1993	Bişkek	Rusça	Yılda 24 kez		Abdiyeva G.	Özel gazete
212	Student	1993	Bişkek		3 ayda 1 kez		Meymankulov K.	Özel gazete
213	Iyman	1993	Oş, Eski Nokat köyü	Kırgızca	Haftada 1 kez		“Dil Agartuu”Cumhuriyet Siyasi Kurulu, Alımkul uulu M.	Özel gazete
214	Dostuk Avazi	1993	Bişkek	Uygurca	Haftada 2 kez		Karimov Mirzahalim	Özel gazete
215	Leninskoye Znamya	1964-1972		Rusça			İ. Kalinin bölge idare komitesi	
216	Astrologičeskiy listok: Naşi sud’bı	1994	Bişkek	Rusça				
217	İnfo-Kant	1994	Kant	Rusça		Znamya pobeği gazetesine ek		
218	Pravo	1994	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		Turdukocoev Dj.	Devlet dergisi
219	Pravda Kırgızstana	1994	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Kırgızistan Kommunist Partisi	Özel gazete
220	Kırgız-Ata	1994	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Kırgızistan Mirza Gapar sosyal vakfı	Özel dergi
221	Çar-Tarap	1994	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Sıdkova K.	Özel gazete
222	Mol Bulak	1994	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez		Beyşembiyeva Aygöl	Özel gazete

223	Ak-Bata	1994	Bişkek	Kırgızca	Aylık		"Manas-Ata" Uluslararası Birliği	Özel gazete
224	Mezgil Ünü	1994-2015	Celal Abad	Kırgızca ve Rusça	Ayda 2 kez		Baş editör: Torobek İsmailov, Jalal Abad şehir yönetimi, Jalal Abad	Tiraj: 1 000 adet 5 kişilik personel
225	Kabar	1994	Bişkek	Rusça, Kırgızca	Haftalık		Kabar Kırgız Ulusal Bilgi Ajansı", Aydarkulov M. K.	Bilgi ve reklam gazetesi
226	Kırgızstan	1994	Bişkek	Kırgızca	3 ayda 1 kez		Tolobekov Omurzak Djoldoşevič	Özel dergi
227	Eho Sobitiy	1994	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		Kabılbekov M.	Özel gazete
228	Dıykan Ordo	1994	Bişkek	Kırgızca	Yılda 52 sayı		Sadıkov D.	Özel dergi
229	Dil	1994-2015	Calal Abad	Kırgızca	Ayda 2 kez		Baş editör: Samidin Stambek Kurucu: Jalal Abad bölge yönetimi, Jalal Abad	Tiraj: 5 000 adet 12 kişilik personel
230	İttipak	1994-2015	Bişkek	Uygurca	Ayda 1 kez		Kurbanov M.A	Uygurca, Rusça
231	Kumtor	1994	Karakol	Rusça				Günlük bilgi ve reklam gazetesi
232	Pavda Kırgızstana	1994	Bişkek	Rusça				Siyasal ve sosyal gazete
233	Pozitsiya	1994	Jalal Abad	Kırgızca, Rusça				Bağımsız sosyal ve siyasi gazete.
234	Limon	1994-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Venera Camankulova Bişkek	Tiraj: 6 000 adet 15 kişilik personel
235	Voinskiye İskusstva-Put' İstini	1994	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			
236	Vse o Nalogah	1994	Bişkek	Rusça				
237	Aki Press	1994-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		" Kırgızistan "LLC iş bilgi ajansı	Özel gazete
238	Oş Times	1994	Oş	Rusça			Kamçiyev Cambıl	Özel gazete
239	Emgekeçil	1994-2015	Isık Köl	Kırgızca	Ayda 3 kez		Ton ilçe yönetimi, Baş editör: M. Toksobayev, Bokombayev köyü	Tiraj: 150 adet 2 kişilik personel
240	Funze Soglasıye	1995	Oş	Rusça	Haftada 1 kez			Bağımsız sosyal siyasi gazete.
	Ekspress-Bayan	1995		Kırgızca, Rusça	Ayda 2 kez		"Ceti Tus" Firması	1000 adet
241	Apis-Pres	1995	Bişkek	Rusça	Haftalık		Lebedev V.	Özel gazete
242	İlim Biligi	1995	Bişkek	Kırgızca	Haftada 4 kez		Osorov Z.	Özel dergi
243	Isık Köl Bayanı		Isık Köl	Kırgızca	Aysa 3 kez		Isık Köl ilçe idare komitesi Baş editör: İ. Cunuşev, Çolpon Ata	Tiraj: 250 adet 3 kişilik personel
244	Eldin Ünü	1995-2015	Isık Köl	Kırgızca	Ayda 3 kez		Tüp ilçe yönetimi, Baş editör: L. Şurinov, Tüp	Tiraj: 100 adet 3 kişilik personel
245	Salık Nalog İnfö	1995-2015	Calal Abad	Kırgızca Rusça	Ayda 1 kez		Baş editör: Bermet Sultanova, Tagaev B Kurucu: Jalal Abad bölge yönetimi	Tiraj: 1 000 adet 7 kişilik personel
246	Barmak Bastı, Koz Kıstı	1995	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-2 kez		İsmailov Toktonalı	Özel gazete
247	Apis	1995	Bişkek	Rusça				
248	Reklamnaya Pauza	1995	Bişkek	Rusça	Yılda 6 sayı		Kurucu: Albanova Kencegül, Baş editör: Omuraliyev A	Özel gazete
249	Avtokur'er Akkula	1995	Bişkek	Rusça				Yayalar ve sürücüler için gazete
250	Canızak	1995	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Canızakov Canıbek	Özel dergi

251	Ak Kalpak	1995	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Kurucu: Kalieva Oktom Aşirbaevna, Baş editör: Akbarov A.	Özel gazete
252	Literaturniy Kırgızstan	1995-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		İvanov A.	Dergi
253	Manas Urpaktarı	1995-2015	Talas	Kırgızca Rusça	Ayda 1 kez		Talas Devlet Üniverditesi Baş editör: Tulen Akmataliyev	Tiraj: 2 500 adet 2 kişilik personel
254	Oş Park	1995	Oş	Kırgızca	Ayda 2 kez		Daniyarov Kanıbek	Özel gazete
255	Çaştık	1995	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Kim E.V.	Özel gazete
256	Danışman	1995	Bişkek	Kırgızca	3 ayda 1 kez		Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Bilim ve Kültür Merkezi	Özel gazete
257	Nuska	1995	Bişkek	Kırgızca	Günlük		“Akıl” devlet işletmesi	Özel gazete
258	Aziyada	1995	Bişkek		Ayda 2 kez		Mambetov Kurmanbek	
259	Tovarniy Rimok	1995-2015	Bişkek	Rusça	Yılda 48 kez		Ekspress İnfö, Burdasov R. B.	Özel gazete
260	Oteçestvo	1995	Bişkek	Rusça	Yılda 12 kez		Kohanov N.A.	Siyasi özel gazete
261	Alkak	1995	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Murzakulov S.	Özel gazete
262	Mel'nitsa	1994	Bişkek	Rusça	Günlük		Kurucu: Ryabişkina Galina Baş editör: Ç. Asanova	Özel gazete
263	The Central Asian Post	1995	Bişkek	Rusça, İngilizce	Haftada 2 kez		Sarıgulov Bayan	Özel
264	El Düynösü	1994	Bişkek	Kırgızca	Haftada 5 kez		Osmonkulov Caparalı	Özel dergi
265	Soglasıye	1994	Oş	Rusça	Haftalık		Glazova N.	Özel gazete
266	Semeynaya gazeta	1995	Bişkek	Rusça	Haftalık		Levçenko A.F.	Özel yayın
267	Kulku	1995	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Cekembaev B.	Özel gazet
268	Kerbež	1995	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Çokiev Turdubek	Özel dergi
269	Stolitisa	1995	Bişkek	Rusça	Haftalık		Mambetalıyev K.	Sosyal, siyasal gazete
270	Besplatnaya gazeta	1995	Bişkek	Rusça	Yılda 2 kez		Tihonov İ. G.	Özel gazete
271	Faktor	1995-2015	Isık Köl	Rusça	Ayda 2 kez		Baş editör: Ramiz Mamedov, Karakol	Tiraj: 1 000 adet 3 kişilik personel
272	Spros i Predlojeniye	1995	Bişkek	Rusça	Günlük		Kurucu: Albanova Kencegül, Baş editör: Omuralıyev A.	Bilgi ve reklam gazetesi
273	Manas El	1996	Bişkek	Kırgızca	Günlük		İyman-İnsan vakfı, Asılbekov M.	Özel gazete
274	Dlya Vas	1996-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Kurucusu ve editör: Elena Colobova	Tiraj: 2 500 adet 2 kişilik personel
275	Meenet	1996-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Mameeva T.M.	Özel gazete
276	İz Ruk v Ruki	1996	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Soldatov A.V	
277	Avto-Gid	1996-2015	Bişkek	Rusça				Günlük gazete
278	Aziyada	1996	Bişkek	Kırgızca				Siyasal ekonomik gazete
279	Censkiye Dela	1996:	Bişkek	Rusça				Günlük şehir gazetesi
280	Limon	1996-2006	Bişkek	Rusça				
281	Mafiya İks	1996-2015	Oş	Rusça	Haftalık		“ Adıl” Köylüler Tarım Birliği, Koylubay tegin İ.	Özel gazete
282	Dobroe Utro	1996	Bişkek	Rusça	Haftalık		Asanova N.A	Özel gazete
283	Hueymin Bo	1996-2015	Bişkek	Dungaca, Rusça	Ayda 1- kez		Kırgızistan Dınganlar Birliği	Sosyal, siyasal dungan gazetesi. Yayın dili: Dunganca, Rusça
284	Ayan	1996	Bişkek	Kırgızca	Günlük			
285	Curmal Kulturi Kırgızstana	1996	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Abdukarimov Ermek	Özel dergi
286	Sırduu Düynö	1996	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Alımcenov AS.	

287	Federatsiya Molodeji za Mir Vo Vsem Mire	1996-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		Tulekeev B.A.	
288	Press Reliz	1996-2010	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Günlük		Kırgızistan Milli bankasının günlük gazetesi.	
289	Avto Şok	1996	Bişkek	Rusça	Haftalık			
290	Sport Kur'er	1996	Bişkek	Rusça				
291	Veterinariya	1996-2003	Bişkek	Kırgızca Rusça				Cumhuriyet gazetesi
292	Kriminal	1996-1997	Bişkek	Rusça	Ayda 1-2 kez		Nazaraliyev Beken	
293	Farmatsevtičeskiy Vestnik	1996	Bişkek	Rusça	Günlük		Alımbekov Temirbek	
294	Blits-İnfo	1996-2015	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez			
295	Delovoy Oş	1996	Oş	Rusça				Bağımsız şehir gazetesi
296	Reklamny vestnik	1996	Oş	Rusça				
297	Sport Turizm	1996	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		Türizm ve Spor Bakanlığı	
298	Sport	1996		Rusça			Oş	Sportivnaya, turistik-eko-ekolojik gazete
299	Ayan	1996-2015	Narın	Kırgızca	Ayda 1 kez		Editör: Kayır İsmailova Kurucu: "Soopker" kamu fonu	Tiraj: 1 000 adet 3 kişilik personel
300	Mezgil	1996-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Coşbaev N.Ç	Özel gazete
301	Blits-İnfo	1996-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu ve baş editör: T. Düyşekiev Bişkek şehri	Tiraj: 10 000 adet 8 kişilik personel
302	Pravo i Predprinimatel'stvo	1996	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kırgızistan Avukatlar Derneği	Özel dergi
303	Biznesmen Kırgızstana	1997-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 3 kez		Baş editör: Liliya Çernetskaya Bişkek şehri	Tiraj: 800 adet 3 kişilik personel
304	Bankir	1997-2002	Bişkek	Rusça		Bankovskiy Vestnik gazetesine ek		
305	AVTOgid	1997-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez			Özel reklam ve bilgi gazete
306	Bud' Zdorov	1997-2010	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Özel sağlık gazete	
307	Dasmiya	1997	Bişkek	Rusça			"Dasmiya". Başkan: T. Mamaşov	Özel gazete
308	Şamçırak	1997	Bişkek	Kırgızca	2 haftada 1 kez		Sıdkova G.	
309	Vestnik Zanyatosti	1997	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Alekseev D.	Devlet gazetesi
310	Femida	1997	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu S. Murataliyev.	Sosyal, siyasal gazete.
311	Zagadoçnyy Mir	1997-2004	Bişkek	Rusça				Gazete Kırgızistan ve Kazakistan'da dağıtılıyor
312	Gorodok	1997	Çüy Tokmok	Rusça			LLC "Gorodok"	Bilgi gazete
313	Rio	1997-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		"Tokmakska Tipografiya" Kamu şirketi, Editör: N. Bondarenko	Tiraj: 5000 adet 8 kişilik personel
314	Ordo	1997-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Baş editör: Mamat Sabırov Bişkek	Tiraj: 5 000 adet 3 kişilik personel
315	Utro Bişkeka	1997	Bişkek	Rusça			baş editör E. Taranova	Şehir gazetesi
316	Sport-taym	1997	Bişkek	Rusça			baş editör B.K. Aşıralliyev,	
317	Vestnik Pravdı	1997	Jalal abad	Rusça				
318	Ay Danek	1997-2015	Bişkek	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Toktayım Ümetaliyeva Bişkek şehri	Tiraj: 20 000 adet 3 kişilik personel

319	Vest'	1997-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez yayınlanır		Kurucu: Alimcan İranov Editör: Maksim Klemenko	Tiraj 10 000 adet 12 kişilik personel
320	Sekelek	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
321	Taloş	2001	Bişkek	Tacikce	Haftada 1 kez		STK "Rabya Balhi"	Özel dergi
322	Emgek	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Devlet dergisi
323	Dobuş	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez			Özel gazete
324	Pravo i Obrazovaniye	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 3 kez			Devlet dergisi
325	Absolyut-Ekspress	1998-2001	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Almanya-Kırgızistan "Absolyut" Birliği	Bilgi ve reklam gazete
326	Advokat	1998	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Djanaliev T.H	Özel gazete
327	Ata Curt Press	1998	Bişkek	Kırgızca				
328	Molmolum	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			Özel gazete
329	El Sözü	1998	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Kalmambetov B.	
330	Musulman	1998	Bişkek	Kırgızca			Şamiyev Tolobay	Özel gazete
331	Ekspress-izdaniye Spektrum	1998-2004	Bişkek	Rusça	Haftalık			
332	Tıynçık	1998	Bişkek	Rusça	Ayda 1-2 ke		Şalamov Yu.	Özel dergi
333	Rınok Tsennih Bumag Kırgızstana	1998	Bişkek	Rusça			Menkul Kıymetler Piyasası Ulusal Komisyonu	Devet dergisi
334	Iyık Mildet	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kere		Kırgız Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı	
335	Kapitalizm	1998	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Sıdıgaliev A.	Özel gazete
336	Şariyat	1998-2001	Bişkek	Kırgızca			Calalov A.S.	
337	Bişkekskaya Nedvijimost'	1998-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 3 kez		Mamitov A.	Özel reklam gazete
338	Avtomarket	1998-2009:	1 Bişkek	Rusça				Reklam gazetesi-
339	Bişkekskaya Nedvijimost'	1998	Bişkek	Rusça				
340	Cançal	1998	Bişkek	Kırgızca				
341	Master marketing	1998	Bişkek	Rusça				Bilgi ve reklam gazetesi
342	Ukmuş Sayakat	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Baltabayev S.S.	Özel gazete
343	Ulut İymanı	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-2 kez		Moldaliev M.	
344	Velikiy Şelkoviy Put'	1998-2000	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel dergi
345	Ekonomika i Statistika	1998	Bişkek	Rusça			İstatistik Araştırma Enstitüsü; Kırgız Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Komitesi	Özel dergi
346	Yuridiçeskaya Gazeta	1998-1998	Bişkek	Rusça				
347	Hirurgiya Kırgızstana	1998	Bişkek	Rusça	Ayık		Milli Cerrahi Birliği , Mamakeev M.M	Dergi
348	Logos	1998	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		"Akıl – XXI" Bilimsel ve pedagojik işçilerin demeği	
349	Avtomarket	1998-2008	Bişkek	Rusça	Yılda 4 sayı		Baş editör M.K.Rakişev-	Bilgi ve reklam gazetesi
350	Kaptama	1998	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Canızakov Canıbek	
351	Asılzat	1998	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			
352	Zindan	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Temirbayeva C. S.	
353	El Tamırı	1998	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Akmatov B.	

							Kocobekov K.	
354	Meditsina i Farmatsiya	1998'de yayın hayatını bitirmiştir.	Bişkek	Rusça				
355	Sanat	1998	Bişkek	Kırgızca	Haftada 5 kez		Şabraliev S.	Özel gazete
356	Kız Cigit	1998	Bişkek	Kırgızca	Yılda 6-8 kez yayın		Kulbara Turumova	Özel gazete
357	Eko-Zakon-Sapat	1998	Jalal Abad	Kırgızca				Yasal kamu siyasi gazete
358	Salık Ekspres	1998-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca ve Rusça	Ayda 3 kez		Oş vergi müfettişliği, Baş editör: Bekmamat Tagayev, Oş şehri	Tiraj: 2 500 adet 5 kişilik personel
359	Meridiyan	1998	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Baş editör: Bannikov A	Bilgi analitik gazete.
360	Mıyzam Colu	1998-2015	Isık Köl	Kırgızca	Ayda 1 kez		Isık Köl bölge savcılığı, Baş editör: K. Aytbayeva	Tiraj: 100 adet
361	Adabiy Gezit	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda kez		Kulmanbetovl Canış O.	
362	Ceti Ögüz Canılığı	1998-2015	Isık Köl	Kırgızca	Ayda 2 kere		Kurucu: Jeti Oguz bölge idare yönetimi, Kızıl Suu köyü	Tiraj: 100 adet 3 kişilik personel
363	Progress	1998	Bişkek	Rusça	Kez			Günlük gazete.
364	Rek-Taym	1998	Bişkek	Rusça			Kırgız-Kazak LLC	Aile gazetesi
365	Dastorkon	1999	Bişkek	Kırgızca				Bilgi ve reklam gazetesi
366	Delovoy Çuy-Tokmok	1999		Rusça				
367	Adil Sot	1999-2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Devlet dergisi
368	Dıykandar Ünü	1999-2015	Narın	Kırgızca ve Rusça	Aydan 1 kez		Editör: Kubniçbek Cumabayev	3 kişilik personel
369	Mediada	1999	Bişkek	Rusça	2-4 ayda 1 kez		Abdıbekov Ç.	Siyasal ekonomik gazete
370	Oş	1999-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca, Rusça, İngilizce, Özbekçe, Tacikçe	Ayda 1 kez		Baş editör: Salima Şaripova, Oş şehri	Tiraj: 1 000 adet 1 раз в месяц 2 kişilik personel
371	Şambala	1999-2015	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez	1997 Ukmuştuu Okuyalar	Kurucu: Kulmambetov Canış Osmonoviç	Özel gazete
372	«DDD»	1999-2015	Oş Bölgesi	Özbekçe	Haftada 1 kez.		Limited Şirket ²¹ «DDD» Editör: Şakirov D. M., Oş şehri	Tiraj: 800-1000 adet 5 kişilik
373	Times Of Central Asia	1999	Bişkek	İngilizce	Haftada 1 kez		Baş editör: Lidiya Savina Bişkek şehri	Tiraj: 5 000 adet 15 kişilik personel
374	Mektep-Şkola	1999	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Ayda 1-4 kez		Bişkek	Özel dergi
375	Rınok Kapitalov	1999-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Baş editör: Nelli Simakova Bişkek	Tiraj: 500 adet 15 kişilik personel
376	Balıkçı		Isık Köl	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: Belediye Baş editör: K. Tentiyev	Tiraj: 100 adet 5 kişilik personel
377	Aziya Nuru	1998	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Kırgızistan Yazıcılar Birliği	Özel gazete
378	Kakadu	1999	Bişkek	Rusça				ekspres şou
379	Reforma	1999	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Koyçuev T.	
380	Oş	1999-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca Rusça, İngilizce, Özbekçe, Tacikçe	3 ayda 1 kez		Baş editör: Salima Şaripova	Tiraj: 500 adet 3 kişilik personel Edebiyat dergisi

²¹ Limited Şirket- ООО-общество с ограниченной ответственностью

381	Kırgız Ordo	1999	Bişkek	Kırgızca	3 ayda 1 kez			Özel gazete
382	Sem'ya	1999	Bişkek	Rusça	Haftalık		Orozov T.	
383	Maayan	1999	Bişkek	Rusça				Yahudi diasporasının gazetesi
384	Pravovoy Vestnik	1999-2015	Isık Köl	Rusça	Ayda 1kez		Baş editör: A. Kasmahunova, Karakol	Tiraj: 100 adet 5 kişilik personel
385	Mı i Vremya	1999	Bişkek	Rusça	Haftalık gazete			
386	Kırgızistan Times	1999	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel gazete
387	Korporativnyi Vestnik	1999-2003	Bişkek	Rusça				
388	Advokat	1999-2001	Bişkek	Rusça	Haftalık gazete			
389	Kırgız Ordo	1999-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Baş editör: Beken Nazaraliyev Bişkek	Tiraj: 5 000 adet 7 kişilik personel
390	Allo, Bişkek!	2000	Bişkek	Kırgızca			AO Kırgıztelekom	
400	Maydan	2000	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Kamu sosyal gazete
914	Demo Times	2000-2015	Oş	Özbekçe	Haftada 1 kez		RIA Alyans Press	1 100 adet
401	Amerika i Mir	2000		Kırgızca, Rusça, İngilizce				Kırgızistan, Rusya, Amerikan birleşik bir gazete
402	Eldin Ünü	2000-2015	Narın	Kırgızca ve Rusça	Ayda 1 kez		Editör ve kurucular: Düyşeev ve Abdrahmanov	Tiraj: 800 adet 4 kişilik personel
403	Eksklyuziv	2000	Bişkek	Rusça				Kamu yasal gazetesi
404	Salam Aziya	2000-2001	Bişkek	Kırgızca	Ayda 3 kez			Özel gazete
405	Bilim Bayanı	2000-2015	Talas	Kırgızca	Haftada 1 kez.		Bölgesel eğitim yönetimi Baş editör: Aygül Sariyeva	Tiraj: 1 700 adet
406	Komp'yuter Press	2000	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kere			Bilgi gazetesi.
407	Press Şou	2000	Bişkek	Rusça			Alimbekov Temirbek	
408	Salam Info	2000-2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
409	Hanbazar	2000	Bişkek	Kırgızca			Kurucu: Asanaliyeva Acar, Baş editör: Akimaliev A.	
410	Çabalekey	2000	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1-3 kez			
411	Obşestvo i Politika	2000	Bişkek	Rusça	Haftalık		"Pikir" Yayın evi	
412	Liberal'naya gazeta	2000	Bişkek	Rusça			Ba editör: C. Turusbekova	Sosyal gazete
413	Mı	2000	Bişkek	Rusça	Günlük		Sopiev Azizbek	Sosyal, siyasal gazete
414	Korobeynik	2000-2001	Bişkek	Rusça				Bilgi ve reklam gazetesi
415	Kupi-Proday	2000-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		LLC Kupi Proday	Reklam gazetesi
416	Novosti Farmatsii	2000		Rusça				Bilgi ve analitik gazete
417	Bilim Şamı	2000-2015	Isık Köl Karakol	Kırgızca	Ayda 1 kez		Kurucu ve baş editör: E. Sadabayev, Kanimetov C.	Tiraj: 300 adet 5 kişilik personel
418	Fermer	2000-2015	Oş	Rusça	Haftada 1 kez	1988 Vestnik Truda		
419	Portret Nedeli	2000-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Kurucu ve baş editör: Habira Maciyeva	Tiraj: 1000 adet 7 kişilik personel
420	Çabalekey Door	2000	Bişkek	Kırgızca	3 ayda 1 kez			Özel gazete
421	Oş Press Vesti:	2000	Oş	Rusça			Kurucu: A. Akmatov	Haftalık gazete
422	Tribuna	2000-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		Kurucu ve baş editör: İrisbek Omurzakov Bişkek	Tiraj: 3 000 adet Yayın dili: Rusça 9-kışılık personel
423	Fergana	2000-2015	Celal Abad	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Bakıt Orunbekov	Tiraj: 3 000 adet 6 kişilik personel

424	Delovaya Nedelya	2000	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
425	Çındık Tuusu	2000-2015	Celal Abad	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Gulnara Capar kızını	Tiraj: 3 000 adet 6 kişilik personel
426	Kruiz	2000-2015	Isık Köl	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu ve baş editör: Sergey Visotskiy	Tiraj: 200 adet 1 kişilik personel
427	Musulman	2000-2015	Celal Abad	Kırgızca Özbekçe	Ayda 2 kez		Baş editör: kanıbek Tagayev, Bölge yönetimi	Tiraj: 1 000 adet 4 kişilik personel
428	Moskovskiy Komsomolets v Kırgızstane	2000-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Aleksandr Bannikov, Bişkek	Tiraj: 7 000 adet 16 kişilik personel
429	Meerim	2000-2005	Bişkek	Rusça	Aylık			Özel dergi
430	Vaş Eksklyuziv	2000	Bişkek	Rusça	Haftada 3 kez			
431	Kant na Dosuge	2000	Kant	Rusça	Haftada 1-5 kez		Delovoy Çuy-Tokmok Birliği	Özel gazete
432	Veçerniy Kant	2000	Tokmok	Rusça	Haftalık			Özel gazete
433	Allo Reklama	2000-2015	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel gazete
434	Batken Tanı	2000-2015	Batken	Kırgızca	Haftada 1 kez		Batken bölge yönetimi, Baş editör: Samidin Kuruşuyev, Batken	Tiraj: 3 000 adet 15 kişilik personel
435	The Star	2000-2015	Bişkek	İngizce Rusça	Ayda 1 kez		Kurucu: Kırgızstan Amerikan Üniversitesi Baş editör: Botogöz Kasimbekova Bişkek şehri	Tiraj: 800 adet 10 kişilik personel
436	Obşestvenniy Reyting	2000-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Aybek Çekoşev Bişkek	Tiraj: 5 000 adet 7 kişilik personel
437	Litsa	2000-2015	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Kurucu ve baş editörü: Bermet Bukaşeva Bişkek	Tiraj: 3 000 adet 1 kişilik personel
438	Litsa Stranı	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel dergi
916	Çon Alay Canırığı	2001-2015		Kırgızca	Ayda 2 kez		Üpöl İsanova	1000 adet
439	Coltiken	2001	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Kurucu: Melis Eşimakanov	Özel gazete
440	Teçeniye	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Meli Eşimkanov	Özel gazete
441	Çon-Alay Carığı	2001-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Ayda 2 kez		Çon Alay ilçe yönetimi Baş editör: Upol İsakova Daroot Korgon köyü	Tiraj: 1 000 adet 3 kişilik personel
442	Pozitsiya	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel gazete
443	Radius İks	2001-2015	Çüy Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Kurucusu «Radius» Medya merkezi Editör: Radislav Safin	
444	Korporativniy Vestnik	2001	Bişkek	Rusça	Günlük		Başbakanlık Kurumsal Gelişim Ofisi Merkezi	Devlet gazetesi
445	Aykın	2001-2015	Narın	Kırgızca	Ayda 1 kez		Kurucu ve editörü: Ermek Tursunaliyev. Narın	Tiraj: 1 000 adet 4 kişilik personel
446	Çaykama	2001	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		İmanaliyev E. K.	
447	Karamel'ka	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 1-4 kez		Satimbaev Nurgazı	
448	Dos	2001	Bişkek	Kırgızca	Günlük			
449	Gazeta o Svyazi	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Kırgıztelekom	Özel gazete
450	Kız Sırı	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
451	Ketmen Töbö Birimdik	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete

452	Tsivilizatsiya	2001	Bişkek	Rusça	Haftada 1-2 kez		NCA Company	Özel dergi
453	Censkiy Mir	2001	Bişkek	Rusça	Günlük		Bukaşeva B.B.	Özel gazete
454	Vicdan Avazi	2001	Bişkek	Uygurca, Rusça	Haftada 1 kez		Kurbanov M.A.	Özel gazete
455	Bi-Post	2001	Bişkek	Rusça				Haftalık , reklam ve bilgi gazete
456	İymon Yulduzi	2001-2015	Oş Bölgesi	Özbekçe	Ayda 2 kez		Kurucu ve baş editör: Ahadjan Karimov, Oş	Tiraj: 1500 adet
457	Ariyat	2001-2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Zarlıkbekov C.	
458	Dartka Daava	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Zobolo LLC	Özel gazete
459	Obzor İnflyatsiya v Kırgızskoy Respublike	2001	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kırgızistan Milli Bank	Devlet dergisi
460	Fokus	2001	Bişkek	Rusça	Günlük		Kıdırmaev B, LLC "Zoblo"	
461	Apta	2001	Bişkek	Kırgızca	Günlük			Özel gazete
462	Pozitsiya	2001		Rusça			Eğitim ve ilim bilim kurununun gazetesi	
463	Super	2001	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		"Komp'yuter Press" Birliğı	
464	Reklamnyy Mir	2001-2015	Isık Köl	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Sultan Sabırbekov Karakol	Tiraj: 500 adet 2 kişilik personel
465	Studençeskiy Mir	2001	Bişkek	Rusça				Gençler gazetesi
466	Oş-Ekran	2001-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca ve Rusça	Haftada 1 kez.		Limited Şirket "Oşbasmasöz" Baş editör: Abdulla Taşmurzayev	Tiraj: 3 000 adet 3 kişilik personel
467	Iyman Avazı	2001-2015	Batken	Kırgızca Özbekçe	Ayda 2 kez		Kurucu ve baş editör: Sopubek Tarsayev Batken şehri	Tiraj: 3 500 adet 5 kişilik personel
468	Argumentı i Faktı-Kırgızstan	2001-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: LC "AiF-Bişkek", Bişkek şehri	Tiraj: 5 000 adet 7 kişilik personel
469	Moya Stolitsa Novosti	2001-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 5 kez		LC "Moya Stolitsa", Baş editör: Aleksandr Kim, Bişkek	Tiraj: Cuma 17 000 adet; Salı, Çarşamba, Perşembe, Cumartesi 5 000 adet 60 kişilik personel
470	Tısaçetie	2001	Bişkek	Rusça	Ayda 2-4 kez			
471	Hueydzu	2001-2015	Bişkek	Dunganca	Haftada 1 kez		Dungan Kültür ve Eğitim Merkezi	
472	Akiykat Tagdırı	2001	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Kudaybergen işbirliğı	Özel gazete
473	Mahabat Maydanı	2001	Issık Köl	Kırgızca	2 ayda 1 kez		Kudaybergen işbirliğı	Özel gazete
474	Kredittik Soyuz	2001	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Turdumamatov A.	Özel gazete
475	İşker	2001	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Toybaev Kerimbek	Özel gazete
476	Tvoy put'	2002	Bişkek	Rusça			Bişkek	Hristiyanlar gazetesi
477	Bilim Başatı	2002-2015	Narın	Kırgızca	Ayda 2 kez		Editör: Aziz Çolponbayev Kurucu: Narın Devlet Üniversitesi	Tiraj: 3 000 adet 15 kişilik personel
478	Bagıt	2002-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: Mırzakat Tınaliyev Bişkek şehri	Tiraj: 5 000 adet 3 kişilik personel
479	Raz v Nedelyu	2002-2015	Oş Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		"Megapolis" Firması Baş editör: Damir Mansurov, Oş	Tiraj: 1 000 adet 2 kişilik personel
480	Dipkur'er	2002-2015	Oş Bölgesi	Rusça	Ayda 1 kez		Oş	Tiraj 3000 adet Eho Oşa gazetesine ek
481	Vaşa Gazeta	2002-2015	Oş Bölgesi	Rusça	Haftada 1 kez.		Baş editör: Süyünbek Cusupov, Oş	Tiraj: 2 000 adet 3 kişilik personel
482	Alka	2002-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca	Ayda 2 kez.		Kurucu ve baş editör: Musa Koenov,	Tiraj: 2 000 adet

				Rusça Özbekçe İngilizce			Oş şehri	1 kişilik personel
483	Vetekspress:	2002-2004	Bişkek	Rusça				Respublikanskaya veterinarnaya gazeta,
484	Super-Info	2002-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Sultanov K.	Özel gazete
485	The Times of Central Asia	2002	Bişkek	İngilizce, Rusça			Central Asia Media İnstitute	Özel gazete
486	Senin Colun	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
487	Kirpi-Goroskop	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
488	Kirpi Argımak	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			
489	Tunuk	2002-2009	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
490	İntelligentsiya	2002	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel dergi
491	Alligator	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		NCA COMPANY	
492	Kley	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 4 kez			Özel gazeta
493	Altın Beşik	2002-2015	Batken	Kırgızca Rusça Özbekçe Tacikçe	Ayda 2 kez		Baş editör: Erkin Eratov, Batken	Tiraj: 2 500 adet 10 kişilik personel
494	Temene	2002	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Koyçiyeva Kunduz	Özel gazete
495	Koleso Cizni	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			
496	Prigovor	2002	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			
497	Şibege	2002	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Koyçiyeva Kunduz	Özel gazete
498	Goroskop	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Koyçiyeva Kunduz	Özel gazete
499	Mençik	2002-2007	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez			Devlet dergisi
500	Nalogi i Pravo	2002	Bişkek	Rusça	3 haftada 1 kez		Vergi Danışmanları Odası	Özel dergi
501	Sırnayza	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Koyçiyeva Kunduz	Özel gazete
502	Tugoy	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Koyçiyeva Kunduz	Özel gazete
503	Kurak	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Koyçiyeva Kunduz	Özel gazete
504	Altın-Beşik	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Eratov Erkinbek Botoevič	Özel gazete
505	Koom cana Üy Bülöö	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		D. Abdılđaev	Özel gazete
506	Dostoinstvo	2002	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		“Strana Gor” LLC	
507	Ayıl adisi	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		K. İ. Skryabina Kırgız Tarım Üniversitesi	Devlet gazetesi
508	DAAT	2002-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Kurucu ve baş editör: Erkinbek Okumaliyev Bişkek	Tiraj: 50 000 adet
509	Tabışker	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Nurmanbetov Canalı	Özel gazete
510	Aksıkent	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Nurmanbetov C.	
511	Bagıt	2002	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Çolponbaeva Bermetkan	Özel gazete
512	Tabışker	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Nurmanbetov Canalı	
513	Saktoocu-Spasatel’	2002	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Haftada 1 kez		Kırgız Cumhuriyeti Ekoloji ve Acil Durumlar Bakanlığı	Devlet gazetesi
514	Aalam Sırları	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			Özel gazete
515	Pravoslavnyy Mir	2002	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		Kutsal Ravnoapostplkiy Tapınağı	Özel gazete
516	Yupiter	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1-2 kez			Özel gazete

517	Tapkan Tapalak	2002	Bişkek	Kırgızca				
518	Sistema	2002	Bişkek	Rusça	Ayda 1-2 kez			Özel gazete
519	Rossiyskaya Gazeta v Kırgızstane	2002-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 5 kez		Kurucu: Rusya Federasyon'un Hükümeti Baş editör: Ella taranova Bişkek	Tiraj: 3 500 adet 5 kişilik personel
520	Audit	2002	Bişkek	Rusça	Günlük			
521	Gazeta KP v Kırgızstane	2002-2005	Bişkek	Rusça	Haftalık		Gladilov Arkadiy Arkad'evič	
522	Tuşak Press	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftalık			
523	Pobeda	2002	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel dergi
524	İntelekt, Çıgarmaçılık cana Turmuş	2002	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Ayda 1 kez		Hükümet altında Bilim ve Fikri Mülkiyet Devlet Ajansı	
525	Kırgızistan Hua-Ço Bo	2002	Bişkek	Rusça, Çince	Ayda 1 kez		Bay Si	
526	Demokrat	2002-2015	Bişkek	Kırgızca Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: "Koalitsiya Za Demokratiyu i Grajdanskoe obşestbo (Demokrasi ve Sivil Toplum Koalisyonu), Baş editör: Edil Baysalov	Tiraj: 2 000 adet 4 kişilik personel
527	Vestnik BatGu	2002	Batken	Rusça	Ayda 4 kez		Batken Üniversitesi	Devlet dergisi
528	Kök Asaba	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Kulmambetov C. O..	Özel gazete
529	Retsep Zdorov'ya	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Cumhuriyet Hekim ve ürologların Bilim Derneği	
530	Fermerlerge Keneşi	2002	Talas	Kırgızca	Günlük		Tarımsal Danışmanlık ve Geliştirme Hizmetleri Fonu	Özel gazete
531	İslam Madaniyatı	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			
532	Bayan	2002	Bişkek	Kırgızca				
533	Kirpi	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
534	Soverşenno ne Sekretno	2002-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: LLC «NEW-Daydjest» Baş editör: Aleksandr Malevanniy Bişkek	Tiraj: 7 000 adet 43 kişilik personel "Slovo Kırgızstana" gazetesine ek
535	İssık Kul Tur	2002-2015	Isık Köl	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: Nurlan Mambetisayev Baş editör: Nurlan Mambetisayev, Karakol	Tiraj: 500 adet 5 kişilik personel
536	Issık Köl Ünü	2002-2015	Karakol	Kırgızca			İşletme ve Hukuk Moskova Enstitüsü Karakol şubesi	
537	Sport Plus	2002	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez			Özel gazete
538	Perinur	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Ibışev I.	Özel gazete
539	El Unu	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
540	Akbozat	2002	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Ahikul'un ev merkezi	Özel gazete
541	Sdelano v Kırgızstane	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		"Amal" reklam ve bilgi ajansı	
542	Uluu Söz	2002	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			Özel dergi
543	Bit' Çelovekom	2002	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Kuleşov M.	Özel gazete
544	Noviy Vek	2002	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel dergi
545	Regiyon	2002-2015	Oş Bölgesi	Kırgızca ve Rusça	Haftada 1 kez.		Baş editör: Alişer Toksonbayev Oş şehri	Tiraj: 1 500 adet 4 kişilik personel
546	Agro Presss	2003-2007	Bişkek	Rusça				Aylık gazete

547	Vest' Zvedopad	2003	Bişkek	Rusça				Kamu bağımsız gazete
548	Kamolot	2003-2015	Oş Bölgesi	Özbekçe	Haftada 1 kez.		Kurucu: Lutfulla Rahmanov Baş editör: Edgorbek Aşmatov Oş şehri	Tiraj: 1000 adet 3 kişilik personel
549	Ekspert	2003		Rusça				Bilgisayar, İnternet, İletişim
550	Dil Azık	2003-2015	Batken	Kırgızca Rusça	3 ayda 2 kez		Kurucu ve baş editör: Taşmahamat Orozov Pulgon köyü	Tiraj: 1 000 adet 4 kişilik personel
551	Kirpi Çeçen	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Omurzakov Mirlan	
552	Krim press	2003	Bişkek	Rusça				Yasal gazete
553	Zvezda Vostoka	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel gazete
554	Noviye Perspektivi	2003	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		Cumhurbaşkan idaresi	Devlet gazetesi
556	Çekarada	2003	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Ayda 1-4 kez		Sınır Birlikleri	Devlet gazetesi
557	Çaştığım, Menin Çaştığım	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
558	Agropress	2003	Bişkek	Rusça	Aftada 1 kez		Su ve Sanayi Bakanlığı	Devlet
559	Pravovedeniye v Kırgızstane	2003	Bişkek	Rusça	Günlük			
560	Bazar Tamırı	2003	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			
561	Taza İnsan	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			
562	Lazzat	2003	Issık-Köl, Tüp ilçesi, Tort-Köl köyü	Kırgızca	Ayda 1-3 kez			Özel gazete
563	Explorer	2003	Bişkek	Rusça				Özel gazete
564	Pozitsiya Profsoyza	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez			Özel gazete
565	Nauçnyy Curnal "Vestnik KO Mae im. A.Enşteyna"	2003	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel dergi
566	Sputnik New Stale	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		"Persona Grata" PR- teknoloji ve sosyal izleme Bilgi Ajansı	
567	Krasota	2003	Bişkek	Rusça	Aylık		ONS REPORTS	Özel dergi
568	Kitiyada Vizyon	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		KYTIAD Kırgız-Türk iş birliği	Özel dergi
569	Akil Es Maydanı	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
570	Kun Çubak	2003	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		"Kunbala" Eğitim Girişimleri Destekleme ve Geliştirme Fonu	Özel gazete
571	Super ANEKDOTTOR	2003	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
572	Super KROSSVORDOR	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
573	Super SKANVORDDOR	2003	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
574	Erudit	2003	Bişkek	Rusça	Günlük			Özel gazete
575	Beşene	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-4 kez	Azat	Elnuru Kırgızstan Partisi	Özel gazete
576	Finans i Kontrol	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 2-4 kez		Kırgızistan Hesaplama odası	Devlet dergisi
577	Plyuralizm	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel gazete
578	Mir Manasa	2003	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel gazete
579	Meditsina Kırgızstana	2003	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		"KAMEK" özel sağlık merkezi	Özel dergi

580	Arzuu	2003	Issik-Köl, Tüp ilçesi, Tort-Köl köyü	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
581	Otdohni so Vkusom	2003	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez			Özel dergi
582	Grand Master	2003	Bişkek	Rusça	Günlük		Tekvon media	Özel dergi
583	Obustroystvo i Remont	2003	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel dergi
584	Zamandaş	2003	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-3 kez			Özel dergi
585	Sovremennaya Uzbekskaya Şkola v Kırgızstane	2003	Oş	Rusça	Haftada 1 kez		Oş Sosyal Gelişme Fonu	Özel dergi
586	Yabloko	2003	Bişkek	Rusça	3 yılda 1 kez		“Akselerator” reklam ajansı	Özel gazete
587	Stat’ya	2003	Bişkek	Rusça			İç işleri bakanlığı,	
588	Lida Decor	2003	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez			Özel dergi
589	Uçur	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-8 kez			Özel gazete
590	Vraçebnaya Gazeta Kırgızstana	2003	Bişkek	Rusça	Haftalık		Tıbbi ve bilimsel eğitim kurumu	
591	Cam Kılım	2004	Bişkek	Kırgızca	Yılda 12 kez			Özel gazete
592	Blagodat’	2004	Bişkek	Rusça	Ayda 1-3 kez		Hayırsever fonu	Hristiyan özel dergisi
593	Salam Aleykum	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-2 kez		Kırgız Kuveyt Üniversitesi	Özel gazete
594	Sem’ Dney	2004	Bişkek	Rusça	Yılda 12 kez			Özel gazete
595	Eles	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			Özel gazete
596	Roza	2004	Bişkek		Günlük			Özel gazete
597	İslam Nur	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4-8 kez		As Salam ruhsal ve ahlaki gelişme merkezi	Özel gazete
598	Çınıgı İşenim	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4 kez			Özel gazete
599	Bala-Çak	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4 kez		Salmakeev Kayrat	Özel gazete
600	Salamattık	2004	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Ayda 4-8 kez			Özel dergi
601	Meditinskiye Kadrı XXI veka	2004	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Devlet
602	Türkskaya Tsvilizatsiya	2004	Bişkek	Rusça	Günlük		Kırgız Türk Manas Üniversitesi	Devlet dergisi
603	Karlıgaç	2004	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Asanaeva Anarhan A.	Özel gazete
604	Okuya	2004	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Asanaeva Anarhan A.	Özel gazete
605	Nazar	2004	Bişkek	Kırgızca	Günlük			
606	Megapolis	2004	Bişkek	Rusça	Haftalık			
607	Olimpiyskiy Vestnik	2004	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel gazete
608	Den Soolukka Min Keneş	2004	Bişkek	Kırgızca	Günlük			Özel gazete
609	Kırgıztur	2004	Bişkek	Rusça	Haftada 5 kez			Özel dergi
610	Rek-time	2004	Bişkek	Rusça	Ayda 1 -2 kez		Adgust	Özel gazete
611	Begemot	2004	Bişkek	Rusça	3 yılda 1 kez			Özel gazete
612	Alma	2004	Bişkek	Kırgızca	Yılda 2 kez			Özel gazete
613	Ceti Plyus	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
614	Biblioteçka-Portret Sovremennika	2004	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel dergi
615	BİZ	2004	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		Medical Technologv Limited	Özel dergi

616	ReMix	2004	Bişkek	Rusça	Haftada 2-3 kez			Özel gazete
617	Otkrıttaya Politika	2004	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez			Özel gazete
618	Som	2004	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez			Özel gazete
619	On Segiz Min Aalam	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4 kez			Özel gazete
620	Kırgızstan Segodnya	2004	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		KR yayınevi	Özel dergi
621	Tabigii İlimder Curnalı	2004	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		“Manas” Kırgız Türk Üniversitesi	Devlet dergisi
622	Alatoo Academic Studies	2004	Bişkek	Rusça, İngilizce	Haftada 1 kez		Uluslararası AtaTürk-AlaToo Üniversitesi	Özel dergi
623	Polonus	2004	Bişkek	Rusça	Günlük			Özel dergi
624	Kulunçak	2004	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Zaman Kırgızstan gazetesi redaksiyonu	Özel dergi
625	Koomduk İlimder Curnalı	2004	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		“Manas” Kırgız Türk Üniversitesi	Devlet dergisi
626	Alga Kırgızstan	2004	Bişkek	Kırgızca	Yılda 2 kez			Haftalık gazete
627	Şok Fakt	2004	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4 kez			
628	Vestnik Sotsiyal’nego Rabotnika	2004-2010	Bişkek	Rusça				
629	Slovo Agrarnika	2004	Bişkek Sokuluk	Rusça	Haftada 1 gün		Sasıbaeva Aida S.	Yasal, sosyal ve ekonomik gazete
630	İtogi Nedeli	2004-2010	Oş	Rusça			LLC ‘Keñç-Servise’	Kamu siyasal gazete
631	El Unu-Golos Naroda-Mincildi Şınyin	2004	Bişkek	Rusça, Kırgızca, Dunganca	Ayda 1 kez		“Hueymın-Dungane” derneği	Özel gazete
632	Straniçka	2004	Bişkek	Rusça	Günlük			Özel gazete
633	Cetimen	2004	Bişkek		Ayda 1 kez			Özel
634	Omega	2004	Bişkek	Rusça	Haftalık		Auto Net	Özel gazete
635	Aziyat	2004	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel gazete
636	Enesay	2004	Bişkek	Kırgızca	3 yılda 1 kez			Özel gazete
637	Ekonomika i Mı	2004	Bişkek	Rusça				Kamu ekonomik gazete
638	Magiya	2004-2006	Bişkek	Rusça	Günlük	Raduga		gazete –daydjest
639	Bizness i Finansı	2003	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kezz			Özel dergi
640	Yujniy Rınok	2003	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
641	Tvoy Mir	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez			Özel dergi
642	Dıykandar Geziti	2003	Bişkek, Sokuluk	Kırgızca	Yılda 12 sayı		Sasıbaeva Aida S.	
643	Çaşa Zdorov’ya	2003	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		İsmankulova Roza A.	Özel gazete
644	Politehnik	2004		Rusça				Öğrenci gazetesi
645	25-y kadr	2005	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		Baş editör G. Almambetova,	Tüm Kırgız yıldızları hakkında
646	MİCA	2005	Bişkek	Rusça	Haftada		CIMERA in Kyrgyzstan	Özel dergi
	Blife	2005-2015	Bişkek	Rusça, İngilizce	Yılda 6 kez			3000 adet, özel dergi
647	Til-Dil	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		CIMERA in Kyrgyzstan	Haftada 1 kez
648	Kyrgyzstan Brief	2005	Bişkek	İngilizce				
649	Gorod Bi	2005	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		LLC “Ekspiriens i Doktor”	Özel dergi
650	Bişkek Life	2005	Bişkek	Rusça	Aylık		“Kırgız Cibek Colu Inter” sosyal dernek	Özel dergi
651	Adaho	2005	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel dergi
652	Gorodskiye Novosti	2005	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		“V.İ.P.” hukuk firması	Özel gazete

653	Outdoor	2005	Bişkek	Rusça,	Haftalık		LLC "Asia Outdoor"	Özel dergi
654	İslam Acarı	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		"Mutakalim" Kadınlar derneği	Özel gazete
655	Eldik Kurultay	2005	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4 kez		Beyşeeva K	Özel gazete
656	Molodaya Strana	2005	Bişkek	Rusça	Yda 4 kez		LLC "Ekspiriens i Doctor"	Özel gazete
657	Rakurs	2005	Bişkek	Rusça	Haftalık		LLC "TDM Ltd"	Özel dergi
658	Vunderkind	2005	Bişkek	Rusça			Baş editör T. Taşbolot kızı,	
659	Access to Information	2005	Bişkek	Rusça, İngilizce	Ayda 2 kez		CIMERA in Kyrgystan	Özel dergi
660	SOTA	2005	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		LIC "SOTA"	Özel gazete
661	İz Pervih Ruk	2005	Bişkek	Rusça	Ayda 2-4 kez			Özel gazete
662	Naşa Versiya	2005	Bişkek	Rusça	Haftada 1kez		LLC "Uznay!"	Özel dergi
663	Stroymarket	2005	Bişkek	Rusça	Haftalık		LLC "Neman Holding"	Özel gazete
664	TSUM press	2005	Bişkek	Rusça	Günlük		TSUM-Holding	Özel gazete
665	Mektepte Tarihi Okutuu	2005	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Kırgızstan Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Devlet dergisi
666	"Sinsilu Huacen"	2005	Bişkek	Rusça, Çince	Günlük		"Ho-Çau" birliği	Özel dergi
667	İtogi	2005	Bişkek	Rusça	Yda 4 kez		LLC "İtogi gazetetsinin redaksiyonu"	Özel gazete
668	Turkel	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Turkel	Özel gazete
669	Alas	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
670	Tretiy Sektor	2005	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
671	Kırgız Adabiyatı	2005	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 -2 kez		Milli yazarlar derneği	Özel gazete
672	Kök Nuru	2005	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			Özel gazete
673	Kırgızstan Çaştarı	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez			Özel gazete
674	Şookum	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 5 kez		"Iyık Ata Curt" sosyal gençlik fonu	Özel dergi
675	Aida	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 5 kez			Özel dergi
676	Baş Çakma	2005	Bişkek	Kırgızca	6 ayda 1 kez		Zobolo gazetesinin redaksiyonu	Özel
677	Manas Ruhı	2005	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			sosyal politik özel gazete
678	Noviy Kırgızstan	2005	Bişkek	Rusça	Haftalık		ART-Media Grupp	Özel gazete
679	Meken	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 4 kez		Tursunbaev Kalısbek Nurkanoviç	Özel gazete
680	Afişa	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel dergi
681	Palitra	2005	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
682	Abonent-	2005	Bişkek	Rusça	Aylık		LLC "Makro İnfö"	Bilgi ve reklam
683	Akademiya Krasotı	2005	Bişkek	Rusça				Haftalık gazete
684	Elita	2005	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		"Media Klub" sosyal dernek	Özel gazete
685	Cılan	2004	Bişkek	Kırgızca	Aylık			Özel gazete
686	Demöörnur	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		"Bakunur" Hayırsever fonu	Özel gazete
687	Sodrucestvo Yucniye Vesti	2006	Bişkek	Rusça	Haftalık		"Rusçanın gelişmesi" sosyal Fonu	Özel gazete
688	Magiya Jizni	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör: V. Dj. Omorkova,	gazeta- dayjest
689	Skandinavskiy Krossvordı "Kot"	2004	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		LLC "İMACE LAND"	Özel gazete
690	Sovet Cenşin Matuşka	2006	Bişkek	Rusça	Haftalık		"Sovet cenşin matuşka" birliği	Özel gazete
691	Kırgızsko-Kitayskaya Bizness Gazeta	2006	Bişkek	Rusça	Haftalık		Çin İş adamları işbirliği	Özel dergi
692	Nihao.Ru	2006	Bişkek	Rusça	Haftalık		LLC "Revik"	Özel dergi
693	Ya şkol'nik	2005	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel dergi

694	Patriot Boevoe Bratstvo	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 1-3 kez			Özel dergi
695	Hohotuşki	2006	Bişkek	Rusça	Günlük		LLC "Belua Company"	Özel gazete
696	Gazeta KG	2006	Bişkek	Rusça	Günlük		LLC "Gurhan"	Özel gazete
697	İn Flight	2006	Bişkek	Rusça	Günlük		LLC "Global Media Asia"	Özel dergi
698	Etničeskiy Mir	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		Etnik Politika Enstitütü	Özel dergi
699	Bizness Etalon	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		LLC "Kupi Proday Biznes-Reklama"	Özel dergi
700	Taza Col	2006	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		LLC "Universal Press"	Özel gazete
701	Avangard Plus	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		"Avangard" politik partisi	Özel gazete
702	Alaş	2006	Bişkek	Kazakça	Haftalık		"Alaş" Kırgızistan Cumhuriyeti Kazak derneği	Özel gazete
703	Diyalog Avraziya	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		"Diyalog Avraziya" Kamu dernek	Özel dergi
704	Akil Ayt	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		"BLM" Kamu Birliği	Özel gazete
705	Kesip Ündöyt	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Kırgız Tuusu gazetesinin redaksiyonu	Devlet gazetesi
706	Birimdik	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		LLC "Oska Mir"	Özel gazete
707	Maek	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 4 kez		LLC "ARPA group"	Özel
708	Musulman-İnfo	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda kez		STK "Orta Asya ve Kırgızistan Musulman Kongresi"	Özel dergi
709	Dercava	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		STK "Rossiyskoe Zemlyaçestvo v Kırgızstane"	Özel gazete
710	Bol'şıye Babki	2006	Bişkek	Rusça	Haftalık		LLC "Media Link"	Özel gazete
711	Krossvordı dlya Detey	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
712	Akrykatçı	2006	Bişkek	Kırgızca	Yılda 4 kez			Özel gazete
713	Orakul	2006	Bişkek	Rusça	Yılda 4 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
714	Neskuçnaya Gazeta	2006	Bişkek	Rusça	Günlük		LLC "Media Link"	Özel gazete
715	KROT	2006	Bişkek	Rusça	Yılda 4 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
716	KROT-Skandinavskiye Krossvordı	2006	Bişkek	Rusça	2 haftada 1 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
717	KROT-SLOG-Skanvordı	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
718	KROT-Yaponskiye Krossvordı	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
719	İssık Köl-Cemçucina Kırgıstana	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		Gluşkov Aleksey Aleksandroviç	Özel
720	Arça	2006	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		"Arça" politik partisi	Özel gazete
721	WAQT	2006	Bişkek	İngilizce	Ayda 4 kez		LLC "Ariana Taj Mahal International"	Özel dergi
722	Naydi Klad	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		LLC "Media Link"	
723	Sudoku Kırgızstan	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
724	Keneş	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-2 kez		"Keneş" derneği	Özel gazete
725	Fañçin	2006	Bişkek	Rusça	Yılda 6 kez			Özel gazete
726	Kosmetolog Plus	2006	Bişkek	Rusça	Yılda 4 kez			Özel gazete
727	Sportivnyy Kırgızstan	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez		Saliev Esen M.	Özel gazete
728	Den'gi	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		LLC "Media Link"	Özel gazete
729	Kenç	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-8 kez		LLC "Kumay"	Özel gazete

730	Tıncıtık	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Tıncıtık Halk Partisi	Özel gazete
731	Berdemlek	2006	Bişkek	Tatarca, Rusça	Aylık		Kurucu: Kırgızistan Tatar Birliği, Alfiya Fattahova	
732	Bilim Kençi	2006	Bişkek	Kırgızca	3 ayda 1 kez		Kırgızistan İslam Üniversitesi	Özel gazete
733	Mir Vaşemu Domu	2006	Bişkek	Rusça	Günlük		Tıncıtık Halk Partisi	Özel gazete
734	Voprosi İstorii Kırgızstana	2006	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		Kırgız Bilimler akademisi Tarih bölümü	Özel dergi
735	Bazar Times	2006	Bişkek	Rusça	Yılda 2 kez		LLC “Han Kıpçak-Kapital”	Özel gazete
736	Adabiya Ala-Too	2006	Bişkek	Kırgızca	Haftada 5 kez			Özel gazete
737	Kaktus	2006	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel dergi
738	Akılman	2006	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Taşibekova M.	Özel gazete
739	İlimiy Curnal	2006	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		Araşan Sosyal Enstitüt	Dergi
740	Ya Student	2004	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Düyşabaev Z.S.	Özel dergi
741	Tyurkskiy Vestnik	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
742	Bereginya	2006	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		“Bereginya” Kırgızistan Ukrayina birliği	Özel gazete
743	Golos Svobodı	2006-2010	Bişkek	Rusça			Baş editör U. Babakulov,	Bilgi ve analitik gazete
744	Avtomobilnaya Omega	2006-2009	Bişkek	Rusça				Otomobil gazetesi
745	Diydor	2007	Jalalabad	Özbekçe	Ayda 1 kez		Özbek Milli Kültür Merkezi	Özel gazete
746	Forum	2007	Bişkek	Rusça				Sosyal-demokrat partisinin gazetesi
747	Goslužba i Kar’era	2007	Bişkek	Rusça			Baş editörü N. T. Totomatov,	
	Daban	2007-2015	Talas	Kırgızca	Haftalık		STK “Daban-Kut Kalem”	1200 adet
748	Studençeskoye Obozreniye	2007	Bişkek	Rusça	Yılda 2 kez		Baş edit. E. Çeremenina KRSU	Devlet dergisi
749	Novosti Isık Kulya	2007	Bişkek	Rusça			Baş editör – K. Mambetov	
750	Strana	2007	Bişkek	Rusça	Aylık		LLC “Strana İform”	Ayda 2 kez
751	Vefa	2007-2015	Bişkek	Rusça	Aylık		Botobekov Uran T.	Özel gazete
752	Murzilka Kg	2007	Bişkek	Rusça	Ayda 4-20 kez		“Megapolis” LLC reklam ve bilgi merkezi	Özel gazete
753	Aysidim	2007	Bişkek	Rusça	Yılda 1 kez		LLC “Ay Si Di M”	Özel gazete
754	Til, Adabiyat, cana İskusstvo meseleleri	2007	Bişkek	Kırgızca			Kırgızistan Bilimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitütü	Devlet dergisi
755	Aruuke	2007	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		LLC “Liberte”	Özel dergi
756	Şkola Svoego Dela	2007	Bişkek	Rusça	Aylık		LLC “Bolery Trade Company”	Özel
757	Curnal B and K	2007	Bişkek		Ayda 1 kez		LLC “KKC”, Çoy Kvank Souk	Özel dergi
758	Moy Mikrorayon	2007-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: «ABL» Baş editör: İlyaev Aleksandr P, Bişkek	Tiraj: 5 000 adet 30 kişilik personel
759	News	2007 2010	Bişkek	Rusça				press
760	Mucskoe Zdorov’e	2007	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		STK “Mucskoe Zdorov’e”	Özel gazete
761	Build Menedement	2007	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		LLC “Garfi Advertisement”	Özel dergi
762	Naş Kırgızistan	2007	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		LLC “Poleo”	Özel dergi
763	İmperiall	2007	Bişkek	Rusça	Günlük		“İmperiall Service” Kırgız Kazak LLC	Özel dergi
764	İPAR	2007	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		LLC “Kompania İPAR biotech-Central Asia Ltd.”	Özel dergi

765	Ruka Pomoşi	2007	Bişkek	Ruşça	Ayda 1 kez			
766	ERPAN	2007	Bişkek	Ruşça	Haftada 1-3 kez		“ERPAN” Uygur Derneği	Özel dergi
767	Madaniyat	2007	Bişkek	Kırgızca, Rusça	Haftalık		Kültür ve Bilgi Bakanlığı	Devlet gazetesi
768	Erkindik	2007	Bişkek	Kırgızca	3 ayda 1 kez		Erkindik siyasi partisi	Özel dergi
769	Çaştar kg	2007	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez			Özel gazete
770	Ejedenvniy Hleb	2007	Bişkek	Ruşça	Haftalık		“Evengel’sko-Baptistskaya Tserkov’ Nadejda” dini kurul	Özel dergi
771	Mediamarket		Bişkek	Ruşça	Yılda 3 kez		LLC “Gazeteciler inceleme ajansı”	Özel gazete
772	Ya Menedjer		Bişkek	Ruşça	Ayda 1 kez		İ.Arabaev Üniversitesi İktisad ve İdareEnstitüsü	Devlet dergisi
773	Novosti Kg		Bişkek	Ruşça	Ayda 1 kez		Media Kg	Özel gazete
774	Women & Life	2007	Bişkek	Ruşça	Aylık		LLC “Red Group”	Özel gazete
775	Şou Bum	2007	Bişkek	Ruşça	Ayda 1 kez		LLC “RANUR”	Özel gazete
776	Abdış-Ata	2008-2009		Kırgızca			Baş editör A. Ragoza-Kant	
777	Runa	2007	Bişkek	Ruşça	Haftada 1 kez			Özel dergi
778	Reklama Kg	2007	Bişkek	Ruşça	Günlük		LLC “Holding Media.Kg”	
779	Bay	2007	Bişkek	Ruşça	Haftalık		Kim Sergey Anatol’evič	Özel gazete
780	Tsentral’no-Aziyatskiy Curnal Serdeçno-Sosudistoy Hirurgii	2007	Bişkek	Ruşça				Devlet dergisi
781	Air-Press	2007		Ruşça	Haftalık		Akilova Leyli	Özel dergi
782	Kırgız Sportu	2007	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Koyçiev Kudus Sabitakunoviç	Özel gazete
783	Kırgız-Es	2007	Bişkek	Kırgızca	Günlük		Koyçiev Kudus S.	Özel gazete
784	Reporter-Bişkek	2008		Ruşça				
785	Asman Press	2008	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		“Ayan-Ayat” LLC	Özel gazete
786	Detskaya Gazeta	2008	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		LLC Nyanya ajansı	Özel gazete
787	Aalam Plyus	2008	Bişkek	Kırgızca	Yılda 2 kez		“Aalam” gazetesinin redaksiyonu	Özel gazete
788	Nao 123	2008	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		LLC Nur Medikal	Özel gazete
789	Vibiray Soblaznı Naşego Goroda	2008	Bişkek	Ruşça	Aylık		LLC “Ellezar”	Özel dergi
790	Kompas Bişkek	2008	Bişkek	Ruşça				Reklam gazetesi
791	RIOM AVTO	2008	Bişkek	Ruşça	Ayda 1-2 kez		LLC “RIOM AVTO”	Özel gazete
792	L Magazine	2008	Bişkek	Ruşça	Ayda 2-4 kez		LLC “Vitline”	Özel dergi
793	Prizma	2008	Bişkek	Ruşça	Haftada			
794	Delovoy Kırgızstan	2008-2010	Bişkek	Ruşça			Baş editör K.Mambetov	
795	Maxi	2008	Bişkek	Ruşça	Aylık		LLC “Sky press”	Özel dergi
796	Luxury Shopping	2008	Bişkek	Ruşça	Aylık		LLC Red Group	Özel dergi
797	Kontimost	2008-2015	Bişkek	Ruşça, Çince			Kırgızistan Sinologlar derneği,	
798	Aziya Ordo	2008	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		LLC Aziya Ordo	Özel gazete
799	Akıl	2008	Bişkek	Ruşça	Ayda 4 kez		LLC “Avtor Plyus”	Özel dergi
800	Mugalimder Düynösü	2008	Calal Abad	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
801	Bagıt Plyus	2008	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
802	Stroitel’stvo i	2008		Ruşça				Haftalık reklam gazetesi

	Nedvijimost'							
803	Vestnik Street Law	2008	Bişkek	Rusça, İngilizce			Baş editör A. Kabilova	Bilgi bülteni
804	Kırgız Tili	2008	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Devlet Dili Milli Komisyonu	Devlet gazetesi
805	Canı Kırgızdar	2008	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		LLC "Nariza"	Özel dergi
806	Agro Vesti	2009-2013,	Bişkek	Rusça			Baş editör G. J. Çotubayeva,	
807	Bely Parus	2009	Bişkek	Rusça	Ayda 4 kez			Özel gazete
808	Zakon Zemli	2009		Rusça				
809	Biznes Etalon	2009		Rusça				
810	Mujskoe Zdorov'e	2009		Rusça			Baş editör V. Djunosova	Tıp, psikoloji, hayat
811	Kırgızsko-Rossiskiye Vesti	2009		Kırgızca, Rusça			Baş editör V.V. Ploskih ,Bişkek	Kamu reklam gazetesi
812	Megapolis	2009		Rusça				
813	Svestnik	2009		Rusça				
814	Moyo Jil'yo	2009		Rusça				
815	Vitrina	2009	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		Bizness Media Group	Özel gazete
816	Vremya	2009		Rusça				
817	Studium	2009	Bişkek	Rusça				BGU lider gumanitarnogo obrazovaniya
818	Novoe Vremya	2009		Rusça				
819	Vzglyad	2009-2010	Calal Abad	Rusça	Ayad 1 kez		LLC "Kloto"	Özel gazete
820	Stroitel'tvo i Remont	2009-2010		Rusça				
821	The İLNews	2009	Bişkek	Rusça, İngilizce			Baş editör F. Sulaymmanova,	Öğrenciler gazetesi
822	Avto mega Piom	2010		Rusça				
823	Bol'soy Gorod	2010:		Rusça			Baş editör M. Şermatova Bişkek	
824	Brand	2010	Bişkek	Rusça			Baş editör A. Suleymanova,	Reklam ve bilgi gazetesi
825	Bussiness Times	2010	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör R. Kostubov, Bişkek	
826	Delovoy sobesednik	2010	Bişkek	Rusça			Müdür: L. Yunusova	Biznes analitikl
827	Den'g vlast'	2010-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör T. Akimov	Haftalık reklam ve iş gazetesi
828	Finansist	2010-2015	Bişkek	Rusça			Baş editör M. Mirzabayeva	Ekonomik gazete
829	MK Aziya	2010-2015	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör U. Babakulov	Haftalık
830	Paragraf	2009	Bişkek	Rusça	Ayda 1-2 kez		LLC Paragraf	Özel gazete
831	Svetlyaçok	2010-2015	Bişkek	Rusça	Yılda 1-12 kez		LLC "Raduga Detyam"	Özel gazete
832	Su Ömür Bulagı	2010	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Devlet gazetesi
833	Vsem, Vsem, Vsem	2010	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel gazete
834	Biznes MEN	2010	Bişkek	Rusça	Haftalık			Özel gazete
835	Fabula	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
836	Abiyir El	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftalık			Özel gazete
837	Dıykan Plyus	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftalık			Özel gazete
838	Russkoe Slovo v Kırgızstane	2010	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez			Devlet gazetesi
839	Arena.Kg	2010	Bişkek	Kırgızca	Yılda 2 kez			Özel gazete
840	Abal	2010	Bişkek	Kırgızca	Yıllık			Özel gazete
841	Aykın Sayasat	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		LLC "Bayırza Press"	Özel gazete
842	Baraholka	2010	Bişkek	Rusça	Günlük			Özel gazete

843	Cam Gezit	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
844	SAAT	2009	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Cumabay uulu Tilek	Özel gazete
845	Tarihıy Muras	2009	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2-4 kez			Özel dergi
846	Çet Ölködöğü Kırgızdar	2009	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		LLC “Kırgızdar”	Özel dergi
847	Tepliy Dom	2009	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
848	Armeyskiy Pedsovet	2009	Bişkek	Rusça	Yılda 2 kez			Özel dergi
849	Canı Aydındar	2009	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
850	Ledi Kg	2009	Bişkek	Rusça	Ayda 2 kez		LLC Nur Azii Ya	Özel gazete
851	Askerdik Taalim	2009	Bişkek	Kırgızca	Haftalık			Özel dergi
852	Sticker	2009	Bişkek	Rusça	3ayda 1 kez		LLC TISE	Özel dergi
853	Skidki	2009	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		LLC “Media Ekspert”	Özel dergi
854	Reklamny Sputnik	2009	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel dergi
855	White İndustry	2009-2011	Bişkek		Yarılda 12 kez		Stulova T.A.	Özel dergi
856	GDE.kg	2009	Bişkek	Rusça	Aylık			Özel dergi
857	Balati	2009	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel dergi
858	Tema	2009	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		LLC Verşina	Özel gazete
859	V Kajdom Dome	2009	Bişkek	Rusça	Aylık		LLC “World english”	Özel gazete
860	Ob’ektiv	2010-2015	Bişkek	Rusça			R. Kurmanbekkov	Gazetecilik soruşturma ajanslığının gazetesi
861	Asman.kg	2010	Bişkek	Kırgızca				
862	Skandal	2010	Bişkek	Rusça			Baş editör S. Şingarev	
863	Weekend	2010	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			
864	iStyle	2010	Bişkek	Rusça	3 ayda 1 kez		LLC “Macsolution”	Özel dergi
865	Vesti Farmatsii i Meditsini	2010-2015	Bişkek	Rusça			Baş editör Dj. Kıdıralliyeva	
866	Weekend	2010	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez		LLC Red Group	Özel gazete
867	Kerben	2010	Bişkek	Kırgızca	Aylık			Özel gazete
868	Bişkek Bay Nayt	2010	Bişkek		Haftada 1 kez		LLC “Adakom”, Le Koz yan	Özel dergi
869	Lyuks Style	2010	Bişkek		3 ayda 1 kez		LLC “Adakom”, Le Koz yan	Özel dergi
870	Bişkek the Capital	2010	Bişkek		Haftada 1 kez		LLC “Adakom”, Le Koz yan	Özel dergi
871	Üylör cana Batirler	2010	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-2 kez		LLC “Adakom”, Le Koz yan	Özel dergi
872	İnter Sky	2010	Bişkek		Haftada 2 kez		LLC İnternational Media	Özel dergi
873	Medşop	2010	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
874	Kıtıgı	2010-2015	Bişkek	Kırgızca	2 Ayda 1-2 kez		LLC Kıtıgı	Özel gazete
875	Akıykat Press	2010	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		Akıykat Partisi	Özel gazete
876	Adilet Press	2010	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		LLC Adilet Press	Özel gazete
877	Kırgızçılık	2010	Bişkek	Kırgızca	Ayda kez	Eldik Meditsina	Sarbagimova N.M	Özel gazete
878	Kün Celesi	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Han Podakşn	Özel gazete
879	Asıl Cer Press	2010	Bişkek	Kırgızca	Aylık			Özel gazete
880	Bişkekçanka	2010-2015	Bişkek	Rusça, Kırgızca	Aylık		LLC RenArt	Tiraj: 5000 adet, Özel dergi
881	Kut Ordo	2010	Bişkek	Kırgızca	Ayda 2 kez		STK “Kut Ordo”	Özel gazete
882	Şayloo	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftalık			Özel dergi
883	Açık Sayasat.kg	2010	Bişkek	Kırgızca	Haftada 2 kez		Djekşenkulov Beknazar	Özel gazete
884	Curmal Podderjki materinstva i detstva	2010	Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			Özel dergi

	Malen'kaya Radost'							
885	Delovoy Sobesednik	2010	Bişkek	Rusça	Ayda 3 kez			Özel dergi
886	BREND	2010	Bişkek	Rusça	Yılda 1 kez			Özel gazete
887	Pravo i Biznes	2010		Rusça		Top kg ?	Baş editör: S. Balakina	
888	Sprort kg	2010	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez		Baş editör E. V. Yusupova,	Haftalık spor gazetesi
889	Kommersant KG	2011	Bişkek	Rusça			Baş editör A. Şabdanbekov,	
890	Ças Pik	2011	Bişkek	Rusça			Editör: G. Djaparova	inform poznavatel'naya gazeta,
891	Çındık Press	2011	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1-4 kez			Özel gazete
892	Novaya	2011	Bişkek	Rusça	Haftada 2 kez		LLC İn Consult	Özel gazete
893	Aygay Press	2011	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez			Özel gazete
894	Ak Söz	2011	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez			Özel gazete
895	Çon Kazat	2011	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		LLC Consulting Media	Sosyal politik özel gazete
896	Biylik	2011	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Maydan Press	Özel dergi
897	Ayıl Demi	2011	Bişkek	Kırgızca	Günlük			Özel gazete
898	Moy Prikol'nyy Gorod	2011	Bişkek	Rusça	Haftada 1 kez			Özel gazete
899	İnsan	2011	Bişkek	Kırgızca	Ayda 1 kez		LLC İn Consult	Özel gazete
900	Tay-Tszi	2011	Bişkek	Rusça			Baş editör: A. Aysarakunov	
901	Tyubetyka	2011		Rusça	Aylık gazete		Baş editör V. Bagina	
902	Ala-Too Express	2012:	Bişkek	Rusça			Baş editörü Z. Osorov,	Kamu siyasal gazete
903	Danek-Zernişko-Danak	2012	Oş	Kırgızca, Rusça, Özbekçe			Baş editör J. Akunova	Okul öğrencileri için bir gazete
904	News Star	2012-2015	Bişkek	Rusça, İnglice			Baş editör S. Verçenko,	Öğrenciler gazetesi
905	Sredneaziyskiy Most:	2012	Bişkek	Rusça, Çince				Sin'tszyan ekonomik gazetesi
906	Studençeskkoye Obozreniye	2012-2015	Bişkek	Rusça	Yılda 1 kez		Baş edit. P. Kizikina,	Yılda bir kez, reklam ve bilgi gazetesi
907	Noviy Mir	2013	Bişkek	Rusça				Kamu siyasal gazetesi
908	Karakol'skaya Pravda	2003-2015	Isık Köl	Kırgızca ve Rusça	Haftada 1 kez		Kurucu: LC "Darhan" Baş editör: Sırtpay Namazbekov, Karakol	Tiraj: 500 adet 2 kişilik personel
909	Avtobarter+Nedvijimost	2013	Bişkek	Rusça	Haftalık gazete			
910	Til jana Madaniyat	2013-2015	Bişkek	Kırgızca	Haftada 1 kez		Kurucu: Kırgız Dili Cumhuriyet Kurulu	
911	Moskva KG			Rusça			Baş editörü C. Osmonova.	Bilgi ve reklam gazetesi
912	Barometr	2013	Bişkek	Kırgızca	Haftalık		Cırgalbek Turdukocoev	3000adet
913	Bizness Times	2013	Bişkek	Rusça	Haftalık			
915	Tsirindem		Oş	Rusça, Kırgızca	Ayda 1 kez		Sancar Abdıkadırov	1000-2000 adet
	For Women	2013	Bişkek	Rusça	Yılda 6 kez			3500 adet
	Gedonist		Bişkek	Rusça	Ayda 1 kez			3000 adet
	One Magazine		Bişkek	Rusça	Aylık			3000 adet
	Green Bişkek		Bişkek	Rusça	Yılda 6 kez			3000 adet

Bu tabloyu dikkate alarak Kırgızistan civarında yayınlanan gazeteleri yayın diline göre ayıracak olursak;

Rusça 563

Kırgızca 365

Özbekçe 18

İngilizce 16

Dunganca 7

Çince 4

Tatarca 4

Uygurca 3

Tacikce 2

Almanca 1

Ülkenin adı Kırgızistan ve bu ülkede yaşayan halkın çoğunun Kırgız olmasına rağmen yayımlanan toplam gazete ve dergilerin çoğunun (563) Rusça yayımlanması düşündürücüdür. Bu bir taraftan teoride iddia edilen ve Lenin'in halkların eşitliği gibi ütopyik vaadine ters iken diğer taraftan bandedilen uygulamanın sadece kağıt üstünde kaldığını göstermektedir.

Yayımlanan gazete ve dergilerin çoğunun Rusça olarak yayımlanması Sovyetler Birliği devletinin Rusları esas alan, her şeyin Rusyaya göre düzenlendiğini ve diğer halk ve milletleri Ruslaştırma politikalarının Çarlık Rusyası döneminden daha katı olarak devam ettiğini göstermektedir.

Kırgızistan'da yaşayan diğer Türk topluluklarının da kendi yazı dilleri ile gazete ve dergi yayımlamaları ise tamamen Sovyetler Birliğinin politikalarının bir gereği idi.

Tabloda dikkat çeken bir diğer husus ise 16 İngilizce ve 1 Almanca neşriyatın yayımlanmış olmasıdır.

Dunganca, Çince ve Tacikçe neşriyatın olması ise Rusların Kırgızistan içindeki etnik ayrımcılığı teşvik ve ilerleyen zamanla ilgili uygulamak istedikleri politikalar konusunda bize ipucu verir.

I.5. Kırgız Millî Basımının İlk Mensupları

Kırgızistan’da ilk gazetenin çıkması ve bu işin profesyonel olarak yürütülmesinde emeği geçen pek çok insan vardır. Bunlardan bazılarının kısa biyografileri ise şöyledir:

I.5.1. İşenaalı Arabayev

Arabay uulu İşenaalı 1882 yılında Kırgızistan’ın şimdiki Koçkor ilçesine bağlı Kun batış köyünde Katagan (çekir-sayak) boyunan çıkan ailede doğmuştur. İki yaşındayken babasını kaybetmiş, yaklaşık 11 yaşında annesi Karakol’daki medreseye vermiştir. Okuma yazmayı öğrendikten sonra “*Sulmadid*” adlı Tatar dinî okulunda eğitimini devam ettirmiştir. Onun zekiliğini ve yeteğini fark eden öğretmeni Tairdin Zairovun tavsiyesiyle Orenburg²² şehrine gönderilmiştir. Fakat ordaki okulları geçemeyen Arabay uulu İstanbul’a gidip ordaki dinî okulunun 3 sınıfına kabul edilmiştir. Az müddet sonra tekrar Orenburg’a dönmek zorunda kalmıştır ve okuluna bu şehirdeki Hüseyin medresesinde devam etmiştir (Kongantieva, 2011: 64). Okulunu bitirdikten sonra bir ara medrese hocalarına gelip Kırgız-Kazak öğrencilerine destek istemiştir. Molla Gali Haziret ile konuşup kendisi ile birlikte gelen Kazak öğrencilerin bu medreseye geçirtmiştir. Medrese hakkında, kendi “*Orenburg’dan Taşkent’e kadar*” adlı makalesinde, Hüseyin medresesi yeni metodla eğitim yürütüp yanı sıra dine de önem verip, Rus-Tuzem okulları gibi Rusça ve diğer birkaç ilimler okutulur. Buhara’da on-yirmi yıl boyunca okuyup öğrenemeyen Arapçayı burdan daha kaliteli öğrenme imkanı var demiştir (Bektenov, 1996: 21).

1910-1913 yıllar arasında ise Ufa’da bulunan Avrupa usulindeki “*Galiya*” medresesinde eğitim görmüştür. İşenaalı, okul sırasındaki yaz tatillerinde köyleri dolaşp, her tür imkanları zorlayarak çocukları toplayıp onlara yeni usul ile yani Avrupa metoduyla eğitim vermeye çalışmış ve “*Tolç*”, “*Örnek*” adlı kitapları dağıtmıştır. Zamanı gelince de hükümete karşı faaliyetleri yürütmüştür. Her dolaştığı köydeki insanlara okulların kurulması gerektiğini ve onun önemini anlatmıştır. Daha sonra yerel halkın desteğiyle Koçkor ilinin Ton ilçesine bağlı Toguz-Bulak, Tört-Köl köylerinde okullar inşaa etmeye fırsat bulmuştur. Arap harfleriyle Kırgız dilinde yazılan bazı yazarların eserlerin toplayıp yayına vermiştir. Bu işlerinin bir örneği 1911’de Kazan’da neşredilen Moldo Kılıç’ın “*Kıssa Zilzala/Deprem*” adlı kitabıdır.

²² Rusya’nın Volga Federal Bölgesinde bulunan Orenburg oblastına bağlı bir şehir (Tatarca-İrınbur).

Daha sonra 1912’de Kırgız yazı dilini ön plana koyarak Orenburg’da “*İmla İlkeleri*” adlı kitabı yayınlamıştır. Aynı sene Troitsk şehrinde yayınlanan “*Aykap*” dergisinde bütün fakir-fukaralara, anne-babası yok yetimlere hitap ederek okulların önemini anlatan “*Orenburg’dan Taşkent’e Kadar*” adlı makalesi yayınlanmıştır. 1917’de “Kazak²³” gazetesinde çıkan “*Biçare Kırgız Ciğerineri²⁴ Unutmayın*” adlı makalesinde 1916’daki Ürkün isyanında türken halk ile birlikte Çin sınırlarına sığınıp ordaki her türlü zulümlere dayanamayıp geri dönenlere yardım etmeye çağırmıştır (Camgırçiyev, 2014: s.5).

Daha sonra geri dönen Kırgız mültecilerine çeşitli yardımlar sağlamıştır. İ. Arabayev, eğitim faaliyetleri ile birlikte siyasî ve sosyal çalışmalarda da önemli katkılarda bulunmuştur. Bişkek’te bulunan “Alaş” Partisi’nin şubelerini yönetmiştir. 1918-1922 yılları Türkistan’ın Ceti Suu bölgesinde her çeşit sorumlu makamlarda çalışarak birkaç öğretmen kursunu teşkil etmiştir. Aynı sene “Manas” destanını halk içinden toplayıp kitap olarak çıkarma düşüncesini ortaya koymuştur. Daha sonra Sagınbay Orozbek oğlundan duyduğu Manas’ı ilk başta Kayum Miftyakov’un kağıt üzerine dökmesini istemiştir. Daha sonra onun yaptıklarını beğenmeyen Arabayev bu işi İbrayım Abdrahman oğluna aktarmıştır. 1924’te Türkistan bölünüp sınırlar çizilip her biri otonom bölge oluşturmasından önce 1923 yılı “*Kırgız Alfabeti*” kitabını çıkartmıştır. Bu kitabın esasında İlk Millî Kırgız gazetesini çıkarmaya karar vererek gazeteye adını “Erkin-Too” diye kendisi vermiştir (Bektenov, 1996: 25, 40).

1925 yılına kadar Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyesi olup, bölge komitesinin İlmî Araştırma Komisyonunda başkan olarak çalışmıştır. Sosyal Turan Partisi’ne üye olmak suçlamasıyla tutuklanıp sorgulanan kişilerin ifadeleri gerekçe yapılarak Arabayev de bu partinin üyesi sayılmış ve OGPU tarafından hiçbir delil gösterilmeksizin tutuklanmıştır. İlk Kırgız alfabetini (1911) yapan ve 1922 yılında Manas Destanı’nın kaydının yaşanmakta olan S. Orozbekov’un ağızından tespit edilmesinin yolunu açan İşenalı Arabayev 1933 yılında “burjuva milliyetçisi” olarak suçlanıp tutuklanmıştır. Batmanov bu çalışmayı destanın en gerici varyantı ve Pantürkist ideolojisi ile sarılmış diye suçlamıştır. Sonra “devrim karşıtı STP kuruluşuna üye olmak”la suçlanarak tutuklanmış ve 7 Haziran 1933’te tutuklu olduğu

²³ “Kazak”-gazetesi 2 Şubat 1913-1917 yılları arası Orenburg şehrinde yayın hayatını sürdürmüştür. Baş editörleri A. Baytursunov ile M. Dulatov’lardı-“Alaş” partisinin ana ideologları ve kurucuları (Lesnaya, 1996: 150, Dönmez, 2014: 3)

²⁴ Kardeş anlamında

hapishanede ölü bulunmuştur. KGB'nın işkencelerine dayanamayan yaşlı eğitimci öldürücü dozda tütün yemiş ve böylelikle kaçınılmaz olan kurşuna dizilme cezasından kurtulmuştur. Kendini zehirleyerek intihar ettiği açıklansa da, zehirlenerek öldürüldüğü sanılmaktadır. Ömrü mahkemeye kadar yetmediği için adli kaynaklarda onun davası ile ilgili çok az bilgi yer almaktadır. 9 Temmuz 1958'de delil yetersizliğinden dolayı dava sona erdirilir (Buran, 2007:315-316).

I.5.2. Kasım Tınıstanov

Tınıstanov hakkında Polivanov²⁵, “*Orto Asya civarındaki sosyal bilimlerinin alimlerinden Kasım ile rekabetleşecek kaar bir aydın yoktur. Sadece Azerbaycan'ın profesörü Çolponzade ve Kırım Tatarı profesör Kebepzalesin Kasım'ın seviyesindeki alimlerdir.*” (Bektenov, 1996: 44-45) cümlelerini sarfeder.

Parti Bölge Denetim Başkanı Taukin ise Tınıstanovu “*Kazakistan milliyetçilerinin lideri olan Smagıl Sadıvakasov nasıl bir yere sahipse, Kasım Tınıstanov da Kırgız milliyetçilerinin arasında aynı itibara sahiptir*” (Bektenov, 1996: 44-45) cümleleriyle tanıtır.

Kasım Tınıstanov, 1937'de halk düşmanı suçlamasıyla hapsedilmiş ve 6 Kasım 1938'de kurşuna dizilmiştir (Özgen, 2014: 223-224). Uzun yıllar boyunca onun ismi ve eserleri konusunda konuşmaya hükümet tarafından yasak getirilmiştir (www.foto.kg/galereya/2133-istoricheskie-lichnosti-kasym-tynystanov.html).

Şair, yazar, folklorcu, gazeteci, mütercim ve devlet adamı olan Kasım Tınıstanov ilk Kırgız dil bilgisi ve çağdaş Kırgız edebiyatını, oluşturan, gazeteciliği kuranlardan birisidir.

1901 tarihinde Isık-Köl ilçesinin Balıkçı şehrine yakın Çırpıkçı köyünde dünyaya gelmiştir. Babası, Markatay oğlu Tınıstan saygı değer köy mollası idi. Tınıstan en büyük oğlu Kasım'a küçüklüğünden Arap yazısını öğretmiş ve oğlunu mahalle mektebine göndermiştir. Gerekli ihtiyaçları devrin hükümeti tarafından karşılanmayan bu okulların öğrencileri maddi problemler yaşarlar. Bu durum ancak kendi kendine yetebilecek kadar zenginliğe sahip olan Markatay'ı zor durumda bırakmış, çekilen bütün sıkıntılara rağmen Karakol şehrinde yeni metot (cedit) eğitim-öğretim müfredatı uygulayan Özbek okuluna kaydını yaptıran Kasım Tınıstanov, 1912-13 eğitim-öğretim yılını bu okulda, 1913-14 eğitim-öğretim yılını ise yine

²⁵ Evgeniy Dmitriyeviç Polivanov-Rus Sovyet lingvisti, türkolog- orientalist.

Karakol yakınlarındaki Sazanova kasabasında bulunan başka bir Özbek mektebinde okumuş, 1914-16 yılları arasında ise Karakol'daki Russko-Tuzemny adı verilen ve Rus olmayan halkların Rusça eğitim aldığı okula devam etmiştir (Söylemez-Göz, 2006: 43-47).

1916'daki trajik büyük isyanda ailesi ile Çin'e kaçmak zorunda kalmıştır. Kaçarken zavallı halkın acısına, kaygısına, yolda yaralanıp bırakılan insanların talihsizliğine, ölen insanlara, satılan kızlara, annelere ve evladlara, Çin'e gelinceye kadar uygulanan bütün vahşi davranışlara, esir alınan kızlara bütün bu can acıtan olaylara şahit olmuştur (Bektenov, 1996: 30-33).

Tınıstanov, Bolşevik İhtilali sonrası Türkistan'da yaşayan halkların ilim alması maksadıyla köy ve kasabalarda kurulan ilk ve orta dereceli, büyük şehirlerde ise, teknik eğitim veren meslek lisesi düzeyinde okullar açıldığını duymuş, okuma arzusuyla 1919 yılı yaz sonuna doğru Alma-Ata'ya gitmiştir. Burada, devrin hükümeti tarafından Türkistan'da kurulan Sovyet Sosyalist Türkistan Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti Taşkent'te Orta Asya'da açılan okullarda görevlendirilmek üzere gençlerin yetiştirilmesi için eğitim enstitülerinin kurulduğu haberini almış, zorluklar içerisinde gitmiş olduğu Taşkent'te Kazak-Kırgız Halk Eğitim Enstitüsü'ne kaydını yaptırmıştır. Tınıstanov, enstitüde kısa zamanda kendini göstermiştir. Derslerine giren hocalarının gözünden kaçmayan bu başarısıyla dikkat çekmiştir Rusça'yı ve birçok Orta-Asya Türk lehçesini iyi derecede bilen Tınıstanov, öğrencilik yıllarında Kazakça kaleme almış olduğu şiirlerinin Kazak Türkçe'sinde neşredilen gazete ve dergilerde yayımlanmasıyla sınıf arkadaşlarının ve hocalarının takdirlerini kazanmıştır (Göz-Söylemez, 2006: 46).

Gazetecilik hayatına 1919-1924 yılları arası Taşkent'teki Kazak-Kırgız Enstitüsünde başlamıştır. Bu dönemde Kazak-Kırgız dillerinde çıkan "*Ak Col*", "*Örüş*", "*Uçkun*", "*Tilşi*" gazetelerinin ve "*Caş Kayrat*" ile "*Sana*" dergilerinin neşrine katılıp ilk 12 şiiri yayınlanmıştır (Camgırçiyev, 2015:18).

1925-26 yıllarda K. Tınıstanov Kırgız Otonom bölgesinin Akademik İlim Merkezinin genel sekreterlik daha sonra da başkanlık görevine getirilmiştir (Özgen,2014: 224). Aynı sene "Erkin-Too" gazetesinin baş editörlük görevini sürdürmüştür. 1925'de Kırgızistan öğretmenlerinin birinci toplantısında Arap alfabesinden Latin alfabesine geçme kararı imzalandığında, Tınıstanov Latin

alfabesini düzenleyerek “Erkin-Too” gazetesinin 1925 yılı 29 Haziran ayında çıkan sayısında yayımlamıştır. 1926 yılı Bakü’de gerçekleşen Türkoloji toplantısında Latin alfabesi projesini sunmuştur ve Bütün Türk Toplumu biri birinin edebiyat ve medeniyetlerinden haberdar olup okurken hiç zorluk çekmeden okup anlayıp ve daha da kaynaşmak için bütün Türklerin alfabesinin aynı olması gerektiğini savunmuştur (Bektenov, 1996: 36).

1928’de ise “*Canı Madaniyat Colunda*” dergisinde çalışmaya başlar ve 1931 yılı bu derginin baş editörü olarak tayin edilir. 1931’de Kırgız Devlet Tiyatrosunun müdürü olarak çalışmıştır. 1931-1937 yılları arasında ise Kırgız Eğitim Enstitüsünde Kırgız Türkçesiyle dersler vermiştir. 1932 yılında doçent, 1936 yılında da profesörlük ünvanını alan yazar, bilim adamı ve devlet adamı sıfatıyla önemli hizmetlerde bulunmuştur. Ancak, Kasım Tınıstan oğlunun akademik çalışmaları burada noktalanmıştır. Çünkü devir Stalin dönemidir. Komünist Partisinin sistem dışı unsurları takip ettiği bir dönemdir. Kızıl kalemler boş durmamaktadır. Sovyet sisteminde kızıl kalemlerin nasıl çalıştığını Salıcan Cigitov, şu şekilde açıklamaktadır:

“Ülkesine, edebiyat ve dil bilimine hizmet eden, Kasım Tınıstan oğlu gibi değerli bir bilim ve devlet adamı da Stalin’in kızıl kırgınından kurtulamamıştır. Çünkü, dönemin bolşevik idaresi kendi ideolojisini haka kabul ettirmek, bütün Sovyet toplumunun aynı şekilde düşündürmek ve çoğunluk arasındaki ferdi düşüncelerin kökünü kurutmak maksadıyla aydınlar arasında özel olarak sınıf mücadelesini yaygınlaştırmış, alevlendirmiş, onların birbiri ile düşman olması için fırsatlardan yararlanmıştır. Parti ve hükümet organları aydınların bazılarına üvey evlat muamelesi yaparak takibe alma, bazılarına ise destekleme siyasetini yürütmüştür. Kasım’ı kışkırtanlar bu çetin siyasî durumdan faydalanarak onun yazdıklarının hepsine ideolojik hatalar aramışlardır.” (Özgen, 2014: 223-224).

I.5.3. Osmonkul Aliyev

Osmonkul Aliyev (1903-1938) Çüy bölgesinde, Panfilov ilçesine bağlı Arık Çolok köyünde doğmuştur. O. Aliyev Taşkent’teki 1919-1923 yılları arasında Kazak-Kırgız Eğitim Enstitüsünü bitirmiş. Aynı zamanda 1919’dan beri işçiler Birliğinin üyesiydi. Daha sonra Moskova’daki Sverdlov Komünist Üniversitesi’ni tamamlamıştır (Usupov, 2007:15).

1924'te gazeteye editör olarak tayin edildiğinde Osmonkul Aliyev 21 yaşındaydı ve 1924-1926 yıllarında baş editörlük yapmıştır. Osmonkul Aliyev Moskova'daki Tüm Rusya Merkez İcra Komitesi'ne bağlı Kırgız Hükümetinin Daimi Temsilcisi, Komünist Parti Kırgız Vilayet Komitesi'nin Sekreteri, 1930-32 yıllarında Kırgızistan'ın Muhtar Sovyet Sosyalist -Cumhuriyeti Eğitim Halk Komiseri (Eğitim bakanı) gibi bir çok Sovyet devlet makamlarında çalışmıştır (Altımışeva, 2013: 76).

K. Tınıstannov'un davasından anlaşıldığına göre, O. Aliyev ve K. Tınıstanov Taşkent'te tanışmışlar ve o yıllarda ikisi de "Alaş Orda" nın daha sonraki kollarına üye oldukları suçlamasıyla karşı karşıya kalmışlardır. Tınıstanov diğer mahkeme suçlarını reddetmesine rağmen bunu kabul etmiştir. Çünkü, 20'li yılların başlarında "Alaş Orda" olmasa da fikirleri özellikle gençler arasında etkiliydi. Daha sonra bu aydınlar çeşitli baskılardan dolayı rejim kurallarına uyarak Sovyetlere çalışmak zorunda kalmışlardır. Fakat hiçbir zaman düşüncelerini değiştirmemişlerdir. Osmonkul Aliyev ve K. Tınıstanov Çon-Taş denilen yerde ve aynı şekilde, 5 Kasım 1938'de kurşuna dizilme cezasına çarptırılmış ve aynı gün 5 Kasım 1938 tarihinde kurşuna dizilerek öldürülmüştür. 09. 08. 1957 tarihinde SSCB. Yüksek Mahkemesi Askerî Heyeti'nin kararıyla Osmonkul Aliyev'e verilen ceza iptal edilmiş ve itibari iade edilmiştir (Buran, 2007: 320)

Osmonkul Aliyev'den sonra 1928'e kadar gazetenin baş editörlüğünü K. Tınıstanov, K. İbragimov, B. İsaeev, K. Rahmatullin yapmışlardır. Hatta ünlü yazar Cengiz Aytmatov'un babası Sovyet devlet adamı Törökul Aytmatov (1903-1938) 1926 yılında bir ay kadar Erkin Too'nun baş editörü olmuştur. 13 1924 yılının Aralık ayının sonunda Kara Kırgız Muhtar Vilayeti'nin Sovyet parti teşkilatlarının Taşkent'ten Pişpek'e nakledilmesi üzerine Erkin Too gazetesinin yazı kurulu da kendi basım atölyesiyle Pişpek'e taşınmış ve 1925'ten itibaren Pişpek'te yayınlanmaya başlamıştır. (Altımışova, 2013: 77)

I.5.3. Sıdık Karaçev

Çağdaş Kırgız Edebiyatı'nın ve millî gazeteceliğin teşekkülünde ve gelişmesinde emeği geçen ilk şahsiyetlerden olan Sıdık Karaçev'in, uzun yıllar halk düşmanı suçlanmasıyla karalanarak eserlerinin veya isminin herhangi bir yayın organında kullanılmasının yasaklanmasından dolayı hayatı ve eserleri hakkında günümüze çok az bilgi ulaşmıştır (Özgen, 2014: 214).

Kırgız gazetecilerinin ve Kırgız dilinin gelişmesinde büyük emek sarf eden yazar, edebiyatçı olarak ilk sırada Sıdık Karaçev gelmektedir. Sıdık Karaçev, millî gazeteciliğimizin ve edebi dilimizin oluşup gelişmesinde büyük emeği geçen bir şahsiyet olarak tarihlere geçmiştir (Söylemez, Göz, 2006: 55).

Sıdık Karaçev, 1900 yılında Isık Göle bağlı Tüp ilçesinde Cıluu Bulak köyünde doğmuştur. Küçük yaşta yetim kalan şair Karakol şehrinde Abziy isimli Tatar hoca ile tanışıp (Camgırçiyev, 2014: 18), onların kurduğu Cedit (yeni usul) mektebinde hem öğretmeninin evinde hizmetçi hem de öğrenci olarak okumaya başlamıştır (Söylemez, Göz, 2006: 55). Arapça, Rusça ve Tatarca'yı en üst seviyede öğrenen Karaçev'in (Sasıkbayev, 1981: 6) ihtilalden önce yazılan şiirleri, hikaye ve piyesleri Kazan'da yayınlanıp sahneleştirilmiştir (Bektenov, 1996: 77).

1924 yılında Taşkent'te özel emirle giderek Kırgızca yayınlanmaya başlayan ilk gazete Erkin-Too'nun sorumlu genel sekreterliği görevinde bulunmuş, 1930'lu yılların başına kadar yürüttüğü bu görevden mahalli gazete Kızıl Pahtacı'nın genel sekreterliği görevine tayin edilmiş (Söylemez, Göz, 2006:55-65) bunların yanı sıra "Pravda Vostoka", "İzvestiya" adlı gazetelerde serbest çalışmıştır (Bektenov, 1996, 81). Bir yıl sonra Frunze'ye dönerek Kırgızistan Millî Yayınevinde çeşitli görevlerde bulunan Karaçev, 1937 yılında Stalin'in uyguladığı baskıcı politikaların neticesinde, Türkistan coğrafyasında meydana gelen aydın kıyımına kurban giderek tutuklanmış ve aynı yıl idam edilmiştir. SSCB Komünist Partisi'nin XX. Kurultayı'nda aklanan Sıdık Karaçev'in ismine ve eserlerine konan yasak kalkmıştır (Söylemez, Göz, 2006: 55-65).

Karaçev hakkında diğer aydınların görüşleri şöyledir: Erkin Too gazetesi ilk neşrinde baş editör olarak Aliev Osmonkul alınsa da sorumlu editör olarak Sıdık Karaçev tayin edilmişti. O çok bilinçli birisiydi, onun eserleri Tatar dilinde daha önce yayınlandığını bilmiyordum (Sasıkbaev, 1981: 6). Biz geldiğimizde makale nasıl yazılır, bildiri nasıl yazılır ve imla ilkeleri nelerdir her şeyi öğretmişti (Usupov, 2007: 19). O zamanlar Kırgız matbaası yok olduğu sebebiyle gazeteyi Kazak, Tatar, Özbek yayın evlerinde çıkarılırdı. Yayınevleri ya müsait olmazdı ya da harfler bulunmazdı (Erkin Too, 1924:1). Sıdık Karaçev Erkin-Too gazetesinin bu matbaalarda basılması için bazen yetkililere yalvarıp, bazen ise Komünist Parti'deki hatırlı dostlarını araya sokmuştur. Gazetenin basılması için Frunze'ye geldiği günlerde de çok fazla çaba sarf etmiş, kullanılan malzemelerin eskiliğinden, kağıt ve boyanın az bulunmasından ve

gazetenin yazı işlerinde Kırgızca dil kurallarını bilen personel yokluğundan kaynaklanan sorunların yanında mali sorunlardan dolayı da büyük sıkıntılar çekmiştir. Gazetenin çektiği mali sıkıntıları çözüme konusunda Komünist Parti organlarının gösterildiği kayıtsızlığa rağmen Erkin-Too'nun yayınına ara vermeden çıkması ve tirajını arttırarak mali problemlerini aşması gazetenin genel sekreteri Sıdık Karaçev'in şahsi gayreti ve çabaları ile mümkün olmuştur. 1920'li yıllarda Kırgızistan'da gazetecilik tecrübesi olan, gazetede yayımlanacak makale ve haberlerin matbaaya verilmesi, hazırlanması ve dil bilgisi kurallarına göre düzenlenmesini bilen kadroların yokluğundan dolayı Erkin-Too'nun sorumlu genel sekreteri Sıdık Karaçev, 1919 yılında Alma-Ata'da yayımlanan Kömök gazetesinin yazı işlerinde bizzat çalışarak gazetecilik konusunda edindiği tecrübelerini, Erkin-Too'nun yazı işleri kadrosundaki Kırgız gençlere aktarmıştır. O yıllarda gazetenin basıma hazırlanması, haber ve makalelerin derlenmesi ve diğer teknik konuları bilen tek Kırgız'ın Sıdık Karaçev olduğunu söylesek mübalağa etmiş olmayız (Söylemez, Göz, 2006:55-65). Kırgız gazeteciliğinin gelişmesinde büyük katkıda bulunup şiir ve makalelerini *Aykın* mahlasıyla yayınlamıştır (Kalbayev, 2009: 21).

I.5.4. Hüseyin Karasayev (1901-1998)

Ünlü Türkolog, ilim adamı, aydın, profesör ve müderris Hüseyin Karasayev; 1901 yılında Isık Göl bölgesindeki Tüp ilçesine bağlı Ken-Suu köyünde dünyaya gelmiştir (Usupov, 2007: 20). Yedi yaşına kadar toplumda önde gelen insanlardan birisi olarak tanınan dedesi Kalıbek hacının yanında büyümüştür. Dedesi o zamanın zorluklarına rağmen hacca gidip gelmiştir (Ümetaliyeva, 2012).

Küçüklüğünden köylerindeki mollalardan ve dedesinden Kuran okumayı, Arapçayı öğrenmiştir. Babası kadim okullarında eğitim almış birisi olduğundan oğlunun okumasına çok önem vermiştir ve büyük çabaları sarf etmiştir. Kazakların “Munduz ile Zarlık”, “Kız Cibek” destanlarını, Arapça olarak yayınlanan “Yusuf ile Züleyha” ve “Leyla ile Mecnun” benzeri hikâyeleri; Kırgızların ünlü halk şairi Molla Kılıç'ın gazellerini temin edip, okuma yazmayı bilen mollara yazdırıp köylüleri köyün kenarında topladıktan sonra oğlu Hüseyin'e okutmuş. Küçük Hüseyin daha o yaşlarda Molla Kılıç'ın “Zar Zaman (Zor Zaman), Zilzala (Zelzele)” adlı oldukça uzun şiirlerini ezberlemiş ve ömür boyu unutmamıştır. İlk önce köyündeki medreselerde ve daha sonra Tatar öğretmenlerinden eğitim almıştır. Orda “Mugalim Oval”, “Mugalim Sani” adlı kitaplarla eğitim görmüştür ve daha sonra bu kitaplarla

Kazak çocuklarına eğitim vermiştir. 1914-1916 yılları arasında Karakol şehrinde Rusların açtığı “Rus Tuzem Mektebi’nde” okumuştur. 1916 yılında, Çarlık Rusya’nın Kırgızistan’daki kolonileştirme hareketlerine karşı direniş hareketi olarak ortaya çıkan ancak Ürkün ihtilalinde Çin’in Doğu Türkistan Özerk Uygur Bölgesi’ne kaçmak zorunda kamışlardır. Ürkün sırasında yolda ve Çin’e vardıktan sonra, çeşit çeşit zorluklarla karşılaşmışlardır. Muzart nehrini geçerken, suya kapılıp ölen çocuklar ve ihtiyar kadınlar ve erkekler; Rus askerlerinin adresi şaşırmayan kurşunlarına hedef olarak ölen; yüzlerce insanın, eli ve ayağı donarak yürümeye hali kalmayan insanların durumuna bizzat şahit olmuştur (Karasayev, 2001: 122-124).

Çin sınırlarında yaşı küçük olmasına rağmen zenginlerin çocuklarına Arapça ve Rusça öğretmiş yanı sıra Uygurca, Kalmakça, Çince öğrenerek, o insanların gelenek göreneklerini, yaşayış şekillerini öğrenip tercümanlık da yapmıştır. 1921 yılı Kasım ayının ilk günlerinde, Ürkün’e katılanlarla birlikte Kırgızistan’a geri dönmüştür. 1922 yılının güzünde yaşı büyük olduğu için, Karakol’daki Çehov İlköğretim Okulunun orta kısmının 8. sınıfına kayıt yapılmıştır. Daha sonraki günlerde kendi köyünde köy ihtiyar heyetinin sekreteri, Kensuu köyünün ihtiyar heyetinde başkan yardımcısı olarak çalışmaya başlamıştır. 1923- 1924 yılları arasında, Taşkent’teki Kırgız- Kazak Talim Terbiye Enstitüsü’nde eğitim almıştır. 1924 yılında Kazak Pedagoji Enstitüsü Filoloji Fakültesi’nin birinci sınıfında okurken Taşkent’te bulunan Kırgızistanlı aydınlardan Osmonkul Aliyev onu davet edip, “*Çıkaracağımız gazetede makalelerin editörlüğünden sorumlusun. Hemen şimdi işe başla ve üst makamlardaki yöneticilere vararak onlara değişik konulardan makale yazdır.*” diyerek görevlendirmiştir. Böylece Kırgızların ilk gazetesi Erkin Too (Bağımsız Dağ) adlı gazetenin çıkarılmasında görev alanların arasına katılmıştır (Ümetaliyeva, 2012).

I.5.5. Orozakun Lipesov

1891 yılında Ton ilçesinde dünyaya gelmiştir. 1913’te Toguz Bulak’ta İşenaalı Arabayev’in açtığı okulda okumuştur. 1914’de Tört Köl’de açılan bir okulda eğitimine devam etmiştir. Öğrenim hayatı sadece üç ayla sınırlı kalan Lipesov, gittiği okullarda Usul-i Cedit eğitimi almıştır. 1918’de Karakoldaki üç aylık, Almata’daki altı aylık öğretmenlik kursunu bitirmiştir. 1921’de Bolşevikler Partisi’ne girmiş, Almata Parti Okulunda (Ajitasyon) okumuştur. 1918-1922 yıllar arasında okul haricindeki vakitlerde Karakol’da, çoğunlukta Ton’un çeşitli ilkokullarında öğretmenlik yapmıştır. 1923-1926 yılları arasında “Koşçu” birliğinin Karakol Bölge

Komitesi Başkanlığı'nda bulunmuş, Eylül 1926'da Sovyetler Birliği Komünist Parti Merkez Komitesinin Orta Asya bürosuna gönderilmiştir. (Akmataliyev, 2012: 63)

Şiir hayatına ne zaman atıldığı hakkında kesin bilgi bulunmayan Orozakun Lepesov'un beş şiiri, dönemin beş şiiri, dönemin diğer şairlerinde olduğu gibi, Kazak gazetelerinde yayımlanmıştır. “Közündü aç/Gözünü aç”, “Ortokçuluk hakkında/Ortaklık hakkında”, “Kazak-Kırgızga/Kazak-Kırgıza”, “Bilim/Bilim”, Bldar Okuuga/Çocuklar Okumaya” başlıklı şiirleri, siyasî propaganda amaçlı didaktik tarzdaki şiirlerine örnektir. Şair bu tarz şiirleri Kırgız halkını, özellikle de gençlerini eğitime çağırmak, eğitimin önemini vurgulamak gayesiyle yazmıştır. Lepesov, şiirlerinin çoğunu imkanı olmasına rağmen yayınlamamıştır. Bu şiirlerinden hariç 35 şiiri bu güne kadar ulaştıran Kayım Miftakovdur. Orozakun Lepesov hakkında yeterli bilgiler bulunmamaktadır. Onun hakkında resmi bilgiler Taşkent'e gönderilmesi ile bitmektedir. Onun daha sonra hangi hizmetlerde bulunduğu ve nasıl bir hayat geçirdiği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Söyleişlere göre, 1937'de tutukla narak öldürülmüştür. (Özgen,2014:237)

1.5.6. Aalı Tokombayev

Tokombayev, Sovyet Birliği döneminde Kırgız edebiyatına büyük katkı sağlayan şair ve piyes yazarlarından birisidir (Kolcu, 2006: 265). Tokombayev 1904 7 Kasım'da Kemin ilçesine bağlı Kayındı köyünde doğmuştur. 1916'daki isyan zamanında ürküp Çin sınırına kaçanlarla birlikte Ürkün olayının şahidi olmuştur. 1917'de memleketine dönerken anne ve babasını kaybetmiştir. 1922'de Taşkent'teki yatılı okula alınmış ve daha sonra 1923-1927 yıllarda SAKU üniversitesinde okumuştur (Özgen, 2014: 245).

İlk eserleri, 1923'de üniversitenin İternatsiyonal ve daha sonra Şolpanadlı dergilerde yayınlanmıştır (Akmataliyev, 2012: 104). 1924 yılında Kırgız ilk milli gazetesi Erkin Too gazetesinde yayınlandığı “Oktyabrdın Kelgen kezi” adlı şiiri ile şöhret kazanır. Erkin Too gazetesine Sıdık Karaçev ve Osmonkul Aliyevderdin sayesinde gelmiştir (Bektenov, 1996: 55).

1927 yılında Orto Asya Komünist Üniversitesinden mezun olduktan sonra Kant şehrindeki Eğitim Bakanlığının başçısı olarak seçilmiştir. 1929 yılı “Kızıl Kırgızstan” gazetesinde, 1930-31 yıllar arası Moskova'daki merkezi yayınevinde editör olarak çalışmıştır. Daha sonra Yazıcılar Kurulu başkanı, “Sovettik Kırgızstan”

gazetesinin baş editörü olmuştur. 1959 dan itibaren ise kendi eserleri ile başbaşa kalıp çalışmalarını devam etmiştir²⁶. Eserlerini *Balka* takma ad ile imzalamıştır. Seksen dört yaşına kadar edebiyatın her türünde eser vermiş, dönemin şartlarına ve Sovyet Hükümetinin ilkelerine, isteklerine uyum sağlamıştır (Özgen, 2014:255).

²⁶ http://nlkr.gov.kg/index.php?option=com_content&task=view&id=232&Itemid=31&lang=kg,
Национальная библиотека Кыргызской Республики, Аалы Токомбаев

BÖLÜM II

II. ERKİN TOO²⁷ GAZETESİ

II.1. “Erkin-Too” Gazetesinin 1924 Yılında Yayımlanmış Sayılarının İndeksi

“Erkin-Too” Gazetesi (1-2-3) İçindekiler Tablosu						
NO	TARİH	SF.	YAZAR ADI	YAZI BAŞLIĞI	TÜRÜ	AÇIKLAMA
1	Cuma,7 Kasım, 1924	1	İmzasız	Kırgız Halkının Fakir Fukara, Irgat Hizmetçi Yiğitlerine	Makale	Her milletin ve devletin muhakkak basını olması gerektiği ve halk için matbuatın önemli olduğu belirtilmiştir. Erkin- Too gazetesinin amacı fakir fukaralara Avrupa düzenlerini, hükümete ise halkın sorunlarını aktarmak ve halkı siyasi açıdan aydınlatmak olduğu açıklanmıştır.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	1-2	S. K	Büyük Ekim Günü	Makale	Türkistan gibi yerleri sömürüp, yerli halkların dostluğunu ve birliğini bozarak aralarını soğutup, düşmanlık sokup birbirine kışkırtıp, çekiştirip, hilekâr siyasetini yürüten Çarlık Rusya Hükümetinden söz edilmiştir. Dehşetli politikalarından dolayı halkın çektiği azabı, yer, mal, mülkün alınması, çağdaş okulların kapatılması anlatılmıştır. Ve bu zorluklar sona erip yerine yeni hükümetin gelmesi, halkın biraz da olsa özgürlüğe kavuşması hakkında Sovyet Hükümetini ve Lenin’i överek izah

²⁷ Günümüzdeki “Kızıl Tuusu” gazetesinin adı birkaç kere değiştirilmiştir;

7 Kasım 1924’de “Erkin Too”,

30 Ağustos 1927’de “Kızıl Kırgızstan”,

2 Şubat 1956’da “Sovetik Kırgızstan”,

1991’de “Kırgız Tuusu”.

						edilmiştir.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	2	İşenaalı Arabayev	Erkin-Too/Kırgız Halkı	Makale	Kırgız halkının özgürlüğe kavuşması için nice dökülen kanlar, satılan evladlar ve bu 'özgür dağlar' için kaybolan namus hakkında yazılmıştır. Kırgızın en sevdiği dağ ve o dağdaki servetler olduğu şiir ve "Manas" eposundan dağ hakkında alıntı alınarak açıklanmıştır. Çevrede olan bitenler ile haberdar olmak için gazetenin önemli olduğu belirtilmiştir. "Erkin Too" (Bağımsız dağ) gazetesinin böyle adlandırılması özgürlüğün sembolü olan dağlarda yaşayan halkın serbest yaşamaya çabaladıklarından dolayı bu isteğine kavuşma dileğiyle verilmesi anlatılmıştır.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	2	Abdrahman oğlu	Lenin Yok İken	Makale	Lenin'i anmakta.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	2	Kudaykul oğlu	Kırgız Koşçu Örgütü	Makale	Zengin, tüccar, kulaklar ile mücadele edip onları hükümetten uzak tutup, Lenin'in gösterdiği yol ile gitmek gerektiğinden bahsetmiştir.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	3	İmzasız7	Özerk (Otonom) Kırgız Bölgesi. Kısaca Önceki Yaşam Biçimi Hakkında	Makale	"Kırgız" etimolojisinin ortaya çıkması ve ilk dönemden Çarlık Hükümetine girmesine kadar Kırgız halkının tarihi dönemleri anlatılarak Rusya'nın Hükümete gelmesi ile düzenin bozulması açıklanmıştır.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	3-4	A.Tokombaev Sakuu	Ekim'in Geldiği Zaman	Şiir	Ekim devriminden önceki ve sonraki halkın durumundan ve fakirlerin hükümeti aldığından bahsetmiştir.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	4	İmzasız	Tarladan Şehire Ucuz Mal Vermek, Şehir İle Tarlanın Kaynaştırılmasının Esası • Vergi Hakkında • Ne Bilmek Gerek • Okula, Kızıl Çayhanelere Ve Diğerlerine...Kendin Bir Hesapla Gör! • Verginin Ne Zaman Ödenmesi Gerek	Malumat	Vergi hakkında bilgi verilmiştir.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	4	İmzasız	Birleşenler /Ortakçılar/ Partisinin Yol Başçısı Lenin'in Vasiyeti! İşçilerin Önderi Birleşenler Partisi. Çiftçilerin Lideri İşçiler! Kan İçen Zengnler İçin Ölüm Cezası. • Lenin Ve Çiftçiler.İşçiler Ve	Makale	İşçi ve çiftçiler hakkında

				Çiftçilerin Birleşmesi		
1	Cuma,7 Kasım, 1924		İmzasız	Bütün Halk Ekonomisi	Malumat	Halkın nüfüsü ve Kırgızistanda bulunan servetler hakkında bilgi verilmiştir.
		4	İmzasız	Orta Asya'da Millet Memleketlerinin Teşekkülü Yoldaş Abdurrahman'nın Oğlu İle Bir Konuşma	Röportaj	Sınırla ilgili Orta Asya'daki milletleri sınırlaştırma komisyonun mevzuatı üzerinde.
1	Cuma,7 Kasım, 1924	4	İmzasız	İşe Başlayan	Haber	Birleşenler Parti Komitesi hakkında
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	1	İmzasız	'Erkin Too' Halk Gazetesi Olsun	Makale	Gazete durumu
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	1	Kara-Kırgız otonom bölgesinin devrnci komitesi	İşçiler Ve Tüm Çiftçiler!	Makale	Ekim devriminin etkisi ve halkın sosyalizm'e başlaması. Sosyalizm'e uyararak daha önce yapılmayan ve yapılması gereken işler hakkında
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	1	İmzasız	Kırgız Hükümeti, Bütün Halk Hemen Ekonomiye Başlamalı		Özerk oblus olduktan sonra önceki halk arasındaki çatışmaları bırakıp, bir araya gelip halk için yapılacak işleri düşünülmesi gerektiğini ve Ekim projeleri çalışıp onları yürüterek halk ekonominin geliştirilmesi üzerinde.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Dış Haberler. Fransa Tüm Sovyetler Birliği	Haber	Fransa ve Rusya temsilcilerinin tayın edilmesi hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Çin Olayları Çin'e Kabahat Gösterenlerin Çin İşlerine Karışmaları Bitmedi	Haber	Çin Padişah'ının devrilmesi ve bu olaya diğer Avrupa ülkelerinn karışması hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Sovyet Birliği İle Almanya İlişkisi	Haber	Rusya ve Almanya'nın ticaret anlaşması.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Sovyetler Birliği'nde. Sscb'de Ekim Bayramı'nın Kutlanması	Haber	Fergana, Moskova, Poltaratskiy, Samarkand veb Törtgöl'de Ekim bayramının kutlanması.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Kadın-Erkek Denkliği	Haber	Kadınların her çeşit işlere yerleşmesi hakkında
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Müslümanlar Kongresi	Haber	Mekka'da vahabilerin düzenleyecek olan bir toplantıdan bahsedilmektedir.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	Tagayev	Parti Hayatı. Türkistan'daki Parti İşleri İyidir	Haber	Türkmenistan'da Parti üyelerinin çoğalması üzerinde.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	Tagayev	Gençler Hayatı. Kırgız Gençleri'nin Siyasî Tarafını Yönlendirmek	Haber	Fergana gençlerinin Komünist partisine girme durumu ve Parti teşkilatları.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	İmzasız	Ziraat Vergisinin Toplanması Hakkında	Haber	Her bölgede vergilerin miktarı günden güne çoğlması hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	2	Karaç	Eğitim Ve Bütün Halk Okulları	Malumat	Çar Hükümeti ayak bastığından beri halk arasındaki eğitim alma şansı aksamıştır. Tatar

						öğretmenlerin gelip açtığı okulların hepsi kapatılmıştır. Bilime susayan halk eğitime muhtac kalmıştır ve zar zor eski türbeleri düzenleyerek kapısız, çatısız okullarda eğitim almaya çabaladıkları ve buna benzer eğitim sorunlarına değinilmiştir.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	3	“Mugalim”	Aydınlatma Durumu Fergana Kırgız Öğretmen Hazırlama Durumu	Malumat	Fergana’daki okullarda çok az öğrenci mezun olduğunun sebebi tecrübeli bir öğretmenin yok olmasıdır. Dolayısıyla öğretmenlik kursları Oş şehrine taşınacağı hakkında ve genel olarak öğretmenler kursu hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	3	Murat Saalk	Yeni Okul	Duyuru	Yeni mekeplerin durumu ve Fergana gençlerinin eğitim almasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	3	“Asılbaş”	Üzölmeyin	Bildiri	Vergilerin iki kat artması ve adaletli paylaşırılmadığı hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	3	Ölön	Fergana’daki Basmacıları Yok Etme Yolunda Kırgızlar	Bildiri	Basmacılar kötüleyerek onları yok etmeyi planlamaktadır.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	3	Aykın	Erkin-Too’go! /Bağımsız Dağ’a	Şiir	“Erkin-Too” gaztesi ile gerçekleri, olup bitenleri halk aktarma konusunda umud gözüyle bakıp, “Erkin-Too” diyerek kendi ve vatanının özgürlüğünü kast ederek yazılmıştır.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	3		Kadın-Kızlar Eşitliği	Makale	Kızların erkekler ile eşit bir seviyede kendi hukuğu var olduğu, kızları satmamaları gerektiği ve başörtülerini çıkarmaları lazım olduğunu belirterek Kaşkarlı kızları örnek olarak göstermiştir.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	Kırgız	Koşçu İrgatlar Hayatı Koşçu Hareketi	Haber	Koşçu hareketleri hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	Kırgız	Koşçu Üyeleri	Haber	Koşçu üyeleri hakkında
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	Kırgız	Açılmaktadır	Haber	Calal-Abad’ın her muhtarlıkta bankaların açılması için muhtar tayin etmesi lazım olduğu hakkında.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	O. Lepas oğlu	Çabuk Fark Etmek Lazım	Makale	Siyasî yönden kendilerini geliştirmesi gerektiği, okul ve eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	Murat Saalç	Halk Haberleri İlaç/Derman Var Mıymış	Haber	Fergana bölgesindeki Kırgızların durumu ve basmaçılardan dolayı eziyet çekmeleri hakkında
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	Tilçi	Kırgız Özerk Bölgesi’nin, İlçe Partiya Kurumunun Sıradaki İşleri	Duyuru	Parti yuvalarını kurmak için halkı aydınlatıp, okur-yazarları parti başına koymak gerektiği

						belirtilmiş.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	Turumbek oğlu	Geriye Dönüp Bakmalıyız	Makale	Halkın parti ve parti örgütlerinden haberi yok olduğu hakkında
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4		Okul Durumu Okulun Başlangıcı	Haber	Özgen’de inşaat edilen yeni okulun durumu açıklanmıştır.
2	Beşşembi,27 Kasım, 1924	4	O. Aalı oğlu Kırgız Otonom bölge değişim komitesi ile bölge parti komitesi	Hazar Denizi’ndeki Sel/Su Taşkını	Haber	Hazar’daki afete uğrayanlar hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	Başkan: Şarip oğlu. Yönetmen: Tölöö Kabil oğlu Üye sekreter: Şark oğlu	“Erkin-Too” Yönetimine Kutlama Telgrafı	Telgraf	Taşkent “Erkin-Too” gazetesinin yönetimine Karakol uyezdinden gönderilen kutlama telgrafı.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	Yönetim	Kırgız Yiğitlerine!	Duyuru	1 Ocaktan itibaren gazete paraya satılacağına ve daha çok yazılıcıların toplanması gerektiğine dair bir duyuru.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	İmzasız	Dikkate Alınsın	Duyuru	Türkistan Cumhuriyetinin ayrı ayrı milletlere bölünmesinden dolayı ordaki mal mülkü de herkese eşit paylaşmak gerekirdi. Paylaşırma sürecinde her millettten bir temsilci olması gerektiğini belirtmiştir. Hükümete yakın olanlar desteklenerek erken gelişip diğerleri de geride kaldığından söz etmiştir. Destek alamayn “Erkin-Too” gazetesinin işi de o nedenle aksamakta olduğunu ve altıncı sayısının çıkması gerektiğine rağmen sadece üç sayısı yayınlandığını izah ederek eşitliğin iş yüzünde gösterilmesi gerek olduğu vurgulanmıştır.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	İmzasız	Dış Haberleri. İngiltere Ve Mısır Çatışması. Mısır’da İngiltere Generali Öldürüldü	Haber	Mısır’daki İngiltere generalinin öldürülmesinden haber verilmiştir.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	İmzasız	İngiltere Hükümeti Ultimatom Gönderdi	Haber	İngiltere generali L. Stek’in öldürülmesi sebebiyle İngiltere hükümetinde açık meclis düzenlenip, Mısır hükümetine ultimatom gönderilerek kun ödenmesi talep edildiği hakkında.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	İmzasız	Türkiye’de	Haber	Türkie’deki komisarlarn tayın edilmesi hakkında.

3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	İmzasız	Fransa Bütün Sovyet Birliğinin İlişkisi	Haber	Rusya'nın borcu hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	İmzasız	Mısır'dan Elini Çek!	Haber	İngiltere'nin Mısır'a uyguladığı zorluklardan dolayı halk kalkınıp miting yapmışlardır. Bu mitinge Azerbaycan, İran, Türkiye milletlerinin mollalarının katılmasına dair bilgi verilmektedir.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	Temirbek oğlu	Bişkek'ten Gelen Kutlama Telgrafi	Telgraf	"Erkin-Too" gazetesinin yönetimine gönderilen kutlama telgrafi
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	1	A. Sıdık oğlu	Partiya İşini Düzene Sokmak Lazım		
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Millet Cumhuriyetlerin'de. Türkmenistan'da	Haber	Çalınan para hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Özbekistan. Özbekistan'da Değişme Komitesi Kuruldu	Haber	Özbekistan değişim komitesi kurulması ve tayin edilen üyeleri hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Özbekistan Cumhuriyeti İlan Edildi	Haber	Özbekistan'ın ayrı bir Cumhuriyet olarak ilan edilmesine dair
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Kırgız Bölgesi'nde. Kırgız Değişme Komitesi'nde Merkezi Taşıma	Haber	Merkezi taşkent şhrinden Tokmık şehrine taşınmasına dair bilgi
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Tayin Etmek	Haber	Yudahin'in müdür olarak tayin edilmesi ve Bişkek'i elektrikleştirme meselesi hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Jalal-Abad Vilayetinde	Haber	Jalal-Abad'da part büro oragnize edilmesi ve parti üyelerinin sayısı hakkında bilgi verilmiştir.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Tarımsal DURUM SEMERKAND'DA KURUYEMİŞ PAZARI	Haber	Ticaret meseleleri
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Telefon İşleri	Haber	Telefon koyulması hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Rsfır'a Elçi İlan Etmek	Haber	Drugov'un tayin edilmesi
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	İmzasız	Derdine Derman Bekler	Haber	Almata, Carken bölgesindeki verem hastalığı hakkında.

3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	Sıdık oğlu	Kırgız İktisadı	Makale	Ekonomi sorunlar üzerinde
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	2	Kalabay	Hazırlanmak Gerek	Makale	Bilimsizliği yok etmek için gerekli faaliyetler yürütülüp Ekim devrimi on yaşına gelinceye kadar hiç bilimsiz kalmaması için hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	3	İmzasız	Gençler Hayatı. Bişkek'te Gençler Hayatı	Makale	Okur yazar, bilinçli, kaliteli, işi yürütebilecek gençlerin yok olduğunu dayır bir makale.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	3	Düyşön Aalı Cabın	Tarımcılık Hukuk Koruma Bölümü		Irgat gençleri hukuki desteklenmesi gerektiğine göre yazılmış
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	3	İmzasız	Oş'taki Gençler Hayatı	Haber	Oş şehrindeki gençlerin duruu hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	3	A. Sıdık oğlu	Kırgız Kursunun Yanındaki Gençler Teşkilatı	Haber	Gençlerin kurduğu teşkilatın faaliyetleri ve durumu hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	3	Esirkeb Kalmambet oğlu.	Özgön'de	Haber	Özgön gençler teşkilatı hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	3	Katagan	Kendi Yolumuzu Öğrenmeye Çalışalım	Makale	Kendi alfabemizi kulanıp, yabancı kelimeleri kendi dilimi göre telafuz etmemiz gerek olduğuna dair bir makale. Alfabe özellikleri.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	4	Tokbay oğlu	Kırgız'da Okul İşi Neden Yürümemiştir?	Makale	Kırgız halkının eğitim alanında aksaklığının nedenleri
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	4	Camansarı oğlu Sarnogoy oğlu	Payız Omorbek Oğlu		Üç aylık öğretmenler kursunu bitiren Payız Omorbek oğlu köydeki gençleri toplayıp onlara eğitim verirken hastalığa uğrayıp vefat ettiğini belirtmişlerdir.
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	4	O. Lepes oğlu	Koşçunun Tarımı Düzenlensin	Makale	Tarımın geliştirilmesi hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	4	Rahim Murzake oğlu "Sakuu"	Bilimsizliği Yok Etmek Lazım	Makale	Bilimsizliği yok etmek için yapılması gereken işler hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	4	Kalpak oğlu	Kadın-Kızlar Eşitliği	Bildiri	1917 yılındaki "Ürkün" olayından sonra serserilere dönüşen bir ihtiyarın ve onun kızının durumu hakkında
3	Pazartesi, 15 Aralık, 1924	4	O. Aliyev	Kadınlar Arasındaki İş	Haber	Kadınların eşitliğine dair düzenlenen konferansın sonuçları verilmiştir.

II.2. Erkin Too Gazetesinin 1924 Yilinda Yayimlanan Sayılarının Latin Alfabesine Çevirileri

II.2.1. “Erkin-Too”, 7 Noyabr 1924, Cuma 1. San

1. Bet

Birinçi col çığışı

Gezit cumasına bir colu çığıp turat

**ULUU OKTYABR TÖNKÖRÜŞÜNÜN 7-CILKI MAYRAMINAN
TUULUP OLTURGAN KIRGIZ MAMLEKETİNİN UYUTKUSU: KIRGIZ
ARASINAN ÇIKKAN BATRAK, KEDEY, DIYKAN KOŞÇULARI**

Keziti biz azırınça elge tegiz taratulat. Pulga satıla turgan vakıtta carıyalaybız.

**KIRGIZ KALKININ KEDEY KEMBAGAL, BATIRAK, KIZMATÇI
AZAMATTARINA!**

Ar bir mamlekettin, ce bir madaniyatka cakındap kadam basıp kele catkan uluttun öz aldınça basma sözü yaki geziti bolot.

Tiriçiliktin ilgeri basıp, curtçuluktun oñolup çarbaçılıktın örkündöp madaniyattın küçöyüşünö, kerek bolo turgan neme gezit basma söz. Mamlekettin ce bir Respublikenin basma sözü bolboso çaşay alabayt. Sebebi, tiriçilik Cavourpalık²⁸ şartları mamlekettin içinde, tışında bolup catkan sayasat menen bekem baylanışkan. Kalk kündögü turmuşunda sayasat menen taanışıp turuu kerek. Anı taanıştırıp turgan gezit tegerekte azyraak. Keñeş ökmötünün keñeşçiliginin arkasında kalın Kırgız kedeyleri öz aldınça avtonomiya bolup oturganda ökmöttün türlüü sayasiy Cavourpalık kuruluşarı menen kalktı taanıştırıp, kalktın al-avalın ökmötkö bildirip tura-turgan gezit.

Kalktın tiriçiligine, kündögü turmuşunun eskiçilikke baylanışkan caramsız cöndörün közünö körsötüp, cakşı colgo baştay turgan gezit.

Ar bir gezittin kalktı tarbiya, ündöö colunda tübölüktüü tutkan negizgi sayasiy bağıtı, maksatı boluu kerek. “Erkin-Too” gezitinin tübölüktüü eelegen maksatı: kalın Kırgız kalkının, anın içinde kedey kembagal şorduuların közün açıp sayasiy agım

²⁸ Avrupalık

menen taanıştırıp tarbiylamak. Ortokçuluk pikiri menen taanıştırıp tap sezimin küçöytüp, kedeylerge col başçılık kılıp baş kötörgön bay manaptar menen bolo turgan küröştün coldorun körsötmök. Turmuş mayanında bay manap, eski ökmöt zamanınan tarbiya alıp kalgan çirik, ak söök, datka tilmeçter menen küröşö turgan balbanı bolmok. “Erkin-Too” Kırgız avtonomiyaluu bagalgaçı katpagan caş mamleketinin çeçen til kara taştı kak cargan kurç bolotu bolup, karap catkan Kırgız elin aralap, kaptap catkan karangılık bilimsizdi önörsüzdük düynösün cer cüzünön cok kıla turgan kuralı bolmok.

“Erkin-Too” kara kıldı kak cargan adal, çın süylögüç keñeşter ökmötü-kommunist partiyasının pikirin, maksatın bey-beçeraga caya turgan Kırgız avtonomiyaluu ökmötünün tili bolmok. Kedey kembagaldar özünün kim ekendigin sayasi iktisadi bilim önör cagınan cetişpegen cerlerin barıp “Erkin-Too”don tabat. “Erkin-Too” geziti bütün düynö cüzündöğü kala berse Rossiya Orto Aziyadagı cumuşker dıykandardın kıymılı menen turmuş tiriçiliginen Kırgız kedey kembagaldarın taanıştırıp tura turgan tarbiyaçısı bolmok.

“Erkin-Too” geziti öz ökmötünün kedey kembagaldarının turmuş tiriçiliginin çarubasin cöndöö colundagı çıgargan zan-zakün mıyzamdarın Ala-Toonun arasında catkan ayıl-kıştaktarga cetkizip turuuçu çabarmanı. Alarga çarbaçılık kooperativ işteri sıyaktuu kedeyler üçün kerektüü mamilelerdi cazıp, col cobosun üyrötüp, körgözüp turuunu moynuna alat. “Erkin-Too”do sayasi iktisadi meselelerdenagımı ayaldar cayı, partiya turmuşu, ayıl çarbaçılığı, okuu okutuu coldoruna keñiri orun berilip, kalın Kırgız kedeylerin batraktarın agartuuga kam kılat.

Başkarma

2. Bet

ULUU OKTYABR KÜNÜ

Bügünkü kün, aç köz zalim baylar, ak sööktör, kapitalistter, generaldardın iş başınan kuulup, barsa kelbes saparga aydalıp ayagı asmanga kelgen kezi.

Bügünkü kün eçe cüz cıldardan beri kedey kembagaldar tabın kulduktu karangılık, naadandıkta mal orduna aydap, kul orduna iştetip dooron sürgön aram tamak, kan içerlerdin tübölük cogolup cerge cetken künü...

Cardı-calçı kedeylerdin kamkordu colbaşçısı arkıluu coldoş Lenindin Kızıl

Tuu karmap: “Bütün düynö emgekçileri birikkile!” dep uran salıp, cer dünüyö cañırtkan künü...

Kedey kembagaldardın azattık, tendik, erkindik alıp kol-ayagı biylöödön boşop carıkcılıkta tuura colgo ayak baskan künü...

Ezilgen, cançılğan erksiz curtardın öz tizginin öz koluna tiyip aralarında tegizdik tuugandık baylamı küçögön künü...

Sayda sanı cok, kumda izi cok bolup sargarıp, kamıkkın, zarıkkın kün çıgış uluttarının bay-manaptar kolonizator, kulaktardın zordugunan, kuldugunan boşonup, curt katarına koşulğan künü...

Bul bizdin kimbattuu, ardaktuu Oktyabırımızdın ceti cıldık uluu mayramı! Mından altı-ceti cıldar ilgeri canı 1917-cılı fevral’ ayına deyre Rossiya mamleketi 300 cıldan artkaraak kara cürök taş boor Romanovdar tukumu biylep keldi. Bular ezelden beri tarta kedey kembagaldardın tabın kısıp, ezip, carıkcılık cüzün körgözböy karangılık, naadandıkta karmadı. Padişanın bergen buyrugu buyruk bolup, eç bir çek koyulbastan, buzulbastan iş cüzünö orundalıp turdu.

Öz sözün söz kılıu, öz sözün işke aşırui için ar vaktı iş başına baylar, manaptar, ak sööktör, çoñ kursaktardan koydu. Alardı ar cerde, ar kayda koldop, kurmattap, kedeylerdin kanın sülüktöy sorup turuuga ciberdi. Kedeyler baydan körgön kordugun süylöp arız kılıp barganda padişa törölörü, uluktarı kedeydin arızın kulagina ilbey, baydın sözün süylöp, baydın ırın ırdap, baykuş kedeydi tergep, tildep çıgarçu ele.

Mına mintip şoru katkan kedey, manday teri-taman akısına ee bolboy, arız bergeni için coopker bolup, sasık türmölördö sargarıp catçı. Bay-manaptar “ak padişanın” arkasında cırgap-kuunap, kılbağan buzuktuk, kılbağan iflastık kaltırbay emgekçil kalktın moynuna minip komuzuna biyletip dooran sürdü.

Padişa ökmötünün dindi urmattap, dindi caktandığına tayanıp, poptor, moldo, eşen, kocolor emgekçilerdin öldüm taldım degende tapkan birin ekin puldarın aldap karındarına tolturdu.

Alda kayda eski buzuk fatvalar menen karangı eldin közün budalap, zaman okusu, zaman bilimi, degen cemişterdi uu kılıp körsötüp, kedey tabının naadandık bilimsizdigine, ezilişine sebebker boldu.

Türkistan şekildüü cerlerdi koloniya casap alıp, anda çaşagan elderdin intımak-ıraşkerin koşpoy, aralarına salkındık, duşmandık salıp, biri-biri menen talaştırıp, ereğiştirip, mitaamdık sayasatın cürgüzdü. Rossiyadagı Orus dıykandardın cerin pomeşikterge taratıp berip, alardı aç cılañaç eçe miñ çakırımdan Türkistanga, Sibirge köçürdü. Türkistandın cakşı cerlerinin baarına özünün aç köz, peyli pas, kolonizator kulaktarın tolturdu. Kırgız, Kazak öndögön elderdi “ölsön öl, tirilsen tiril” dep too taştın arasına aydadı. 1914-cılı bütün düynö kapitalistterinin uruşuna koşuluş için degen uyum urap kança milliyon cumuşker, dıykan baldarının kandarı çaçılıp kırılıuga sebepker bolgon, uşul “ak padişa” anın akmak ökmötü bolgon. Ayagında 1917-cılı fevral ayında tönkörüş bolup padişa tac-taktısınan ayrılıp külü kökkö sapırıldı. Birok mamleketti ala ögüz celmoguzday kaytadan öz koluna alıp, kedey-kembagal, cumuşkerler tabın aldap kaytadan eski zañ, eski cosunga saluunu oyloştı, baylar tarabın caktap, alardı kötörmölöögö kirişti. Tattuu tildüülördün aldap soologonuna abdan bışığıp maş bolgon cumuşkerler bu colu alardın baarisın túbölügün tüz kılıp ökmöt başınan aydap işti öz koluna aldı.

Uşintip kızıl tuunu kötörgön kızıl kaarman cumuşkerler oktyabr tönkörüşün casaştı.

Mına oşentip, oktyabr tönkörüşü kedey, emgekçilerdi öz casımışın, tiriçiligin, kem-ketigin özü çeçe turgan keñeşter ökmötün dünüyögö keltirdi, cersiz, suusuz kakşap cürgön kedeylerdi cerdüü kıldı. Alardı cerge olturguzup, buzulup işten çıkkan çarvasın tüzüşkö, oor turmuşun ceñildetip körköm colgo koyuuga sebepker boldu. Naadandık, karangılık kesepeti menen ukuksuz, erksiz bolgon ayaldar erkekter menen tepe-teñ tendik alıp, urgaaçılardın erkek kolunda kuurçak emes, kara baş adam balası ekendigi iş cüzündö baarına bildirip olturat.

Okuu tursun okuunun cıtı cetpegen elderdin baarına telegeyin tekşi kılıp okuu, bilim önör tarkatıp, küç kayratın ayabay, okuu curttarın saldırap atat. Kedey kembagaldardın sabatsıdıgın cogotup, alardı sayasattan kabardar kılıp tap sezimin küçöytüp, ökmötkö, partiyaga cakındatıp catat. Oktyabr tönkörüşü tüptügülü menen saktap, cardı calçı kedeyler tabın korgoy turgan ulut kızıl askerin tüzüşünö keñ col mümkündük berip olturat. Kedeyler aç, cılanaç kalbasın dep kalaa menen talaanı bir-birine baylanıştırıp cakındatıp, cay soodager, kızıl kulaktardı kagıp çıgaruunun çarasına kirişti. Ayagında ar bir curttun öz tagdırın öz koluna berip; öz tiriçiligin özü tabuuga carıkka çığıp, Erkin Too dem aluuga, uluttar teñdigin cüzögö çıgaruu için

ulut mamleketterin casoogo teñdik berdi. Mına bulardın baarısı da Oktyabr töñkörüşünün kedey kembagal ezilgen şorduularga bergen cemişi. Kondurgan bağıtı...

Caşasın, ezilgen curttardı azattıkka çakırgan ortokçuldar partiysası!

Caşasın, 3-internatsiyonal!

Caşasın, coldoş Lenin çapkan colu, osuyattarı!

Caşasın, emgeçilerdin urmattuu uluu küñü Oktyabr mayramı!

S.K.

ERKİN-TOO

/Kırgız kalkı/

Kańça cüz cıldan beri kalk katarına kire albay asman ayırırarlık cer katuu bolup, calgız sıyınanı kara kılaarı too bolup, cayıkka çıksa can canındağı küçtüü uluttar kanın uuday agızıp, erkegi kul, katını tul bolup kelgeni ar kimge anık belgilüü.

Oşol körgön zorduk zombuluktardıń arasında ali küñö madaniyattan ıraak kalıp, bıtırap, anan oşo uçu kıyırı cok başı asmanga cetken arkaygan toolordun arasına kirip baş kalkalap erkin ösüp eesi süylöp kelgen. Tizilgen bermettey bolgon, kırkaar tartıp katarlaşkan kalın toolordun arasında tuulup, oşol toolordun arasında arkar-kulca, eçki-tekeler menen birge dan salıp, çöptün gülün, cıgaçtın bürün, suunun tunugun, caratılış sıylıgın kuçkan Kırgız kalkı sen elen....degidey ösüp dalagay tartıp, biri adırda, birin şabırda, kaysın toodo, kay biröö zoodo bolup, toñdoosun ösüp, toyos süylöp ce bir abdan çon kısımçılıkta baş koşposoñ, ce bolboso aşa şattıkta baş koşup biri-birin menen aşa üñdöşö albay kelgen el eleñ.

Kızdın oyunu bolgondo boz baldar en murun oşol “Erkin-Too”don baştap ırdaçu ele.

“Erkin-Too, Erkin-Too, Erkin-Too,

Erkin-Toogo men çıksam,

El karaanı körünböyt,

Köldö catkan köp ördök

Ilaaçın tiyse bölünböyt.

Kasabada kar catat;

Botosu menen nar catat,

Ceñesi menen kız catat;

Ceñesin öpsön cez tatıyt.

Kızın öpsön, alma, şeker, bal tatıyt”.

Mınan başka eñ cakşı eken dep, maktalğan alardın baarında erkindik, too cönünön kelet.

Mından çıktı Kırgızdın könülünçö en kızıq tuyulup, közünö eñ soonun körüngön nerse eñ murun “Erkindik”, ekinçisi “Too” ekeni. Oşol erkindik ham “Toosuna” cön koybos ulam bir küçtüüröögü kelp mazasın alıp, eñ ayagında, keçee kelip zulum (Nikolay)dın koluna tüşüp bayagı erkindik önüp, too cörgömüşün toruna tüşkön çımınday çırmalıp, torlonup kayran “Erkindik” menen “Too” çırkırıp töböcü süygönün sagınıp, sargarıp atın aytıp ırdagan boz baldarga kırgızdın kolgo karmatpay turgan suluu kızdarı iyilip moynun sozup betinen öptürüp, azoo cılkıday ürküp nazdangan suluulardın boyun eritip, monçoktoy betinen öptürüügö kürgüşögöngö macbur kılğan Erkindik menen Too.

Erkindikti süyö erkinen ayrılğan koldo bar küçün cıynap anı kaytarıp aluuga tırışçu erkindikke çıguu üçün en aziz bolgon canın ayabay oşonun koluna kurban boluu calpı caratılıştın eñ çoñ borçu ekeni belgilüü. Kırgız kalkı bolso, oşol “Erkindik”, oşol “Too” tuuraluu kaçça kızıl uuk bolgon kaçça kızıl kanın agızıp kırığına uçurap başı-bayan, ayagı-sayan bolgon. Kızıl kırığın boluşup kaçıp ata-baladan, katın-erden ayrılıp içinen çıkkın aziz perzentin azıkka satıp, emdigiče tabışa albay cürgönü da oşol “Erkindik”, oşol “Too”nun azabı; “Too” süyüü Kırgız negizdüü tiriçiligi oşol “Too”do bolgondugu. Kırgızdın en çon comogunda /Manasta/ ayılğan.

Karagay kalın talı köp,

Kararıp catkan malı köp

Kara maldan too köp

Kardı salık bee köp.

Kalayınan kümüş köp

Kara eginden kürüç köp.

Boz koendon tülkü köp.

Iytagandan külkü köp.

Bakası ittey çuulagan,

Balıgı tayday tuylagan.

Mına mında körsötülgön Kırgızdın emgekçilerinin emgegin kaday çarbaga siñirügö kerek ekeni kıska Kırgız “Too”suna emgekçiler turgan Kırgız emgekçilerinin muñsuz kıla turgan negizdüü çarbasın mına uşul kıska süydüm sözü menen tüşündürüp ketken.

Mından köründü, Kırgız emgekçileri cıgaççılık, çarbaçılık, kençilik, dıykançılık, añçılık ceri too bolgonduktan toonun kardı salık dep cakşısı at tuudura turgan cagı cılkının asılın cakşılandırıuu kerek ekenin körsötüp ketken. Canağı Kırgızdın ukuruk tiybegen azoo tayday tuylagan supsuluu kızdarınan öto boyun balkıtıp “Erk” menen “Too”nu izdegende eñkeyip moyunun burup arkarday betin tozo bergeni anan oşol Kırgız tiriçiliginin tiregi bolgon “Too”dogu tögönbös baylıktar.

Al emi komunist partiyası maydanga çıgıp, keñeş ökmötün körüp bütün dünüyö emgekçilerine üzölbös silin cürgüzüp bark, erkke çındap uraan çakırganda köbööldöp çıkkın balıktay Kırgız kor-kurdağı közün caltırıtıp köpçülük uranına koşuldu. Mınakey kedey ökmötü komunist partiyası “Kırgız sen dağı bir uruu curtsun” dep bayağı sagınıp, sargarıp kütkön, kaç ıret kanındı tökkön bayağı tortoldogon “Erkindik” menen “Too”ndu koluna berip....

Kırgız kedeyleri erkke çıktın el bol, esindi cıynap, ençileş tabındı toodoy arkasın, kündöy carıgın tiygizip olturat.

Mına uşul maksattardı kalıñ kara Kırgız kalkına sinirüü cana da kalk katarı bilim berip madaniyatka cakındaştırıuu, cogorku aytkan calpı minge kiçüülörgö cügürtülgön talabıñdı bekem karmap, nık cabışuu üçün kiskası azırkı carık zamanga ılayıktuu curt boluu üçün eñ birinçi şart gezit, Kırgız-Kırgız bolgondon beri öz tilinde curnal, kezit degendi körböy arı çeti tütün aalamdarga, beri çeti öz curtunun arasındagı tiriçilik, sayasat, madaniyattan kabarsız karangıda kalgan, mına emi Erkin-Too özünçö ökmöt bolup ençisine bayağı “Too” suu tiygen soñ komunist keneştik colun tiriçilik, sayasat, madaniyatka çılım-bilimden kabardar bolup emgekçilik tabın taannısın dep mına bu gezitti çıgarıp olturat. Bul gezittin atın bayağı köñöldü elciretip,

közdün coosun algan “Erkindik” menen “Too”nu koşup Erkin Too dep atadık. Al emi Kırgızdın emgekçileri kaçantan beri cogolgon erigin sagınıp “zeynep” bolup “kükük” dep samırdıy kakşagan, cogolgon erkine koşulup koluna tiydi. Bek karma! Bul Erkin-Too üçün tögülgön çaştarıñ, satılğan baştıarıñ, acıragan teñderiñ, kıyratılğan sööktörüñ, erleriñ, kul bolgon katındarıñ küñ bolgon. Bek karma Kırgız, bek karma!

Caz ayaba canıñdı! Cumşa ayaba malıñdı. Bul erk menen too cok bolgondo bilbeysiñbi alıñdı! Bek karma Kırgız bek karma! Komunist kedey!

Çaşıñ menen kariñar, ar cagı Kırgız toonu alıñar!

Kembagal menen kedeyge kelgen döölöt, kongon bak can ayabay belsenip küröşüş kerek. Oşonçoluk caragıñ mına Erkin Too. Beliñ talsa süyönör tayagın mına “Erkin-Too”. Bek karma Kırgız, bek karma! Mına curt mınday eñ çon colbaşçınız bolo turgan cagındı közdö. Erkin-Too arı çeti bütün dünüyö emgekçilerinin, beri çeti calpı Rossiya topuragında bolgon emgekçilerdin en çon uluu küñü bolgon 7-oktyabr küñü sizderge belek kılıp çıgarıp olturat.

Çaşasın bütün dünüyö emgekçileri dep coldu keñ çaap kedeylikten kutkarıp, erkke çıgargan coldoş Lenindin colu!

Çaşasın emgek negizinde kurulğan erktüü Kırgız oblusı.

Eşenaalı Arabay uulu.

LENİN’DİN COGUNDA

Keñeşter soyuzunun cumuşkerler tabı ham emgekçil diykandarı, Uлуу Oktyabr töñkörüşünün Rossiya kapitalistlerin ceñgeninin ceti cıldık mayramın uşul töñkörüşün tüzüüçüsü Lenindin cogunda, ötkörüp olturat. Oktyabr töñkörüşünün ceti cıldığın söölöt menen mayram kılıp cürgön milliyondogon meenetkeçterdin arasında bugün Lenin cok...

Cıyırma beş cıldan aşıgıraak ömürün töñkörüş coluna emgekçilder teñdigi menen azattığına cumşagan Lenin, bugünkü küñü cok...

Cumuşkerler tabı menen emgekçil diykandardın aldıñkı katarı bolgon ortokçuların tarbiyalap arbay-talbay kızmat kılğan Lenin bizdin arabızda cok. Uşunçalık şañduu ceñüü menen Oktyabr töñkörüşünün casagan adamdın cuktugun köz aldına keltirüü kançalık küyünüç ham kaygılıu...

Bugünkü kün bizdin katarıbizdan Lenin, tirüü Lenin cok.

Ceti cıl ilgeri özü col başçılık kılıp min-milliyondop akısınan ayrılıp kul kılıp zorduk menen küçtürü sınılgan meenetkeçterdin arasında: bugünkü kün ceñüü ham oktyabr töñkörüşünün kızıl tuusun kötörgön emgekçilder ortosunda tap duşmdarı üstünön kılğan oktyabrdın söölöttüü ceñüü mayramında Lenin öz köz aldında özü başkarıp turbayt. Oşondoy bolso da, bugünkü kün bizdin arabızda Lenin cok, colbaşçılık kılbat dep aytuuga akıbiz cok. Oktyabr töñkörüşünün segizinçi cılga ayak baskanda, biz baarız, anın kaltırgan osuyattarı menen bilimderin turmuşka kirgizip iş cüzünö cüzögö ıgaruunun kamına kirişip cürmöküz.

Bul bizdin öñdüü cumuşubuzda oktyabr menen ceñip alğan işteribizge Lenin tarabınan tüzülüp berilgen ortokçuldar partiyası colbaşçılık kılğan Lenin oşol coldo, oşol patiyada tübölük çaşayt.

Lenin özü bolbogon cerlerdegi bütün dünüyö cumuşkerler tabı, ortokçuldar partiyasının colbaşçılığı izi menen tuura oktyabrga barat.

Lenin partiya arkıluu üzböy colbaşçılık kılıp aldıbizdagı işterdin col-cobosun körsötüp özü kurgan ortokçuldar partiyasının içinde Lenindin dayım çaşagandığın bilüü menen barabar ortokçuldar partiyasının colbaşçısı ham uyumdaştırıuçu Lenindin agan cüktöp ketken mildet borçtorun toluk süröttö atkarar dep ümüt kılabiliriz. Mina mintip, çoñ işeniç bekem bel menen biz oktyabr töñkörüşünün segizinçi cılına ayak basabiliriz.

Abdrahman uulu

KIRGIZDA KOŞÇU UYUMU

Koşçu uyumu keñeş ökmötünün eñ mıktı tayançısı Rossiyada cumuşkerler kanday bolso oşonu menen katar bizde Türkistanda koşçu uyumu bolup keñeş ökmötünün orundatuuga sebep bolup olturat. Koşçu uyumu kayrattuu ıntımağı arasında bay-manaptar, ortokçul kulaktar, atka miner aramza kuular menen küröşüp, bir neçe irette özünün közdögön maksatın barakka ıgaruuga bet alıp olturat. Oşonu menen baarı büttü dep aytuuga bolboyt! Karangı okubagan kedeyler, tili tattuu tilmeçterdin aldoosuna kirip kenkenderi da bolgon. Beşik balası beş tülöyt degendey bu küngö kündögü ökmöt bizdiki dep kedeyler çañırgan uraandın ünü kulakka ötüp olturat. Mina bu bölünüp olturgan Kırgızdın erktüü oblususunun bölüngöndögü maksatı Kırgız kedey batraktarının öz ıktıyarına koyup kedeylik pikirini tuudurup cana

bütün dünyö kedeylerin uyuşturup, közün açıp, dangır colgo salgan coldoş Lenindin aytıp ketken kereezin turmuşka çıgaruu.

Türkistandagı koşçular uyumunun kuruluşu 1920-cıldan baştap cıldan-cılga carmanalı tüşüp törölüp kele catkandığı beşikten belgilüü.

Kırgız içindegi koşçu uyumunun müçölörünün calpı sanı 60 000, alardn 2 000 batrak. Uluttardın ezilgen kedeyleri menen birge kol karmaşıp maksat colunda bir boluu kerek. Calpı bolo turgan sıyazdderda ar bir koşçu özünün tiyştüü akısına bek boluu kerek. Ökmöt başına bay-manaptardı ötkörböögö tırışuuları kerek. Ar ubakıtta kedey-batıraktardan birlik degen uraanı çakırılıp tursa oşondo gana biz bütün dünyö kedeyler üstömdüğü cürüp coldoş Lenindin aytıp ketken kereezderi barakka çıgat dep işenebiz.

Kudaykul uulu

ERKTÜÜ /AVTONOMİYA/ KIRGIZ OBLUSU. KISKAÇA MURUNKU TURMUŞU

Kırgız ulutu Türk kalkının bir butagınan taralıp, bir kaçna kılım ötsö dagı uşul küngö çeyin özünün curttugun saktap keldi. Özüörünün turmuş cayı, turagı toodo bolgonduktan başka caktan cañı kelgen kalktan Kırgızdın turak cerleri bekem bolgonduktan bütün kalktın taasiri bolgon çok. Oşonu üçün özünün murunku turmuşun zañ-zaktın korocusunun adattarın cogotpoy saktap kelgen.

Kırgız kalkı tarihıy eski kalk bolup İsa paygambardan bir kaçna kılım ilgeri belgilüü bolgon. İlgeri ubakıtta bu halk zor padişalık sürüp “Gan-Gün” dep atalgan. İsa paygambardan I-II kılım murun “Gunna” cañı “Mun” degen kalkka casalıp “Gunna” padişalığı bolgon eken. “Günga” dep “Güngö, Gunna” padişalığı menen aralaşıp Enesey guberniyasında turup bul kalk “Gan-Gun” degen atın cogotup “Hagaz” atagın alat.

II-kılımdın ayagında “Hagaz” çoñ padişaluu curt bolup, Aziyanın kün çığış cagina Baykalga çeyin, oñ tüştük tarabınan Tibetke deyre /Şark-i Türkestan/ turat, oşol kezde bul kalk “Kırgız” atagın alat. Zemarktın özünün sayakatında cürgönün aytkanı boyunça bul kalk 758-cılı Uygurlar kol astına karayt. 836-841-cıldarda Uygurlardı Hakazdar öz kol astına karatıp alat. Çingizhandın zamanında “Hakaz” kalkı ar dayım “Kırgız” atagın alat.

16 kılımda Kırgızdar eç bir tınççılık berbey Orustardı çaap, Kalmaktardı çaap, Mongoliyada tınçtıq berbegenden kiyin 16-kılımdın ayagında Mongol menen Orustardın kuuganı boyunça Kırgızdar Tyan-Şan toolorunun oñ tüştük tarabına ornoşup kaldı. Kırgızdar 18-kılımgı çeyin Cungariyanın karamagında turdu. Cungariyadan kiyin Kıtay kol astında turdu.

18-kılımdın ayagında Kırgızdı Kokon hanı özünö karatıp alat. Kokon handığı Kırgızdı alganda Kırgızdın öz içindegi arazdıgın partiyaçılıgın payadalangan Kokon hanı Kırgızdı birotolo kol astına karatıp ala alğan cok. Kırgızdın süyögün öz koluna berip koydu. Birok Kokon kanı bir top şaar salıp baş ayagın bekitip aldı.

Egerde Kırgız arasında çiyе turgan bolso köp asker albastan çıga aluuçu emes ele, alım salık alarda Kırgızdardın partiyaçılıgı menen paydalana turgan bolgon 1865-86-cıldarda Orustar karatıp aldı. Kırgız kalkı kañçalık başka uluttardın kol astına karap kelse dagı uşul küngö deyre özünün kayratı, namısköylük, kaarmandığı arkasında öz turmuşun, cerin saktap keldi.

Kırgız Orustun karamagina ötüp, bir top cıdar ötkön soñ turmuşu, ökmöt tüzülüşü özgörö baştı, murun ak sakal sıylaşıp, köpçülük menen kün ötkörgön 10-15 miñden bolup bölünüp tiriçilik kılğan. Bir başçısı bolup, coogo attana turgan bolgon başçısının aytkan sözünö eç bir şeksiz işenüüçü ele, cürgön cürüşü ar ubakta uruş aldında bolgon başçısı: “Al, coo keldi, attan!” degende baarı tep-tegiz atka minip coogo ketüüçü ele. Orus ökmötü Kırgızdın erktüü turmuşun ökmöt üçün sayasi tarabınan zıyanduu dep bilip cana “mınday tartiptüü curt birde bolboso birde ökmötkö karşı çıgıp Orus kılsa köp katarduu bolot” dep bul kalktın içki tartipti buzuu üçün ügüt “stepnoe poloceniye” çıgardı. Stepnoe poloceniede eski Kırgız tartibin bütürüp bir boluş eki miñ tütündük br ayıl, eki cüz tütündön artbasa denildi.

Boluş bolo baştagandan tartıp buzuktuk tüştü. Partiya köböyüp para cep baylar, manaptar boluştuk talaşıp, mal çaçıp boluş boldu. Kedey-kembagaldan baylık, küç, karuu ketip baylardın koltuguna kirip can saktogo tuura keldi.

Baylar boluştuk talaşıp çaçkan malın “çıgım”dep kedeylerden birge eki ese alıp kedeylerdin kanın ayabay soruştu.

Bay-manaptardın eski ökmöttün zordugunan Kırgız kedeyleri 16-cılı ökmötkö karşı çıgıp, uruş kılıp tuugan öskön cerin taştap Kıtay mamleketine kaçtı. Koroo-cayın, mal-düynösün taştap kaçkan şor tekeler: too aşıp, suu keçip, coldo açtıktan

kırılışka tuura keldi. Ayagında 17-cılı Kırgızdar maldarınan, cerinen acırap kuru kol moyununa kurun asıp kaytıp öz cerine kelişti.

Töñkörüştön kiyin 1917-cılı Kırgızdar açarçılıktan kırıldı. 1921-cılı cer özgörüş bolup, tuş-tuş cakka malay bolup ketken batıraktardı boşotup, tartılıp kedeylerden cerlerdi katıp özdörünö berildi. Oktyabr töñkörülüşi baştalğandan beri Kırgız kedeyleri keñeşter ökmötün abdan cete taanıp özdörünün anık özgörüşçü ekenin körsötüp bay-manaptar, kulaktar menen küröşüp, kedeyler uraanın çakırıp, keneşter ökmötünö canı menen berilip olturganı ayday açık, kündöy carık. Özgörüşçü bolgon kedeyler Ceti Suu Kırgızdarınan boldu. Fergana Kırgızdarı basmaçılardı kol astında köbüröök ezilip, talanıp cer cagınan soodagerlerdin taasiri takır kedeylerdin küç kubatın ketirip taştadı. Basmaçılardı tüp tamırı menen soolutup bütürüp, Ferganani talooçulardan saktap, anda tınçtık ornotkon oşol Fergana Kırgızdarının kayratuu kedeylerinen tüzülgön kaarman kızıl asker menen koşulgan kızıl militsiyeleri boldu.

22-cılda Kırgızdardı ayırım bir oblus kılmakçı bolup sıyezdi bolso da sayasat cüzünön erterek tabılıp al iş açık kaldı. Bu küngö kündö ortokçuldar partiyası, Kırgız kalkın başka uluttar katarında “Erktüü Kırgız oblusu” kılıp öz ülüşün özünö berip olturat.

KIRGIZ ERKTÜÜ OBLUSU

Bul bölümdö Kırgız meenetkeçteri: ortokçuldar partiyasının kün çığıştı kılğan birinçi negizdüü, tübölüktüü kadamı ham atkargan borçu dep bilet.

Ulut maselesinin çeçilgenin Kırgız meenetkeçteri: Uluu Oktyabr özgörüşünün alğan kedey namısı ham uluttardı azattığı dep taanıyt. Bul ulut bölümü, Orto Aziya’da Oktyabr töñkörüşünün naticası uşul vakıtka çeyin uluttar ortosunda ar türdüü kelişpegen işter bolup keldi. Maselen: köbçülük ulut az ulluttardı ança eske ala koyboy azdıktın tilegi kerektüüsü esten çıgıp kalçu ele. Kañça aytkan menen ar bir uluttun öz adatı, zañı turmuşu başka bolgonduktan, ar kaysı ulutka cañı turmuş kurup bilim-önörgö, madaniyatka ayak basıp ortokçuluk uraanın ıktuu negizdüü küç alıp ilgeri basuuna bul uluttardı uluu işi birinçi kerektüü çıñ kadam bolot. Har bir ulut sayasiy turmuşun colgo salıp keñitip, tırmağı menen işke caraarına baş sebebker bolot. Sakongo belgilüü murun Özbek, Kazak, Tacik, Kırgız, Türkmen curttarının sayisi turmuşları bir kazanda kaynooçu ele. Emi har öz kazanın kanday kaynata

turganın özü tekşere turgan boldu. Kırgız kalkı erktüü oblus boloorun boldu. Bizdin sayasi çarbaçılık, agartuu işter, bizdin cetişken kem ketigi, çiyki çarası çaçtan köp. Başka uluttarga karaganda bizdin Kırgız kalkı karangılıgı, naadandığı, bilimsizdigi kalp emes, maselen: bizdin koñşubuz Özbek kalkı murun da azır da madaniyat cagınan bizden köp cogoru turat.

Mına, bul kemçilikterdi eske alıp, keçiktirbey, uvaktın ötkörböy çarasına kirişip, kamin körüü en çoñ borç.

Kırgız kalkı zalim Nikolay ökmötünün sayasatı arkasında, ıktısadı-sayasi caktan madaniyatka ayak basa algan cok.

Emi bir cerge borbor kılıp, baş ayaktı cıynap, beldi bek baylap işke kirişe turgan uvakit keldi. Ulut bölümü meneetçilerdin işi.

Bul uvaka (ubakıtka) çeyin bolup kelgen tartipsidik, intımaksız, oozduktu batırak kedeyler taptakır coyuu kerek. Uyumdaşuu işterin cakşılup mıktı colgo salıp, bay-manaptar, kulaktar, soodagerler üstündö kün-tün tamırı menen cok kılıu tiyiş. Cana uşul kezde, koşçu uyumunun naamın bulgap, kedey ham batıraktardı Angliyanın paydalanıp, alardı aldap, coldon cazgırıp özdörünö kuyruk kılıp, uruu kuup, ata dañkın kötörüp batıraktardı eki caat kılıp talaştırıp cürgön bay-manap kuularga karşı akırkı küröş açıp, alardı baş kötörgüz kılıp basuu kedey menen batıraktardıñ çoñ mildeti.

Bular bul işine kerektüü cerde tiyiştüü cardamdı berib turuu oblustuk partiya kemitetinen tartıp tömönkü partkomdor ham koşçu uyumdardın kezektegi mildeti, munu eki tarab teñ esten çıkarbaska kerek!

Ulut bölümü ortokçulduk colu menen barıp bütün dünüyö meenetkeçterinin maksatı menen maksattaş bolub, kolmo-kol karmaşıp, 3-internatsional astında dünüyö kapitalisteri menen bolgon tartışta üstün çıgıb ceñüü. Dünüyö cüzündö ortokçulduk taratuu colunda cer cüzünün emgeçileri menen birge araket kılıu. Kedeyler ham meenetkeçterdin çarvasın korgoytun tüzüb madaniyat şatısına çıgaruu gerek

Kırgız çek arası erktüü Kırgız oblusunun çegi kün çıgışta “HanTengri” toonun çokusunan oñ tüştük kün batışka karay cürüp Kıtay mamleketinin çegi menen “Erkin tam”ga barat. Andan oñ tüştükkö burulup Kaşkardan Pamirdi bölüb Oogan (Avғанistan) çek arasına barıp tirelet. Anan kün batışka karay burulup zor köl degenge çeyin barat. Mindan Şognan boluşuna çeyin Pamir boluşu menen çektelet.

Bul boluştu boylop sol tüştükkö karay “Ruşan” boluşuna karap cana uşu boluştun çegi menen Buhara Respublikasının çegine barıp cetet. Buhara çegin boylop sol tüştükkün batıştı közdöy Kokon üyözünün çegi menen ketip, Samarkand oblusunun sol tüştükk tarabındağı çegi menen Lay-Lalı boluşuna barat. Bul boluştun çegi menen kün çığığştı közdöy Noygut, Kıyçak (Kıpçak) çegine koşulat. Andan oñ tüştükk cagı menen “Sog” boluşuna çeyin ketet.

Fergana üyözünün çegine barıp Çokosekboston boluşunun oñ tüştükk tarabına koşulat. Mindan túb-tüz barıp Çımıyan boluşun bölüp, Nayman boluşu çegine kelet. Cana kayta burulup içkilik boluşunun çegi içi menen cürüp Kuvalı boluşuna barat. Araban boluşunun kün batış çegin boylop oş üyözünün çegi menen Oş, Ancıyan, Fergana /Askobiyalık/ üyözünün çekterine koşulat cana Balkaş boluşunun içi menen ham altın köl buruluşu menen cürüb oturup Kara Darıya suusuna çeyin barat. Kara Darıya menen cogorku Kokon kıştak çegine barıp Massı boluşu çeginen oñ tüştükk tarabınan cana Naukat boluşu çegi içi menen az baskan boluşu çegin boylop Namangan üyözdü çegine barat. Bul üyözdün çegi menen barıp kızıl car bağış boluştarının oñ tüştükk tarabındağı çegine çeyin, Nanay, Bayastan ham koltuk –sed boluştarı Taşkent üyözdünün çegine kelet. Bul çek menen Oluya-Ata üyözü çegine çeyin üyözdün çegi menen Kökürök boluşunun Kün-Batış caktağı çegine deyre atarabanın colu menen Tondurbastın çokusuna barat. Mindan Aleksandrovskiy /Ala-Too/ tooloruna barat.

Kün çığış cagı talkan elinin kün batış çegine çeyin andan soñ tüştükk tarabına burulub poçto colun kesip Talkan çegin ötüp, cana Cayıl boluşunun kün batış ham Tün tarabınan Pişpek üyözdünün çegine barat. Tün tarabtağı Belovodskiy /Ak suu/ boluşunun Sokuluk, Çüydün suusuna barat. Çüydün boyu menen cürüp oturup, Karakonuz boluşunun oñ tüştükk cagı menen çegine koşulat.

Andan Koştektin colun boylop Ala-Toonun kırı menen Carkent üyözünün çegi menen Karkıranın toosuna barıp, Karkıra suusuna cetet, Karkıra suusu ham İyri suu menen cürüp, İyri suunun koşulgan cerine barıp, İyri suu menen Kıtay Respublikasının çegine Han-Tengri toosunun tuşuna takalat.

3-bet

OKTYABRDIN KELGEN KEZİ

Oktyabrdın külümsüröp kelgen kezi,
Ençisin öz-özünö bergen kezi,
Murunku çincir kurgan duşmandardı,
İçinen momundarı tergen kezi.

Bul kündö kedey orun algan kezi,
Bel baylap, kayrattanıp kalgan kezi,
Kan içer kapitaldın uruguna
Ayıkpas kara darı salgan kezi

Bul kündö oktyabrdın iygen kezi,
Kedeyge kızıl celek tiyçi kezi,
Koluna kural-cabdık alıp kedey,
Ak törönü töşünön tilgen kezi.

Bul kündö öñçöy kedey cıkkan kezi,
“Teñdik” dep “tegizsiz”di cıkkan kezi;
Koşulup andan mından emgekçiler,
Cıynalıp kızıl tuuga akkan kezi.

Bul ayda teñdik kadam baskan kezi
Can kıyıp kızıl kandı çaçkan kezi;
Kuyruğu Nekalaydın alsızdanıp,
Kılçaktap artın karap kaçkan kezi.

Bul k nd  duŐmanıbz ŐaŐkan kezi,
Açılıp kedey orun baskan kezi,
“Tileksiz kapitaldı cok kılam” dep,
Kedeyler duŐman k r n kazgan kezi.

DuŐmanın kedey bugün baskan kezi,
 r y  zalimderdin kaÇkan kezi,
K z caynap, c r k kaynap emgekçilder,
Uranın tuş-tuŐuna  aŐkan kezi.

Lenindin berip ketken belegi bar,
TapŐırgan kedeylerge celegi bar;
AŞık col aykındatıp aytıp ketken
Artında Leninizm teregi bar.

Kedey tap Leni ndin aytkan sözün,
 yr t p billbegendin aÇtın közün,
Tirenip Leninizm teregine,
AÇılsın ke  k k r k cayık t Ő  .

Caşasın, Lenini ndin salgan colu,
Coyulsun kara ğının kurgan toru,
Coluna oktyabrdın kedey t Ő p,
CetiŐsin muratına sozgon kolu...

Tokombaev/SAKU²⁹

²⁹ Sredne-Aziyatskiy KommunistiÇeskiy  niversitet (Orto Asya Komünist Üniversitesi)

4-bet

KALAAGA ARZAN DAN, TALAAGA ARZAN BUYUMDAR BERÜÜ, KALAA MENEN TALAANI CAKINDAŞTIRUU NEGİZİ!

Çarva salığı tuuraluu emne bilüü kerek?

Salık emne üçün çıgıp olturat? Dıykan cumuşkerler mamleketi koşmo alumentçilik Respublikasının bardık küçün çarva kocolugun cöndöögö, oşonu menen katar dıykandarga cardam berü kerek dep bolcoyt. Bizdin kocolugubuz bir neçe sebepteri menen küyzölüp tömön tüşüp ketkendigi ar kimge da bolso belgilüü. General Dutovdun ham başka ak sööktördün kesirinen buzulup ketken kocoluktarıbızdı birden kötörüügö mümkün emes. Kıştak ayıldardagı dıykandarga kerektüü dıykançılık carak cabdıktarın cetkizüü, ham alarga cerden kanday paydalanuu kerektigin üyrötüü üçün köp cıldar kerek. Ham bulardı colgo koyuu üçün sanı köp akça kerek. Dıykandarga cardam kılıu degen masele keneş ökmötünün uruşu basılıp duşmandarınan kutulup bolgon soñ esine tüştü. Bul kezde akça bolbodu. Soñunan akça bastıruu kerek boldu. Akçanı köp bastırıp ciberip, akça degenibiz calbırak kagaz orduna cürüp narkı tüştü, emi akça kocolugun minday kılıp cürgüzüü bolboyt. Mamlekettin çıkkın çıgımın, kirgen kireşelerin caap turuu kerek. Bul üçün çarva salığı kalaa menen ayl kıştakka birdey tüşöt. Çarvaçılık salığı, çarvaçılık kocolugun oñdoymun dep çıgargan ökmöttün çıgımın tölöö kerek. Dıykandar arkılıu mamleket kazınasına tüşkön akçalar kaytıp, kıştak ayıldardan özünün çarvasın tüzöögö ciberilip catat.

ÇAYHANALARGA, DAGI BAŞKALARGA ÖZÜN ESEBTEB KÖR!

Çarva salıgıman kaçça tölöyt? Salık aluu cönü aydalğan cerge karap tömөndөгүdөy bolup ketet. I -teşe kayrak cer sugargan cerdin carım (2/I) teşesine teñ bolup, bir teşe çöp çaba turgan cer (4/I) sugargan cerge teñ bolup bir at sugargan cerdin 3/I menen teñ.

Koy, eçki, eşek, sugarılğan cerdin salık tölöy turgan dıykandar ar cıl özünün kaçça tölöy turganın bilip turuu kerektigin gezit cüzünö ar cıl bir teşege kaçça salık tölöö kerek ekendigi carıyalanıp turmakçı.

SALIKTI KAY UVAKTA TÖLÖÖ KEREK

Bıyılı salıktı tölöö üçün tömөndөгү uvakit belgilengen 24-cıldın 1-dekabirine

çeyin tüşkön salıktın carımın tölöö kerek. Kalgan cartısın 25-cıldın 1-fevralınan kaltırbay tölöögö mildettüü.

Bul körsötülgön uvakıttan kaltırbay tölönsö, mamleket çarvaçılığının kötörüü için köp payda kömök bolmokçu.

Salık tölöy turgandardan öz paydasın, salıgın bere turgan soñ kalgan dıykançılıgın özünün turmuş tiriçiligine ılayıktap karacat kıla beret.

SALIKTI KAYDA TÖLÖÖ KEREK

Salık tögüü için ar kaysı boluş kıştak arasında kalk akça kemisariyatın (kommissariyatın) arkaluu arnalıp salık tögö turgan kassa açılmak. Salık tölöy turgan dıykandardın cumuşuna coltoo bolboş için oşol cakın cerdegi açılğan kassasına akçaların ce bolboso özü zaayım kagazın alıp kelip tölöy berüü kerek.

ORTOKÇULDAR PARTİYASININ COL BAŞÇISI LENİN OSUYATI!

CUMUŞKERLERDİN COL BAŞÇISI ORTOKÇUL PARTİYASI!

DIYKANDARDIN COL BAŞÇISI CUMUŞKERLER!

MINDAY BAYLANIŞ KAN İÇER BAYLARGA ÖLÜM CAZASI.

LENİN CANA DIYKANDAR.

CUMUŞKERLER MENEN DIYKANDAR BİRDİĞİ

Bizge kerektüü cumuşkerlerbi, cok dıykandarbi degen masele köp cerlerde koyulat. Minday sool tuuduruu cañılışkandık. Cumuşkerler kerek bolso, oşol menen katar dıykandar da kerek. Masele anda emes, masele dıykandar menen cumuşkerlerdin eköönün közdögön maksatı birbi, cok başkabı, oşondo.

Minday bolgondo biz deviri karoobuz kerek. Oktyabr tönkörüşünö çeyin bolgon ham tönkrüş kezindegi uvaktılarga. Tönkörüşkö çeyin degenbiz 1917-cılga çeyin bolgon uvaktıga al kezde ökmöttün başında baylar, ak söök törölör turgan bütün cerlerdi ençisine baskan baylar, pomeşikter bolso, zoot, fabrik, temir coldor akça tura turgan bankeler, kapitalistter kolunda bolgon. Baylar dıykandardı ezgen bolso, kapitalistter cumuşkerlerdi ezip kelgen. Bay menen pomeşikter biröönün küçü menen paydalanıp, ham biröönün küçü menen can saktap kelgen. Cumuşkerler menen dıykandar eki tapka bölüngön:

pomeşikterge kızmat kılıp cürgön dıykandar;

baylarda kızmat kılıp cürgön cumuşkerler.

Cumuşkerler menen dıykandarga cer menen zootto (zavoddo) işöödön başka ukuk cok bolçu ele. Cumuşkerler menen dıykandarda bir gana oy bolgon. Zulum padışa ökmötün kulatuu cana baylar üstömdüğün koldogon Kerenskiydi cogotuu.

Baylar ökmötün kulatuu için dıykandar menen cumuşkerlerdin ebteb birigüü boldu. Lenin casagan ortokçuldar partiyası oşol uyuşturuu colunda kızmat kıldı. Oktyabr töñkörüşündö pomeşik kapitalistterdin ökmötü kuladı, cumuşkerlerdin koluna zood, fabrik tiyip, dıykandar cerge ee bolup, özdörünün ökmötün kurdu. Pomeşik, kapitalistter bular menen caraşıp karap turgan cok. Padışanın kuyrugü törölör, generalardı colbaşçı kılıp asker kurab soguş açtı, ham keñeşter respublikasın tuş-tuşunan kurçap aldı. Cana da alardı başka Angliya, Amerika, Fransiya, Caponiya bayları kubattadı.

Cumuşker dıykandar öz aralarınan kayrattuu kızıl asker kurab, kelgen coonun betin kayrıtıp, keñeşter ökmötün korgop turdu. Oşo kezde Lenin dıykan menen cumuşkerlerdin uluu birdigine colbaşçılık kılğan bul vakıt cumuşkerler menen dıykandarga teñ kıyın vakıt ele. 1921-cıldın mart ayınan baştab keñeş ökmötü coolorun keñip tınçlık alga ötürün dıykandar ceti cıl uruş vaktındagı buzulup, cok bolup ketken çarvasın tüzötüünün araketine kirişti. Cumuşkerler toktop kalgan zoot fabrikelerin cürgüzö baştadı. Oşol için dıykandarga emne kerek boldu:

Ayıl kıştak çarvasın colgo koyuu için maşineler, türdüü cabdıktar kerek boldu. Munun baarın bularga kim taap bermekçi? Taap bere alğan cumuşkerler, bular zoot, fabrik ham akça mekemelerinde turup iştetet.

Cumuşkerlerge emne kerek? Bularga et, nan, kebez cana başka ayıl kıştak çarvasının iştep çıgargan buyumdar kerek. Bul buyumardı bularga cangız dıykandar taap cetkize alat. Mınndan çıgat bul eköö birine biri bekem baylanışkandığı, cumuşkerler menen dıykandar ökmötünün maksatı bir bolgonduktan birligin küçöytüp turmuş tiriçilikterin cöndöp colgo koydu canı çarvaçılık syakatınan baştab cönöp bul birlik mamlekettin çarva kocolugunda en zor maselenin biri bolup olturat. Bul birliktin col başçı közümü Lenin bolgon için bul birlikti cayıltuu Lenin şakirterri bolgon bizdin mildetibiz.

EL HAM SARAMCALI

Bütkül oblustın ceri 195 800 çarçı çakırımga tuura kelip, bir çarçı çakırımında can turat.

KALKI:

790 122 kişi.

Munun 504 858 Kırgız, 118 170 Özbek, 133 123 Orus, 198 665 Türkmen ham kalganı ar türdüü kalktar / Türk, Uygur, Tatar, Dungan, Sart, Kalmak, Kıpçak, Kazak c.b.

MALDAR: (20-cıldagı eseb boyunça)

Cılkı-205 miñ;

Kara mal-316 miñ;

Töö-20 miñ;

Eçki-182 miñ;

Do uz-36 miñ;(Avrupalıktar kocoluktarında)

Eşek-6 miñ.

AŞTIKTAR

Sugarılğan cerlerde buuday, arpa, sulu bolup:

102 miñ teşe kürüç;

6 miñ apiyim;

Cügörü konok 19 miñ;

Pahta 10 miñ;

Bede 19 miñ teşe.

Sugarılğan egindikter 250 miñ teşe eseptelet.

Eskertüü: bul sandardın baarısı çamalap alıngan. Bul cerlerdin baylığı, toonun eçen türdüü kenderi: altın, kümüş, temir, cez, asıl taştar, kükürt cana taş kömür, kerosin mayları. Munun baarısı bizdin keleşektegi eñ çoñ baylıktarımızdı körsötöt. Oş üyözündö tabıla turgan radya degen bar. Munun kimbattığında baa cok. Kızgız toolorunda eçen türdüü cemiş cıgaçtarı, maselen: cangak, bul çet mamleketterde öto

baaluu bolot. Toolordon boek kıla turgan darı casay turgan çoor tabılat. Bulardıń baarısın paydalana bilüügö kirişüügö uvakıt cetti.

ORTO ASYADA ULUT MAMLEKETTERİNİN KURULUŞU

/Coldoş Abdrahman uulu menen süyloşüü/

Coldoş Abdrahman uulu aytat: Orto Asya kalktarın ulut ayırmasına karay çek aralaştırıu col cobosu kindiktep bekitildi. Orto-Asyada eki respublika bolot. Özbekistan, Türkmenistan bular tuura SSSRge karayt cana Özbek Respublikasına Tacik Respublikası kiret. Kırgız öz aldınça avtonomiyaluu oblast bolup, RSFSRga karay turgan boldu. Hivadagı Karakalpaktar da, avtonomiyaluu oblus bolup Kazakistan Respublikasına kirdi. Türkestan Respublika kezindegi Kazak üyözdü koşuldu.

Çek ara tuuraluu Orto Aziyadagı uluttardı çek aralaştırıu komissiyasının cobosu kiçine özgörüş menen kabıl alındı. Amur Dariya oblusunda Şorokan üyözdü da Kara Kalpak oblusuna ketti. Taşkent üyözdü menen Mırza col üyözündögü Özbek, Kazak boluštarı çarbaçılık cagina karay bölündü.

“Çınaz” boluşundagı kıştaktar Özbekistanga karap kaldı dagı Aslavyanskiy boluşundagı kıştaktar Kazakıstanga karadı. Cañıdan tüzülgön kee bir respublikalarda, oblastlarda keñeşter soyuzu menen partiya soyuzu çakırılğança uvaktınça Türkmen Respublikası menen Kırgız oblusunun partiya komitetteri, Refkkomdor şaylandı. Özbekistandın keneşter soyuzu çakırılıp catkan sebebtüü partiya komiteti gana şaylandı. Taşkenttegi mayлуу /çarvaçılık/ mekemelerindegi dünüyölöründögü maldı bölüü üçün kindikter minday pikirler boldu. Teri-tersek dünüyölörün kalktın sanına karay bölüp Taşkenttegi mal zootun uruş mekemesinin paydasına kalsın degen bul pikirge Kırgız, Türkmen, Kazak öküldörü karşı çıkkandan kiyin teri-tersek mekemesinin kalktın sanına karay emes, maldın sanına karay bölünsün, Taşkenttegi mal zootun uruş mekemesinin paydasına kaltırbastan Orto-Aziyadagı ulut respublikasının /anın içinde Kazakistan dagı bar/.

Borbor tuuraluu Özbekistandagı Samarkand, Türkmenistandagı Paltaratskiy, Kırgız oblusunun tübölüktüü borboru Calal-Abad bolmokçu bolso da mektepterge ılayık tamdarı cok bolgonduktan azırınça Taşkente kalsın degen kabıl boldu, cana Kırgız oblusunun ökümöt uyuşturuu ham Calal-Abadga cañıdan üylör saldırıu üçün üç millyon /3 000 000/ som akçağa asmına tabşırdık dep sözün bütüröt.

İŞKE KİRİŞKEN

Türkistan ortokçular partiyası kindik komitetinin casagan Calal-Abad okrugunun büyrösü işke kirişip catat. Ortokçul partiyadagı müçölördün anın tiyiştüü özdük partiya komitetterinen alıb, oktyabr ayının ayagında ötkön partiya uyumdarının cooptu katçılarının cıyılışın çakırmak. Cakında Masköögö bargan öküldör keldi. Ar bir avtonomiyaluu respublikalardın oblustardın uvaktınça tandagan ökmöt adamdarı işke kirişmek. Kırgız oblusunun ökmöttüğünö tayındalğan adamdarının köbü üyözdör ham oblustardan cetip kele albay catkandığınan azır işke kirişpey olturat. Kerektüü adamdarga tilgirem ciberildi. Uşu cumanın içinde Kırgız REFKOMu menen OBKO Munun birinçi cıylıştı bolup kalaar dep turabız.

II.2.2. “Erki-Too”, 27 Noyabr 1924, Beyşembi 2. San

1-bet

“ERKİN-TOO” EL GEZİTİ BOLSUN

Samanday sargarıp köptön kütkön Kırgızdın ene tilinde “Erkin-Too” geziti çıgıp olturat. Gezit çıktı, birok masele çikkanda emes, kim üçün çıgıp olturat, ham kimder okuyt? Masele uşunda.

“Erkin-Too” calpı Kırgız kedey-kembagaldardın tili, anın betinde oşol kedey-kembagaldardın turmuşu, oşolorgo kerektüü bolgon tiriçiliktin türdü oy çunkurları cazılıp olturmak.

Anday bolgondo “Erkin-Too”nu birinçi okuy turgan el boluuga kerek. El okusun desek gezitti vakti menen elge cakşılup taratıp, cetkizip berip olturuu bizdin borç. Al gezitibizdin çıgıp olturgan ceri bolgon Taşkent kalaası Kıtay menen Pamirde catkan kalkıbizga taratuu öto kıyın ökmöt dünüyö çıgım kılıp calpı curtka arnap gezitti çıgarıp oltursa, gezit arnagan curtuna tarabasa, anda bir barak kagazdın baası kanday bolso, “Erkin-Too”nuku da oşondoy bolmokçu.

Uşu baştan cerlerdegi gezit okuy turgan adamdardın atı-cönü cürgön cerleri gezit başkarmasına maalım boluuga kerek.

Tacırybadan körüp keldik, maselen uşu küngö çeyin çıgıp kelgen cergiliktüü gezitter yatki boluştuk atkaruu komitetterine barat da bir eki ay catat, anan çiriyt, cırtılat, akırı çılım kagaz bolup, aytoor cok bolot. Sonku vakıtka deyin cergiliktüü tilde çıgıp kelgen gezitterdin kadırın el bilbey kelse ayıp elde emes, ayıp eldi

biylegen, elge başçılık etip olturgan ökmöt eelerinde. Oşogo okşop salgan cerden “Erkin-Too”da üyözdük okruktun atkaruu komitetterinin kenselerinde türmögö kamalıp çiriy baştap anan körüngöndün kolunda ketpesine sak boluu kerek.

Oblusttuk atkaruu komiteti koolu esebinde, gezitti elge taratuu colunda bir col çıgaruuga tiyiş. Cana uşul col arkıluu kiyinki künü gezit algan mekemeler, adamdar, mıyzam arkıluu tiyiştüü cerinde cooptu bolo turgan bolsun. Uşu baştan eskere turgan nerse rayonduk okruktuk atkaruu komitetteri, partiya mekemeleri, gezit okuy turgan adamdardın sanın köböytüügö tırışıp, cakında boloyun dep turgan “Erkin-Too” gezitin pulga aldırıp okuy turgan okuuçular kampaniyasına hazırlanıp turuş kerek. Kıskasın aytkanda “Erkin-Too” geziti “Pravda”, “Türkestan” sıyaktuu mindegen okuuçuları bolboy el geziti bolo almak emes.

Ürkördöy bolgon bir top Kırgız zabiyaalıları üçün çıgıp “Erkin-Too” el geziti bolo albayt. Al anık, oşol üçün “Erkin-Too” azamattarının karı, caşı debey calpı cıyık, Erkin-Toonun tömöndögü tüpkürdögü kedey-kembagal, batıraktarga cetip, taraluuna sebebker bolsun.

CUMUŞKERLER HAM DIYKANDAR!

Eki cüz cıldan beri tarta ezilip kele catkan emgekçil kün çıgış kalktardın kutkaruuçusu kızıl oktyabr.

Özünün bayragında halktar tendigi, tuugandığı ham uluttar azattığı cazılğan kızıl oktyabr kolonizatorduk zordugu menen karangılık kuldukta catkan emgekçil kün çıgış halktarın azattık coluna alıp çıktı. Oktyabr özünün colun bilim-önör ham çarba tiriçiligine berip kün çıgış halktarın özgörüş coluna salıp adam kadamdarı menen kün çıgış halkı oktyabr bergen maksattı közdöp tuura calpı teñ turmuşka (sotsiyalizm) baratat.

Keñeşter ökmötünün col başçılığı arkasında başka kün çıgış uluttarı menen tepe-teñ Kırgız ulutu da önör-bilim, çarba coluna kirişti. Keneşter ökmötünün ceti cıldık ömürü içinde Kırgız ökmötünün halkında cumuşker diykandardın namısın talaşıp, colun saktap, ilimge umtulup öz tilegin bildirip başka curttar katarında ulut tendigin aldı.

Calpı Rossiyalık borbor atkaruu komiteti Kırgız emgekçil halktarının tilekterin kabıl kılıp TSSRdan bölüp özünçö erktüü Kırgız oblusu kıldı.

Cumuşker dıykandar! Kırız halkı özünün canıdan ösüp-önüp güldöy turgan turmuşun tarihıy işteri menen aldı. Erkindik tendik algan Kırız oblustun işterin ilgeri bastıruu korgoytuu üçün ar bir azamat küç-kubatın ayabay kayrat kılıp işke kirişüügö mildettüü.

Bizdin kañçalık köp işteribiz kılınbagan. Çarba, mal östürüü, cerge olturguzuu, calpı mektepter ham madaniy agartuu işteri iştebesten bizdin aldıbızda turat. Emgekçiler birikteşip kolmo-kol karmaşıp ıntımak-ırışker menen bir biröönö küç kubat bergen vakıtta gana biz maksatka cetip işteribizdi köñüldögüdöy kılıp orunday alabız.

Oblustun çarbaçılık işteri özünö ayrıñça köz salıp, köbüröök atıber kılıunu tileyt. Tabiyat baylıkların cakşılıp paydalanıp işke aşırıp bütün kalktın kerektüü işterine cumşoo kerek.

Madaniy ham saramcalduu borboru cokto Kıtay Kırız oblusu abdan kıynalıp cüröt. Kalktın tiriçiligine ham baylanışına karap borbor kalk içinde boluş kerek. RSFSR bul işke cardam kılıp catat. Birok oşondoy bolso da curtun öz tarabınan küç berip, koldon kelgen cardamdarın ayabay araket kılışı kerek.

Kezektegi iştin en çonu köçmөndük kalıbınan çıgıp, turuktuu bolup, küçtörün bir cerge cıynap, meenetterin arttırıp, ökmөttün işterin alga ciberüü en kerektüü iştin biri. Bu tuuraluu iş kılğan buga calpı curt köñül koyup cardamın ayabastan ökmөtün başkaruu boyunca iş kılıştarı kerek. El bizden cardam kütöt. Ökmөt kalktı karangılıktan çıkarıp, eski coruk cosundan kutkarıp, madaniy colgo baştoogo çaralar tüzöt.

Özgөрüş komiteti öz işine kirişip calpı Rossiyalık borbor atkaruu komitetinin toktomdorun cüzөгө çıkaruu üçün bütün cumuşker batırak ham dıykandar aldıbızda turgan köp işteribizdi köpçülük meeneti menen iş cüzünө çıkaruuga çakırat.

Özgөрüş komiteti emgekçiler menen birikteşip iş kılğan vakta öz kalkınım işençiligin ala alat.

Eski coruk-cosun karañgılık menen kürөşüp bilim-önөrgө çarbanı koldonuuga ilgeri baskıla!

Çaşasın tuugandık, tendik negizinde kurgan uluttar azattığı!

Çaşasın keñeşter ökmөtü!

Kırgız erktüü oblusunun özgörüş komiteti.

KIRGIZ ÖKMÖTÜ HAM KALKI TOKTOOSUZ SARAMCALGA KİRİşÜÜ KEREK

Kırgız kalkı öz aldınça bir mamleket bolgonun körüp olturabız. Anday bolgondo Kırgız kalkının tarihınan canıdan bir bet açıldı. Al uşul betke cazgan tarihıy maseleler cañıdan kurulgan Kırgız ökmötünün aldında turgan bolso, calpı Türkstandağı şarttarga kasıettüü bolgon mansabka talaŝkandık. Biri biri menen partiya (gurpirofka/gruppirovka) casagandık, bir Kırgızda cok emes oşol üçün alardıñ barın taştap bir ıntımak menen beldi bekem baylap işke kirişüü kerek.

Kırgız ökmötü, kalk, kara kalk emine kılabiliriz? Eñ murun aŝıgıç kıla turgan cumuşubuz kaysı? Kırgız boloruna, halktın ökmötün korgoytun el katarına koŝuluu üçün eñ murun emne kerek? Aldı menen uşunun közün taap kiriŝüübüzgö tuura kelet.

Curttun curt boluu üçün en birinçi şart tiriçilik saramcal. Saramcalsız üy-üy bolboyt, saramcalsız curt-curt bolboyt. Uşul sebebtüü Kırgız curtunun ham Kırgız ökmötünün eñ murun aŝıgıç kirişe turgan kalk saramcalı köp. Birok men bul cerde “tubasa” Kırgızdın eñçilüü saramcalın aytıp ketem.

I-azırdan kirişüü kerek, 25-cıl üçün Kırgız dıykan emgeçilderi üçün kançalık cer cırtuu kerek.

Ayrıkça Fergana Kırgızdarı kançalık kebez aydoo tiyiş. Mına oşolordu bul coldon azırkı semizçilikte arıgın dayarlatıp, cazgı kara özök ubakıtka kaltırbay kazdıruu kerek.

Egindi, ayrıkça kebezdi cıldağıdan bir neçe ese arttırıp aydoogo dolboor casap uŝuga ılayıktuu uluu-tirüü/tukum, soko, unaa asbaptarın kamdoogo tiyiş.

Munun üçün ökmöt kedeylerdi baŝtağıday endekdi koyboy abdan nık başın koşup türdü artel uyumdarın açıp, uşul uyum, artel arkıluu ökmöt banke ham skladdarınan, ham ar türdüü dıykançılık aspaptarın alıp uşu baştan kamdatuuga kerek.

Algan akçaga uşunday maldan arzan kezinde at, ögüz alıp, kıŝtay baylap, mezgili menen ubakıtın ötközböy koŝko kirüü kerek.

Ayaktoo cagını tört tülüktüü maldın sanın arttırıp alardıñ nasaderin cakŝılandıruu cana alardan çıkkan cün, teri, et, may sıyaktuu türdü paydalarınan madaniyattuu curttañ sıyaktuu paydalanuu, ham sütünön may, sır (bıştak) casap başka

curttar sıyaktuu paydalanuu bul vakıtka çeyin bizdin Kırgızda bolbogon. Mina emi uşunun col-cobosun karap azırdan pulanın tizip ayakto maldı kotoruu üçün dayındagan akçanı tezinene alıp, cana ar türdüü saramcal mekemelerinen karızga (kredit) açıp çarbaçılardı uyumdaştırıp cıldın tört bölümünö ılayıktuu üröön olokoylop ökmöt da, kalk da çındap kam kılıuu tiyiş. Buttap berip uşul baaga kadagın kayta satıp aluunu esten çıgarbasa kerek.

3-4 tubasa Kırgız turmuşunun çonu açılık, ham kençilik. Kırgız toosundagı tülkü, suusar, ayuu, karışkır, ilbirs cana başka türdüü capayı aybandardın köptügün eske alıp, mergençi kapkançılar uyumun açuu. Cana da cıgaçı köp cerlerde cıgaççılar uyumun ham artelder aççuu; ayrıkça Ferganadagı cañgak, uyul, ham piste, badam, totonço, taraan (cügörü), taş kömür, cer may, radiyuu kenderinin artıl ham soyuzdarın nıktap uyuşturunup alarga kerek bolgon ar türdüü kuraldarın dayarlap zoottorunun cogun saldıruu, barın tüzötüügö koldo bar adamday tayındap ökmöt ham kalkı azırdan ok kirişüügö kerek.

Mın uşu kıskaça ayılğan Kırgızdın tört türlüü töö sabaylık saramcalının kamın aşığıç cegöo kerek. Mina bul kedey calçılardın kelerine tirek bolgon saramcaldardı ken oylop keder kisiz colgo salıp cobosun tiip barakka çıgaruu emgekçier kamın oylogon Kırgız azamattarının borçu. Mina uşu emgekçilerge koperatip açıp anan tigi baylık saramcalınan çıkkın nerselerdi uşul koperatipke cıynap, oşo koperatip arkılıuu emgekçilerdin kolun sungan cerine cetkirüü Kırgız azamattarının moynundagı mildeti.

Katagan

2-bet

TIŞKI HABARLAR

FRANSIYA KEÑEŞTER SOYUZU

Leningrad, 12-noyabr Fransıya elçisinin üyü karalgan. Fransıya öküldügünön Likvitun tışkı işter komissariytınan Vaynşteyn bolgon. Üydö karalgan aktısına kol koyup açkıç Fransıya ökülünö berilmekçi.

Şvedsiyaga keneşter sayuzunan ökül bolup coldoş Dogolovskiıy şaylandı. 12-noyabrde Stokgolmgo köçürülmökçü.

Masköö 12-noyabr. Tışkı işter komissariyatının iş başkaruuçusunun orun

basarı coldoş Krakovetskiy keneşter sayuzunun atınan öküldökkö şaylanıp Albaniyaga cürgönü turat.

KITAY OKUYALARI

Pekin 9-noyabr.

Fin-Şuy Sendin askerleri Kıtay padişasının turgan sarayın çulgap aldı. Militsiya baştıgı menen garnizondun baştıgı padişanın saraydan toktoosuz çıgışın talap kıldı. Padişa saldattar menen aydalıp özünün atasının üyünö ketti. Padişa boluuçular menen casagan kelişim kagazı (dogovor) buzulup canıdan casaldı. Canı kelişim boyunca murunku padişa ordunan kaltırılıp buyruk-cardık berişke, ham cay saktoogo uruksat berilbedi. Askerleri tarkatılıp cañıdan açıla turgan zoot-fabrikterde cumuş kılıuga cibermek boldu. Angliya, Gollandiya, Caponiya öküldörü içki işter ministirine barıp, padişaga kılğan işter tuuraluu tüşündürüünü talap kılıştı.

Bulardın Kıtaydın içki işterine aralaşkandıktarına köpçülükütin kıcırı kaynap turat.

KITAYDI KEKETÜÜÇÜLÖRDÜN KITAY KEÑEŞİNE ARALAŞKANI BÜTKÖN COK

Tokio 9-noyabr.

Caponiyanın askerlerine bergen buyruğu boyunca, Kıtay mamleketinde turgan Caponiya askerleri belgisiz vakıtka çeyin kızmat kıla berişet delingen.

Bulardın Kıtay askerine mınçalık kızığıp aralaşkandıktarı cakın arada bolo turgan çoñ işterdin cıtın keltiret.

KEÑEŞTER SOYUZU MENEN GERMANİYANIN MAMİLESİ

Moskvada 12-noyabr künü sooda kelişimin (dogovor) casaşmak üçün Germaniya ökülü kelgen. Kelişim kagazın casay turgan komissiyanın orunbasarı coldoş Brodovski mınday degen: “Keñeşter ökmötü menen Germaniyanın ortosundagı sooda kelişim kagazı 1923-cılı iyul ayında baştalmacı ele birook, bizdin sooda öküldörübüzgö Germaniya politsiyaların cancel çıgarıp karşı turganday sebeptüü toktolup kaldı. Tekşerip bolcogondo kol koyu vaktarı Moskvada bolso kerek.

Uşu vakıtka deyre kelişim çıkpastan çatak bolup kelgen. Germaniyanın sooda

kelişimin casaganı kelip olturgan bizdin sırtkı soodabızdın tüzölgönün özünön–özü körsötüp olturat. Egerde süylöşüü uşu türdö bolup tursa iştin ayagı tez ele bütüp kete turgan.

KEÑEŞTER SOYUZUNDA

SSSR'DE OKTYABR MAYRAMININ ÖTKÖNÜ

TÖRTKÖL'DÖ. Oktyabr töñkörüşünün ceti cıldık mayramındagı söölöttü çoğuluşu cergiliktüü batırak ayıldardan altı kişini ortokçuldar partiyasına algan.

FERGANA'DA. Oktyabr ceti cıldık mayramı kalaa menen talaa arasın cakındaştırıuu uraanı menen öttü. Emgek üyü aldında coldoş Leninge eskertkiç açıldı.

MOSKVA. (9-noyabr) Moskva garnizonunun paradında Kavkazdagı Baku uruş mektebinin kursantları da kelip katıştı. Parattın ayagında coldoş Trotskiy ham erçinder coldoş Vodaşilov Budeniy unşlıgdarı boluşup kursantların sabın karaştı.

Coldoş Trotskiy Kavkazdın aktı borboru Bakudan ham kün darbazasının aldınan kelgen kursantları kuttuktap kızıl asker naamınan erktüü Azerbaycan Respublikasının emgekçilderine öttü.

Kursantlarda Kulıñ menen coldoş Trotskiydi kuttuktap 'Caşasın kızıl askerlerdin col başçısı!' dep coop kaytarıştı.

POLTARATSKİY'DE. 10-noyabr meru Temir col kızımatkerleri kızımat vaktınan başka vakıttarda iştep bütküzgön. Bir paravoz 12-vagondo emki bolo turgan Türkmen ökmötünö tartuu kılıp bergen.

KOKON'DO. Fergana oblusttuk atkaruu komiteti Kokon koculuk komitetine kızımtan kutulgan kızıl askerlerge calpı cumuş taap berişke buyurdu.

SAMARKAND'DA. Oblusttuk atkaruu komiteti erktüü Özbek Respublikasının borborduk mekemeleri üçün eski şaar menen canı şaar ortosundagı maydandı boşotuuga toktom kıldı.

Uşu maydanda turgan sepil (krepost) dep azırkı vakıttan ançalık keregi cok bolgonduktan alıp taştala turgan boldu.

AYALDAR TENDİĞİ

PALTARATSKİY'DE. Oblusttuk ayaldar bölümü coopker kızımatkerdin ayaldarı menen komunist ayaldardan bir kıylasın mektep keñeşterine ham ar türdüü

komissiyalarga orunga kirgizdi. Paltaratskiy'de 'Biz menen' ayınının kilem tokuçu ayaldarı artelinin tokugan kilemderin satmak üçün oblasttik ayaldar bölümü 'sentr sayuz' menen süylöşüp catat.

MUSULMANDAR SYEZDİ

Gezit habarlarına karaganda Mekke'ni algan vahabiler cazında Mekke'de musulman syezdin çakırmak. Mında bütkül cer cüzündögü musulmandardın öküldörü çakırılmak.

Karala turgan masele kayra şayloo tuuraluu bolso kerek.

PARTİYA TURMUŞU

TÜRKMENİSTAN'DA PARTİYA İŞTERİ CAKŞI

Türkmenistan komunist partiyasının uyumu bekemdetüügö ılayık calpı kommunist partiyasının ayıldagı uyalrı (yaçeyka) batıraktan bir carım ese köböygön. Partiyaga kandidat bolgondoru murunkusunan 1 344 kişi köböygön.

Oktyabr özgörüşünön 6 cılkı mayramında ayıl uyumdarı 8 bolgon bolso, 7 cılkı mayramında 58 bolup olturat.

Kıskasın aytkanda Türkmenistanda komünist partiyasının katarı-kündön küngö nıgalıp çın oktyabr özgörüşünön makuluk çaşoonu tereñ bolo turgan koşuun tüzölöp catkandığı sezilet.

CAŞTAR TURMUŞU

KIRGIZ CAŞTARININ SAYASI CAGIN COLGO SALUU

Basmaçılardın tamanı astında ezilip kelgen şordu Fergana caştarı keñeş ökmötünün bergen cemişinen kuru kalıp olturat.

Fergana caştarının 6-syezdinde Fergana Kırgız caştarınan caştar uyumunda calpı 7-den artık dep esep bergen ele. Bul sözgö karap syezdige kelgen Kırgız caştarının sanına karaganıbizda ar üyözddük Kırgızdan 50-adamga bir ökül şaylanıp, 2 adam Namangande, bir adam Kubadan, 16 adamga bir adam kelgen. Buga karap caştarın sanın alğanıbizda da 200gö tolboyt. Bul albette Kırgız caştarının sanı bar da sapatının cuktugunu körsötöt. Şordu Fergana caştarı uşul kezge deyin ıylasa muñu ötpöy kelgen. Emi ar ulut özünçö ökmöt bolup, öz arığın özü çaap, öz tagdırın özü çeçip olturat. Oşon üçün Fergana'dagı Kırgız caştarının tiriçiliginin tüzötüp alga

bastıruu calpı Kırız cahtarının moynundagı eñ çoñ mildeti.

Tagaev

AYIL-ÇARVA SALIGIN CIYUU TUURALUU

TÖRTKÖL'DÖ. Salıktı tölöö işteri Şuragan üyözündö kündön-küngö artıp bara catat. Eki bolup töğulsün degenge karabastan elden 80 protsentin biratolo tölöp kutulup catat.

ANDİCAN'DA. Andican üyözündö 96 802 çarba ham 128 197 teşe aydalğan cer esepke alğan bıltrıkıga karaganda 35 procentten arttı. 55 921 baş iri kara mal esepke alındı. İri kara maldın cahtarı 16 197 başı bıltrıkıdan 30 protsentı aşık. Mayda kara mal 44 379 baş. Cahtarı 22 37 baş bolup bıltrıkıdan 33 protsentke aşık.

OKUU HAM EL MEKTEPTERİ

Bızdın Kırız-Kazak kalkı eçe cüz cıldardan beri köçmөndüü turmuş menen mal bagıp, mal öörçütüp ömür sürgön. Oturuktuu turmuş bularda takır cok bolgonduktan ar kaçan malına cayluu, ıktuu, çöptüü cer izdep bir orundan ekinçi orunga kotorulup, bir cerde turuk albastan köçüp cürüşkö tuura kelgen.

Murunku uvakta cer, suuga özü ee, özü biy bolgon Kırız-Kazak kalkı tilegen cerine köçüp, caylap, malın bagıp, etin cep, erkin tabigattın cayılğan talaalarında erktüü toolorunda kam-kaygı cok, erke turmuş menen erke öskön.

Bir çeti köçmөн, bir çeti mal baguu menen tiriçilik kılıp kün ötkörgön Kırız-Kazak daroo ele okuu coluna kirip bilimge carmaşıp kete albağan tiriçilik cağı menen tabiygat tarabınan eç kaday kısıuu körbөгön Kırız-Kazak kalkı okuu okutuu işterine çın niyeti menen şımalanıp kirüügө moynu car berbey kımızın içip, ırın ırdap, malın bagıp, künün ötkörө bergen.

Kaçan Türkestandı Orustar alıp, cer-suu tarılıp koldon küç-kubat döölöt erk ketip murduna suu cetken kezde bul kalktın közdөрü azıraak açılğan.

Okuuga az da bolso kirişip, ilimge azıraak közünün kyıgın salıp çeti belin karana baştağan padişalık sayasatı cergiliktüü kalktardı kaday da bolsıo karangılıkta, naadandıkta karmoo bolgonduktan okuu okutuu işteri könüldөгüdüy bolup tamır caya albay ilgeriley albastan aksagandın üstünө aksap keldi.

Zalim Nikolay padişalığı sürgön kezde Kırız-Kazak arasında canı tartıptüü

okuu taralıp, kay bir cerlerde tatar mugalimderi okutu cürgöndüğün sezip tatarlardı mugalimdik kılıudan taptakır tıydı. Alarga Kırgız-Kazak içinde okuuga Uruksat berbey coldoruna karşı karmadı.

Kalktı agartuu-kögörtüü oorduna Tırkestan uluttarı arasında missyonerlik iştin ilgeri sürüp alda-kaydagı “dindi” tarkatuu kamına kirişti.

Uлуу oktyabr tönkörüşü bolup baarı ezilgen curttarga erkindik öz tagdırın öz koluna tiygen zamanda bizdin Kırgız kalkı calpıcaıyk okuuga umtulup okuu curttarına agıldı. Alma-Ata, Taşkent şekildüü şaarlardın içindegi okuu orundarına “Ala-Too” arasında aylası ketip, okuuga suusap cürgön Kırgız caştarı töldö cer-cerlerde bolso ayıl sayın mektepter açılıp, mektepter salınıp, curt, okuu işine tış-tırmağı menen cabışkanday boldu. Kay kayda bolso da kıymıldap kızuu, canduu süröttö bilimge carmaşıp, agartuu işine kirişip catkan eldi körgöndö erktüü, erksiz süyünö turgan elek.

Birok okuu işteri bizdin arabızda mıktoo, negizdöö orun alıp könüldögüdöy bolup sanagan-sanaaga cetken cok.

Okuu-okutuu işteri keneşter ökmötünün 3-katardagı maydanı bolso, el arasında ançalık tamır cayıp ördöp ilgeri basa algan cok dep aytsak canılışkan bolboybuz.

Karangılık, naadandık arasında añkoo ösüp ar caktan çoñduk korduk körüp, madaniyat cüzünön karaganda ayban katarında sanalğan Kırgız kalkı uşul kezge çeyin okuu cagınan başka curttan kalıp olturat. Cer-cerdegi mektepter töñkörüş epkini menen salınıp, çala-bula casalıp, bul küngö deyre “at-kepe” bolup catat. Al mektepterdi tüzötüp, cazatıp işke aşıra turgan el cok.

Elge okuunun kımbatın, paydasın bere turgan cemişterin süylöp eldi okuuga kızıktırıp oñdoy turgan ak cürök azamattar, col başçılarımız cok. El içindegi mektepterdin atı bar sanı cok.

Ayagı barıp selspolkom, selkom koşçuların başçılarına “mektebiñer barbı?”, “okuu işteriñer kaday türdö?” dep surasañ, mektebibiz salınıp catat, baldar okup atkansıyt” dep koş köñül coop menen ıraazı kılát.

Mektebin barıp öz közüñ menen körsöñ ıyloogo da külüügö da bilbey tañ kalasın. “Mektep” dep arnap atap koygonu, üstü cabılbay, ustundarı cetişpey eşiginin bir cagı bolso, bir cagı cok, tizgen kirpiçteri caan-çaçın menen urap, atam zamandan

kalgan kümbözdü eske tüşürüp köñül aynıtat.

Kay bir ayıldarda anday emes, mektep bar. Baldar çuuldap okup catkanın körösün. Birok munda dalay cetpegen cerleri çaçtan köp.

Mektep üyünün işine kirsek astı taktaysız, çañ-topurak, terezesi bolso da aynegi cok, karşı-terşi şamal bolup mekteptin içine kuyun oynoyt. Baldar oltura turgan parta cok, döngöç kirpiç. Tezekterdi katardap çıyıp oşolordun üstündö rayı ketip, önü buzulup, çoçoyup olturgan sargaygan aybaladay baldardı körösün.

Kıştın kırıldagan katuu suugunda üşüp çıday albay, tişi-tişine tiyip “Akıyneк” aytıp olturup okugan okuu oyu, anda okuuçu, okutuuçudan da kele turgan payda baarına maalim bolso kerek.

Keñeşter ökmötünün col başçısı, toskooçusu ortokçulday partıyası teñdik-tegizdik uranın cer dünüyögö çaçıp ezilgen kün çığış uluttarın azattıka çıgarıp öz cazmışın öz koluna tapşırıp olturat. Uluttar azattıgın cüzögö çıgarıp işke aşıp olturgan kezde biz baştakıday okuu-okutuu işteribizge salkın karap, salaktık kılsak eç vakıtta el katarına koşulup baygege aralaşa albaybız.

El arasındagı azamat kızmatkerler cıyrak ubadanı taştap uşu baştan kalın kara curtka okuunun paydasın tüşündürüp, mektepterdi ayakka bastıruunun kamin körüü kerek.

Okuusuz, bilimsiz adam balasının dünüyödö çaşaşı mümkün emestigin çoguluştarda ayırım-açık dalilder menen süröttöp carıya kılıp, kuru toktom emes, canduu iş kıldırıuu baarıbızdın moynubuzdagı atkara turgan borçubuz.

Bızdın okuu kalk agartuu cumuşubuz bul küüdö barganda biz sayasi çarba kocolugu caktan bugün bolboso erten, başkalarga dem bolup, “bayakı-bayakı, bay koconun bayakı” bolup kalaarıbızda talaş cok.

Kırgız kalkı içinde bolup kele catkan toy-taş, at çabış, coro sıyaktuu işterdi okuu coluna, okuu paydasına cumşoo kerek. Oşolordon tüşkön paydanı mektep coluna sarp kılıp “eski kümbös” bolup atkan mektepterdi külüp turgan okuu curtuna aylandıruuga bardık ak cürök, adal niyettüü azamattar, calpı cayık umtulup, cendı şımalanıp işke kirişüü tiyiş.

Kırgız ortokçul azamattarı!

Ar cerde, ar işte işte col başçılık kılıp, col körsötüp, karangılık çoñdugun curt

üstünön cogotuu silerdin mildetiñer.

Okuu işterin catkan-turgan çağınarda da eske alıp elge mektep açuuga, tüzötüügö, okuunu birinçi kezektegi atkara turgan karızı ekendigin körsötüünü unutpagıla! Bay kayrat, bay ümüt tilek silerde!

Keleçektegi caş öspürüm, caş muundarga, alarga bir ülgü boloorluk iş körsötüp col çaap ketüü silerdin karızıñar.

Caş muundar aldında, “emne kıldıñar?” degende cegen aşınardı aktap, adam balası sıyaktuu turmuş menen turganıñardı dalildep, kızarıp-tatarbastan kıla turgan işinerdi iş cüzündö körsötkülö!

Zaman okuu zamanı...Okuu işine salaktık kılsan erteñki kündö “Anciyanga” aydalğan maldan caman ekenindi unutup!

Bar kayrat, küç kubat, mal-can okuuga cumşalsın!

Karaç

3-bet

AGARTUU CAYI

FERGANADA KIRGIZ MUGALİM DAYARDOO KURSU CAYINAN

Eñ avalı Calal-Abadta 15-iyunda açılıp, üç ay ötkön son cagını 15-sentyabrde 15 mugalim bütürüp çıktı.

Az çıguunun sebebi murun Kırgız içinde mugalim attuunun coktugu ham mugalim bolorluk dayardığı bar adam da bolbogondugu, andan son kursu Oşko köçüp, dağı üç ay sozulup okutulmakçı boldu. Çıkkandardın oorduna bala tolturup alındı. Uşunu menen azırkı kündö barısı (66) adam okup catat. Bulardın köbü koşçu kedeylerdin baldarı, maglumattarı caman emes. Yanvarga çeyin toktolboy okulsa dağı 25-30 mugalim çıgar degen oy bar.

Murun köbü eski mektepte okuğan ham Kırgızdar basmaçının araketinde cürüp 8 cılga ayak baskan, oktyabr töñkörüşünün cemişinen köp paydalana albagan cañı oku degendin atın ukça da emne ekenin bilbegen kursanttar arasında 40dan aşa Leninçil caştar müçösü bar. Yaçeykeleri alına karay cürüp catat. Kursun canında okuukanası bar. Mında Özbek, Kazak gezitteri kelip turat. Başka da caştarga maglumat bererlik kitepter bar.

Kursantlar turmuş cagınan azırkısın kurayın dedi. Sebebi köbü kedey bolup kış cakındagan soñ kiyim ham töşök naçar bolgonduktan uşu künün alı kıyındayın dedi.

Anın üstünö arnalgan mektep bolgonduktan catkan cerinen bir talayı alıs cerde Orus mektebine barıp okutulat. Kış künü kiyimsiz kursanttarga alıs barıp okuunun özü da kıyın. Emi murun da cañı mugalim, cañı mektepke toluk ee bolgon Fargana Kırgızdarı, mına bul körsötkön turmuş cagı tüzötülüp, beri çeti yanvarga, arı çeti cazga deyin okutulsa, cañı mugalim, cañı mektepke ee bolup kalışında talaş bolboso kerek.

“Mugalim”

CAÑI MEKTEP

Uşul cıldın sentyabr ayının akırında Kokon “uyezdinin” Leyelek ham “Noygut-Kıpçak” boluštardın Kırğızdar üçün 90 balaluu cañı bir mektep açıldı.

Bul boluštardın tögörögündö basmaçı bolup korkunuçtuu bolgondugu sebeptüü mektep “aspara” boluşunun bazarına cakın cerge aylandı.

15-oktyabrden baştalıp rasmi okuu baştalıp bıyık Oş, Kırgız mugalim tayarloo kursun bütürüp çıkkan eki mugalim mektepke başlık bolup okup catat. Mektep karacatın eldin özü berip turat: Birok mekteptin ar bir cagınan kemçiligi köp.

Murat Saalk

Başkarma-Fergana Kırgızdarının okuu, okutuu cagınan köp artta kalganın eske alıp, canı kuragan Kırgız ökmötü köbürök nazarın Ferganaga salsın.

KAPADA KALPAGILA

Ar cılda kele turgan ökmöttün çarba salığı bıyıl da oktyabr ayının başınan baştap, kalkka çaçuu cobosu çıgıp olturat. Munu üyözdük, rayonduk, boluštuk atkaruu komitetteri cakşı bilet. Salıktın azı, köbünö kelsek bılıtkıdan, bıyıl bir neçe mertebe köbürök. Sebebi: bıyıl içki Rossiyada bir neçe üyözdör, oblastardın eginderinin çıgımı naçar bolgon. Ökmöt aldın alıp, ar cerlerdegi dıykandar açtıkkı uçurabası, keleerki cazga tukumsuz kalbasın dep alarga 70 000 000 millyon som akça cibergen. Çarbasının öydö- tömön çaykaluu ıygına çarba salığı köböyüp olturganı oşonduktan.

Uşu vakıtta üyözdördö oblustarda çarva salığının çaçılıp, kızıp catkan kezi. Salıktı kalktın çarbasının türünö karay tuura çaçtırıp, katasızdık ketpesine üyözddük

ispolkomdor karap kalıp, kapada kalbasın! Cagını uşu baştan üyözdük, rayonduk, boluştuk atkomdor kalktı salıktan boşoto turgandarın boşotup, türlü çaralarına kirişüü kerek. Antkeni künü bugün Fergana oblusı Calal-Abad rayonu menen Ceti-Suu oblusı Bişkek üyözündö çarba salığı tuura çaçılбай, kalaa menen talaanıkı birdey bolup çaçılıp, şul rayondagı Kırgızdardın çarbaçılığına cabır kelip catar dep koldoruna arız kuçaktap, kindik mekemelerge öküldör ciberip olturuşat. Albette, minday nemelerdin boluşu uşul salık çaçılğan vakıtta kalktan öküldör çok bolgondugu.

Cana kalkka tınçsızdık bolup catkan emne, el çarba salıgın cıyuuçulardın beybaştıgın kalktın karangılıgı menen paydalanıp, korkutup "seni salıktan kutkaram" dep alardın kaltasın tolturup eldi adaştırıp, cürgöndörgö tıyuu saluu.

Üyözddük atkaruu komitetterinin moynundagı mildetteri: üyözdük atkaruu komitetteri menen kazına mekemeleri çarva salığı tuuraluu çıkkın col-cobodogu körsötülgön key bir negizgi vaktıardı eskerip kalkka ertereek carıyalap koybogonduktarı sezilet, cobodo açık körsötülüp, ketken; tabiyattın türdü kubuluştarınan: dobuldan, çegirtkeden, suuktan, üşük urup celip, kıyratılıp kalğan egin caylarındagı dıykandar çarba salıgınan kutulat. Sıyagı kızıl askerge kızmat kılıp cürgön adamdın bala-çakasında çarba salıgınan kutulmakçı, ce bolboso, Kırgız-Kazak sıyaktuu çarba kalkının malı todon ölötkö uçurap kırılıp, cogolup ketse, bular da salıktan kutulat dep. Bulardın barı üyözddük kazına mekemeleri menen şaarga belgilüü bolgon menen talaa kalkına belgilüü emes. Bul cogorudagı körsötülgöndördün çarba salıgın tölöbögülö degen natıyca çıkpıyıt. Tüşünüksüz bolup, ekinçi cer- cerlerdegi ökmöttördün çarba salıgının negizgi col-cobolorun dıykandarga tüşündürüügö salkın karagandıgın eskertip ketüü. Ökmöt çarba salıgın cıynaganda kayda baryp emnege karacat kılına turgandıgın, dıykandar cakşı tüşündürüülörü kerek. Keñeş ökmötü kalktan salık cıynap alıp, ilgerki Nikeley ökmötünö okşop ak söök, kan içkiç törölördün kirip kara başının paydasına ciberbeyt. Oşol dıykandardan cıynalgan çarba salıgına, dıykandarga, batıraktarga kerektüü ayıl çarbaçılıgının kuraldarın: soko, maşına, çalgı, orok uşu sıyaktuu buyumdardın barın arzan baa menen alıp berip olturmakçı. Çarba salıgının mamleket kocoluguna kerek ekendigi ham anın kayda bara turgandıgın ar bir dıykan cakşı tüşünüp, moynuna tüşkön salıgın kazınaga tögüügö kirişüülörü kerek.

Emi bizdin ayta turganıbiz üyözddük atkaruu komitetteri menen kazına mekemeleri salıktı kalktın çarbasına zıyan tiygizip, bey-beçaranın can saktoosuna

cabır keltirbey ciberüügö tiyişsin. Baylığı çarba salıgın cıyuu meselesi, Orto Aziyadagı uluttardı bölüü meselesine tuş kelip olturat. Oşonduktan uşu küngö oblusttuk, üyözddük atkaruu komitetteri çarba salıgın oodara saldı kılıp "bizdin emnebiz ketet, erten bölünöt"-dep salkın karap, acıraşkanı turgan kalktı birine-birin araz kılıp caman köz menen karaşıp ketüünö sebep bolboy, abdan cakşılıp uşu cagın eskerüü kerek.

Aymaktın kindik komitetteri çarba salığı tuuraluu kedey-kembagaldardın arızına nazarın salıp kalktın karangılıgı menen paydalanıp, üyözddördö bolup catkan colsuzduktarga tıyuu saluu kerek munu kedeyler özdörü tüşünsün 'ıylabagan balaga, emçek cok' degendey kapada kalıp cürbögülö. Vaktı menen iştep kaluu kerek.

Bir salıktı eki ese köböytüp ala turgan kuu, şum el cutkuçtardın tamırın kıruu kerek.

"Asılbaş"

FERGANA BASMAÇILARIN COYUU COLUNDA KIRGIZDAR

Fergana basmaçılarının coyuu kıyın ham cay boldu. Kırgız aralarından tüzülgön Kızıl militsiyalar bir cagınan kızıl askerler bolup cürüp Fergana topuragınan çıkkın basmaçılardın tamırın coydu. Fergana en avalı öz aralarından basmaçıga karşı kızıl militsiyalar tosüp, keñeş ökmötünön çın kedeylerdin süyünüçü ekenin anık tüşüngön Namangan üyözünün sol tüştük cagında Kırğızdar boldu. "Cergiliktüü kalktan tüzülgön attuu diviziyanın en uyutkusu uşu cerde boldu" dep aytsak şek cok. Bul tüzülgön attuu diviziya 21-cıldın aprel ayınan baştap 24-cıl mart ayına deyre basmaçılar menen küröşüüdö boldu. Bulardı uşul körsötülgön uvaktın içinde calgız gana Namangan üyözünön çıkkın basmaçılar menen küröştü dep aytuuga bolboyt. Oşonu menen katar Margalan üyözündökü Carmakambet, maksomdu cok kıldı. Munu menen katar Rahmankul, Bayastan, Amanpalvandardın tamırın kıldı. Kırğızdar içinen çıkkın attuu askerler başçısı Arstanaalı Osmombek uulu üç cıl tinbastan basmaçılar menen küröşkөndөрүнүн arkasında baştarınan neçen kıyınçılık күndөрдү ötkөздү. Bütün Namangen üyözündөгү ham Margalan üyözündөгү basmaçılardı cok kıldı. Basmaçılar menen küröşüü colunda Fergana Kırğızları ekinin biri boldu dep aytsak kalpıçı bolboybuz.

Arstanaalı Osmombek uulu basmaçı soğuşunda batırlık körsөtkөн .

Ölen

"ERKİN-TOO"go

"Erkin-Too" sen eline sapar tartıp,
Cönögüñ, curt mildetin moyunuña artıp;
Curtuñdu kalıñ-kara sen arala,
Too-taşı, oyu-kırı, kölüñ çarpıp.

Arala, sen çabıttap, kanat kagıp,
Carık kıl, karalıgıñ, ırak cagıp;
"Alay"dı "Ala-Too"go cakındatıp,
Elindi boyuna tart, süyüp-bagıp.

Ezelden "Ala-Too"do eliñ kütöt,
Cayılğan kök teñizdey ceriñ kütöt,
Azat uçkan, sayragan bulbuldarı,
Erkeleşken erteli-keç celiñ kütöt.

"Erkin-Too"sen iygilik tizginisiñ,
Tilektin köptön kütökön mezigilisiñ,
"Ala-Too" kapasında catkan eldi-
Kutkaruu zamanına sen kelipsiñ.

Eline bar, erkindik uraanıñ çaç,
Kütökön ümüt kütökön maksatıñ aç!
Kedeyçilik ornotup, ak col salıp,
Ortokçuluk tarkatuu moyunuña karız!...

Caş öspürüm, cañı talap sen barasıñ,
Kutkarıp nadandıktan curtta alasıñ;
Cemişin töñkörüşün curtka çaçıp
Tübölüktü cosunga sen salasın.

El muñun, kem-kemtigin barıp süylö,
Armanın canıbastan dayın süylö!
Köz caşın sürt, erkelep mañdayın öp
Kırgızdın ilgerilet künün küülö!

Örüşüñ cay, ömürüñ uzun bolsun,
Ak saparıñ açılıp coluñ oñsun!
Muñduu, çomart eline col körsötüp,
Köñülüñ ayday carık nurga tolsun!...

"Erkin-Too" sen eliñe sapar tartıp,
Cönödüñ curt mildetin moynuna artıp;
Eliñdi kalıñ-kara sen arala,
Too-taşı, oyu-kırı, kölüñ çarpıp...

Aykın

KATIN-KIZDAR TENDIGI

Uluu oktyabr özgörüşü tendik cemişin kün çığışdagı ezilgen kalkka çaçkanda, bizdin Kırgız katın-kızdar, tezek terip cürüp tendik ençisinen kuru kalgan okşoyt sebebi: murunku eski zamanda kalk malga satılıp öz teñine tiye albay şoru kaynap kelgen Kırgız katın-kızdarı ele.

Oktyabr özgörüşü bergen tendik ençi bizdin katın- kızdarıbızga el katarı tiygen bolso, kalın maldın tamırına balta çabılıp, katın-kız sata turgan carmanke ebak tarkap

keter ele.

Katın-kızdar baası künden kün artılıp kızduu kişiler kır aşıp bara catat. Kızdın atı kız emes kırk cılkı bolup kızdarın malga esep kıla turgan boldu.

Mınday kız bazarı kötörülüp oltursa, kolunda tügü çok kedey şorduuları kanday kaydan alsa bolot. Cana Kırgız içindegi mekteplerde bir cüz bala okusa içinde kız baldardan biröö çok. Uluttar arasında eñ artta kalıp arañgılık kaptap kalgan Kaşkarlık (Uygur) agayındardın katın-kızdarı da teñdik ençisinen teñ alıp olturgandığı açık körünö turat. Maselen: Taşkentdegi ar bir mekteplerde betindegi pardasın taştap okup cürgön Kaşkarlık tuugandardın katın-kızdarı körünöt. Cana alar Orto Aziya topuragındağı ezilgen katın-kızdardı karangılık perdesinen kutkaruu kamına kirişip Taşkenttegi çıgıp turgan gezitterge cazıp turgandığı gezit okugan azamattarga belgilüü çıkar. Taşkentdegi okup cürgön talapker çamasındağı Kırgız baldarının içinde Kırgız kızdarınan okup biröö da cürgönü çok. Emi bul emneni körgözöt? Bul Kırgız katın-kızdarına tendik tiybegendikti ham kız balanı erkek balasındağı körbögöndüktü körgözöt. Murunku zamanda kızdı 10-14 çaşka çıkarıp karadalı kılıp bergen Kırgız, emi 14-15 çaştağı çaş kızdan köktöyündö sooltun buudaydın barar ceri tegirmen, kız degen buylalagan töö" dep dağı bir neçe makal, ügüttördü aytıp, aldap soolop beçeranı atkarıp beret. Özübüzdün bir müçöbüz bolgon katın-kızdarıbizdı, mınday köz menen karap cürö bersek, cakında el bolup madaniyatka cakındap ayak basa albaybız. Kırgızdı da özünçö bir ulut dep keneş ökmöttü taanıp bul da el bolup curt katarına barsın dep erktüü pblust kılıp olturganda, katın- kızdar tendigine cakşılıp köz salbasak madaniyattın en ayakkı baskıçında basa albaybız. Emi okugan üstöl başındağı Kırgız azamattarının aldı caktan ümütü tilegi bolso, özünün karındaşın bolgon katın-kızdarı tendigine çını menen köz salar. Aryıkça col başçımız bolgon komünist partiyası çarasına kiriler dep işenebiz.

4-bet

KOŞÇU BATRAKTAR TURMUŞU

Koşçu araketi

Özgönt RAYKOM koşçu başkarması azırkı künden eski ahvalınan ötüp, cakşısı iştep catkan 23-cılda bolbogon nerseler, azır da bolup catat. Uşul vakıtta koşçu başkarmasının karamagında bir "kızıl çaykana ham diykandar üçün bir kıraatkana" bar. Çaykanadan bolgon paydaga ar türlü gezit, curnal, kitepter saldırıp turat.

KOŞÇU MÜÇÖLÖRÜ

Raykom koşçu başkarmasına karaştı koşçu müçölörünün calpı sanı (1700) bolup, boluštarga bolgondo tömönküdüy: "Kurşab" boluşunda 850, "Yası" boluşunda 450, "Ak-Car" boluşunda 313 bolup kalgandarı Özgön dıykandarı.

AÇILUUDA

Calal-Abaddatki Kırızdar üçün açılğan, raysoyuz koşçu colbaşçısı, Özgön rayonına kelip birinçi oktyabrden baştap, ar bir boluštarda canıdan ortokçuluk banke açuu araketinde bolup, boluštarga başkarma (upravleniye) tayındap ketti emi canı cıldan baştap dıykandarga kerektüü bolgon Kışlak bankesin açıp berişin, Calal-Abaddağı sayuz başkarmasına bildirip ötübüz.

Kırız

BATIRAK BAYKOO KEREK

Karabukaradan kurulğan kazırkı kara tamandan ibarat erkindik tuunun astında esin cıyıp çaşap kelecatkan keneş ökmötü munun kadirına cetip baasın baykap körgöndö dünüyö malın baa kılssa da çak kelbes kimbattuu ekenin baykoo kerek. Bayakı başınan curt basıp olturup kelüüçü atka miner aldamçı bay-manaptardın ayıbı açılıp aşepkesi anık köz aldına körüngönünö közü cetken batırak bek bar bolbosuna toluk işenem. Calgız başının kamın kılıp, balança batır degen özümçül naamga kızıgıp, kursağın üylöp koygon meçtey coonoyup kalktın kanın sorgon cüzü kurgurlardın betine ayıptarı basılıp olturğanın körbögön batırak çok emes. Alardın anıktap anık abiri güldöy tögülüp adamkerçilikten çıkkandığı sanaası basılğan kedey bolso, emi tabılğan atak, ardı özünö tartıp, tüpkülülüktü bir colgo natıyca çıgaruuga tırışuu kerek. Özümçülüktön köp etiyat saktanuu kerek. Sayası añ-bilim arttırıuuga gezit, curnal okuuga tırışıp, öz tilinde çıkkın "Erkin-Too" gezitinen oñdolbogon söz kalbayt andan bir dağı ötpösgö kerek. Çarbasın kötörüp ulandırıp anı menen agartuu cagina-da kirişip baldarın mektepten ayırbaska tırışsın. Okuu sözdün künü emne ekenin bilip ençisin saktap kaluuga ilim-bilimdin kerek ekenin tüşünüü kerek. Özünün colun tiyiştüü ak akısın bilbey, kedey kedey bolup cürö albasın bilüü kerek. Aram kıyal aylaker, künümçül bay-manap emne kılarn bilbey catalak kılıp, akırı amalsız koluna tüşüp köñül berip olturat go.

Anın ber cagında aylasız sırtkı kabığı menen cumşak gana kep aytıp, sırın çıgarbay içimen tap degensip eski tilmeç çinovnikter ayagın akırın basıp bul da cüröt

"et cakşısı kartada, çılımına tartadır" degen sıyaktuu kant, şekerdey til tattuu kedeyçil sıpayı kuulardan bay manapka da azırdan es aldıruu cok emes go! Dalay kedeyge maalım.

Bular cardı calçlarga baykatpamın degen menen baskan turgan şiltegen kadamınan tanilat emespi? Erktüü Kırgız oblusu bölünüp öz taalayına kelgenin koruyun dep çon talap kılıp olturat. Bul kedey üçünbü, bay-manap üçünbü, degen sooldu açık aytuuga kerek bolso, albette tak kara taman kedey üçün. Erktüü oblus bolot degenden beri, arsız manap bolso da tilmeçterden algan baratınan paydalangısı kelet.. Anday aramza bey baş, oozu uşak taratkan bay-manap bolso, batırak basuuga toluk akısı bar. Bay-manaptan korkpoy, erktüü oblus kedeydiki ekenin bilip özumdükü dep, kedey biluu varız.

O. Lepes uulu

EL HABARLARI

İLAÇ BAR BEKEN?

Fergananın ar bir ceri basmaçılık topoloñunan kıstalıp, kalkı tıncıp kalgan kezinde, Kokon ham Kocent üyözdöründögü Kırgızdar uşu vakıtka çeyin “Çapkolduk” boluşınan çıkkın “türdü” basmaçının korduk zordugunan kutulgan cok.

Alardın uşul cerdegi kalkka kılğan zalımçılığın körgön bilgen adam bolso, közünön kan agızıp ele “türdü” basmaçı uşul vakıtka çeyin ökmötkö karmatpay 25-30 cigiti menen too kiyigindey bolup, toomo-too kaçıp cüröt. Kokon, Kocentten kızıl asker ham militseler çıgıp turat birok basmaçılardın körgön colun cakşı bilişpey karmoogo bolboy catat. Andagı şorduu Kırgız kalkı birinçi basmaçının korduk, zordugunan ezilip bütökön bolso, ekinçi ökmöt adamdarının aldında ar vakıt tilderi kıska. Basmaçının kesirinen Kokondon bargan tuura too rayonundagı osobıy otdelge esepsiz Kırgız kamalıp çıktı. “Osobıy otdel”din agentteri degende kalk azıreyilderi korkuşat.

Azreyilder boluşunun aksakaldarınan Kokondo toguz adam kamalıp catat. Sentyabr ayının içinde basmaçılar Leylekten eki adamdı öltürüp ketti. Leylek boluş atkaruu komiteti ele. Ökmöt “sen basmaçılardı cok kılıu colunda iştebeysin” dep boluş atkaruu komitetin ar vakıtta alıştırıp dayındap turat. Andakı Too boluştarında şul kezge deyre keñeş şayloosu boldu dep aytuuga bolbyt. Kıskası cogorudagı körsötkön cabıraktarga emne ilaç bar ekenin canı kurulğan Kırgız ökmötü çarasına

kirişpese, andakı Kırgız kalkının avalı kıyın.

Murat Saalç

ARKABIZDI KARAYLI

Suu cakasında, too tüptöründö, neçen mindep, neçen cüzdöp çaşagan Kırgız aldın bögöp, artın torgop çıkpastay kılıp, “torgo bek bekitip saldım go” dep karap turgan zalim Nikolaydın nuskasınan kalgan karañgılık degen baatır bar. Biz keleşekte karangılık tumanda adaşıp cürgön kalktardı, ünübüz cetken cerden çakırıp, kolubuz cetken cerden bergelgile” dep tartıp, uşul kalkka keneşter colun berip, tuura tüz colgo baştay turgan aldındağı agalardan kıyinki biz okuuçu çaştar bolobuz.

Emi çaştar uyumu Türkistanda 1918-cılı boldu. Oşondon beri çaştar uyumu cürüp kele catat dep aytsak da calan şaarlarda gana bolup kele catat.

Neçen mindegen Kırgızdın içindegi çaştar cüzdöp, mindep karangı too aralarında, talaalarda sargarıp catkanın anık bilebiz, mına uşul çaştardın “LKSMTda barsıñbı?” dep surasak “LKSMT degen emne?” deyt. “Soyuz koşçuda barsıñbı?” ddese, “barın” deyt. Akırında tekşerip kelsek, koşçu boldun dep selspolkomdun cigitteri ayılga barganda “seni men koşçu kılğanmın” dep karangı baykuştardan tamedilik akçasın alıp, kete beret eken. Oşonu menen “bügün men koşçu boldum” dep ayardanıp carmasına çoñ toyup alıp eç nerse menen işi cok cürö bergen çaştardı köröbüz.

Cana ar bir çaktağı karangı çaştardan okuuga kelse “kaysı uyumdasın?” dep surayt. Uyumdu bilbegen çaştar “uyumun emne?”deyt.

Oşonu menen uyumu 1918-cılı bolso, şondon beri uyumdun emne ekenin bilbeyt.

“Bular bir baydın baldarı eken” dep, “çıraktarım siler okuuga alıp barındar” dep coop beret. Andan soñ çaştardın mizi kaytıp öldüm taldım degen üylörünö barat. Ayıl içindegi karangı kalktar ökmöttü teñ ökmöt deyt, cana teñ bolgonu” dep köñülü salkın bolup bargan baldardın mizin kaytarıp sözün bütüröt. Bul bizge emneni körsötöt. Çoñ atasınan kalgan uyutku buzulbay kelatkandığı cana da el içindegi cılma sopularga köp söz balalatıp bergenin körsötöt, biz çaştar el içindegi cılma sopulardın adebin koluna berip çaştardı keneş coluna saluu üçün, cogorudagıday militsiyalarga aldanboo üçün çaştaga ar türdüü curnal-gezitter menen taanışturıp alar arasında, ügüt

nasıyat tarkatıp col körsötüü kerek.

Curnal degende köynögün satıp berçü okuuçular bolot. Uşunda gana biz caştarga tarbiya berip, uyumdun emne ekenin bildirsek moynubuzdagı borçubuzdu atkargan bolobuz.

Turumbek uulu

MEKTEP CAYI

Makteptin barışı

Özgönt bazarı ortasında (köçmöndü) turuk uurusunun marıp cumuşkerlerine coldoş kılıp Abdırasul tarabınan salıngan bölümdü zalı menen ham mekteptin başkarması üçün bir üy cana mugalimder catakanaları üçün cakşı bir üy bolup, mekteptin remontu ustalardı kolunan çıgıp orus kemnezilerinden de cakşı bolup, 10-oktabırdan baştap şakptter mektepge kire baştı ele.

Azırda şakitterdin sanı 60 bolup eki mugalimi ham bir mugalim 20 kız balanı okutup catat.

ARAL TENİZİNDE SUU TAŞKINI

1-noyabır künü erten menen kar caap, kuyun boldu, artınan katuu şamal bolup Aral tenizinin suusu kötörülüp toptolup taşıy baştı. Aralskoye more dey turgan posolkani suu bastı. Taşkın bir az kemini kurgakka çıkarıp taştı.

Temir coldu da suu bastı cana başka agızgan nerseleri da köp

Aralskoye more paselkasında suu eki sarcanga deyin kötörülgön. Aral tenizinin aylanasının barın suu bastı dep aytuuga bolot aylanasındagı paselkalardı üçtön ekisi apatka coluktu.

Taşkından ölgön 5 kişi. Birok suuga getip, ölgön ayaktuu mal köp suu baskan düköndördün malın kurgakka çıkarıp dünüyölörün aman saktap kaluuga kirişip catat.

Kazalı üyözdük atkaruu kemiteti çağınan taşkın menen küröşüügö 3 kişilik kemesie uyuşturulgan işke girişip catat. Türkstan aktaruu kemiteti de cardam berüü çaraların karaştırıp catat. Aralskiyde apatka uçuragandar üçün tamak bere turgan punkt uyuşturulup, tamak akçasız berilip catat.

ÇIGARUUÇU: O.Ali Uulu

BASTIRUUÇU: Kırgız Avtonomilyuu oblastuk özgörüş kemiteti menen oblustuk partiya kemiteti.

II.2.3. “Erkin-Too”, 15 Dekabr 1924, Düşenbi 3. San

1-bet

“ERKİN-TOO” BAŞKARMASINA KUTTUKTOO TELEGRAMI

Taşkent, “Erkin-Too” başkarmasına.

Karakol-24-noyabr

Keneşter ökmötünün ulut maselesin tuura çeçkendigi arkasında tungıç cıkkın "Erkin-Too" geizitin Karakol üyezinin batırak koşçuları naamınan kuttuktaybız.

Bul gezit, barı cardı-calçılarga colbaşçı bolo alat dep işenebiz. Bul tuuraluu bir cardamdı ayabay berip turuuga ant kılábız.

Üyözdük koşçu komiteti

Tör agası: Sarık uulu

Uyözddün batıraktar seksiesi

Başçısı: Tölöö Kabil uluu

Müçö katçı: Şarip uulu

KIRGIZ AZAMATTARINA!

"Erkin-Too" geziti birinçi canvardan baştap akçaga satıla turgan bolup cıgat. Bul mezgilge cakın kaldı. El içindegi azamattar öz tilekteş bolgon "Erkin-Too" gezitin köbürök, molurak tarkatuu için azırtan baştap gezitke cazılıuuçular cayuunun kamına kirsin.

Cazuuçuların toluk adresi menen akçaların tuura "Erkin-Too" başkarmasına ciberüü kerek. "Erkin-Too" başka ulut gezitlerindey aaluuçusu köp bolso, toluk üzölböy cıgıp elge samagan cemişin cegizip, payda keltireerin unutpagıla! Vakıt az kaldı.

Başkarma

NAZAR SALSIN

Murunku Türkistan Respublikası bölök bölök ulut respublikalarına bölüngöndön kiyin, andağı mamleket mülkün, baylığın bölüügö tuura keldi.

Al iş için Rusya komünist partiyasının Orto Azya bürosu komissiya tüzgön. Komissiyanın maksatı: Mülktü, baylıktı bölgön vakıтта Orto Azyadadı uluttardın kalkının, malının sanına karay, cer suunun azın-köbün eske alıp, başka pahtaçılık şekildüü ayıl çarvaçılığının türlörünö nazardı köbüröök salsa kerek. Bul komissiyada ar bir ulut respublikalarının öküldörü boluuga tiyiştüü, bul bar.

Oşondoy bolso da ar kimdin öz köynöğü öz denesine cakın. Mülk bölö turgan komissiya, keneşter ökmötü kurulup, cıldan beri tarata anın bergen cemişterinen naadandık, sayasi ham çarvaçılık şarttarının onoyuz sebepteri menen toluk paydalana albay, kur alakan kalgan: Kırgız, Tacik, Türkmen, Karakalpak öñdöngön uluttardın kem-kemtigin, kence kalgandığın unutbaska kerek. Antkeni bugün bölünüp catkan işterge karasak, murun ökmöt işine köp kirişip könbögön kee bir uluttar, ebi cuktuk kılıp, körüngöndün oozun karap caldırama bolup cürgön körünöt.

Ökmöt işi menen murun taanışıp cışılıp kalgan uluttar kırduusunup maal katpagandığı sezilet.

Maselen: uşul kolubuzdadı "Erkin-Too" gezitinin çıga baştagandığına bir carım ay boldu. Özü bir cumalık gezit, üç sanı çıktı. Çımında altı sanı çığış kerek ele. Bütün Orto Azyadadı Orus, musulman basma sözünün kindigi bolgon Taşkende alakanday bir gezitti basıp çıgaruuga basmakana cok.

Kaysı cerge barsan da tumşugun taşka tiyet. Sebebi: basmakana boş emes? Boş bolso, aripteri cok.

Kıskasın aytkanda murunku Türkistan mamleketinin iktisadi kocolugun kötörüü colunda kolundadı barın berip, cardamdaş bolgon uluttardın kızığına tendik, tegizdik közü menen karap, tiyeşesi öz koluna toluk berilişi kerek.

Munu bolso turgan komissiya uşu cagina köbüröök nazar salıp, naarazılık tuudurbastığına işenebiz.

Epçilder, epçildik, çebardik kılıp, ebi cuktordu betke teep, cok cerden paydalanıp ketpesin. Çeberlik kerek!

Komissiyanın işi natıyacaluu çataksız bolup ötüşünö cogorudadı körsötülgön

şarttarga alak aralatbay köbüröök nazar salsın! Tendik iş cüzündö körsötülsün!

TIŞKI HABARLAR

ANGLİYA-MISIR ÇATAGI

Mısırdı Anglis generalı öltürüldü. Mısırdı turgan Angliyanın asker baştığı L.Stayk degendi ketip bara catkanda, avtomobiline bomba taştagan. Bomba carabagandan kiyin öltürüüçülör tapança menen atıp öltürgön. Bul iş tuuraluu Mısırdın baş ministri Zaglu paşa Angliya ökmötünö köñül aytıp öltürgöndördü karmap, cazason bere tırgandıgın bildirgen.

ANGLİYA ÖKMÖTÜ ULYİMATUM CİBERDİ

Angliya general L. Stayktin öltürülgönü, Angliya ökmötündö aşığıç meclis bolup, Mısır ökmötünö mınday ultimatum ciberildi:

"Mısır ökmötünün bul işin uyatsızdı, maskaraçılık ham Angliyanın Mısır menen Sudandın hukukun cogotuu üçün iştelgen iş dep tabat. Mısır ökmötünün uşul buzukular menen aralaş bar. Çet memleket adamdarın saktoonuu bilbegen Mısır ökmötü ökmöt bolup turmuşka akısı cok dep bilebiz.

Mısır ökmötü Angliyadan keçirim surap, 6 millyon som kun tölösün, Sudandagı Mısır askerleri çıgarılıp, Mısır askerlerindeki Mısır ofitserleri asker atasınan çıgarsın, türdüü çoguluştur casaluu tıyılısın ". Bul buyruktu atkaruuga 24 saat srok berilgen.

TÜRKIYA'DA

Ankara (21-noyabr)

Atçıbek halk partiyasının razılıgı menen canı kabinet tüzdü. Canı ökmöt baştıktarı prezident tarabınan tömöndögüdüy kılıp bekitildi:

Kabinet tör agası ham ulut korgoo komissarı -Katçı bek;

İçki işter komissarı- Racap paşa;

Tışkı işter komissarı-Şukrı;

Kazona komissarı-Abdulhalk;

Kalk agartuu komissarı- Saraç uulu Şukrı;

Cer işteri komissarı- Aalican Aalılçalçı;

Cumuştar komissarı-Kazı Dıyərbakır;

Salamattıktı saktoo komissarı- Muzahr.

FRANSYA HAM KEÑEŞTER SOYUZUNUN MAMİLESİ

Moskva (3-dekabr)

Fransuzduk belgilüü atı çıkkan saramcalçıl ham bilimdüüsü Şarl-Jid degen kişisi Fransya menen keñeşter soyuzunun baylanışını cönünön minday deyt:" Özdörünün karızın maynuna albay turganda keneşter soyuzuna Fransyadan alğan karızdarındı moynuna al dep aytuuga cön emes.

Al Fransya bolso, başka ökmöttörgö tışkı karızın tölöböyt. Russyanın karızın Fransya eki bölümgö bölüp: dal uşul küngö tölö deşke ebi kelbey turgan uruş vaktındağı karızı. Ekinçisi bolso, uşu kezde süylöşüp, kelişe alasızbı? dep catkan soguştan murunku azamattar (gradandar) karızı.

Men, keñeşter soyuzu, bul karızdı birotolo moyuna albay ketet dep oyloboymun".

"MISIRDAN KOLUNDU TART"

Baku (28 noyabr)

Angliçandardın Mısırdı kılıp catkan zorduk-zombuluguna narazılık kılıp, çoñ miting boldu. Mitingke ar bir uluttardan öküldör kelişti.

Azerbaycan, İran, Türkiya uluttarınan da köp aralaşıp, musulman aganziya ayları ham moldolordun öküldörü katıştı.

Angliya padışalığının Mısır halkına karşı kılğan uyatsız işterine karşı narazılık kılıp toktom çıkarıldı.

Toktomu Angliya cumuşkerlerine işenimin bayan kılınıp, Angliyanın kan içer talooçu baylarına karşı Mısır halkı küröşkondö cumuşkerler cardamçı bolor dep işenebiz delindi.

Toktomdon kişin cıyılğan el bir oozdon "Mısırdan kolundu tart!" degen uyum tüzüştü.

PIŞPEKTEN KELGEN KUTTUKTOO TELEGRAMMI

Pişpek 2-dekabr.

Üyözddük koşçu komiteti emgekçil Kırgız ulut geziti çığışı menen kuttuu bolsun aytat. Bul gezit, keneşter ökmöt tüzülüşünö col başçılık kılıp ayıl-kıştaktarda örükçüldük negizin tarkatuuçu bolor dep işenebiz.

Temirbek uulu

PARTIYA İŞİN CÖNDÖÖ KEREK

Uşul vakıtta ayıl, kıştakdagı partiya müçölörünün alın karasak egerde ayıl-kıştakdagı şaar madaniyatının tışkarı partiya müçösünön, “Ortokçul partiya emne?”, dep surasak, al balşavek emespi, kedeydin kamin oyloytko degenden başka coop bere albagan müçö köp, az emes.

Ortokçul partiyanın tutkan colu “komunist” degen söz “emine?” Oşonu bile albay cürgöndör tolup catat.

Sayası, çarva, okuu koşçu, ayal caştar işin ayakka basuun oyloboston, “partiyaga kirse cakşı bolot eken, sözü ötümdü bolot eken, şayloo bolso cañı bir kızımat bolso “komünist” olturat eken, dep mansapçıl bolup, ayıl, uruu, çatagina girip alıb uran çakırıp cürgön müçölör az emesbiz.

Ortokçul partiyanın ustav, programmasının bir oozun emgiçe bilbey, partiyanın tartibine moyun sunbay cürgön müçölör az dep ayta albaybiz.

Uşu güngö çeyin “Lenin çakırui” menen partiyağa alingan müçölör ortosunda sayası agartuu işin cakşılap cürgözölük desem kalp bolbosmun. Cogoruda ayılğan ayıl kıştakdagı partiya müçölörünün kemçilik oorusunan şaardagı müçölördün barı teñ ele taza dep aytuga bolboyt.

Aldıda kıştak, too, taş talaadagı partiya müçölörü karangi bilimsizde, cakşılap tarbiya körbögöndüktöründön oşo kemçildikter içinde.

Uşunday kemçilikler bolup catkandığın, üyözddük, rayonduk kemitet partyalardın öz içinde köbünçö ayıl kıştakdagı, taaladogı too arındagı müçölördün cayın cakşılap tekşere albay, oşo cakka köbürök küç ciberip, uyuşturuu sayasi agartuu işin cakşılap koybogonduktan dep oyloymun.

Egerde üyözddön cañı rayondan ayıl, kıştakka partiya cumuşu üçün kızımatker kelse, erinçek bolup bir ayıl ce bir kıştakka kele salıp, tögörögünö karabastan koşo gelip toktogon cerinden bir top partiya, koşçu müçölörün cayıb alıb, sözün aytıp arı beri cagina köz salbay cumuşum büttü dep şaşıp kaytıp üyünö ketkendikten bolso

kerek. Kabinette oturup alıp, partiya işin minday kılıu kerek, momunday col menen iştöö kerek dep aytilgan casagan partiya işin, ayıl kıştakdağı partiya müçösünö bat ele cetet, daroo tüşünöt oylogo bolboyt.

Partiyanın küçtüü kızımatkerleri ayıl, kıştak, şaardan çettegi talaadagılar arasında bolu kerek.

Şaardagı partiya müçölörünün oorusunun oşo şaardagı partiya kemiteti ayıktıruu kerek.

Ayıl, kıştakda, oy-toodogu, artıkça köçmөndüü partiya müçölörünö köbürök köz salınıb tömөndөгü çaralar körülsө eken.

Kөçmөndüü şaardan tışkarı partiya yaçeykelerine özbүздөн küçtüü kızımatkerler ciberilip tursun.

Partiya müçölöründөн sayası savadsızdıgın coyuu, egerde ya çeykelerde sayası, agartuu, kuru coktoru tüzölbөгөндөрү bolso tezden tüzülüü kerek.

Cañı kur cok tüzölgөndөрдü bölüp iştebey catkandarı bolso iştetü kerek, köbүнçө “Lenin çakıruu” menen alingan müçölөрдü sayası agartuu colunda tarbiyaloogo köz salınsın.

Uurgaçı caştar uyumu küçöytülөpp uyuşturuu, agartuu colun köz altında köbürök keltirip kömök berü kerek.

Koşçu uyumu anın sayası, çarva turmuşun cөndөгөгө kirişip savatsızdıktı coyuga abdan kirişip dıykan kömök kemitetterin ayakka basturu kerek.

Okuu işine, korparatsıya işine köz salıp, korparatsıya uyumun köböytüp okuu işterin cakşılup, kalktın okuu, çarva tiriçiligi oñoluşun oyloo kerek.

Partiya müçölörünün ortosuna katuu tartıp ornotup, mansabka çapkan, ayılçıl urukçuldar menen katuu kürөşüü kerek.

Ortokçul partiyanın müçölөрü bir coldo bolup, sayası agartuu çarva işterge katışıp, kemçildikter bolso, oñdoo, cөndөө areketine bolsun, partiyanın özgөрүşündөн tarıgın, ustav, programmasın bilüügө araket kılıu tiyiş. Lenindin osuyatın işke aşıruu barıbzın mildetibiz.

Toyçu uulu

ULUT RESPUBLİKASINDA

TÜRKMENİSTAN'DA

Kütpögön cerden ooru çıgıp kesipçiler uyumunun üyünön, calpı den sooluktu saktoo kassasının temir sandığı menen 10 000 som akça cogolgon. Sandık Amur Daryadan tabılğan. Tekşerüü komissiyası karaganda, den sooluktu saktoo kassasında ökül bolup cürgön ham kermin may zootunda kızmat kılıp turgan Volkov degen ıkkan.

ÖZBEKSTAN

ÖZBEKSTAN ÖZGÖRÜŞ KOMİTETİ TÜZÜLDÜ

18-noyabrda Özbekstan Raspublikasını vaktınça başkarıp turuu ham keñeşter soyuzun akırış üçün Özbekstan özgörüş komiteti tüzüldü.

Özgörüş komiteti-Feyzulla Hocayev;

Müçölörü:

Parsa Hocayev,

Rahimbayev,

İslamov,

Rizayev,

Sultankarı,

Keldibek,

Vladimir İvanov,

Kıdıraliyev,

Mancara

Seyithanov

Ayıtmagsumov

KEÑEŞTER İŞİ CANDANDI

Samarkand şaarı keñeşter işi candana baştaganı bilindi, calpı keñeş oguluşuna kelgen öküldörü 95 protsent.

Kommunanı seksiyeye şaar kocolugundagı cetişilgen kemdikterdi tacriyba cüzündö tekşerip catkan kalk agartuu bölümü öküldörün maktap, arasına taratıp birotolo turup işteşke ciberip atat.

ÖZBEKSTAN RESPUBLİKASI CARIYALANDI

Uşu cılı 5-dekabrde Özbekstan Respublikasını maalim kılıp carıyaloo künü boldu. Bul künü demonstraciyaga Taşkent kalasındagı ökmöt kızımatkerleri, kızıl askerler, okuuçular ham kesipçiler uyumu katıştı.

Çeçender cañı Özbek Respublikasını carıyalap, kuttuktap sözdör süylöp, cañı Özbek Respublikasını emgekçil cumuşker, diykandardın ham halk ökmötü ekendigi tuuraluu uraandar çakırıldı.

KIRGIZ OBLUSUNDA KIRGIZ ÖZGÖRÜŞ KOMİTETİNDE BORBORDU KÖÇÜRÜÜ

Taşkent kalaasında keñseler cetkiliktüü boş üylördön bolgondugunan işterdi cakşılıp cöngö salış mümkün emestiginen oblusttuk özgörüş komiteti borborduk Pişpek kalaasına köçürülüügö toktom kıldı.

Pişpek okrugunun borboru "Tokmok" bolo turgan boldu. Kalgan okrugardı borboru:

- 1) Karakol, Narın okrugunuku- Karakol,
- 2) Oş okrugunuku-Oş, Calal-Abad okrugunuku-Calal-Abad bolup bekitildi.

Pişpek, Tokmok şaarındagı keñselerge ılayıktuu üylördü tüzötüü üçün oblusttuk planga tezdik menen smena casaşka tapşırıldı.

TAYINDOO

Kırgız bilim curtunun direktorluk işin vaktınça atkarıp turuu üçün, özgörüş komiteti coldoş Yudahindi tayındadı.

PİŞPEKTİ ELEKTRİKLEŞTİRİŞ

Borborduk Pişpek kalaasına köçö turgandıgıman, Pişpek kalaasını elektirleştiriş üçün oblusttuk planga proekt tüzüügö buyurdu.

Çüy suusunun boyuna salına turgan elektrik stansiyası cöndölüp işke aşkanga çeyin elektrik stansiyasını vaktınça Pişpek kalaasında turguzuu makul tabıldı.

ERKTÜÜ KIRGIZ OBLUSUNUN ÖZGÖRÜŞ KOMİTETİ TÜZÜLDÜ

Kırgız oblusun vaktınça başkarıp turuuga ham Kırgız keñeşter soyuzun çakıruu üçün Kırgız erktüü oblusunun özgörüş komiteti tüzüldü.

Özgörüş komitetinin baştıgı-Aydarbekov

Müçölörü:

- 1) Toyçunov
- 2) Cangulatov
- 3) Sölpübaev,
- 4) Malışov,
- 5) Abdırahmanov,
- 6) Kamenskiy,
- 7) Pokrovskiy,
- 8) Kudaykulov,
- 9) Arabayev,
- 10) Çoñbaşev,
- 11) Kuytkov,
- 12) Botbayev,
- 13) Sartbayev,
- 14) Rasulov,
- 15) Canışov,
- 16) Asılbekov coldoştor belgilendi.

CALAL-ABAD OKRUGUNDA

Ortokçul partiya borbor komitetinin koldoosu boyunça Calal-Abad okrugı dep part büro uyuşturup olturat. Uyuşturuu bürosu Oş şaarında turat. Bul okrugka kirgen Fergana oblusunun başka üyözdöründögü Kırgız boluştırının ınıgı zor birtke-birtke işteri colgo koyulup catat.

Calal-Abad okruguna kirgen boluştardın sanı kıştaktar menen 39. Orto esep

menen kalkının sanı 172 419.

Ortokçul partiya müçösü 860, müçölörü 360, kandidat500. Ortokçul caştar uyumunun müçölörünün sanı 1000ge cakın, munun 75 protsenti Kırgız. Koşçu-batırak müçölörünün calpı sanı 380, 35 muun 80 protsenti Kırgız. Kalkının kıla turgan tiriçiligi çarva menen dıykançılık.

Fergana okrugundagi okuu daracasına kelgen Kırgız baldarının 50 protsenti gana mektepke kelip okup catat.

Oştoğu 75 bala okutup catkan mugalim dayardoo kursu cakında ekinçi mugalimder çıgarmakçı. Uşundagi okup catkan mugalimder el arasındagi mektepterge cektikiltüü bolobu degen ümütübüz bar.

Sooda cagina kelgende başka mamleketter menen çekteş bolgon sebebtüü bul okrugtun köp paydası bar. Soodanın çoñ bolturgan cerinin biri Özgönt.

ÇARBA CAYI

SAMARKANDA KURGAK CEMİŞ PAZARI

Samarkand rayonunda Sezon başınan beri tarta 4 min put çamasında kişmiş dayardalgan. Munun 75-protsentin ökmöt sooda oorundarı ham kooperatsiya çogultkan, kalgan 25 protsenti cay soodagerler tarabınan cıyılğan.

Bazar baası kimbattap baratat. Maselen: 26-noyabrde bödönö 5.4, sabiz 2-4. Kiyinki vaktarda ökmöt sooda orundarı ham kooperatsiyalar dayardoo işin toktotup koyuştu. Bazar baasın kötörgöndör kimbat baaga karabay saap aluuçu kızıl kulaktar.

Özgöntön 170-çakırım cerde "Suyañ" degen kıştak bar. Bizdin soodagerlerdin, Kaşkar soodagerleri menen kündö betteşe turgan ceri. Uşu cılı Kaşkar soodagerleri 50 000 koy aydaşıp kelgen. Suyañda Kaşkar soodagerlerinin catıp sooda kılıu üçün 175 tikken üyü bar.

TELEFON İŞTER

Özgörüş komiteti, oblusttuk planga tezdik menen Pişpek kalaasına telefon ornotup, telefon işterin cöngö saluuga tapşırđı.

RSFSR'GA ELÇİ TAYINDOO

Kırgız erktüü oblusunan RSFSRga elçi boluo vaktinöa coldoş Drugov tayındaldı.

DENSOOLUKKA DAVALANIŞTI KÜTÖT

Ceti Suu oblusuna, den sooluk saktoo komissariyatı arkılıu may ayında cuguştuu oorulardı karoo üçün otryad ciberildi ele. Bulardın ekinçi otryadı Ceti Suunun kün batış cagı (Almata, Carkent) üyözdörün aralap çıktı. Bul otryad altı adamdan kuralgan. Bulardın cürgön cerleri şaarga köp alıs, Oodandagı Moyun kumdun arası. Bul cerdegi tugandar mından murun daarılanmak tügül doktordu körgön emes. Murunku oorup kelgenderdi özdörünön sıykırluu darıları menen ayıktırıp kelişken.

Mında olturgan zalkar otryat kızmatında cürgöndördü urmat menen karşı alıştı. Bul eldin içindegi oorunun köbtüğü mından bilinet: dokturlar noyabr ayına çeyin 8 500 adam karagan.

Munun köpçülüğü 60 protsent uçuk oorusu. Ceti Suu oblusındağı Kırgız-Kazak arasında uçuk ooru uşunday köp bolgon. Baldarının kökürögün ölümgö baylap turat.

Karkıra elinde otryadta kızmat kılıp cürgöndördü söölöt menen uzatışkan. Otryadtın elge keltirgen paydası tuuraluu tört boluş el top kılıp Ceti Suunun den soolugun saktoo komissariyatına doklad kirgizgen. Dokladdarının en uyutkulu körsötkön ceri: "Neçen cıdar boyu, kum menen aralaşıp, közü-murdu körünböy, bir Orustun töböşün körböy kele catkan kalktın içine keñeşter ökmötünün arkasında, aralarına otryattab doktor kelip, ooruların akısız ayıktırıp ketip olтурat deşken.

Karkıra eli özdörünün rahmattarın aytıp kelip emki cılda Karkırağa uşunday doktor otryadı kelse dep suragan.

KIRGIZ SARAMCALI

Kırgız tiriçiliginin bir cagı mal, ekinçi cagı eginçilik menen baylanışsa üçünçü bir cagı ar bir kesipkerçilik menen baylanışat. Uşu vakıtka çeyin kaysı bir çarvanı alsak da Kırgız arasında eç özgörülgön cok.

Mal çarbasına karaganıbizda: cılkı malı tukurlukka aylanıp, türü buzulup, maydalanıp ketken, buga sebep:

kiçinesinen tay, kunan tıştı kezinde minilgendigi;

kulun kezinde eneleri köp saalıp sütkö carıbagandığı;

3-4) üyürgö asıldan aygırlar saanbagandığı cana öz uurunan cakşı öspürüm çıkısa, anı külük bolot dep bıçıp at kılıp salgandığın;

5) kış kezinde çöp, cem cana tura turgan orundun caysızdığını.

Cogorku aytilgan sebepterge karay uşu baştan cılkı urugun tüzömök için aygırdı asıl uruk cılkıdan salıp, el arasındaki öz cılkılarımızdan çıkkan cakşı aygırlardı saktap, cana cakşı kezinde tarbiyalabasak cılkı urugu mindan kıyında maydalanıp, küçü ketip, sını cogolup, baası kemib, çarvalık için çoñ zıyan cetkizüübüz şeksiz.

Uy ham başka maldardı alsak: caman tarbiyalagan sebeptüü bular da mydalanıp, küçsüz, sütsüz bolup baratat, munun sebebi dagı cılkınıkınday bolot.

Avrupalıktardın "şvetsariya", "simentel" uylarının biröönün sütü Kırgızdın 3-4 uyunun sütünö tatıyt. İlgeride ökmöt et salığın alganda, pradot mekemesi orustun kalmak uruk (astrapol) ögüzünön biröönün orduna Kırgızdın üç ögüzün algan. Sebebi, kalmak ögüzü putka salganda bizdin üç uyubuzga salmagı tolgon. Kazak koyloruna salıştırsak bizdin koylorubuz tömön mayda kelişet. Alardın bir koyu bizdin eki koyubuzga tatıyt.

Korasan (Buhara) koylorunun biröo bizdin üç koyubuzga tatıyt. Cana cünündö da köp barkı bar: Orustun şlunka koylorunun biröönün cünü, bizdin beş koyubuzdun cününö tatıyt. Munun sebebi bir cagınan cayıtıbiz too bolgon bir cagınan baguu menen tukumun asıldandırbagandıktan ekendigi anık boldu. Emi mal çarvasın tüzöö için özgörüş casamak kerek. Bul kemçilileribizdi cogotuuga ökmöt tarabınan çoñ arakterter bolboso cana kalk özü ökmöt cagınan bolgon çaralarga özdörü da cardamdaşpasa bul iş cakın arada çıkpayt. Kalk cagınan bolo turgan cardam minday boluuga kerek: Ar kaysı Kırgız ayıldarında suu-cer paydasına karay bir neçe şeriktik (dengene) kooperatsiyası açıp, ol uyuşmalardagı cer-suu paydasına karay, bir cer, bir neçe boluştar ortosunda birikteşme (soyuz) uyuşmalar casap, oşolor arkıluu okrucnoy tübkü soyuzdar menen baylanışıp, el arasındaki alıp satar, kızıl kulak cana sütkorlordon tışkarı sata turgan malın ham ala turgan buyumdarın oşol kooperatsiya arkaluu başka kooperatsiyalardan, bankelerden cana ökmöt sooda mekemelerinen arzan baa menen alıp, öz aralarına camaat dükönün açıp, oşol col menen çarbasın cöngö koymok kerek. Oşol koperatsiya arkıluu tiyiştüü ökmöt tarabınan mal urugun cöndömökkö cardamdar alıp cana bir az ortolorunan çıgım kılıp köp ortosuna kerektüü asıl aygır, cakşı koçkor ham bukalar aldırıp mal urugun tazalamak kerek.

Maldın sütü beker ısırap bolbosu üçün may, bıştak (sır) çıgaruuçu maşineler aldırıp, ayıl ayılga bir-birden may ham bıştak zootun ornotuş kerek. (Maşine bir ayıl el uyumdaşıp akça çıgarıp alsa köp arzan tüşöt). Cana artıkça may-bıştaktı oşol kooperativ arkıluu baaluu cerlerge satıp paydalanış kerek. Bul işke köpçülük araket kılssa, bütün ketmegi abdan oñoy.

Ekinçi- Kırgızdın en tüpkü çarbasının biri dıykançılık. Dıykançılık üçün Kırgızdın eelegen ceri baarı teñ suulu cana topuragı asıl bolgonu menen köp sebepter menen Kırgız oşol baylıgın uşu küngö çeyin köp kemçilik menen alıp kele atat. Elüü cıldan beri bizden körö önörlüü Orus dıykandarı menen koşulup kelsek da, alardın tartıp, önörü menen cer tiriçiliginen bayıp bara atkanın közübüz menen körüp tursak da, alardan eç bir ülgü ala-albadık. Kırgızdın köbü uşu kezge çeyin "temir-soko", "maşine-soko"nu bilbeyt. Özünün eski, atam zamandan kalgan 'buursun' menen cer aydap ömürünün köbün artık emgekke sarp kılıp kelgen. Calgız çologun kıştın altı ay kök börügö çaap coor kılıp egin tiriçiligi mından bir öksüyt. Başka sebepter da köp. Bul tiriçilikti cöndöö üçün en keregi bir neçe üydön aymaktaştırıp birikteşme (kollektiv) tüzüş kerek. Bul kollektivder öz aldınan cer-suu paydasına caraşa bir neçe kollektivden ibarat bir boluş, ce bir neçe ayıldardan biriktirip, cer çarbalıgın colgo saluuçu (melliyarativnyy) şerikçiligin tüzüp, ökmöt tarabınan cardam alıp dıykançılık çarbasın ondomok kerek. Kee cerdegi dıykançılıktan başka çarbası cok, el arasında en kerek, en zarıl cumuş: dıykançılık menen mal çarbasın teñ kıluuçu el ortosunda dıykan mal çarbasın cöndömök üçün (smeşannıy) koşmo-aralaş kooperatsiya tüzöö kerek.

Üçünçü, Kırgızdın çarbası mayda kesipkerçilik. Maselen: ötüçülük, temirçilik, kayış ustaçılıgı, (cügömçülük, orumçu), tatar tokuuçular, cana başkaları, bular az köbünçö baylardın kımızı menen şorposuna kızığıp, baydan saan içip, beker tamakka kızığıp kalgan emgegine eç bir carıbay cürgöndör sansız köp. Bular uşul vakıttan birigişip ar kaysı kesipkerler öz aldınan bir-bir uyuşma casap, kooperativ bolup, ökmöttön cardam alıp baylanışbasa, bulardın önörü artılıp, baylarga cem-baştık boluudan kutulmagı kıyın.

Törtünçü, çarba-mergençilik, ançılık. Mergender, ançılar birigişip, mergençiler soyuzun tüzüp, okrucnoy soyuzdar menen baylanışıp, uşul soyuz arkıluu ökmöttön miltıktar, ham oşogo okşoş nerseler alıp paydalanış cana soyuz arkıluu tiyiştüü orunda, tiyiştüü baa menen añ terilerin cana başka nerselerin satıp aluuga tırışbasa,

bular ayıl arasına kelgen kızıl-kulaktarga cem bolup ketmegi anık. Añçılık, mergençilik Kırız toolorida ar türdüü añdar köp bolgon için bul kesip ökmöt için cana kesipçilerdin özüörü için da zor baylıktın biri. Buga ökmöt cakşı nazar saluu kerek.

Kırızdın en negizgi, en keleerkige kerektüü baylıgı toodogu ar türdüü keñder: temir, altın, kümüş, taşkömür, tuz, ar kıl boyoktor, taş, kebez, cer may, cañgak keñi, piste keñi. Bulardın bir azın gana Kırız paydalanıp, iştep turganı bolboso, köbü eç paydasız, iştelbesten catat. Uşu baştan ökmöttün da, cana kalktın da eñ nazar saları cangak, piste, tuz, boyolu cer mayı keñderi.

Bulardı paydalanmak için cumuşkerler tüzüp, alardı uyuşturuup, alar ortosuna cımuşkerler konferentsiyasın casamak kerek. Koldogu ham kelerki çarbanı tüzömök için uşu baştan okuuçular tayardap, too incener, agronom, su tehnikter kooperatsiyaların tayardabasak Kırız saramcalı alga barbayt.

Koperatsiya işin cöngö saluu, partiyanın, ökmöttün cana koşçular uyumunun eñ birinçi borçu boluu kerek. Kooperatsiya işi colgo koyulbasa, Kırız çarvası artta kaluuna şek cok. Uşu kezdegi Kırızga tüşkön çarva salığı cana da egin, mal, arzan bolgondugunan, egin maldı satıp aluuçular az bolgon için kooperativ işi Kırız arasında toluk koyulbagan bolso, Kırız malın eginin tüzük baaga satıp alıp cana ökmöttön cardamdar alıp, arzan kutuluu şeksiz ele. Koperatsiya bolbogon için bıyılkı çarva salıgın Kırız köp oñoysuzduk menen bütürdü. Kalktı koperatsiyaga ündömök, kalktı uşul colgo uyuşturmakka, cañıdan tüzülgön Kırız erktüü oblusunun iş başında oturgan azamatyarinın cana partiya koşçu uyumunun en çon, en zarıl mildeti ekendigin esten çıgarıp, keçikbeaten iş planın tüzüp, çarasına kirişүүлörü kerek.

A. Sıdık oğlu

HAZIRLANUU KEREK

"Oktyabr özgörüşünün 10caşka ayak baskan kezinde kedeyler arasında bir dagı savadsız kişi kalbasın"degen Lenin osuyatı bar. Bul ozuyattı orundamak için kesibçilik uyumunun müçölörü ham cumuşkerler arasında savatsızdıktı coyuu tuuraluu köb iş iştelip kelgen.

Krsipçiler menen cumuşkerler kalaada bolgonduktan ham alardın uyumdaştırıuu işteri könüldögüdüy bolgonduktan savatsızdıktı coyuu işi öto cürüp kelatat.

Agartuu cumuſkerleri cetkiliktüü bolgonduktan, krestyandar arasında iş könüldögüdöy dep aytuuga bolot.

Savatsızdıktı coyuu tuuraluu Lenin cagınan kol koyulup "dekret ıgarıldı ele.

Aldıbızdagı 27-dekabrda oſol dekretin ıgarılğanına tögöl beſ cıl bolot. Kesipçiler uyumu uſu күnü savatsızdıktı coyuu kampaniyasın ötkörüügö hazır bolup olturat.

Andagı maksat: kesipçiler arasında savatsızdıktı coyuu işinin cemiſi kaday bolgonun baykoo kesipçiler arasında ügüt, nasıyhat cürgüzüü.

26-dekabr күnü "25-cıldın birinçi mayına eyin kesipçiler arasında, bir da savatsız müçö kalbasın"dep uran ıgarganı olturat. Buga karaganda kesipçiler arasında savatsızdar cok esesinde.

Mına açık Rusya ham Orto Azyadagı kesipçiler arasındaki agartuu, savatsızdıktı coyuu işterinin cayı. Al bizdin Kazak-Kırğız kedeylerinin arasında bul iştin cayı eç kimdin esine kelgen cok.

Savatsızdıktı coyuu, kedeyleri agartuu işi, zor maselelerdin biri bolso da Kırğız kedeylerinin arasında bular ali boşon iştelip kelet.

Buga turmuſ ſartıbız bir tesir bolso, agartuu cumuſkerlerinin coktuğu ekinçi tesir bolup keletat. Anın üstünö el bilet cügön azamattar, kedeylerdin agartuu işine belsenip kiriſkendikleri işti sozup keletat.

Keneſ ökmötünün tirençisi boluu üçün kedeyler sayasi cagonan bilimdüü boluuları kerek. Anın üçün aldı menen savattuu boluu kerek.

Çarvanı canıloo, madaniy türdö cürgüzüü üçün azdı, köbtü bilim kerek. Anın üçn da sabattuu boluu kerek. Uſul күngö eldegi kedey batraktar keneſ kuruluşuna tögöl tüşünö kougon cok. Uſunun arkasında köp cerde kedeyler bay-manaptan üstöm boluſtun oorduna, oſolordun engeline keletat.

Munun coyusu, kedey-batraktardın agarıp, keneſ kuruluşuna, komünizm coluna tüşünüp cetüü menen bolmok.

Oſonduktan bugün Kırğız kedeyleri özünün ökmöt tizginin alıp, kedeyler curtçulugın casaganı olyurganda kedeylerdi agartuu birinçi kezekte tüzüü kerek.

Oktyabr tönkörüſünün 10cılga toluuna cana 3 cıl bar. Uſu 3cıldın içine

kedeydin barın agartbagan menen da kedeylerdey bolgon koşçu batıraktardı okutup cana kirgizüübüz kerek.

26-dekabrde kedeylerdin savatsızdığın coyuu colunun tegizi ornotulsun.

"Oktyabr tönkörüşünün 10 caşka tolgon kezinde meenetkeçter arasında bşr da savatsız kişi kalbasın" degen uran unutulbas. Hazırlanuu kerek.

Kala bay

CAŞTAR TURMUŞU

PİŞPEKTE CAŞTAR TURMUŞU

4-Ceti Suu oblusttuk ortokçul caştar uyumunun syezdinden kiyyin ötkön 5-bütün Türkistan caştarının soyuzunda ar caktan çoğulgan kedeyçil, kamkorçul caştar özünün uluu syezdin süyünüç menen karşı alıp, türdüü çeçilbegen tüyündü maselelerin çeçip, col-cobo tüzüp berip ketti ele.

Emne bolso dağı ardaktuu syezdin tüzüp ketken koluların iş cüzünö çıkarabız dedi ele. 5- caştar soyuzunun salıp ketken colu, ham maksatı özünön kiyyinki caştarga ar dayım köz kırın salıp eski turmuşundagi caman sapattarın bütürüp, cañı turmuş turguzup, bay-manap kuulardın kolunan kıtkaruu colun oylop ketken azı bolso da Pişpek üyözündö oşol izderdi toluktap tiriçilikke alıp baruu işi közgö körünöörlük bolgon cok.

Uyuşturuu işterin oyloo, tekşerip kelgende oydoguday iştin natıycası cok. İş köp, kılaarga çama cok, ayıl-kıştak caştarının arasında caştar tiriçiligin colgo koye turgan kişi cok. Caştardın başın koşup bir col bir fikir maksatta alga baralı degen caş bolboy bıy-çıt, topołoñ cürgönü gana közgö körünüp turulat.

Sayasi agartuu işin işke algan kayrattuu caştardın denesin iyne menen sayganday saygılaşıp tursa da, sanı bar sapatı cok. Oozu menen opurandatıp cürgön Avrupalık caştarının işi cakşı bolboso, cergiliktü el caştarının arasında körünöörlük işi cok. Sebebi, sayasi agartuu bölümünün baştıgı avrupalık bolot. Cergiliktüü tilde cazuu bilbey, uyalarga oruşça kagaz ciberet. Anı cergiliktüü caştar bilişpey kıynalat. Ekinci cagınan cergiliktüü tilde sayasi adabiyat kitebi cok, aldıruga pul cok.

Sayasi agartuu işi cergiliktüü caştarga mayday caksa dağı baştağı orduna keltirip, oñ colına salar kezde obkomol onkoypup ordunan ırgıtıp turgan kezinde ayıl kıştaktın işi eç alga ketpesi ham karalbayt da, cetpes.

ÇARVAÇILIK HUKUK SAKTOO BÖLÜMÜ

Bay-manap köz baylagıçtardın kolunan calçı kedey caştarın kutkarıp, alardın közün açıp, küyütün basıp, cetpegenin cetiştire turgan bölüm çarvaçılık hukuk saktoo bölümü bolgonduktan buga abdan köz saluu kerek.

Cılanaç-cılañayak batırak caştarının ukugun saktap, alardı ar türlü oorluktan kutkaruu çarasına kirişüü bütkül cergiliktüü kedey, calçı caştarının eñ birinçi mildeti.

Uyözddük caştar komitetinin çarbaçılık hukuk saktoo bölümü işteybi? İştegen bolso, kaysı col menen işteydir? Ce calgız kagaz cazıp taratuu menen gana boldubu? Ayta bersek söz köb, en birinçi kirişe turgan iş el arasındaki kedey calçılardın köz caşın arçıp küyütun basuu Pişpek uyözddük çarbaçılık hukuk saktoo bölümünün moyunındaki borçu.

Kıskasın aytkanda Pişpek uyözddük komitetinin başında olturgan azamattardın işke karabagandığı bolup tabılat.

Düşön Aalı Cabın

OŞTO CAŞTAR TURMUŞU

Calpı Oş caştarının işi naçar. Karacat kem. Sayasi bilimi bar caştar az. Cokko cakın daracasında. Uyum sanı az. Bütkül Fergana Kırgızı arasında caştar uyumunda bar Kırgızdardın sanı 10-don aşbayt. Kızdar arasında cumuş eç cürbögön. Calpı caştarın sayasi bilimi kem. Kırgız tilinde çıkkın caştar kitebi cok. Caştarın köbü kat taanıbayt. Caştar uyumunun başka uyumdar menen baylanışı tıgız emes.mBul alda turuuga bolboyt. Arakettenüü ham karacat kerek. Sayasi bilim bar caştar kerek. Munu cöndöböy iş oñolboyt.

CAŞTAR KURSUNUN CANINDAĞI CAŞTAR UYUMU

Bul uyum bıyıl açıldı. Açılğanına tört ay boldu. Müçölörünün sanı 50-dön aşat. Barak müçölörü kat taanıyt. Aptasına bir iret cıyılış bolup turat. Cakın arada oyun koyulmakçı. Müçölördün sayasi maglumatı az emes. Müçölördün köçö menen "Leninçil caş" attuu gezit çıgıp turçu ele. El cıyılıp kaldı. Cakında kaytadan çıgarmakçı...

Uyumdun işi cakşı. Keleçekte ümüt köp.

ÖZGÖNTTÖ

Özgönttö Kırgız caştarı için açılğan uyum cok. Bul uyat. Özgöntkö Kırgız caştar araketinin cıtı da barbaptır.

Özgönttögü Kırgız baldarının arasında caştar uyımu açuu kerek.

Esirkeb Kalmambet uulu

ÖZ AMALIBIZDI BİLÜÜGÖ TIRIŞALI

Sözdün rasın aytkanda Kırgız arasınan çıgıp, kerek eski, kerek cañı zamanda kat okup, kara taanıgan caş karının barı uşul vakıtka deyre oozubuzdan çıkkan tabışızdın tamgasın katka salganga cılışıp, arkasın canaşa olturgan koñulaş uluttun tamgaların salıp keldik. Maselen: Fergana Kırgızdarı Özbek tamgalaş, Ceti Suu ham Sırdarya Kırgızdarı Kazak imlası, Kazak tamgaların salıp tamgalaş bolup keldi.

Kündördön kün ötüp Kırgız özünçö ökmöt bolgondo Kırgızdın oozunan çıkkan tabışın, tamgasın saluubuz kerek.

Al tamgalar Kırgız alipesinde cazılıp çıktı. Ar bir kat okup, kara taanıy turgan Kırgız azamattarı oşol alipbesin alıp cana damına bu "Erkin-Too gezitin alıp, oozunan çıkkan sözdörünün tamgaların alıp, taanıp, mından kiyinki cazgan cazuularında öz tamgaların saluu tiyiş. Maselen: Kırgız "töö, bee, saan, too, taan" deyt eken, mına uşul sözdördü Kazakça "tau, biye, saun, tüye", dep kazakça söz tamgasın salsak, ce özbekçe "töö"nü "tag" dep cazzsak, arine canılış tamga salgan bolobuz. Arine, ar bir canı çıkkan nerse curtka tondoosun işitilet, cat körünöt, söz anda emes, oşol cañı çıkkan buyumdu curtun tiriçiligine cumşap üyür aluuda. Bolboso mınabu tiriçilikke cumşap, paydalanıp olturgan sözübüzdün tamgaları "arab" sözünün tamgaları. Bular boyubuzga sinip abdan üyür bolgonduktan közübüz üyür, kadimki özübüzdün töl malıbizda körünöt.

Oşol için Kırgızdın oozunan çıkkan 23 tıbışka biz uşul arab tamgalarının tuura kelgelerin terip alıp olturabız. Cana da başkadan oob kelip Kırgız sözün içine kirip kalğan sözdördü Kırgız tilinin zañına ham Kırgız elinin erdinin küüsünö bagındırıp, Kırgız tilinin iykemine kirgizebiz.

Maselen: arabtın "tahart" degeni kazakça "darat", Kırgızça "daarat" deyt. Mındaylarda Kırgız tilinin zanınan çıgıp "tahart" cañı kazakça "darat" dep cazuu abdan cakşı. Arabtın "ha" sı, ekinçi Kazaktın "a"ga kıyaçı "s" bolup içkertüüsü Kırgız

elinin tuuasa cok. "A" tuasa coon, anı eç nerse içkerte albayt.

Ekinçi misal: Kırgız sözünün içine orusça sözdör da kirip ketken. Maselen: "Nikeley, Fedor" sıyaktuular. Bulardı nak Orustun özündöy kılıp cazganda "Nikolay" dep cazuu kerek bolot. Mınday kılıp aytuuga Kırgızdın tili astı kooşboyt. Oşol üçün Kırgız tiline iykemdüü bolgon zañ menen Fedor, Nikeley sıyaktuu Kırgız tamgasın saluu kerek. Azırınça tekşerip Ferganabızda Kırgızdın oozunan çıkkın tabıştın tamgaları (arptarı) 23 bolup olturat. Alar mınabu: a, b, p, t, c, ç, d, r, z, ş, h, g, k, k, n, l, m, o, u, f, e, y. Bayatan beri aytıp kelgen sözümün uyutkusu mına bu: "caman küyöö kaynına barıp kelip, öz üyün çanat" degen sıyaktuu bolup ar kaysıbiz aralaşkan curtubuzdun tiline eerçib cazganda oşonun tamgasın (arpin) saluubuz, cana da ar bir kalem tartıp, orusça okugandar orus tilinin, arab, farsı okugandar alardın zañına, Tatar, Kazak ham Özbek mektepterin okugandarımız oşolordun tilindeki zañga bağınabız dep özübüzdün tilibizdi mensinbey cürböylük. Bir curtun curtçulugu dilinin, cana da oşol dildi bşr-birine uktura turgan tilinin ham oşolordu calpı baarına cetkirip bir birine nık baylay turgan cazuu tamgaların bir türdüü bolup, bir zañga moyun sunuu şart.

Bizden başka koñşulaş curtardın imlaları tubbatuura bir colgo tüşüp ketti dep olturganı cok. Ar kün kemptigin taap, özgörtüp baracatat. Biz bolsok canı baş kötörüp, kedeydin dübürtü, komünistin kıykırığı menen kalem alıp, birdi carımdı okuu kitebi ham mınobu "Erkin-Too" gezitini çıgaruuga kiriştik. Murun közgö çalınbagan sözdör bolor, cana da imlası, sözdün tirkelişi, sözgö calgangan cagoo ham koşumçaları tondoosun sıyaktuu körünör. A-degende ar nerse uşunday körünörün Kırgız halkı cakşı bilet, erikbey okup, ebi kelgen artık öksügön körsötüşünör kerek.

Katagan

**AR BİR AZAMAT “ERKİNDİK” GEZİTİNE ELÜÜ CAZILUUÇU
TABUUNU MOYUNUNDAGI CURTÇULUK MİLDETI DEP BİLSİN**

KIRGIZDA OKUU EMNE ÜÇÜN CÜRBÖY KELGEN

KIRGIZDA OKUU EMNE ÜÇÜN CÜRBÖY KELGEN

Uşu küngö çeyin Kırgız kalkı okuu cumuşuna köz salıp, okuunun kaçta kerektigi bar ekenin bilip, kaç baldardı tarbiya kılunun paydasın tüşünüp okutkan emes. Sebebtteri tolup catat. Aytbasa da açık-aykın körünüp turgan sebebtterdin biri: zalim padişa ökmötünün Kırgızdın baldarına col berbegendigi. Al vakıtta ak söök

törölör Kırgız kedey kembagaldarının Cer-Suusun tartıp alıp, özdörün karangı köşögögö bürköb, aytkanın kıldırgan.

Kırgızdın içinen çıkkın bay-manaptardı boluş koyup, oozun kaysı dese murdun körsötkön karañğı kalktın kanın sürüp kemçiliklerin öksötkön emes.

Mınday tayanıçsız halda catkan kalktan "saldat alinat" dep 16-cılı, tüşündürböstön buyruk çıgardı. Ayagında suu murduna cetip artıkça sabır kılar alı kalbagandıktan kiin Kırgız kalkı karşı kötörülüp, uruş çıgardı.

Bul uruş zalimder ökmötünö tikenek tiygendey bolgon cok. İçinen kubanıp, "bulardın tukumun kurutup, cer-suusun aluu kerek" degen oygo keldi. Baş kötörüp, kötörülüşkö umtulgardardın çetinen kögöngö baylagan koydoy kıra baştadı. Birine biri aygılıp, kırğinga çıdap turalbastan Kıtayga kaçtı. Mınday vakıttın başına tüşüp cürgön el, balası tügül başına tüşkön kalk kara tuman menen alek bolup, tuman açılar aylasın izdedi. Ezilgen eldin köksögön köz caşına tönkörüş tuup baştağı tuman açılıp tendik coluna tüşürdü.

Kıtayga kaçkandarı öz caylarına kelişip, tiriçiliklerine kirişti. Aç, cılanaç kelgen eldin okuu işi esine takır kelgen cok. Cañı tuulup, bagalgaçı katpagan keñeşter ökmötünö murunku zalimder ökmötünün kuyruktarı karşı uruş çıgardı. Keñeşter ökmötünün küç kubatınan baarı özünö karşı bolgon duşmandarın ceñip, körünü colına cumşaldı.

Ekinçi, al vakıtta boştonduk cañı tuup, kim okuymun dese col açık bolup, okuuga arnap salıngan col-cobo bolboy, ar kim öz bilgenindey kılıp, ol kezdegi okuudan eç kaday cemiş çıkkın cok.

Fergana Kırgızdarı bolso basmaçılar tasirinen okuu emes özdörünün kara baştarın kalkalap kün körüşü kıyın boldu. Too başında açtık-cılañaçtık azabın tartıp bıtırap ketiştı.

Sırtkı duşmandardın ham Fergana basmaçıların ceñip cok kılğandan kiyin, ökmöt murunku tartipsidikti cok kılıp, okuunun col-cobosun cöndöp, agartuu cumuşun eñ birinçi masele dep samab aldına koyup olturat.

Bul kündö Orto Aziyada cürgön uluttar eçen zamandan beri uluttugunan acırap sanı köp bolso da sapatı cok bolup kelgen. Oktyabr tönkörüşünün arkasında ortokçul partiyanın tutkan colunda erktik alıp, ar kaysı ulut öz turmuşuna, adatına

karay ökmötün tüzüp olturat. Bul erkti saktoogo çarvasın murunku orduna keltirüügö emne kerek?

Ökmöt bolso tiyiştüü cardamın kılıp akçasın berip olturat. Birok bul berilgen cardam, kanı kurub, suusab olturgan kalkka cetişbeyt, oşol üçün okuu cumuşuna kalk bolso da cana caydagı kızımatkerler bolso da kerektüü ekenin bilip esten çıgarbastan çın köñülü menen cardam berüü birinçi kezektegi negizdüü karızı dep bilebiz.

Bul tömөndөгü casagan işterdi toktoosuz iştep, colgo koyuuga barıbiz calpı-cayık umtula işke kirişüügö tiyişbiz.

1) Uşu küngö çeyin okuu cumuşunun başına ılayıktuu adam koyulbastan ılayıksız adamdar koyulup kelgen. Mınday salkındıktı taştap, cumuş kıla turgan işke ıntaluu, ılayıktuu adam koyulup, al adamdan kiyin suraganda coobtu bolub bere turgan boluu kerek.

2) Muruntadan okuu tuurasınan bolgon buyruktardı keç bolso da orduna keltirüügö tiyiş.

3) Uşu küngö çeyin kalk, mugalimderge aylıktarın şart name (dogovor) boyunça berbey, mugalimder bolso aç bolub baldardı cakşılup okutpay keldi. Munu taştap şartname boyınça aylık akçaların berip turuu kerek. Munu cerdegi ökmöt tekşerip turuşu kerek.

4) Kış ortosu bolup kalsa da keç debesten "köp tükürsö köl bolot" degendey, okup catkan mektepterdi köbçülük cardam kılıp oñdop tüzötüü tiyiş.

5) Bir az mugalimder bolso, alardın köbü ökmötkö kızıgıp boluş, militsiya bolup, tapança asınıp ketken okşoyt. Alardı tezdik menen esebke alıp ar kimdin özünün alınça paydalanış kerek.

6) Savatsızdıktı cogotuuga ar bir mekteptin canında keçki okuu (kurs) açıp, kat taanıbagandardı kat taanıtuuga kirişilsin.

Tokbay uulu.

PAYZA OMORBЕК UULU

Fergana kalkı, ayrıqça too-taşтын arasındаğı köçüp-konup cürgön Kırgız kalkı keñeşterdin 3-4 cılkı cemişinen tatıy albay ilim-bilimge suusap cürgөndөгü eskerilip uşu cılı iyun ayında Fergana oblısu Calal-Abad rayonunda Kırgızdarga eñçilenip 80

kişige mugalimdik tayarloo kursu açıldı. Bul kurska Ferganadagi Kırgızdar bar üyözördün barınan bala alınıp Namangen üyözündöğü Koçubay rayonuna bir top coldoşu menen Payza Omorbek uulu keldi.

Bul bala kelgen kezde okuusu az bolso da özünün tiriçiligi, seyrektigi arkasında 3 aylık kurstu okugandardın astı bolup, alğan bilimdi caş muun talaptuu caştarga çın könülumdön berem degen ubadasın berip kurstu bütürdü degen küypölön kagazın 20-sentyabrde alıp öz üyözündö Koyçubay rayonundagi Ak suu internatına barıp akıygan, ańsagan caş balapandardı cıyıp alıp, cemişinen tatkızıp olturgan kezde "baktısızga cin karşı" degendey taş boor tabıgat kaaron karmatıp, meyrimsiz ooruga duuşar bolup, bir kança kün töşöktö catıp 1-noyabrde tünkü saat 10 carımında 21 caşında entelegen ısıq kan suup, közü süzülüp, memirep, bul turmuşka koş aytıp, artındagi caştarga karızın cüktöp kaytpas saparına col tarttı.

Emi aytaarız: koş asıl Payıs!

Catkan cerin cayluu bolup, topuragın torko bolsun.

Senin oylogın oynıdu, maksatıñdı cerine artkı caştar cetkizebiz. Cemişinđi sinimdüü kılıp keleşektin kaarmanı bolgon caştarga taratabız dep uvada berebiz.

Coldoşturun: Camansarı uulu.

Sarnogoy uulu.

KOŞCUNUN ÇARBASI CÖNDÖLSÜN

Kırgız kalkı azattık alıp, öz aldınça erktüü oblus bolup olturat. Kara taman soyuz koşçularda öz künün özü köröyün degenine kubanıp, çarbasına kirişüü kerek.

Çarva saramcalının küçötüügö calgız Kırgız emes, köbünçö bütkül keneş ökmötü capırt araketin ayabay olturat. Bügündökü iştin küçtüüsü çarva-madaniyat korgoytup egin ham mal östürüügö calpı tırışıp catat.

Koşçu müçölörü cay kımız ańdıp, kışta et uulap, baylardı ańdıgıça, mańdayındagi taalayına kelgenin körüp manday akı, taman terinen tabılğanın körüü kerek.

Maldarın uyumdaştırıp, bir aymak bolup cay cayloogo çıgarıp, eginin birikteşip aydoo kerek. Egin emes, bak tigip, bede aydap, tamdı mıktap salıp, etiyattap işteşi kerek. Çarba dese ele birin serin maldarı menen tütüngö köçüp, ookatın taştap,

toodo cürsö çarba eç kaçan oñolboyt. Eginin cakşılap ayday albay, birdeme çiygensip, curnarıylap tam salgansıp, bak bede ham başkaların karabay taştap koyso, al çarba onoşko carabayt.

Çarba cayın cakşı bilse, tatıgın tata albasa da Orustardı baykap karaş kerek. Cana alardan örnök alıp, ookatına kirişüü kedeyge parz. Çarba oñolboy bay-manap menen küröşüp cene albayt. Çarba tüzölüp, çarba küldösö, alar özünön özü cogolot.

1914-cılı künü-tünü tınbay, orustun kulagina cumuş kılıp tamagın aran toyduruçu cardı-calçılar, emi uşunu oyloo kerek. Emi, özü-bek, özü-erkin ookatına kününö 4-5saat cumuş kılıudan erinüü kançalık zararduu ham uyat iş. Kedey kembagaldar karap catbastan, çarba tizginin öz koluna alıp, çarbanı korkoytson, sayasi caktan da, agartuu cagınan da başka curttar katarında el bolosun.

Cayılğan malday bolup cürö turgan vakıt alda kaçan kömülüp cok boldu. Calpı-cayık koşçu müçölörü öz çarbaların ilgeri bastırıp küçöytüp bir colgo saluu kerek. Madaniyat şatısına ayak basıp, önör-bilimge carmaşuu üçün çarba tüzülüü kerek. Bir cerge kıştak kestirip, aymaktaşıp, cerge ornoşuunu esten çigarbagıla!

O. Lepes uulu.

SAVATSIZDIKTI COYUU KEREK

Kırgız caştarı ötkön 23-24-cıldan beri karay ele uykudan oygonup, bilim-önörgö talpındı. Ala-Toonun arasında bay manaptardın koyun bağıp, suusun taşıp kulak, kolonizatorlordun bok kirpiçin kuyup, erkindiktin carıgın körö albay catkan caştar az emes. Azırkı vakıtta Kırgız caştarının kaynap çıkkın cerindegi mektepterdin sanı köp bolgonu menen sapatı cok bolup olturat. Birinçiden, mekteptin caydarı kerektüü asbaptarı tiyiştüü tartipte koyulbagan. Ekinçiden, mugalimderinin maglumatı toluk emes. Kırgız halkı başka madaniyattuu uluttarga teñelüü üçün emne kerek. Albette açık ayta alabız, agartuu işterin alga bastırıp, mektepterdı cakşı colgo koyuu kerek.

Lenindin aytkan sözü bar: “Düynödö savadsızdıktı coyboy örnöktüü komünist tütünün tüzüügö kıyın” degen, eger Kırgız kalkı özün başka madaniyattuu uluttar sanına koşımday turgan bolso, ooz eki süyöndör boştın iş cüzündö körgözüügö kerek. Oşondo gana sanga koşulat. Cardı-calçı batıraktardın kamın oylogon Kırgız azamattarı ayıl-kıştak ruhani tumanda közün açalbay catkan batırak caştarının arasındagı savadsızdıktı coyup, sayasi sezim berip, manaptardın tamanı aldında ezilip

catkan caştardı ham mal orduna satılıp cürgön katın-kızdardı koltuktap acıratıp albasa keleşekte komunizm kuruu işine cete albaybız.

Keneş ökmötünö tüzülgöndön baştap, Türkistandın arkası burçunda catkan karangı kalktardın arasındagı agartuu işterin korkoytup, savadsızdıktı coyuuga cibergen kızıl mugalimder ham Kırgız arasındagı mugalimder türdüü sebepter menen özdörünün mugalimdik işterin taştap sayası ham keñeş kızımatına kirip ketken türü bar.

Maselen: ötkön caz, okuuçularđın dem alış vaktında "Karakol" üyözünö barsam en küçtüü, kubattuu mugalimderđin köbü boluş ankomunın agası, partiya uyumdaştıruuçuusu, soyuz koşçu uyumdaştıruuçuusu bolup kızımat kılıp cüröt. Ayıl-kıştaktardagı kalk baldarın cıynap, mektepterin açıp, dayardap koyup mugalim az dep kañırıp celip cürgönün köp kördüm. Mına uşunday könülsüz, aytoor başka üyözdördön dagı tolup catsa kerek.

Uşu baştan ökmöt başındagı azamattar munun tiyiştüü çarbasına kirbese, kalk mektepteri cabılıp, batıraktardın baldarı okubay, baştakıdan caman karan talaada kalmak boldu.

Rahim Murzake Uulu "Sakuu"

KATIN-KIZ TENDİĞİ

Narından Kutaalı degen bir abışka 17-cılı açarçılıktın sardabınan, Pişpek üyözdü Karakır boluşuna tentip kelip turup kalgan, bul beçaranın eki erkek bir kız balası bolgon. Oşondon beri bir kıştak (selenie) dagı Orus, Kırgızdardın uyun bağıp (badaçı) eki balası, eki cerde aylık kılıp cürüp tapkan taşıganın berip, uşul eldegi Sulayman Ürkümbay uulunun karındaşı Kanışay degen kızga kuda bolot eken. Cılda tapkanın Sulayman mırza kağıp alıp, bıyıl ötkön maldı esep kılsa, 275 put buuday, altı kara eken.

Kız Kanışay özünün tiyiştüü küyöösü bolgon Kutaalının balasına ötkön oktyabrđın başında kaçıp barıptır. Ayıl içindegi atka miner mayda çeçender Kutaalıga kelip, dagın bayagı maldın üstünö oñ kara obloytur.

Kutaalı beçaranın kolundagı bar tügün esep kılsa, üç karaga aran çıgıp kalgan ceti karaga, toguz caşar Kutaalının kızın bara kalıp almak bolgondo, uşu tünü kızın alıp Pişpek kalaasına kaçıp kelip, temteñdep cürüp, maga coluktu da, ötkön işterin

baarın süylödü, men cañgız attuu colooçu emne kıla alam?

Mınday işterdi el içindegi partiya müçölörü cana da üstöl başındağı azamattar cakşılup köz salbasa, keler künübüz karan bolup, katın kızdar teñdigi el içinen orun alıp, tegizdik cüzün cakında körö-albayt.

Atka miner çoñ kursaktar “cakşı”lardın çeñgelinen çıga albay baştagkıday el “kuurçak” bolup, cem boluudan başkaga carabayt.

B. Kalpak uulu

AYALDAR ARASINDAGI CUMUŞ

1-noyabrde Oş şaarında birinçi mertebe ayaldar konferentsiyası bolup 80degi ayal katıştı. Konferetsiya oktyabr özgörüşü cüzögö çıgargan maksat, tilekteri ayagina çıkkança işke aşırui uranı menen öttü. Özdörünün çıgargan toktomdorunda musulman emgekçil ayaldardan soyuz koşçu kesipçiler uyumu ham savatsızdıktı bütürüü mekteptere kirgizüülörün talap kılatt. Boygo cetpegen kızdardı alıp, köp katındık tuuraluu çıkkan zokondordu buzgan adamdardı coobko tartuuların talap kılıştı.

Ayaldar bölümü başçısı: Prazdnikova.

Beş bütün üygö bir kezit aldırısın!

Coobker çıgaruuçu: O. ALİEV.

II.3. Türkiye Türkçesine Aktarılmış Metin

II.3.1. “Erkin-Too”, 7 Kasım 1924: Cuma, Sayı 1

Sayfa1

İlk basım

Gazete haftada bir kere yayınlanır

**1917 İHTİLALİ'NİN YEDİNCİ YIL DÖNÜMÜ MÜNASEBETİYLE
ORTAYA ÇIKAN KIRGIZ DEVLETİ'NİN YAPISI: KIRGIZLARIN İÇİNDEN
ÇIKAN İRGATLAR, FAKİRLER VE ÇİFTÇİLER**

Gazetemiz şimdilik halka eşit dağıtılacaktır. Paraya satılacak zamanı gelince haber vereceğiz.

**KIRGIZ HALKININ FAKİR FUKARALARINA, İRGAT HİZMETÇİ
YİĞİTLERİNE!**

Her devletin ya da başka bir medeniyete adım atmaya başlayan her milletin bağımsız bir basını, gazetesi olur.

Yaşam biçiminin ilerleyip, halkın iyileşip, tarımcılığın pekiştirilip kültürünün gelişmesi için gerekli olan en önemli şey bu gazete ve matbuattır. Bir devletin veya bir Cumhuriyet'in basını yoksa yaşamını sürdüremez. Çünkü, hayat koşulları devletin içinde,ve dışında olup biten siyasetle sıkı sıkıya bağlıdır. Halkın günlük hayatında siyasetten haberdar olması gerekmektedir. Siyasetten ve günlük hayattan haber veren gazete çevremizde çok nadirdir. Gazete, Sovyet Hükümeti'nin desteğiyle kurulan Kırgız özerk(otonomi) bölgesinde olanları, hükümetin Avrupa sistemini çeşitli siyasî düzenleri ile Kırgız fakir halkını bilgilendirip, halkın hal hatırını hükümete belirtip duran gazetedir.

Halkın yaşam biçimini, gündelik hayatının eskiye bağlanan gereksiz yönlerini göz önüne serip, doğru yola yönelten gazetedir.

Her gazetenin halkın eğitimi yolunda ebedi sayılan esas siyasî istikameti ve hedefi olmalıdır. “Erkin-Too” gazetesinin ebedi mefküresi: Kırgız halkının çoğunluğunu, bunlardan fakir fukaraların, talihsizlerin gözlerini açarak siyasî akım ile tanıştırmak terbiyelemektir. Ortak fikirleri tanıtmak, sınıf duygusunu güçlendirip, fakirlere yol göstericilik edip, baş kaldıran zengin manaplara karşı gerçekleşecek olan mücadelenin yollarını göstermektir. Günümüzdeki zengin manap, eski hükümet zamanında eğitim alan çürük asilzadeler, Datka ve çevirmenleri ile mücadele edecek bir kahraman olması gerekir. “Erkin-Too” Gazetesi, Kırgızların henüz oluşumunu tamamlamayan, yeni, genç devletine hakikatı, acı gerçeği söyleyen, Kırgız halkını saran cahillik, karanlık, sanatsızlık dünyasını, yeryüzünden yok edecek bir araç olarak görülür. “Erkin-Too” doğruyu, acı gerçeği söyleyen, Sovyet Hükümeti'nin Komünist Partisi'nin fikrini, amacını fakir fukaralara yayabilen Kırgız Özerk Hükümeti'nin dilidir. Fakir fukaralar kendi kimliğini, siyasî bilim, sanat yönünden eksik taraflarını gidip “Erkin-Too”dan bulur. “Erkin-Too” gazetesi bütün dünya ve hatta Rusya, Orta Asya'daki işçi çiftçilerin eylemi ile yaşam biçiminden Kırgız fakir fukaralarına haber veren bir eğitici konumundadır.

“Erkin-Too” gazetesi kendi hükümetinin fakir fukaralarının yaşam biçimini düzene sokmak için ortaya çıkan kanun ve yasaları Ala Too'nun arasına yerleşen köy ve kışlaklara ulaştırılan habercisidir. Onlara tarımcılık, kooperatif gibi işleri, fakirler

için lazım olan malumatları yazıp, doğru yolu öğretip gösterme sorumluluğunu (boynuna) üzerine alır."Erkin-Too", siyasî ve iktisadi meselelere kadınların durumuna, parti hayatına, tarımcılığa ve eğitim-öğretim konularına geniş yer vererek, Kırgız fakir ırgatlarının çoğunluğunu aydınlatmaya çalışır.

Sayfa2

BÜYÜK EKİM GÜNÜ

Bugün açgözlü, zâlim zenginlerin, aristokratların, kapitalistlerin ve generallerin iş başından kovulup gittiği, dönmez sefere defedilip nihayet yok oldukları zamandır.

Bugün nice asırlarından beri fakir fukaraların kölelikte, karanlık ve bilgisizlik içerisinde mal yerine kullanılıp, köle gibi çalıştırıp hüküm süren, haram yemek yiyen, kan içenlerin ebedi olarak ortadan kaybolup yerin dibine girdiği gündür... Fakir fukaraların koruyucu ve rehberi yoldaş Lenin'in Kızıl Sancağı tutup "Bütün dünya işçileri birleşin!" sloganıyla dünyaya seslendiği gündür...

Fakir fukaraların bağımsızlığını, eşitlik ve hürriyetini kazanıp rejimden kurtulup aydınlığa doğru adım attığı gündür...

Ezilen, parçalanan, güçsüz halkların kendi idaresini kendi eline alan eşitlik ve kardeşlik duygularının güçlendiği bir gündür.

Adı sanı, izi yok olup sararıp bunalan, azap çeken Doğu milletlerinin, zengin manapların, sömürücü kulaklarının, boyunduruğundan, köleliğinden kurtulup halk sınıfına girdiği gündür...

Bu, bizim değerli, muhterem Ekim ayının yedinci yıl münasebetiyle kutlanan büyük bayramımızdır. Bundan altı yedi yıl öncesi 1917 yılının Şubat ayına değin, Rusya Devleti'ni 300 yıldan fazla zalim ve gaddar Romanovların zümresi yönetmiştir. Bunlar evvel zamandan beri fakirler tabakasına hücum edip, onları ezip, gün yüzü göstermeyip, cahillikte bıraktı. Çar'ın verdiği emiri emir olup, şartsız kayıtsız hiç değişmeden yerine getirilirdi. kendi sözünü dinletip işlerini gerçekleştirebilmesi öz işini gerçekleştirebilmesi için her zaman iş başına zenginleri, manapları, asilzadeleri, büyük göbeklileri getirdi. Onları her yerde her türlü destekleyip, hürmet edip fakirlerin kanını sülük gibi içip durmak için gönderdi. Biçareler zenginden gördüğü zulümü izah edip şikâyetinde bulunduğu an Çar'ın bürokratları, beyleri, fakirlerin

şikâyetlerini umursamayıp, zenginin lafını tutup, zenginin şarkısını söyleyip, zavallı fakiri sorgulayıp, fırça atıp kovar idi.

İşte böyle zorlanan fakirler alın teriyle hakettiğine sahip çıkamadan, şikâyet ettiği için sorgulanıp, kokan hapishanelerde çürümeye bırakılırdı. Zengin manaplar, Çar'ın arkasına saklanıp rahatça her türlü bozuklukları, yapılmayan her türlü işkenceleri çektirip halkın boynuna binip kopuzunu oynatıp hüküm sürdürürdü. Çar hükümetinin dine saygı duyduğundan, dini takdir edişinden yararlanan papazlar, mollalar, hocalar, işçilerin zar zor buldum dediği bir iki kuruşunu kazıklayarak ceplerine soktular. Abuk sabuk eski bozuk fetvalarla cahil halkın kafasını karıştırıp, büyüleyerek çağdaş okulları ve eğitimi, çağdaş bilimi, zehir gibi gösterip fakir sınıfının cahillik ve bilimsizlikle ezilişine, neden oldular.

Türkistan gibi yerleri sömürüp, yerli halkların dostluğunu ve birliğini bozarak aralarını soğutup, düşmanlık sokup birbirine kışkırtıp, çekiştirip, hilekâr siyasetini yürüttü. Rusya'daki Rus çiftçilerin yerini pomeşiklere³⁰ verip onları aç ve çıplak olarak binlerce kilometre uzak mesafedeki Türkistan'a ve Sibirya'ya göç ettirdi. Türkistan'ın en verimli yerlerinin hepsini kendisinin açgözlü, alçak gönüllü sömürücü kulaklarıyla³¹ doldurdu. Kırgız, Kazak gibi halkları 'ölsen öl, dirilsen diril' diye dağ taşın arasına sürdürdüler. 1914 yılı bütün dünya kapitalistlerinin savaşına katılan, milyonlarca işçi ve çiftçinin çocuklarının kanının dökülüp, yok edilmesinin nedeni bu 'beyaz(!) Çar' ve onun hükümeti olmuştur. Nihayet 1917 yılının Şubat ayında devrim olup Çar tacından ve tahtından ayrılıp, öldürüldü. Fakat memleketi bir ala ögüz yeniden kendi eline alarak, fakir fukara, işçiler sınıfını kandırıp yine eski kanuna, eski düzene sokmak istediler,; zenginlerin tarafını tutup, onları desteklemeye başladılar. Tatlı dillilerin kandırmalarına alışıp, tecrübe kazanan işçiler bu defa onları hükümet başından kovalayıp, idareyi kendi eline aldılar.

Böylece kızıl bayrak sallayan kızıl kahraman işçileri Ekim devrimini yaptılar. Ekim ihtilali fakir işçilere kendi hayatının çaresine kendisi bakabilecek Sovyet

³⁰ Pomeşik-pomest'e kelimesinden türeyen bir kelimedir. Hizmet edenler için verilen yer arazisi. XIX-XX asırdan sonra yere sahip olan asıladeler denimeye başlamıştır.

³¹ Kulak-Rusça kulak kelimesinin esas anlamı yumruktur. Sovyetler Birliği döneminde 1920-1930 yıllarda kullanılan siyasî bir terim olarak yoksul köylüleri çalıştıran, tam anlamıyla "yumruğunun altında tutan" zengin bir köylü manasında kullanılmıştır. Genellikle kolhozlaştırmaya karşı olanlar kulak olarak adlandırılmışlardır. Sosyal bir sınıf olarak ortadan kaldırma siyaseti kapsamında kulaklar, Kırgızistan'da çeşitli yıllarda vatandaşlık haklarından mahrum edilmiş; üretim araçlarına, topraklarına, hayvanlarına, evlerine, eşyalarına elkonulmuş vebu mülkler kolhozların temelini oluşturulmuştur.

hükümetini dünyaya getirdi, yersiz, yurtsuz kalan fakirlere yer verdi. Onları yerleşik hayata geçirip, bozulan hayatını düzeltmeye, zorlukları kolaylaştırıp bir düzene koymaya yardımcı oldu. Cahillik, karanlığın yüzünden hukuksuz ve güçsüz olan kadınlar, erkekler ile eşit olup, dışının erkek elinde oyuncak değil, insan olduğunu yapılan işlerle herkese bildirmişlerdir.

Eğitim bir yana okulun kokusunu bile alamayan bütün halkın hepsinin derdine derman olup, bilimi, sanatı yayıp, bütün gücünü sarf ederek okullar kurdukmaktadır. Fakirlerin cahilliğini giderip, onları siyasetten haberdar edip seviyesini yüksetip, parti ve hükümete yaklaştırmaktadır. Ekim ihtilali fakir, ırgat sınıfları tamamen koruyarak halkın kızıl ordusunu teşekkül etmeye büyük fırsat sağladı. Fakirler aç ve çıplak kalmasın diye şehir ile tarlalarını birbine bağlayıp yakınlaştırıp, tüccar, kızıl kulakları yok etmeye başladı. Sonunda her milletin kendi kaderini kendi eline verip, kendi hayatının çaresine kendisi bakıp, özgürce nefes alıp, milletlerin eşitliğini gerçekleştirmek için ulus-memleketlerin oluşumuna imkân verdi. İşte bunların hepsi Ekim Devrimi'nin fakir fukaralara sağladığı faydalardır. Oluşan istikametidir...

Yaşasın, ezilen halkı hürriyete çağıran birleşenler partisi!

Yaşasın, 3-enternasyonel!

Yaşasın, yoldaş Lenin'in kurduğu yol, nasihatleri!

Yaşasın, emektarların/işçilerin değerli büyük günü Ekim Bayramı!

S. K

Sayfa 2

ERKİN-TOO

/Kırgız Halkı/

Asırlarca halk sınıfına giremeyen, zorlanan halkın, tek dayanağı dağ olup, çayıra çıkarsa komşu güçlü milletler, kanlarını akıtıp, erkeklerini köle, kadınlarını dul edip geldiği herkesce malumdur.

Bu görünen zorluk ve zulümlerin içinde bugüne kadar kültüründen uzaklaşıp, parçalanıp sonra da o uçsuz bucaksız tepesi gökyüzüne değen dağların arasına girip, sığınıp, özgür yetişip, özgür konuşarak gelmiştir. İnci gibi yan yana dizilen sıra dağların arasında doğup, o dağların arasında kulca, keçi ve tekeler ile birlikte koşup,

otun iyisini, ağacın tomurcuklarını, suyun berraklığını, yaradılışının hürmetine sahip olan Kırgız halkı sen idin.....diyecek gibi gelişip, uzun zamandır biri tepede, biri sazlıkta, kimi dağda, kimi kayada olup, soğuk yetişip, ters konuşup ya da zor durumlarda birleşemeyen, yemeği paylaşamayan, birlikte seslenemeyen bir halk idin. Kız oyunu olduğu zaman delikanlılar ilk önce ‘Erkin Too’dan(özgürlükten) başlayarak şarkı söylerlerdi.

Erkin -Too, Erkin -Too, Erkin -Too

Erkin- Too’go ben çıkarsam,

Halkın gölgesi gözükmeyiz

Gölde yüzen çok ördek

Doğan saldırsa bölünmez.

Kasabada kar yatar;

Yavrusu ile deve yatar,

Yengesiyle kız yatar,

Yengesin öperse bakır tadlanır.

Kızını öpse elma şeker bal tadlanır.

Buna benzer her yerdeki övgülerin hepsi özgürlük ve dağdan ibarettir. İşte bu yüzden “özgürlük” ve “dağ” Kırgız’ın gönlüne en hoş gelen, en güzel gözüken önemli konular arasında olduğu anlaşılır. Bu özgürlük duygusu gelişen, dağ örümceğinin ağına takılmış sinek gibi çırpınıp kurtulmaya çalışan Kırgız halkı, özgürlük ve dağa ulaşmak için sevgilisini özleyen delikanlıların sararıp adını şarkılarda söylemesine neden olan, elini bile tutturmayan Kırgızın güzel kızları eğilip boynunu uzatıp yüzünden öptürmeye mecbur kılan özgürlük ve dağdır.

Sevdiği bağımsızlıktan ayrıldığında elindeki gücünü toplayıp onu geri almak için mücadele eden bağımsızlığa kavuşmak için en önemli olan canını feda eden bütün doğanın en büyük borcu olduğu bellidir. Kırgız halkı ise o bağımsızlık ve dağ için çok fazla kırmızı kanını akıtıp soykırımı uğramıştır. Soykırımı uğrayıp, kaçıp, baba oğuldan, karı kocadan ayrılıp, öz evladını bir yemeğe satıp şu ana kadar ulaşmadan geldiği de o bağımsızlık ve dağın çilesidir: dağ sevgisi, Kırgız’ın esas

yaşamı o dağda olduğundandır. Kırgız'ın en büyük masalında 'Manas'da söylenmiştir:

Gür karagay, dalı çok

Kararıp yatan malı çok

Büyük baştan dağ çok

Yavrusu ile atı çok

Kalayından gümüşü çok

Kara ekinden pirinç çok

Beyaz tavşandan tilki çok

Ağlayandan gülen çok

Kurbağası köpek gibi seslenen

Balığı tay gibi oynayan.

Burda gösterilen Kırgız'ın işçilerinin emeğinin hayatına nasıl sindirmesi gerektiğini Kırgız dağında yaşayan işçilerin, Kırgız işçilerini kaygısız yapacak olan en önemli yaşantısını kısaca 'sevdim' kelimesi ile anlatmıştır.

Burada Kırgız işçilerinin marangozluk, hayvancılık, çiftçilik, avcılık madencilik ile uğraşacak yerinin dağ olduğu görülüyor ki, dağın vergisi olarak iyi at yetiştirmek için atın soyunun geliştirilmesi gerekmektedir. Önce de bahsedildiği gibi inatçı tay gibi oynayan güzel kızlarının boynunu büktüren, özgürlük ile dağı aradığında eğilip maral gibi yüzünü gösterdiğinin nedeni, Kırgız hayatının direği olan dağdaki tükenmez servetlerdir.

Şimdi ise komünist partisi ortaya çıkıp Ssovyet hükümetini görüp bütün dünya işçilerine devamlı amacını belirtip değer, hürriyet için gerçekten slogan söyleyip oynayan balık gibi Kırgız'ın zorluk çeken gözü çaresizlikten çoğunluğu çağrıya katıldı. İşte! fakir hükümeti, komünist partisi: "Kırgız sen de ayrı bir kavim halksın" diyerek özlediği sararıp beklediği kaç defa kanını akıttığı önceden tutuklu olan bağımsızlık ile dağı eline verip isteğine ulaştırdı.

Kırgız fakirleri! Özgürlüğe kavuştun, halk ol. Kendine gel. Diğer sınıflarla aynı düzeyde dağ gibi arkasına, güneş gibi ışığını değdirmektedir.

Böyle amaçları bütün Kırgız halkına sindirmek ve halk olarak eğitim verip medenileştirmek yukarıda söylenenleri bütün küçüklerden talep edip kaynaştırmak için kısacası günümüzdeki aydınlık zamana layık halk olmak için ilk önce gazete şarttır. Kırgız Kırgız olduğundan beri kendi dilinde dergi gazete diye bir şey görmeden yedi âlemde hatta kendi halkının içindeki siyasî yaşam ve kültürden habersiz karanlıkta kalmış. İşte şimdi “Erkin Too³²” ayrı bir hükümet olup kendine ait “dağı” (bağımsızlığı) eline geçtikten sonra komünizm hükümetinin yolundan, hayatından, siyasetinden kültüründen ve eğitiminden haberdar olup işçi sınıfını tanısin diye bu gazeteyi yayımlamaktadır. Gönlü rahatlattığı için ‘Bağımsızlık ile dağı birleştirip özgürlüğün sembolü olarak bu gazeteye “Erkin Too” adı verildi. Böylece Kırgız’ın işçileri eskiden beri kaybolan özgürlüğünü özleyen ‘Zeynep’ olup ‘Kükük’ diye sızladığı, kaybettiği bağımsızlığına kavuştu. Sıkı tut! Bu “Erkin Too” (bağımsızlık) için dökülen yaşların, satılan başların, ayrılan eşin, kıyıma uğrayan yiğitlerin, köle olan kadınların uğruna sıkı tut Kırgız, sıkı tut!

Yaz, canını feda et! Harca hayvanlarını feda et! (hayvanlarını feda edip satıp para edip herşeye rağmen gazeteyi destekleyip, imkanın olduğu anda canını bile feda etmeye razı olup yaz, susma demek anlamında)

Bu bağımsızlık ile dağı kaybolursa anlayacaksın halini! Sıkı tut Kırgız, sıkı tut! Genç ve yaşlılar, bütün Kırgızlar bağımsız dağa sahip çıkın! Daha önce kaybedip aradığımız and’ı, sıkı tut Kırgız, sıkı tut! Fakir fukaraya gelen talih ve mutluluk için canını feda ederek mücadele etmek gerek. Onun için Erkin Too korunağıdır. Belin ağrısı tutunacak direğindir Erkin Too. Sıkı tut Kırgız, sıkı tut!

İşte halkım, böyle en büyük önderiniz olabilecek tarafı tut. Erkin Too, bir taraftan bütün dünya işçilerinin, bir taraftan da bütün Rusya topraklarındaki işçilerin en büyük günü kabul edilen 7 Ekim günü sizlere armağan olarak yayımlanmaktadır.

Yaşasın bütün dünya işçileri diye yolu kuran, fakirlikten kurtarıp bağımsızlığa kavuşturan yoldaş Lenin’in yolu! Yaşasın iş üzerinde kurulan Özerk Kırgız bölgesi.

İşenaalı Arabay oğlu.

³² Burda kast edilen şey bağımsız dağdır, daha doğrusu özgürlük ve hürriyetten bahsediliyor.

LENİN YOK İKEN

Sovyetler hükümetinin işçiler sınıfı, bütün çalışkan çiftçileri, büyük Ekim devriminin, Rusya Kapitalistlerinin zaferinin yedinci yıl münasebetinin bayramını bu ihtilalin düzenleyicisi Lenin'in yokluğunda kutluyorlar. Ekim devriminin yedinci yılında coşkuyla bayram yapan milyonlarca gayretlilerin arasında Lenin yok...

Yirmi beş seneden fazla hayatını devrim yolunda, işçilerin eşitliği ile bağımsızlığına sarf eden Lenin, bugün aramızda yok...

İşçiler ile emektar çiftçilerin ön tabakası olan ırgatları terbiyeleyip yorulmadan hizmet eden Lenin bizim aramızda yok. Bu kadar muhteşem zaferle Ekim ihtilalini gerçekleştiren adamın yokluğunu göz önüne getirmek ne kadar acı ve kaygılı...

Bu gün aramızda bizimle olan Lenin yok....

Yedi yıl önce kendisi önderlik yapıp milyonlarca hakkını almadan köle edip zorluk ile güçlerini deneyen gayretlilerin içinde, bugünkü günü büyük Ekim devriminin zaferinin bayrağını kaldıran işçiler ortasında düşmanlar sınıfının üzerinde yapılan zafer Bayramında Lenin kendisi idare edemez. Böyle olmasına rağmen bu gün 'bizim aramızda Lenin yok, ama önderlik yapamaz' demeye hakkımız yoktur. Ekim ihtilalinin sekizinci yılına adım attığımız şu günlerde hepimiz onun bıraktığı nasihatleri ile bilimi hayata sokup yapılması gereken işleri gerçekleştirmeye çabalayacağız. Bizim gibi işçilere Ekim ile kazandığımız işlerimize Lenin tarafından kurulan birleşenler partisine önderlik yapan Lenin bu yolda, bu partide ebedi olarak yaşayacaktır.

Lenin kendisinin olmadığı yerlerdeki bütün dünya işçileri birleşenler partisinin önderliği ile ekime (zafere) doğru giderler.

Lenin birleşenler partisine devamlı önderlik edip gelecekteki işlerin yöntem ve planlarını gösterip, kendisinin kurduğu birleşenler partisi içinde Lenin'in daima hayatta olduğunu hissetmekle beraber, birleşenler partisinin önderi olan Lenin'in onlara yüklediği vazifesini sonuna kadar yapacak diye umut ederiz. Böyle büyük inançla belimizi bağlayarak biz Ekim ihtilalinin sekizinci yılına adım atıyoruz.

Abdurrahman oğlu.

KIRGIZ KOŞÇU TEŞKİLATI

Koşçu teşkilatı Sovyet hükümetinin en çok desteklediği teşkilat, Rusya'daki işçiler gibi koşçu teşkilatı kurulup Sovyet hükümetinin oluşmasına sebep olmaktadır.

Koşçu teşkilatı güçlü birlik içinde zenginler, birleşen kulaklar, kurnaz devlet memurlarıyla mücadele edip kendi amaçlarını kâğıt üzerine dökmüşlerdir. Bununla hepsi tamam diyemeyiz! Cahil, okumayan fakirlerin, dili tatlı tercümanların lafına inandığı zamanlar da olmuştur. Beşikteki çocuk beş defa değişir denildiği gibi günümüzde de bugünkü hükümet bizim diye bağırarak fakirlerin sesi fazlasıyla duyulmaktadır. Özerk bölge olarak bölünen Kırgız'ın bölünmesinin amacı, Kırgız fakir ırgatlarını kendi arzularına bırakıp, fakirlik fikrini ortaya çıkarıp ve bütün dünyanın fakirlerini birleştirip, gözünü açıp yönlendiren Lenin'in vasiyetini gerçekleştirmektir.

Türkistan Koşçu Teşkilatı'nın oluşması 1920'den başlayıp yıldan yıla gelişmesi açıkça görülmektedir. Kırgız içindeki koşçu teşkilatının üyelerinin genel sayısı 60000, onlardan 2000'i ırgat. Milletlerin ezilen fakirleri ile birleşip el tutuşup hedef yolunda bir olmaları gerekmektedir. Bütün düzenlenecek meclislerde her koşçu kendi hakkına sahip çıkmalıdır.

Hükümet başına zenginleri geçirmemek için çaba göstermek lazım. Her zaman fakir ırgatlar birlik diyen sloganını seslendirirse o zaman bütün dünyada fakirler üstünlüğü kabul edilip, Lenin'in bıraktığı öğütleri yayınlanır diye inanırız.

Kudaykul oğlu.

ÖZERK/OTONOM/KIRGIZ BÖLGESİ. KISACA ÖNCEKİ HAYATI HAKKINDA

Kırgız milleti Türk halkının bir dalından dağılıp bir kaç devir geçse de günümüze kadar kendi vatanını koruyup gelmiştir. Kendi hayat biçimi, konutu dağda olduğu için başka yerlerden yeni gelen halklardan Kırgızlar'ın yerleşim yerleri sağlam olduğundan bütün halkları etkilemedi. Bu yüzden önceki hayatının kurallarını, alışkanlıklarını değiştirmeden korumuşlardır.

Kırgız Halkı'nın tarihi eski halk olup İsa Peygamberden birkaç asır önceye kadar bilinmiştir. Çok eskiden bu halk büyük hükümdarlık kurup 'Gan Gün' diye adlandırılmıştır. İsa Peygamberden bir iki devir önce 'Hun' ve 'Mun' diyen halka ait

‘Hun’ hükümdarlığı olmuştur. ‘Hungan’ diye ‘ Hünge, Huna’ hükümdarlığı ile kaynaşarak Yenisey Bölgesinde yerleşen bu halk ‘gan’ –gün ‘diye ismini kaybederek ‘ ‘Hagas’ diye adlandırılmıştır. İkinci asrın sonunda ‘Hagas’ büyük hükümdarlık halk olup’ Asya’nın doğu tarafı Baykal’a kadar, sağ güney tarafından Tibet’e kadar(Şarki Türkistan) uzanıp, o dönemde halk ‘Kırgız’ adını almıştır. Zemark’ın kendi seyahatında belirttiği gibi bu halk 758 yılında Uygurların idaresi altında kalmıştır. 836-841 yıllarında Uygurları Hakaslar idare altına alırlar. Cengiz Han zamanında ‘Hagas’ halkı her zaman Kırgız adını almıştır.

16. asırda Kırgızlar Rusları hiç rahat bırakmadan, devamlı savaş açıp, Kalmakları işgal edip Moğolistan’a da rahatlık vermeyince 16.asrın sonunda Moğollar ile Rusların birleşerek kovması ile Kırgızlar Tyan Şyan dağlarının sağ güney tarafına yerleşmişlerdir. Kırgızlar 18. asra kadar Djungariya’nın yönetiminde kaldı. Djungarya’dan sonra Çin idaresinde kaldılar.

18.asrın sonunda Kırgızların bir bölümünü Kokon Hanlığı kendi yönetimi altına aldı. Kokon Hanlığı, Kırgızların aldığı Kırgızlar’ın kendi içinde particiliğinden faydalanan Kokon Hanlığı Kırgızları tamamen yönetimi altına alamadı. Kırgızı serbest bıraktı. Fakat Kokon Hanlığı birçok şehir kurup sınırlarını kapattı. Eğer Kırgız arasında sınır çizecek olursa çok asker almadan savaşa çıkamazdı. Vergi konusunda Kırgızlar’ın particiliğinden faydalanmıştır. Kırgızları 1865-86 yıllar arası Ruslar idare altına aldı. Kırgız halkı her ne kadar başka milletlerin idaresinin altında kalmış olsa da kendi gücünün, namusunun, kahramanlığının arkasında olmuş, kendi hayatını vatanını günümüze kadar korumuştur. Kırgız Rus’un idaresi altına girip yıllar geçtikten sonra hayatı, hükümet yapısı değişmeye başladı. Önceden aksakala hürmet edip çoğunlukla gün geçiren on on beş binerli gruplar halinde ayrılıp hayatını geçirmiştir. Bir yöneticisi olup düşmana karşı atla saldıran, liderinin dediğine şüphesiz inanan, her zaman savaş halinde olan lideri: ‘Bak düşman geldi atlan!’ dediğinde hepsi aynı anda ata binip savaşa giderdi. Rus Hükümeti Kırgız’ın bağımsız hayatını, kendi hükümeti için siyasî taraftan zarar getireceğini düşünüp ‘böyle düzenli halk bir gün olmazsa bir gün, hükümete karşı çıkıp Rus’a savaş açacak olursa çok zor olur.’ diye bu halkın iç düzenini bozmak için bir propaganda “Stepnoe polojeniye”³³ çıkardı. Stepnoe polojeniye’de eski Kırgız

³³ Stepnoe polojeniye-XIX asrın ikinci yarısındaki idari-toprak yapısı, yönetim kurulu, mahkeme ve Seva alanlarında mali ve ekonomik düzenin belirleyen Rus İmparatorluğunun kanuni tüzüğü.

düzenini yok edip, bir muhtarlıkta önceki iki bin hanelik olan bir köyde, şimdi iki yüz haneden fazla ev olmasın denildi.

Muhtarlıklar oluşunca düzen bozuldu. Partiler çoğalıp rüşvetçi zengin manaplar muhtarlığı tartışarak hayvanlarını dağıtıp muhtar oldular. Fakir fukaralardan zenginlik ve güç alındığından dolayı zenginlerin koltuğunun altına girip canını korumak zorunda kaldılar.

Zenginler muhtarlık için dağıttığı hayvanları ‘haraç’ diye fakirlerden iki katını alarak fakirlerin kanını sülük gibi içtiler.

Zenginlerin ve eski hükümetinin zulmünden dolayı, Kırgız fakirleri 16.yılı hükümete karşı çıkıp, savaş başlatıp doğup büyüdüğü yerlerini bırakıp, Kıtay Devleti’ne kaçtılar. Evini, malını mülkünü bırakıp kaçan talihsiz tekeler (Kırgızlar) dağları aşıp, suları geçip, yollarda açlıktan soykırıma uğramaya mecbur kaldılar. Sonunda 17. yılı Kırgızlar, hayvanlarından vatanlarından ayrılıp eli boş (boyunlarına kemerini asıp) tekrar kendi vatanına geldiler. İsyandan sonra 1917 yılı Kırgızlar açlıktan dolayı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar. 1921 yılında her tarafa göç ederek hizmetçi köle olup, dağılıp giden ırgatları kurtarıp, fakirlerden alınan yerler kendilerine geri verilmiştir. Ekim devrimi başladığından beri Kırgız fakirleri Sovyet Hükümetini çok iyi tanıyıp kendilerinin gerçek değiştirici olduğunu ispatlayarak zenginler ve kulaklar ile mücadele edip fakirlerin sloganını söyleyerek, Sovyetler Hükümetine bütün samimiyetiyle güvendiği gün gibi ortadadır. Gün gibi aydın, değişimci olan fakirler JetiSuu Kırgızları oldu. Fergana Kırgızları, basmacıların baskısı altında kalarak çoğunlukla ezilip soyularak tüccarların da etkisiyle güçlerini kaybettiler. Basmacıları tamamen yok eden ferganayı soygunlardan koruyan orada barışı sağlayan Fergana Kırgızların güçlü fakirlerinden kurulan kahraman Kızıl askeri ile Kızıl polisleri oldu.

22. yılı Kırgızlara ayrı bir bölge oluşturmak için meclis kurulsa da siyasî yönden daha erken bulunup sonuçlandırılmadı. Birleşen partisi daha sonra Kırgız halkını diğer milletlerin seviyesine getirilerek ‘Bağımsız Kırgız Bölgesi’ oluşturulup kendi payını, kendine vermişlerdir.

KIRGIZ ÖZERK BÖLGESİ

Bu bölümde Kırgızların çalışkanları/emektarları: birleşenler partisinin doğudaki ilk ve en önemli adımı, tüm yaptıklarını bir borç olarak bilir. Kırgız emektarları, Millet meselesinin çözüldüğünü, büyük Ekim Devrimi'ni kazanan fakirlerin namusu ve bütün milletlerin hürriyeti diye açıklar. Orta Asya'daki milletlerin bölünmesi, Ekim Devrimi'nin neticesi olarak, bu güne kadar milletler arasında birçok anlaşmazlıkları beraberinde getirdi. Mesela, büyük milletler azınlık milletleri pek umursamayıp, azınlığın istek ve dilekleri unutulup kalırdı. Çok fazla söylenilmesine rağmen her milletin kendi alışkanlıkları, gelenekleri hayatı başka olduğu için her millete yeni bir hayat düzenleyip bilim ve sanata, medeniyete adım atıp, ortaklık fikrini temelden düzenleyerek güçlendirip ilerlemek bu milletlerin birinci büyük amacı ve en önemli adımıdır. Her milletin siyasî hayatını yola koyup, genişletilmesi, halkın çok çalışarak yararlı işler çıkarmasına sebep olur. Kanunlarda belirtildiği gibi önceden Özbek, Kazak, Tacik, Kırgız, Türkmen halklarının siyasî hayatı bir kazanda kaynardı. Şimdi ise herkes kendi kazanının nasıl kaynayacağını kendisi kontrol eder oldu. Kırgız Halkı özerk bölge olacağına oldu ama bizim geçinme siyaseti, eğitim işleri ve buna benzer çok fazla meselelerimiz vardır. Diğer uluslara göre bizim Kırgız Halkımız cahil ve bilimsiz olduğu yalan değildir, mesala bizim komşumuz Özbek Halkı önceden de şimdi de medeniyet yönünden bizden daha ileri seviyededir.

İşte bu eksikliklere dikkat edip, geciktirmeden, zamanını geçirmeden, işe girişip, çaresine bakmak en büyük borçtur.

Kırgız Halkı, zalim Nikolos hükümeti yüzünden iktisadi-siyasî yönden medeniyete adım atamadı. Şimdi bir yeri merkez yapıp, toparlanıp güçlü bir şekilde işe başlama zamanı geldi. Millet bölümü emektarların işi.

Fakir ve ırgatların, bugüne kadar devam eden tertipsizlik ve uyumsuzlukları tamamen kaldırması lazımdır. Örgütlenme işlerini iyice düzenleyip, doğru yola sokup, zengin manaplar, kulaklar ve tüccarlar üzerinde gece gündüz çalışarak onları tamamıyla yok etmek lazımdır. Yine şu an koşçu örgütünün adını lekeleyen, İngiltereden destek alan, bütün fakir ve ırgatlardan faydalanıp kandırıp, yolundan şaşırtıp kendilerine kuyruk yapan, arkadan gelen ırgatları iki tarafa ayırıp çekiştiren

zengin manap hilekârlara karşı, son savaşını açmak, onlara baş kaldıramayacak kadar baskı yapmak, fakir ve ırgatların en büyük vazifesidir.

Bunlara gerekli yardım lazım olduğu anda yardımına koşmak, parti komitesinden başlayarak bütün koşçu teşkilatlarının görevi olduğunu iki taraf da unutmamalıdır!

Milletlerin birleşme fikri bütün dünya işçilerinin maksatlarıyla aynı olup onlarla el ele tutuşarak, enternasyonal adı altında dünya kapitalistleriyle olan mücadelede üstün çıkıp kazanmaktır.

Dünya'ya ortaklığını yayma yolunda bütün dünya işçileriyle birlikte hareket etmek gerekmektedir. Fakirleri bütün emektarların tarımcılığını koruyabilecek bir medeniyet seviyesine çıkarmak lazımdır.

Kırgız sınırları Özerk Kırgız Bölgesi'ni sınırı doğudan 'HanTengri' dağının zirvesinden sağ güney-doğuya kadar Çin Devleti'nin sınırıyla 'Erkin too'ya (bağımsızlığa) uzanır.

Sonra güney tarafa eğilip Kaşkar'dan Pamiri ayırıp Oogan (Afganistan) sınırına kadar gider. Oradan Batı tarafa eğilip Zor Göl'e kadar uzanır. Burdan Şoknan Muhtarlığı'na kadar Pamir Muhtarlığı ile sınırlandırılmıştır. Bu muhtarlığı sol güneye 'Ruşan' Muhtarlığı'na doğru ve bu muhtarlığın sınırı ile Buhara Devleti'nin sınırına ulaşır. Buhara sınırı sol güney doğuya Kokon Bölgesi'nin sınırına, Samarkand Bölgesi'nin sol güney tarafındaki sınırı ile Laylalı Muhtarlığı'na kadar uzanır. Bu muhtarlığın sınırı ile doğuya doğru Noygut, Kıpçak eklenir. Sonra sağ güney taraftan 'Sog' Muhtarlığı'na kadar uzanır.

Fergana Bölgesi'nin sınırına kadar uzanıp Çokosekposton Muhtarlığı'nın sağ güney tarafına eklenir. Burdan dümdüz gidip Çımıyan Muhtarlığı'nı ayırıp, Nayman Muhtarlığı sınırına ulaşır. Geriye İçkilik Muhtarlığı'nın sınırının içi ile Kuvalı Muhtarlığına ulaşır.

Araban Muhtarlığı'nın batı sınırı boyunca, Oş Bölgesi'nin sınırı ile Oş Andijan Fergana Bölgesi'nin sınırına eklenir ve Balkaş Muhtarlığı'nın içiyle bütün Altın Göl Muhtarlığı boyunca giderek Kara Darya Irmağı'na kadar uzanır. Kara Darya ile yukarıdaki Kokon köy sınırıyla Ması muhtarı sınırından sağ güney tarafından ve Nookat muhtarı sınırı içinden Az baskan muhtarı sınırı Namangan Bölgesi sınırına kadar uzanıp gider. Bu bölgenin sınırı ile Kızıl Jar bağış

Muhtarlığı'nın sağ güney tarafındaki sınırına kadar Nanay, Bayastan bütün Koltuk set muhtarlıkları Taşkent Bölgesi'nin sınırına gelir. Bu sınır ile Oluya ata Bölgesi'nin sınırına kadar Kökürök Muhtarlığı'nın doğu batı tarafı sınırına dek tren yoluyla Tonturbas Zirvesi'ne ulaşır. Burdan Aleksandrovskiy (Ala Too) Dağlarına kadar gider.

Doğu tarafı kalakan halkının doğu batı sınırına kadar, sonra sol güney tarafına eğilip posta sınırını geçerek Talkın sınırını aşp Cayıl Muhtarlığı'nın doğu batı bütün Pişpek bölgesinin sınırına ulaşır. Kuzey tarafından Belovodskiy /Ak suu/ Muhtarlığı'nın Sokuluk, Çuy ırmağına kadar varır. Çüy'ü boylayıp yürüyüp gelip Karakonuz Muhtarlığı'nın sağ güney tarafına eklenir. Sonra Koşte'ın içinden Ala Too'nun kenarıyla Carken Muhtarlığı'nın sınırına ulaşır. Carkent'in sınıрыyla Karakol şehrinin sınıрыyla Karkıra Dağ'ına kadar uzanıp, Karkıra ırmağına yetişir, Karkıra suyu eğri büğrü suyla gidip eğri suyun eklendiği yere kadar gidip, eğri suyla Çin Cumhuriyetinin sınırına, Han Teniri Dağı'na dayanır.

Sayfa 3

Ekimin geldiği zaman

Ekimin gülümseyip geldiği zaman,
Herkesin öz hakkını verdiği zaman
Eskiden zincir çeken düşmanların
İçinden muminleri seçtiği zaman.

Bu günler fakir'n yeri aldığı zaman,
Kemer bağlap, güçlenip aldığı zaman
Kan içen kapitalin tohumuna
Canlandırmaz zehir ilaç verdiği zaman

Bu günler Ekimin geldiği zaman
Fakirle kızıl sancak geçtiği zaman,
Eline araç gereç alıp fakir

Padişahın göğüsünden yaran zaman

Bu günler tüm fakirin çıktığı zaman,
'Eşitlik' diye 'denksizliği' yıktığı zaman;
Birleşip ordan burdan tüm işçiler,
Tek hedefi kızıl bayrak olduğu zaman.

Bu ayda denklik adım attığı zaman
Can verip kızıl kanın aktığı zaman;
Kuğyruğu Nikolay'ın güçsüzlenip,
Arkasına bakamadan kaçtığı zamanı.

Bu günler düşman acele ettiği zaman,
Akım edip fakir yerin aldığı zaman
Gereksiz kapitalı yok etmeye,
Fakirlerin düşmana mezar kastığı zaman

Düşmanı fakir bugün bastığı zaman,
Zalimlerin kalbi durup korktuğu zaman,
Gözler gülüp, kalpler kaynap emekçiler,
Sloganını her tarafa yaydığı zaman.

Lenin'in verdiği armağanı var,
Yoksullara teslim eden bayrağı var,
Geniş ve aydın yolu armağan eden,
Arkasında Leninizm ağacı var.

Fakir sınıf Lenin'in söylediğin,
Öğrenip bilmeyenin açtın gözün,
Direnip Leninizm ağacına,
Açılsın

Yaşasın, Lenin'in kurduğu yol,
Kaybolsun karanlığın kuran toru,
Yollarına ekimin fakir düşüp,
Yetişsin muradına uazatan kol...

A.Tokombaev /SAKU

Sayfa 4

YAŞASIN ÖZ KOL GÜCÜYLE SOVYET HÜKÜMETİNİ ÖVEN İŞÇİLER VE BÜTÜN ÇİFTÇİLER!

ŞEHİRE UCUZDAN, TARLAYA UCUZ EŞYALAR VERME, ŞEHİR İLE TARLAYI YAKLAŞTIRMA ESASI

Vergi hakkında neyi bilmek gerek?

Vergi ne için çıkmıştır? Çiftçi işçiler devlete ek olarak ülkenin bütün gücünü, tarımcılığını geliştirmeye, onunla birlikte çiftçilere yardım etmeye gerek var diye tahmin ederler. Bizim tarımcılığımızın birkaç sebepten dolayı zayıfladığı herkesçe malumdur. Asılzadelerin küstahlığından bozulan liderlerimizi tek tek düzeltmek imkansızdır. Köylerdeki çiftçilere lazım olan araç gereçleri ulaştırmak ve onlara yeri nasıl kullanacaklarını öğretmek için nice yılların sarf edilmesi gerekir. Bir de bunları düzene sokmak için para lazım. Çiftçilere yardım etme meselesi Ssovyet hükümetinin savaşı bitip düşmanlarından kurtulduktan sonra hatırlandı. Bu anda da para olmadı. Sonra da para çıkarılması gereklidir. Para çok bastırıldığından, para dediğimizin değeri yaprak, kağıt yerine düştü, bundan sonra para önderliğini böyle yürütmek olmaz. Devletten çıkan harcını, gelirlerini kapatıp durmak lazım. Bunun için şehir ve köyün vergisi aynı olur. Vergilerle hayat önderliğini düzeltmek için çabalayan

hükümetin masrafını ödemek lazım. Çiftçiler vasıtasıyla devlet hazinesine düşen paralar geri gelip, köylerde kendi tarımının düzeltilmesi için harcanıyor.

OKULU, KIRMIZI ÇAYHANELERİ, VE DAHA DİĞERLERİNİ KENDİN HESAPLA GÖR

Tarım verginin ne kadarını ödeyecek? Vergi alma ekilen yere göre aşağıdaki gibi bölünür:

1. Susuz yer sulu yerin yarısı.
2. 1 hektar yer susuz yer sulu yerin yarısı (2/1) hektarına denk olup, 1 hektar ot verecek yer (4/1) sulu yere denk olup, bir at sulayan yerin (3/1) ile eşittir.

Koyun, keçi, eşek sulu yerin vergisini verecek çiftçilerin her sene ne kadar vergi vereceğini bilmesi gerektiğini gazete her sene bir hektara ne kadar vergi ödenmesi gerek olduğunu haber verecek.

NE ZAMAN ÖDENMESİ GEREK

Bu yıllık verginin ödenmesi için aşağıdaki gibi zaman verildi: 24. yılın 1 Aralığına kadar verginin yarısını ödemek lazım. Diğer yarısını da 25. yılın 1 Şubat ayına kadar ödenmesi şart.

1. Bu gösterilen vakte kadar ödense devletin hayat durumunu geliştirmek için çok katkı sağlayacaktır.
2. Ödeyecek vergisini ödedikten sonra kalanı çiftçiliğin yaşamına layık harcanılacaktır.

VERGİYİ NEREYE ÖDEMEK GEREK

Verginin ödenilmesi için her köyün içinde vergi ödenilecek kasa açılacaktır ve halk vergiyi para komiserliğine ödeyecektir. Halk komiserleri sayesinde vergi ödeyecek olan çiftçilerin hayatına engel olmamak için onlara yakın yerde açılan herhangi bir kasaya faturasını getirip ödeyebilirler.

BİRLEŞENLER PARTİSİNİN LİDERİ LENİN'İN VASIYETLERİ!

İŞÇİLERİN LİDERİ BİRLEŞENLER PARTİSİ.

ÇİFTÇİLERİN LİDERİ İŞÇİLER!

BÖYLE İLİŞKİLER KAN İÇER ZENGİNLER İÇİN ÖLÜM CEZASI!

LENİN VE ÇİFTÇİLER. İŞÇİLER İLE ÇİFTÇİLER BİRLEŞMESİ

Bize daha çok işçiler mi gerek yoksa çiftçiler mi diyen bu mesele her yerde gündeme gelir. Böyle karışıklıkları yapmak yanlıştır. İşçiler lazımsa, onunla birlikte çiftçiler de lazımdır. Sorun bunda değil, mesele çiftçiler ve işçilerin ulaşmak istediği amaç bir mi? Hayır başka mı, ondadır.

Bu durumda bizim devire bakmamız gerekir. Bütün Ekim Devrimi'ne kadar geçtiği isyan zamanı vakitlere. Devrime kadar dediğimiz 1917 yılına kadar geçtiği zaman; o zaman hükümetin başında zenginler, asılzadeler olmuştu, bütün yerleri benimseyen zenginler, pomeşikler ise, fabrika, demiryolu, para birikecek bankalar kapitalistlerin elinde olmuştu. Zenginler çiftçileri ezdiyse, kapitalistler işçileri ezip gelmişti.

Zenginler ve pomeşikler birisinin gücünden faydalanıp, birisinin bütün gücüyle can koruyup gelmişlerdir. İşçiler ve çiftçiler iki sınıfa ayrılmıştır. 1- pomeşiklere hizmet eden çiftçiler, 2-zenginlere hizmet eden işçiler.

İşçi ve çiftçilerin yer ile fabrikalardan başka yerde çalışma hakkı yoktu. İşçi ve çiftçilerde sadece bir düşünce vardı. Zalim padişahın hükümetini devirmek ve zenginler hegemonyasını destekleyen Kerenskiy'i yok etmektir. Zenginler hükümetini devirmek için çiftçiler ve işçilerin mekteplerde birikmesi lazım oldu. Lenin'in düzenlediği Birleşenler Partisi o organize yolunda çalıştı. Ekim Devrimi ile pomeşik hükümeti yıkıldı, işçilerin eline fabrikalar geçti, çiftçiler yere sahip olup, kendi hükümetini kurdu. Pomeşik, kapitalistler bunlarla uzlaşıp bakıp durmadı. Padişahın kuyruğu beyler, generalleri elider yapıp ordu kurup savaş açtı, bütün Sovyetler Cumhuriyeti'ni her tarafından ablukaya aldılar. Ve onları diğer İngiltere, Amerika, Fransa, Japon zenginleri desteklerdi.

İşçi ve çiftçiler kendi aralarından kuvvetli kızıl ordu teşekkül edip, gelen düşmanları yenip Sovyetler hükümetini kurdu O an Lenin çiftçi ile işçilerin muazzam birliğine yol başçılık/önderlik eden bu zaman hem işçiler hem de çiftçiler için çok zor bir müddetti. 1921 yılının Mart ayından itibaren Sovyetler hükümeti düşmanlarını yenip, barış ilerleyip, yedi yıl süren çiftçiler kavgası sona erip, yok olup biten tarlasını düzenleme işini ele aldı. İşçiler durdurulan fabrikaları çalıştırmaya başladı. Dolayısıyla çiftçilere ne gerek oldu. Köy ve kışlak tarımcılığın yola koymak için araba ve diğer türlü araçlar lazım oldu. Hepsini bunlara kim bulacak. Bulabilecek işçiler, bunlar fabrikalarda çok paralı makamlarda çalışırlar. İşçilere ne gerek?

Bunlara et, ekmek, pamuk ve diğer köy kışlak tarımcılığı işleyip çıkaran ürünler gerek.

Bu rnleri yalnız çiftçiler işletebilirler. İşte burdan gelir ikisinin birbirine bağlılığı; işçiler ile çiftçiler hükümetinin amacı bir olduğu için, birliğini güçlendirip, hayat biçimini düzenleyip, yeni tarımcılık seyahatini başlatmak bu birlik memleketinin tarımcılık idareciliğindeki en büyük sorunlarından bir tanesidir.

Bu birliğin lideri Lenin olmuştur. Bu nedenle bu birliği dağıtmak Lenin ırağı olarak bizim vazifemizdir.

BÜTÜN HALK EKONOMİSİ

Bütün bölgenin yeri 195 800 km. kareden oluşup her bir km. karesinde dörtten can oturur.

NFS: 790 122 kişi, bunun

504 858 Kırgız,

118 170 zbek

133 123 Rus

198665 Türkmen ve diğer i çeşitli halklar. (Türk, Uygur, Tatar, Dungan, Sart, Kalmak, Kıpçak, Kazak vs.).

MALLAR: (20ncı yılın hesabına göre)

Yılı 205 bin

Büyük baş 316 bin

Deve 20bin

Koyun 921 bin

Keçi 182 bin

Donuz 36 bin (Avrupalı beylerinde)

Eşek 6 bin

ZAHİRELER: sulandırılan yerlerde buğday, arpa, yulaf olarak 102 bin hektar pirinç, 6 bin afyon, 19 bin mısır, 10 bin pamuk, 19 bin hektar yonca. Sulandırılan yerlerde çeşitli ekinler 49 bin hektarın hepsi sulandırıldı. Sulandırılmayanlar 250 bin

olarak hesaplanır. Dikkat: bu sayıların hepsi yaklaşık olarak alınmıştır. Bu tarafta Serveti Dağı'nın çeşitli madenleridir: altın, kükürt, demir, bakır, değerli taşlar, kükürt ve , kerosin yağları. Bunların hepsi bizim gelecekteki en büyük zenginliğimizi gösterir. Oş Bölgesi'nde bulunacak radyo diyen var bunun pahasına değer yoktur. Kırgız Dağları'nda pek çok çeşitte yemişler, mesela: ceviz, bu ülke dışında çok pahalı olur. Dağlarda boya ve ilaç yapılabilecek bitkiler bulunur. Bunların hepsinin faydalanma zamanı geldi.

ORTA ASYA'DA MİLLET DEVLETLERİNİN TEŞEKKÜLÜ/ YOLDAŞ/ARKDAŞ ABDURRAHMAN OĞLU İLE BİR KONUŞMA

Yoldaş Abdurrahman diyor: Orto Asya halkların ayrı ayrı bir millet olarak ayrılması için sınırları karıştırma mevzuatı onaylandı.

İki Orta Asya'da Cumhuriyet oluşturulur. Özbekistan ve Türkmenistan dosdoğru SSCB'ye bağlanır ve Özbek Cumhuriyeti'ne Tajik Cumhuriyeti eklenir. Kırgız Bağımsız Özerk Bölgesi'ni oluşturup RSFSR'e bağımlı olacak. Hivada'ki Kara kalpaklar daha otonom bölgesi olup Kazakistan Cumhuriyeti'ne girdi. Türkistan Cumhuriyeti'ndeki Kazak ilçesi birleşti.

Sınırla ilgili Orta Asya'daki milletleri sınırlaştırma komisyonun mevzuatı biraz değiştirilerek onaylandı. Amur Derya (Ceyhun) Bölgesi'nin Şorokan ilçesi Kara kalpak Bölgesi'ne gitti. Taşkent ilçesi ve Mirza yol ilçesindeki Özbek, Kazak Muhtarlıkları tarımcılık tarafına doğru bölündü.

«Çınaz» Muhtarlığı'ndaki kışlaklar Özbekistan'a bağımlı oldu. Aslavyatski Muhtarlığı'ndaki köyler Kazakistan'a bağımlı oldu. Yeniden oluşan bazı cumhuriyetlerde bölgelerde Sovyet Birliği ile parti birliği toplantısına davet edilinceye kadar Türkmen Cumhuriyeti ile Kırgız Bölgesi'nin parti komiteleri geçici revkomlar (voenno revolyutsionniy komitet-askerî devrim komitesi) seçildi. Özbekistan hükümeti toplantıya davet edildiği için sadece parti komitesi olarak seçildi. Taşkent'teki yağlı tarımsal kurumlardaki malını paylaşmak için böyle fikirler oldu. Malların halkın sayısına göre paylaşım Taşkent'teki hayvan fabrikasını uruş kurumunun faydasına seçilsin denilen fikire Kırgız, Türkmen, Kazak temsilcileri karşı çıktıktan sonra hayvanlar halkın sayısına göre değil, hayvanın sayısına göre paylaşılın. Taşkentteki hayvan fabrikası uruş kurumunun faydasına seçilmesin. Orta Asya'daki milletler cumhuriyetlerinin arasında Kazakistan da var.

Merkez konusunda Özbekistan'daki Samarkand, Türkmenistan'daki Paltaratskiy Kırgız Bölgesi'ndeki ebedi merkezi Jalal Abad olması gerek ise de okullara layık binalar olmadığından dolayı şimdilik Taşkent'te kalsın diyen karar verildi. Ve Kırgız Bölgesi'nin hükümetini kurmak Jalal Aba'da yeniden evleri kurmak için 3 milyon som para verildi diye sözünü bitirdi.

İŞE BAŞLADI

Türkistan Ortakçılar/Birleşenler Partisi Komitesi'nin Jalal-Abad Bölgesi'nin bürosu işe başlıyor. Birleşenler Partisi'ndeki üyelerini kendi parti komitelerinden seçip, ekim ayının sonunda seçilen parti üyelerinin görevli (sorumlu) sekreterlerin toplantısını yapacaklardı. Yakında Moskova'ya giden vekiller geldi. Her bir Otonom Cumhuriyetlerinin bölgesinde geçerli olarak seçilen hükümet adamları işe başlayacaktı. Kırgız Bölgesi'nin hükümetliğine tayin edilen adamların çoğu ilçe ve bölgelere ulaşıp gelemedikleri için şimdilik işe başlayamıyorlar. Gereklik duyulan insanları telgraf gönderildi. Bu hafta içinde KIRGIZ REFKOM'U ve OBKOM'UNUN (oblastnoy komitet-bölge komitesi) birinci toplantıları olacak deyip bekliyoruz.

II.3.3.“Erkin Too”, 24 Kasım 1924: Pazartesi, Sayı 2

Sayfa 1

ERKİN-TOO YÖNETİMİNE KUTLAMA TELGRAFI

Taşkent, “Erkin Too” yönetimine:

Karakol 24 Ekim. Sovyet hükümetinin millet meselesini doğru hal olduğunun arkasından birinci olarak yayımlanan “Erkin-Too” gazetesinin Karakol üyездinin ırgat koşçuları adıyla kutluyoruz.

Bu gazete, bütün yoksul ırgatlara önder olabilir diye güveniyoruz. Bu açıdan yardımlarımızı eksik etmeden her zaman yardımcı olmaya yemin ederiz.

Üyездin koşçu komitesi:

Başkan: Şark oğlu

Üyездin ırgatlar bölümü:

Yönetmen: Tölöö Kabıl oğlu

Üye sekreter: Şarip oğlu.

KIRGIZ YİĞİTLERİNE!

“Erkin-Too” gazetesi 1 Ocaktan itibaren parayla satılarak yayımlanacaktır. Bu güne az kaldı. Halk içindeki yiğitlerimiz, kendileriyle hemfikir olan “Erkin-Too” gazetesini daha çok dağıtmak için şimdiden gazeteye kayıt olacak kişileri toplamaya başlamak gerekmektedir!

Kayıt olacak kişilerin parası ve tam adresini doğru alıp “Erkin-Too” yönetimine gönderilmesi gerekmektedir. “Erkin-Too” diğer gazeteler gibi alacak kişi sayısı çok olursa, durdurulmadan devamlı yayımlanıp arz eden meyvesini yedirip, fayda getireceğini unutmayın! Vakit az kaldı!

Yönetim.

DIŞ HABERLER.

İNGİLTERE VE MISIR’IN KAVGASI

Mısır’da bir İngiliz general öldürüldü.

Mısır’da oturan İngiltere asker başkanı general L. Stek’in otomobiline bomba bırakmışlardır, bomba işe yaramadıktan sonra da katiller tabanca ile vurup öldürmüştür.

Bu iş hakkında Mısır’ın başbakanı Zaglu paşa İngiltere hükümetine baş sağlığını dileyip katilleri tutuklatıp onları cezalandıracağını belirtti.

İNGİLTERE HÜKÜMETİ ÜLTİMATOM GÖNDERDİ

İngiltere general L. Stek’in öldürülmesi sebebiyle İngiltere hükümetinde açık meclis düzenlendi ve Mısır hükümetine böylece ultimatoma gönderildi:

‘Mısır hükümetinin bu işi hem utanmazlık, kepezelik hemde İngiltere’nin Mısır’la Sudan’ın hukukunu yok etmek için yapılan iş diye bilinir. Mısır hükümetinin bu fesatçılar ile (bozucuları) teması var. /karışımı/. Dış ülkelerinin adamlarını korumayı bilmeyen Mısır hükümeti, hükümet olarak duramaz diye düşünüyoruz.

Mısır hükümeti İngiltere’den özür dileyip, 5 milyon som, kun (birileri tarafından öldürülenin değerini karşılamak. Fiyat, değer, kıymet) ödesin, Sudan’daki Mısır askerleri çıkarılıp, Mısır askerlerindeki subaylar asker arasından çıkarılsın ve her gün yapılan toplantılar yasaklansın.’ Bu talebi gerçekleştirmeleri için 24 saat verilmiştir.

TÜRKİYE'DE

Ankara-(Kasım) atçibek halk partiyasının rızası ile yeni oda düzenledi. Yeni hükümet liderleri Cumhurbaşkanı tarafından aşağıdaki gibi onaylandı:

Oda başkanı, bütün ulus savunma komuseri-sekreter-bey işler komuseri-Racap paşa. Dış işleri komuseri-Şükrü. Hazine komuseri-Abdülhalk. Halk aydınlatma komuseri-Saraç oğlu Şükrü. Yer işleri komuseri-Alıcan aalıcılıp. İşler komuseri-Kazı Diyarbakır. Halk sağlığı komuseri-Muzahr.

FRANSA BÜTÜN SOVYETLER BİRLİĞİ İLİŞKİSİ

Moskova (3 Aralık) Fransa meşhur bilinçli iktisatçısı Şarl Jid Fransa ile Sovyetler birliğinin irtibatı hakkında böyle der:

‘Kendi borçlarını üzerine almadıkları süreçte Sovyetler birliğine Fransa’dan aldığımız borçları üzerine al demek doğru olmaz.

Fransa ise, başka ülkelere dış borcunu ödemez. Fransa, Rusya borcunu iki parçaya bölmüş. Birincisi; bu güne kadar öde diyemeyen savaş vaktindeki borcu.

İkincisi ise; şimdi konuşup, anlaşıyor musunuz? Diyen ; savaştan önceki yiğitler (vatandaşlar) borcu.

Ben, Sovyetler Birliğinin böyle borcunu kabul etmeden (üzerine almadan) gitmez diye düşünüyorum’.

MISIR'DAN ELİNİ ÇEK!

Bakü (28 Kasım) İngiltere’lilerin Mısır’da yaptıkları zorluk ve şiddetlere karşı şikâyet etmiş ve miting yapmışlardır. Mitinge her milletin temsilcisi gelmişti.

Azerbaycan, İran, Türkiye milletlerinden de bütün mollaların temsilcileri katıldı. İngiltere padişahlığının, Mısır halkına karşı yapılan utançsız işlerine şikâyet edilmiş ve hüküm çıkarılmıştır. Hükümde İngiltere işçilerine güvendikleri hitap edilip, Mısır halkı İngiltere’nin kan içen, yağmalayan zenginlerine karşı savaş açılınca, işçiler de yardımcı olurlar diye inanırız denildi.

Hükümden sonra toplanan halk: ‘Mısır’dan elini çek!’ diyen bir örgüt oluşturdular.

BİŞKEK'TEN GELEN KUTLAMA TELGRAFI

Bişkek (2 Aralık) Uyezdin koşçu komitesi işçileri Kırgız millî Gazetesinin çıkışı ile kutlu olsun demiştir.

Bu gazete, Sovyetler hükümetinin teşekkül etmesine önderlik edip, köylere bağımsızlık esasını dağıtıcısı olur diye inanıyoruz.

Temir Bek oğlu.

DİKKAT!

Önceki Türkistan Cumhuriyeti ayrı ayrı millet cumhuriyetlerine bölündükten sonra, ordaki milletlerin mal ve mülkünü, servetini de paylaştırmak gerekmiştir.

O iş için Rusya komünist partisi Orta Asya bürosu için komisyon düzenlemiştir. Komisyonun amacı: mal mülk paylaştırıldığı anda muhtemelen Orta Asya halkının, hayvanlarının sayısına göre, yer susunun az çoğunu dikkate alıp, diğer pamukçuluk gibi tarım türlerine daha çok dikkat edilmiştir.

Bu komisyonda, her milletin temsilcisi olması gerekmektedir.

Böyle olmasına rağmen herkesin kendi gömleği kendi tenine yakındır. Serveti paylaşılacak olan komisyon, Sovyet hükümeti kurulup, onun yıllardır dağıttığı meyvelerini, cahillik ve hem siyasî hem de tarımsal ağır şartları nedeniyle tam olarak değerlendiremeyen (faydalanamayan), eli boş kalan: Kırgız, Tacik, Türkmen, Karakalpak gibi milletlerin eksikliğini, küçümsediklerini unutmamaları gerekmektedir.

Sebebi bu günkü paylaşılma işlerine bakarsak, önce hükümet işlerine pek karışmayan bazı milletler, bilimsizliğinden herkesin ağızına bakıp geziyor gibi gözüküyor.

Hükümet işleriyle daha önceden tanışan, iyileşip karışan milletler havalanıp geciktirmedikleri hissedilir.

Örneğin: bu elimizdeki “Erkin-Too” gazetesinin yayımlanmaya başladığı günden beri yarım ay geçti. Kendisi haftalık gazete ve üç sayısı çıktı. Normalde altıncı sayısı çıkması lazımdı. Bütün Orta Asya'daki Rus, müslüman matbuatının merkezi sayılan Taşkent'e bir avuç gazeteyi neşriyat etmek için bir matbaa evi yoktu. Nereye gitsen burnun taşa değer. Çünkü yayın evi doludur ve boş olsa harfler yoktur.

Sözün kısası önceki Türkistan memleketinin iktisadi yönünü geliştirme yolunda elinden gelenin hepsini verip, yardım eden milletlerin ilgisine denklik, eşitlik bakışı ile bakıp, ait olanlar kendi eline tam olarak geçmesi gerekmektedir.

Düzenlenecek olan komisyon bunlara dikkat edip, bir sıkıntı çıkarmaz diye umut ediyoruz.

Yetenekli becerikli ustalar elinden hiçbir şey gelmeyenleri bir kenara bırakıp gitmesin. Ustalık lazım!

Komisyonun işi neticeli olup, sıkıntılı ve kavgasız geçmesi için yukarıda belirtilen şartlara daha fazla dikkat edilsin!

Eşitlik iş yüzünde gözüksün!

PARTİ İŞİNİ DÜZENE SOKMAK LAZIM!

Bu zamanda eğer köydeki parti üyelerine bakacak olursak şehir medeniyeti hariç köylü parti üyelerinden ‘birleşenler partisi nedir?’ diye sorarsan, o bolşevik değil mi ki, fakirlerin hayatını düşünür demekten başka cevap alamayan üyeler çok değildir.

Birleşenler partisinin tuttuğu yol ‘komünist’ nedir? Onu bile bilemeyenler çok fazladır.

Siyasî, ziraat, eğitim, koşçu, kadın, gençler ayağa kalkmayı düşünmeden, ‘partiye girse iyi olurmuş, lafin geçerli olurmuş, seçim olursa ya da yeni bir iş varsa ‘komünist’ yaparmış, diye menfatçı olup, köy, soy, fitnesine karışıp propaganda eden üyeler az değildir.

Birleşenler partisinin tüzük, mevzuatının bir parçasını bile şu güne kadar öğrenemeyen, partiyanın düzenine uymayan üyeleri az diyemeyiz.

Bu güne kadar ‘Lenin’in daveti’ ile partiyaya alınan üyeler ortasında siyasî aydınlatma işini iyice yürütelim desem yanlış olmayacaktır. Yukarıda bahsedilen köylerdeki partiya üyelerinin kusurlarıyla şehirdeki üyelerin hepsi temiz diyemeyiz.

Köy, dağ, taş tarladaki parti üyeleri karanlık bilimsizlikte, iyice terbiye edilmedikleri için o kusurlar içindedirler.

Böyle eksiklikler olmasının sebebi üyezid. İlçe partiya komitelerinin genelde köy, tarla dağ arasındaki üyelerinin pek iyi kontrol etmeyip, o tarafa daha fazla güç sarf edip, siyasî aydınlatma işini iyi organize edemediklerinden diye düşünüyorum.

Eğer Üyezid'den, yeni ilçelerden köye partiya için işçiler gelirse üşenip, çevresine bakmadan etrafına birçok parti, koşçu üyelerini toplayıp, sözünü konuşup hiçbir tarafına bakmadan işim bitti diye acelece evine geri döndüklerinden olsa gerek. Odada oturarak parti işini böyle yapmak lazım, şöyle yol ile çalışmak gerek diye söylenen, yapılan parti işi köydeki parti üyesine çabuk ulaşır derhal anlar diye düşünmek yanlıştır.

Partinin güçlü hizmetçileri köy, şehir dışındaki tarladakiler içinde olması gerekmektedir.

Şehirdeki partiya üyelerinin hastalığını şehirdeki parti yürütme kurulunun iyileştirmesi gerek.

Köy, kır dağdaki, özellikle göçebe parti üyeleri daha çok gözetlenip aşağıdaki çareler yapılsın:

1. Göçebe şehirler hariç, parti üyelerine özümüzün güçlü memurları gönderilsin.
2. Parti üyelerinin siyasî cahilliğini yok etme, eğer örgütlerde siyasî aydınlatma olmazsa hemen düzene sokmak gerekmektedir
3. Dişi,yerine başka bir sözcük bayan, kadın vb. gençler örgütleri çoğalıp, düzenleme, aydınlatma yolunu tedbir edip yardım göstermek lazım.
4. Koşçu örgütü siyasî, ziraat hayatını düzenlemeye ve bilimsizliği yok etmeye çalışıp çiftçi yardımcı komitelerini ayağa kaldırmak gerek.
5. Okul işine, birleşme işlerini gözetleyip, anonim örgütlerini çoğaltıp ve okul işlerini pekişletip, halkın eğitim, tarımsal hayatının gelişmesini düşünmek gerek.
6. Parti üyelerinin ortasında sert bir şekilde düzen kurup, makam peşinden koşup, hemşirelik, akrabalık yapıp torpil ile ciddi mücadele etmek gerekmektedir.

Birleşenler partiyasının üyeleri aynı yolda olup, siyasî, aydınlatma tarımsal işlerine katılıp, eksikleri düzelterip, yönlendirme çabasını görüp, partinin değişim

tarihini, tüzük, mevzuatını öğrenmeye gayret etmesi şarttır, Lenin'in vasiyetini gerçekleştirmek hepimizin borcumuzdur.

Toyçu oğlu.

Sayfa 2

MİLLİYET CUMHURİYETLERİNDE.

TÜRKİSTAN'DA

Beklenilmedik anda hastalık çıkmasıyla meslekçilerin teşekkül evinde genel sağlık bakımının kasasından demir sandık ile 16000 som para kaybolmuştur.

Sandık Amu (Ceyhun) Derya'da bulunmuştur. Soruşturma komisyonu baktığında, hem sağlık bakım kasa temsilcisi hem de kerosin yağ fabrikasında çalışan Volkov adında bir kişide bulunmuştur.

ÖZBEKİSTAN

ÖZBEKİSTAN DEĞİŞİM KOMİTESİ TEŞEKKÜLENDİ.

18 Kasım'da Özbekistan Cumhuriyetini geçici olarak yönetip, bütün sovyet birliğini toplayıp durmak için Özbekistan değişim komitesi teşekkül edildi.

Değişim komitesi-Fayzulla Jakeev.

Üyeleri:

- 1) Parsa Hodjaev
- 2) Rahimbaev
- 3) İslamov
- 4) Rizaev
- 5) Sultankarı
- 6) Keldibek
- 7) Vladimir İvanov
- 8) Kıdıraliev
- 9) Mancara
- 10) Seyithanov
- 11) Bulatov
- 12) Lukianov
- 13) Haziyev

- 14) Aymamov
15) Ayıtmasunov

SOVYETLER İŞİ CANLANDI.

Semarkant'daki Sovyet işleri canlanmaya başladı, genel toplantısına gelenlerin oranı yüzde 95. Bir grubun bölümü şehirde bulunan eksiklikleri iş yüzünde kontrol edilip halkı aydınlatma bölümünün temsilcilerini okullara görevlendirip tamamen orda çalışmaya gönderdi.

ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ İLAN EDİLDİ!

Bu sene 5 Aralık'ta Özbekistan Cumhuriyeti ilan edilip, bu günün gösterişine Taşkent şehrindeki Hükümet memurları, kızıl askerler, öğrenciler ve bütün meslekçiler örgütü katıldı.

Hatipler yeni Özbek Cumhuriyetini yayımlap, kutlama sözlerini söyleyip yeni Özbek Cumhuriyeti'nin işçi, çiftçi ve halk hükümeti olduğu üzerine sloganlar söylendi.

KIRGIZ BÖLGESİNDE

Kırgız değişim komitesinde merkezi taşıma.

Taşkent şehrindeki apartmanlarda yeterli boş ev olmadığından işleri iyice düzene sokmak imkansız olduğu için değişim komite merkezini Bişkek şehrine taşımaya karar verdi. Bişkek vilayetinin merkezi 'Tokmok' olacak diye kararlaştırıldı. Diğer vilayetlerin merkezleri: 1. Karakol, Narın vilayetinin-Karakol, 2. Oş vilayetinin Oş, Jalal Abad vilayetinin Jalal Abad olarak seçildi.

Bişkek, Tokmok şehrindeki apartmanlara layık olan evleri düzenlemek için bölgedeki plana hızlı değişim yapılması için görevlendirildi.

TAYİN ETMEK

Kırgız halk biliminin müdürlük işine geçerli olarak görevlendirilmesi için, değişim komitesi yoldaş Yudahin'i tayin etti.

Bişkek'i elektrikleştirme.

Merkez, Bişkek şehrine taşınacak olduğundan dolayı, Bişkek şehrini elektrikleştirmek için bölge mevzuatına plan düzenlenmesini buyurdu.

Çuyır ırmağının kenarında inşaat edilecek olan elektrik santrali hazırlanıp gerçekleştirinceye kadar elektrik santralini geçerli olarak Bişkek şehrine kurulmasına karar verildi.

Özerk Kırgız bölgesinin değişim komitesi düzelendi.

Değişme komitesi önderi: Aydarbekov.

Üyeleri:

1. Toyçunov,
2. Jangulatov,
3. Sölpübayev
4. Malışov
5. Abdyrahmanov
6. Kamenskiy
7. Pokrovskiy
8. Kudaykulov
9. Arabaev
10. Çonbaşov
11. Kuytkov
12. Botbayov
13. Sartbayov
14. Rasulov
15. Canışov
16. Asılbekov'lar belli oldu.

JALAL-ABAD VİLAYETİNDE

Birleşenler partiyasının merkez komitesinin isteğiyle Jalal-Abad vilayeti diyen partbüro organize ediliyor. Partbüro 1 Ekim'den itibaren işe başladı.

Jalal-Abad'ta şirketlere ev olmadığı için şimdilik vilayet düzenleyen büro Oş şehrinde. Bu vilayete giren Fergana bölgesinin diğer üyezidlerindeki Kırgız muhtarlıklarının işi hakiketen zor, ama yavaş yavaş yoluna koyulmaktadır.

Jalal-Abad vilayetine giren muhtarlıkların sayısı köyler ile toplam 39. Orta hesap ile halkının sayısı 172,419.

Birleşenler parti üyeleri 860, üyeler 360, aday 500. Birleşenler gençler örgütünün üye sayısı 1000'e yaklaşık, bunun yüzde 75'i Kırgız. Koşçu ırgat üyelerinin toplam sayısı 380, yüzde 80 Kırgız. Halkın yapacak işi tarımcılık ve çiftçiliktir.

Fergana vilayetindeki Kırgız çocuklarının eğitim düzeyine bakacak olursak sadece yüzde 50'si okula gidiyor.

Oş'taki 75 öğrencilik öğretmen hazırlama kursu az vakitte ikinci kez mezunlarını çıkaracak. Burada okuyan öğretmenler halk içindeki okullara yeterli olacak ümidindeyiz.

Ticaret konusuna değindiğimizde ise diğer ülkeler ile sınırlaş olduğu için bu vilayetin çok faydası var. Büyük ticaret merkezi Özgön.

TARIMSAL DURUM

SAMARKAND'A KURUYEMİŞ PAZARI

Samarkand ilçesinde mevsim başından beri 4bin libreye üzüm hazırlanmıştır. Bunun yüzde 75 oranını hükümetin ticari teşkilatları toplamış, diğer yüzde 25'i yerli tüccarlar tarafından toplanmıştır.

Pazar fiyatları yükselmektedir. Örneğin: 26 Kasım'da bıldırcın 5.3, havuç 2.4. Son zamanlarda hükümetin ticari yerleri ve tüm şirketler üretimini durdurdu. Pazar fiyatını yükseltenler yüksek fiyat olmasına bakmadan soyan kızıl kulaklar.

Özgön'den 170 km. yerde 'Suyab' diyen bir köy var. Bizim tüccarlar ile Kaşgar tüccarlarının her gün yüzleştikleri yerdir. Bu sene Kaşgar tüccarları 50 000 koyun getirmişlerdir. Suyab Kaşgar tüccarının ticaret yapmak için 175 tane kurduğu evi var.

TELEFON İŞLERİ.

Değişme komitesi, bölgenin mevzuatıyla en yakın zamanda Bişkek şehrine telefon koyup, telefon işini düzene sokmayı görevlendirdi.

RSFSR'YA ELÇİ TAYİN ETMEK

Kırgız Özerk bölgesi geçici olarak RSFSR'ye elçi olarak yoldaş Drugov tayin etti.

DERDİNE DERMAN BEKLER.

Mayıs ayında Jeti Su bölgesine sağlık bakım komisarı tarafından bulaşıcı hastalıkları kontrol etmek için bir ekip gönderildi.

Bunların ikinci ekibi Jeti Sunun batış tarafını (Almata, Carkent) üyezidlerini dolaşıp çıktılar. Bu ekip altı kişiden oluşmuştur. Onların gittiği yerler şehirlerden çok uzak çöllerin arasındır.

Burada oturanlar tedavi görmeyi bırak doktoru bile görmemişlerdir. Önce gelen hastaları kendilerinin sihirli ilaçlarıyla iyileştirip gelmişlerdir.

Buradaki halk ekip hizmetini hürmeti ile karşılandılar. Bu halkın içindeki hastalığın çok olduğu şurdan belli oluyor: doktorlar Kasım ayına kadar 8500 adama bakmışlardır.

Onların çoğu yani yüzde 60'ı verem hastası. Jeti Su bölgesindeki Kırgız-Kazaklar içinde verem hastalığı bu kadar çoktu. Çocukların ciğerini ölüme bağladı.

Karkıra halkı ekipte hizmet edenleri teşrifatla uğurlamışlardır. Ekibin halka yapılan faydası hakkında dört muhtarlık halkı toplayıp Jeti Su sağlık bakım komisarlığına rapor hazırlamışlardır.

Rapordaki en önemli gösterilen yeri: 'yıllardır kumla karışıp, kumdan yüzü gözükmeden, bir Rus'un tepesini görmeden gelen halkın içine Sovyet hükümeti tarafından doktorlar ekibi gelip, hastaları bedava iyileştirip gidiyorlar' demişler.

Karkıra halkı kendilerinin teşekkürünü ileterek söyleyip keşke gelecek sene de bunun gibi doktorlar gelse diyerek ricada bulunmuşlardır.

KIRGIZ İKTİSADI

Kırgı'nın yaşam biçiminin bir yönü hayvansa, ikincisi de tarımcılığa bağlıysa üçüncü bir tarafı meslekçilik ile bağlanır. Bu güne kadar hangi tarım işine bakılmışsa da hiçbir değişme yok.

Hayvancılığa baktığımızda: yulkılar asıl soyunu kaybedip, tipi bozulup, ufalandı, buna sebep olarak: 1- Küçüklüğünden beri yani tay, kunan şeklinde binildikleri, 2-Kulun zamanında anaları çok sağılıp süte doyamadıkları, 3-Üyüre kaliteli aygırları koymadığından ve öz soyundan iyi bir kul çıkarsa onu koşu atı olur

diye kısırlaştırıp at yapmasındandır, (beş altıdan fazla yıldı dişi ve bir aygır uğür denir), 5-Kışın ot, yem ve duran yerleri iyi olmadığından dolaydır.

Yukarıda söylenen sebeplere göre bu başlangıçtan yıldı soyunu düzeltmek için aygırı kaliteli soylu yıldıdan koyup, halk içindeki öz yıldılarımızdan çıkan iyi aygırlarımızı saklayıp ve eğitim verip terbiyelemezsek bu yıldı soyu bundan da kötüleşip , ufalanıp, gücünü, değerini kaybedip tarımcılık için çok zarar dokundurur.

Ev ve diğer hayvanları alırsak: kötü beslendikleri için bunlarda ufalanıp, güçsüz, sütsüz olmaya başlar, bunun da sebebi yıldınkı gibidir.

Avrupalıların ‘İsveç’, ‘simmental’ ineklerinin bir tanesinin verdiği süt Kırgızlar’ın üç dört ineğin verdiği süte eşittir. Eskiden hükümet et vergisini aldığı zaman Pradot kurulu Rus’un Kalmak soyu (Astralpool) bir öküz yerine Kırgız’ın üç öküzünü almıştır. Çünkü; kalmak öküzü libre ile hesapladığımızda bizim üç öküzümüze denk gelmiştir. Kazak koyunlarıyla karşılaştıracak olursak bizim koyunlarımız ufaktır. Onların bir koyunu bizim iki koyunumuza denktir.

Korasan (Buhara) koyunlarının biri bizim üç koyunumuza denktir ve tüyü de çok değerlidir: Rus’un Şelunka bir koyununun tüyü bizim beş koyunumuzun tüyüne denktir. Bunun nedeni de bir taraftan güttüğümüz/ otlattığımız yerler dağlı, ikinci taraftan zayıf besleme ve soyunu kalitelendirmediklerinden ortaya çıktı.

Hayvanlığı geliştirmek için büyük değıştirmeleri yapmak gerek, bu kusurlarımızı düzetmek için hükümet tarafından çaba olmazsa ve halkın kendisi hükümet tarafından gösterilen gayretlere yardımcı olmazsa bu iş yakınlarda gerçekleşemez. Halk tarafından gösterilen yardım böyle olmalıdır: herhangi Kırgız köylerinde su, yer faydası için birkaç ortak kooperatif açıp o organizeleri yer su faydası için bir kaç muhtarlar arasında birleştirip teşkilat oluşturup onlar sayesinde vilayetler ile bağlantı kurup halk içindeki tüccar kızıl kulak ve menfatçılardan başka satacak malın hepsini alacak nesnelere o birleşmiş şirketler sayesinde başka şirketlerden banklardan ve hükümet ticaret kurumlarından ucuz fiyat ile alıp kendi içinde cemaat dükkan açıp o yolla hayvancılığı yürütmek gerekmektedir. Bu şirket sayesinde hükümet tarafına ait hayvan çeşitlerini geliştirmek için yardım alıp ve gerekli olan asıl aygır, iyi koç, boğa getirtip hayvanların soyunu temizlemek gerekir. Hayvanın sütü boşuna israf olmaması için tereyağ, peynir üretebilecek makineleri

getirtip köylere birer birer yağ, peynir fabrikasını kurmak gerek (makineyi bir köydekiler birleşip ortaya para koyup alırlarsa çok ucuza gelir.)

Özellikle tereyağ ve peyniri, o şirket sayesinde pahalı yerlere satıp, gelirim görmek lazım. -bu işe çoğunluk gayret ederse bütün eksikliklerini doldurabilirler.

İkincisi Kırgız'ın en önceki yaşamının biri çiftçiliktir. Çiftçilik için Kırgız'ın yerleştiği yeri çoğu sulu ve toprağı verimli olduğuna rağmen birçok nedenlerden dolayı Kırgız halkı bu zenginliği günümüze kadar kusurlu yürütüyor. Elli yıldan beri bize göre yetenekli Rus çiftçileri ile yaşamamıza rağmen onların düzeni, yeteneği ile çiftçilikle zengin olduğunu kendi gözlerimizle görmemize rağmen onlardan hiç bir örnek alamadık. Kırgız'ın çoğu bugüne kadar 'demir, saban', 'makine saban'ını bilmiyorlardı. Kendilerinin eski 'pulluk' ile yeri işletip zamanını, gücünün çoğunu boşuna harcamaktadırlar. Yalnız atın kışın altı ay boyunca kök börü (oyun) de kullanıp zayıflatıp ilkbaharda ekin zamanında ekin ekmekten bile geç kalıp yaşam biçimine zarar getirir. Buna benzer başka nedenler de çoktur. Bu yaşam biçimini yola koymak için önemlisi bir kaç evden birleşme düzenlemek gerekir. Bu birleşmeler kendi başlarına yer su faydasına göre birkaç bileşmeden ibaret bir muhtar ya da birkaç köyleri birleştirip tarımcılığı yönlendiren, ortaklık kurup, hükümet tarafından yardım alıp çiftçiliği düzeltmek gerek. Bazı yerlerde çiftçilikten başka hayat geliri yok, halk arasında çok ihtiyaç duyan iş: çiftçilik ve hayvancılığı eşit yapan halk içinde çiftçilik ve hayvancılığı geliştirmek için karışık şirketleri kurmak gerekmektedir.

Üçüncüsü Kırgız'ın yaşamı küçük meslekçiliktir. Örneğin: ayakkabıcılık, demircilik, dericilik, örümcülük ve sayredir. Onlar çok nadirdir, çoğunluğu zenginlerin kımızı ile çorbasına tatmin edip zenginlerin bedava verdiği yemeğini merak edip, yaptığı işi hiçbir işe yaramayan insanları çoktur. Bunlar şimdiden birleşip her türlü meslek sahiplerinin kendi başına birer birer birleşmelerini kurup, hükümetten yardım alıp, bağlantı kurmazsa bunların yeteneği gelişmez ve zenginlere köle olup, onlardan kurtulması zor olacaktır.

Dördüncüsü avcılık. Avcılar birleşip avcılar soyuzunu oluşturup etrafındaki avcılar ile bağlantı kurup bu soyuz ile hükümetten tüfekler ve ona benzer başka aletler alıp onlardan faydalanmak ve soyuz sayesinde gerekli yerde gerekli fiyatla av derilerini ve başka şeylerini satmaya çalışmazsa, bunlar köye gelen kızıl kulaklara yem olacakları gerçektir. Avcılık Kırgız dağlarında her türlü ava sahip olduğu için bu

meslek hükümet için ve meslek sahiplerinin kendileri için de büyük başarının biridir. Buna hükümet iyi Pazar kurması gerek.

Kırgızlar'ın gelecekte lazım olan zenginliği, dağdaki her türlü servetler: demir, altın, gümüş, taşkömür, tuz, çeşitli boyalar, petrol, ceviz, fıstık ve sayre. Kırgızlar bunların az miktarını kullanıp, çoğunluğunu işletmeden boşuna duruyor. Bugünden itibaren hükümetin ve halkın önem vereceği servetler ceviz, fındık, tuz, boya yer yağı (petrol) ve başkalardır.

Bunları kullanmak için işçileri toplayıp, onları organize edip kendi aralarında işçiler birleşimini kurması lazımdır.

Gelecekteki hayatını kurmak için önceden öğrencileri hazırlayıp, dağ mühendisliği, bilimsel tarım uzmanını, su mühendisliğinin teşkilatını yetiştirmesek Kırgız ekonomisi ilerleyemez.

Birleşme işini yola koymak partinin, hükümetin ve koşçular derneğinin en birinci borcu olması gerekmektedir. Birleşme işi yürütülmezse Kırgız'ın ekonomisi geride kalacağı kuşkusuzdur. Şu anda Kırgıza verilen vergi ve ekin, hayvan ucuz olduğundan bunları satın alacakları az olduğu için birleşme işi Kırgızlar içinde tamamen yerleşmiş olsa Kırgız malın, ekini daha iyi fiyata satın alıp ve hükümetten yardım alıp, ucuz kurtulacağı şüphesizdir. Kooperatif olmadığı için bu senedeki vergiyi Kırgız zorla ödedi. Halkı birleşmeye çağırmak, halkı bu yola koymak yeniden kurulan Kırgız Özerk bölgesinin yönetiminde oturan yiğitlerin ve partiyaların koşçu derneklerinin en önemli vazifesi olduğunu unutmadan, geciktirmeden iş planını yapıp işe başlaması lazım.

A.Sıdık oğlu

Sayfa 3

HAZIRLANMAK GEREK

'Ekim ihtilali on yaşa adım attığı anda fakirler içinde hiç bir bilimsiz kişi kalmasın' diyen Lenin'in nasihatı vardı.

Bu nasihatın gerçekleştirilmesi için meslekçiler örgütünün üyeleri bütün işçiler içindeki bilimsizliği yok etme çabasına ek işler yapılmıştır.

Meslekçiler ve işçiler şehirde oldukları için hem onların birleşme işleri hem de istedikleri gibi olduğu için bilimsizliği yok etme işi de çok hızlı gidiyor.

Aydınlatma işçileri yeterli olduğundan krestyandar arasında iş istediğimiz gibi denilebilir.

Bilimsizliği yok etme hakkında Lenin tarafından imzalanıp ‘dekret’ çıkarılmıştı.

Önümüzdeki 26 Aralık’ta o dekretin çıkmasına tam 5 yıl dolmuş olacak. Meslekiler örgütü bu gün bilimsizliği yok etme kampanyasını düzenlemeye hazırdırlar.

Ondaki amaç: meslekçiler arasındaki bilimsizliği yok etme, işinin meyvesinin nasıl olduğuna bakmak, meslekçiler arasında propaganda, nasihat yürütmektir.

26 Aralıkta ‘25’inci yılın 1 Mayısına kadar meslekçiler arasında hiçbir bilimsiz kalmasın’ diye slogan söylenilecek. Buna göre meslekçiler arasında bilimsizleri yok sayabiliriz. İşte böyledir Rusya’nın Orta Asya’daki meslekçilerinin aydınlatma işinin durumu işte böyledir. Kırgız-Kazak fakirlerinin arasında bu işin durumu kimsenin aklına gelmedi.

Bilimsizliği yok etme, fakirlerin aydınlatması zor işlerinden biri olsa da Kırgız halkının içinde bugüne kadar bu iş zayıf işleniyordu. Buna hayattaki şartlarımızdan birinci nedeni, öğretmenlerin eksikliği, ikinci bir neden olmaktadır. Özellikle halkı yöneten yiğitler fakirleri aydınlatma işine önem vermedikleri işi uzatmaktadır.

Sovyet hükümetine destek olmak için fakirlerin siyaset yönünden bilinçli olmaları gerekmektedir.

Onun için okuryazar düzeyi mükemmel olmalıdır.

Geçinme yolunu yenilemekte, medeni seviyede yürütmek için az çok bilim gerekir, onun için de bilinçli olmak gerekmektedir.

Bu güne kadar halk arasındaki fakirler Sovyet hükümetini tamamen anlayamadılar.

Bu nedenle çoğu yerlerde fakirlerin zenginlerden üstün olmasının yerine onların yerine düşüyor. Bunun yolu fakirleri aydınlatıp Sovyet hükümetine, komunizm yoluna yönlendirmekten geçer.

O yüzden bugün Kırgız fakirleri idareyi kendi eline alıp, fakirler topluluğunu kurup, fakirlerin aydınlatılma işini ilk önce düzenlemesi gereklidir.

Ekim devriminin 10 yıla gelmesine daha 3 sene var. Bu üç senenin içinde fakirleri tamamen aydınlatamazsak da fakirler gibi koşçu ırgatları okutup sayısını arttırmamız gerek. 26 Aralıkta fakirlerin cahilliğini Yok etmek konusunda herkes bilgilendirilsin.

‘Ekim devrimi 10 yaşına gelince işçiler arasında hiç bir bilimsiz kalmasın’ diye söylenen slogan unutulmasın.

Hazırlanmak gerek.

Kala bay.

GENÇLER HAYATI

PİŞPEK’TE GENÇLER HAYATI

IV Jeti Su bölgesinin birleşen gençler örgütünün meclisinden sonra geçen V bütün Türkistan gençler meclisinde her taraftan toplanan yoksul, ihtimam gençler kendi büyük meclisini büyük sevinçle karşılayıp, çeşitli kararsızlaşan sorunları çözüp, plan düzenleyip gitmişti.

Ne olursa olsun hürmetli soyuzun düzenlediği mevzuatı gerçekleştireceğiz demişti.

V. gençler meclisini kurduğunda bütün maksadı kendisinden sonraki gençlere her zaman göz kulak olup eski hayatındaki kötü alışkanlıkları bırakıp, yeni hayat başlatıp, zenginlerden kurtarma çaresini düşünürdü. Şimdi ise Pişpek vilayetinde o izleri dolduran, geçimi yönlendirip gözükecek bir iş bile yapılmadı.

Organize işler düşünülüp kontrol edildiğinde düşündüğümüz kadar bir netice yoktur. İş çok, çalışan yok, köylerdeki gençlerin geçinimini yönlendirecek kimse yoktur.

Gençleri birleştirip, aynı yol, aynı fikir, aynı amaçta ilerleyelim diyen genç olmayıp paramparça, karışık dağılanlar gözükür sadece.

Siyasî aydınlatma işini dikkate alan cesur gençlerin vücuduna iğne vurmuş gibi sancıtırsa bile, sayısı var kalitesi yoktur.

Ağzıyla yerine getiren Avrupalı gençlerin işi iyi olmazsa, yerleşik halk gençlerinin arasında göze çarpan bir iş yok. Çünkü siyasî aydınlatma bölümünün başçısı Avrupalı olur. Yerel dilde yazmayı bilmeden köylere Rusça mektup gönderir.

Onu da mahalli gençler anlayamadan zorlanır. İkinci taraftan yerel dile siyasî edebiyat kitabı yoktur, almak için de para yoktur. Siyasî aydınlatma işi yerel halklar tarafından ne kadar beğenilse bile yukarıdakileri yoluna koyma zamanında önem vermezse köylerdeki iş hiçbir zaman amacına ulaşmaz.

TARIMCILIK HUKUK KORUMA BÖLÜMÜ

Zengin dolandırıcıların elinden ırgat yoksul gençleri kurtarıp, onların gözünü açıp, acısını basıp eksiğini tamamlayan bölüm, tarımcılık hukuk koruma bölümü olduğundan buna çok önem vermeliyiz.

Çıplak ırgat gençlerinin hukuğunu koruyup, onları her türlü zorluklardan kurtarma çaresine bakmak bütün fakir, ırgat gençlerinin en birinci vazifesidir.

Üzdik gençler komitesinin tarımcılık sukuk koruma bölümü çalışıyor mu? Çalışıyorsa, nasıl çalışıyor? Yoksa tek bir kâğıdı yazıp onu dağıtması yeterli midir?

Uzatırsak çok söz var, ilk önce yapılacak iş halk içindeki fakir ırgatların gözyaşını silip, acısını basmak üzd tarımcılık hukuk koruma bölümünün üzerindeki borçtur.

Kısacası Pişpek üzd komitesinin idaresinde oturan yiğitlerin işe bakmadıkları sayılır.

Düşen Aalı Cabın

OŞ'TAKİ GENÇLERİN HAYATI

Bütün Oş gençlerinin işi kötüdür. Maliyet eksik. Siyasî bilinçli gençler az. Yakında yok diyecek kadar düşüktür seviyesi. Örgüt sayısı az. Bütün Fergana gençler örgütünde Kırgızların sayısı ondan fazla olmaz.

Kızlar arasında iş yürümemiştir. Genel olarak gençlerin siyasî bilimi eksiktir. Kırgız dilinde çıkan gençler kitabı yoktur. Gençlerin çoğu bilimsizdir. Gençler örgütünün diğer örgütlerle teması azdır.

Böyle olmaz. Gayret, maliye ve bilinçli gençler gerek. Bunları çözmeden iş yürümez.

KIRGIZ KURSUNUN YANINDAKİ GENÇLER ÖRGÜTÜ

Bu örgüt bu sene açıldı. Açılalı dört ay oldu. Üyelerinin sayısı 50'den fazla. Örgüt üyeleri bilinçli. Haftada bir defa toplantı düzenleniyor. Yakın arada tiyatro oynanılacak. Üyelerin siyasî malumatı az değil.

Üyelerin 'Leninçil çaş' adlı gazetesi basılıp çıkarılır. Yazılacak olanlar toplandı. Yakın arada gene yayınlanır...

Örgütün işi güzel. Geleceğe umut çok.

ÖZGÖN'DÖ

Özgön'do Kırgız gençleri için açılan bir örgüt yoktur. Bu çok ayıp bir şeydir. Özgön'e Kırgız gençler hareketinin kokusu bile gelmemiştir. Özgön'deki Kırgız çocuklarının arasında gençler örgütünü açmak gerek.

Esirkeb Kalmambet oğlu.

KENDİ YOLUMUZU ÖĞRENMEYE ÇALIŞALIM

Sözün doğrusunu dersek Kırgız arasından çıkıp, gerek eski gerek yeni zamanda mektup okuyup, okuma ve yazmayı bilen genç ve ihtiyarların hepsi bu vakite kadar ağızımızdan çıkan sesimizin, harflerin yanlış yazılıp, yan yana oturan halkların, milletlerin harflerini kullanıp da geldik.

Mesela: Fergana Kırgız'larının harfleri Özbek'lerinki ile aynıdır. Yedi Su, bütün Syrdarya Kırgızları Kazak imlası, Kazak harflerini kullanıp aynı harflileri kullandılar.

Günlerden gün geçip Kırgız Hükümet olunca Kırgızın kendi ağızından çıkan sesini harfini yazmak lazımdır.

O harfler Kırgız alippesinde yazılıp çıktı. Her okuryazarlı Kırgız yiğitleri o alipeyi ve bu 'Erkin-Too' gazetesini alıp, ağızından çıkan sözlerinin harflerini öğrenip bundan sonraki kendi yazılarında öz harflerini kullanmaları gerek.

Örneğin: Kırgız 'Töö, bee, saan, too, taan' diyormuş, işte bu kelimeleri Kazakca 'tau, biye, saun, tüye' diye kazak harfini kullansak, yoksa özbekce 'töönü' 'tag' diye yazarsak yanlış harf yazmış oluruz. Elbette her yeni çıkan şey halka değişik duyulur, yad gözüktür, söz onda değildir o yeni üretilen nesneyi halkın yaşamında kullanıp alışmasıdır.

Olmazsa bu günlük hayatımızda kullandığımız kelimelerin harfleri Arapçadır. Buna çok alışkınız, gözümüz alışkın ve kendimizinki gibidir.

O yüzden Kırgız'ın ağzından çıkan 23 sesi, biz Arap harflerinin uygun olanlarını alıp kullanıyoruz. Ve başka dillerden geçip Kırgız kelimesinin içine giren kelimeleri seçip almaktayız. Bununla birlikte yabancı dillerden geçen kelimeleri Kırgız'ın telaffuzuna göre kullanırız.

Örneğin: Arap'ın 'taharat' diyeni kazakça 'darat' kırgızca 'daarat' denir. Böyle kelimeleri Kırgız dilinin kurallarından çıkıp 'havarat' yeni kazakca 'darat' diye yazmak doğru olur. Araptın 'ha'sı, ikinci Kazagın 'a'sına geçen 's'sesi Kırgız dilinde hiç kullanılmaz. "A" tabii kalındır, onu hiç bir harf inceltmez.

İkinci örnek: Kırgız kelimelerinin içine Rusça kelimeler de girmiştir. Mesela: Nikeley, Fedor gibi. Bunları tam Rus gibi yazınca Nikolay diye yazmak gerekir. Böyle kelimelere Kırgız'ın dili dönmez. Onun için Kırgız diline uygun kural ile Fedor, Nikolay gibi Kırgız harflerini türetmek lazım. Şimdi kontrol edip baktığımızda Kırgız'ın ağzından çıkan seslerin harfleri toplam 23 tanedir. Onlar: a, b, p, t, c, ç, d, r, z, ş, h, g, k, k, n, l, m, o, u, f, e, y, yukarıda bahsedilenin sonucu şöyledir: 'kötü koca kaynına gidip geldiğinde kendi evini beğenmez' denildiği gibi her birimiz karışımı halkımızın diline göre yazdığımızda onun harfini koymamız ve her bir kalem çizdiğimizde, mektup okuyan aydınlarımız okuduğuna göre, Rusça okuyanlar Rus dilinin, Arap, Fars okuyanlar onların kanununa, Tatar Kazak, Özbek okullarını okuyanlarımız onların dilindeki kanuna bağlanıp kendi dilimizi beğenmiyormuş gibiyiz. Bir halkın dili ve o dili bir birine pekiştirecek dilin hepsini herkese yayıp birbirine bağlanacak şekilde yazı harflerin bir şekilde olup bir kanuna uymasını teklif etmek bir şarttır.

Bizden başka komşu halkların harfleri tamamen yolunu buldu söylenemez. Onlar her gün eksikliklerini bulup değiştirilip düzeltilmektedir. Biz ise yeniden başımızı kaldırıp fakirlerin sesi, komünistlerin feryadı ile kalem alıp bir de kitap alıp burdaki 'Erkin Too' gazetesini burada neşretmeye başladık. Önceden gözümüze görünmeyen kelimeler olabilir ve bu kelimelerin yapımı kelimeye eklenen ekler uymamış gibi gözükabilir. Önce her şeyin böyle görünebileceğini Kırgız halkı iyi bilir. Tembel olmadan okuyup kendini göstermesi lazım.

Katagan

Sayfa 4

KIRGIZLAR'DA OKUL İŞİ NEDEN YÜRÜMEMİŞTİR?

Bu güne kadar Kırgız halkı okul işlerine dikkat etmeden, okulun öneminin farkına varmadan, gençlere eğitim vermenin faydasını anlayamadığından çocuklarını okutmamıştır. Nedenleri pek çoktur.

Söz etmesek de açık görünen nedenlerin biri: zalim padişah hükümetinin Kırgız çocuklarına izin vermemesidir.

O zamanlar asilzade beyler Kırgız fakir fukaralarının yer suyunu çekip alıp, karanlık köşeye atıp, istediğini yaptırmışlardır. Kırgız'ın içinden çıkan zenginleri muhtar koyup, ağzı nerde derse burnunu gösteren cahil halkın kanını içip ilerlemelerine imkân vermemiştir.

Zaten gücü giden halktan 'asker alınacak' diye 16 yılı anlatmadan emir çıkardılar.

Nihayet burnuna su gelip zorlanan halk, sabredecek gücü kalmayan Kırgız halkı isyan çıkarıp, savaş başlattılar.

Bu savaş zalim hükümet için küçük bir diken değmiş kadar olmadı. İçinden sevinip, bu fırsatı değerlendirerek 'bunların kökünü kurutup, yer suyunu almak lazım' diye düşündüler. Baş kaldırıp isyana çıkanları, kenardan koyun gibi yok etmeye başladılar. Birine biri bayılıp katliama dayanamayanın yarısı Çin'e kaçtılar.

Böyle horlanan halk, bu kara dumandan nasıl kurtulacağıнын çaresini aradı.

Ezilen halkın istediği isyan edip baş üzerindeki duman kalkıp eşitlik yoluna düşürdü.

Çin'e kaçanlar kendi mekânına gelip, hayatına devam etmeye başladı.

Aç, çıplak, yeni kurtulan halkın başına okul işi hiç gelmedi.

Yeni kurulup daha sabitleşmeyen Sovyet hükümetine karşı önceki zalim hükümetinin kuyrukları fitne çıkardılar.

Sovyetler hükümeti kendine karşı çıkan bütün düşmanları yenip görünme yoluna çıktı.

İkinci taraftan o zamanları yeniden bağımsızlık kurulup, kim okuyacağım derse yolu açık olup, okula göre düzen olmadığından herkes kendi istediğini yapıp, o andaki okul işinin meyvesi çıkmadı.

Fergana Kırgızları ise basmacılar yüzünden okul değil kendi kara başlarını sığındırıp gününü geçirmesi zor oldu. Dağ başında açlık, çıplaklık zorluğunu geçirip ufalandı.

Dış düşmanları, bütün basmacıları yenip yok ettikten sonra hükümet önceki tertipsizliği kaldırıp, okulu düzene sokup, aydınlatma işini en birinci sorun diye önüne maksat koyup oturuyor.

Bu günleri bu günler Orta Asya milletlerini çoktandır milliyetçilinden koparıp sayısı çok olsa da kalitesiz hale gelmiştir. Ekim ihtilalinin birleşenler partiyasının tuttuğu yolu sayesinde bağımsızlığı alıp her ulus kendi hayatına adetlerine göre hükümetini düzenledi. Bu heves korumaya önceki tarımcılığının yerine getirilmesi için ne lazımdır.?

Hükümet ise gerekli yardımını gösteriyor. Ama bu gösterilen yardım susayan halk için yetmez onun için halk da, bütün memurlar da okul işlerini önemli olduğunu bilmeleri, unutmadan bütün samimiyetle yardım etmelerinin gerektiğini, bunun önemli bir borç olduğunu söyleyebiliriz. önemlibilip, unutmadan bütün samimiyetle yardım etmek en birinci en önemli borcu diye biliriz.

Bu aşağıda gösterilen işleri durmadan işleyip, düzene sokmak için hepimiz gayret edip işe başlamamız gerek.

1. Bu güne kadar okul işlerinin başına münasip kişiler tayin edilmemiş, hep hiç uygun olmayan insanlar koyulmuştur. Böyle kayıtsızlığı bırakıp, yapılacak işe gayretli, münasip birisini koymak lazım ki sonra sorunca sorumlulukla cevap verebilecek biri olsun.

2. Daha önce okul üzerine verilen emirleri geç olsa da yerine getirmesi lazımdır. Bu güne kadar toplanan gelirden (kar) 35%'i verilmemiştir. Buna göre saati azaltmadan 35% ek olarak verilip durması gerekir.

3. Bu güne kadar halk, öğretmenlere maaşını anlaşılmaya göre vermediği için öğretmenler aklıktan öğrencilere doğru düzgün ders veremedi. Bunu mahalli hükümeti kontrol edip durması gerek.

4. Kış ortası olsa bile geç demeden ‘çok tükürse göl olur’ denildiği gibi eğitim görülen mekteplere herkes yardım edip düzeltilmesi lazım.

5. Bazı öğretmenler ise makama merak edip muhtar, polis olup tabanca asınıp gitmiş gibidir. Onların hepsini çabuk sorgulayıp herkesi gücüne, yeteneğine göre kullanmak gerek.

6. Bilimsizliği yok etmek için her okulun yanına akşam okuma kursları açıp okuma yazma bilmeyenlere okuma yazmayı öğretilmeye başlasın.

Tokbay oğlu.

PAYIZ OMORBЕК OĞLU

Fergana halkı, özellikle dağ taşın ortasında göçebe hayat geçiren Kırgız halkı Ssovyetlerin 3-4 yıl arasındaki meyvesinin tadına bakmadan ilim bilime susadıkları dikkate alınıp bu yılın haziran ayında Fergana bölgesi, Jalal Abad mahallesindeki Kırgızlar için 80 kişilik öğretmen hazırlık kursu açıldı.

Bu kursa Fergana ve bütün vilayetteki Kırgızlar’dan öğrenci alınıp Namangan vilayetinin Koçubay mahallesinden bir kaç arkadaşlarıyla Payız Omorbek oğlu geldi.

Bu çocuk geldiği anda bilinci az olsa bile kendisinin hayatta uyanık olduğu için 3 aylık kurs okuyanlarının birincisi olup, aldığı bilimi gençlere ‘gönlümden öğretirim’ diyen sözünü verip, kursu bitirdiğine dair belgesini 20 Eylülde alıp Köçubay ilindeki ak su yurduna gidip, bekleyen heveslenen genç çocukları toplayıp eğitim verirken ‘bahtsız cin girdi’ denildiği gibi acımasız kader hastalığa uğrayıp bir kaç gün yatakta kalıp 1 Kasım gece saat 10 buçukta 21 yaşında gözü kapanıp, sükunetle bu hayatla vedalaşıp, üzerindeki borcu arkasındaki gençlere bırakıp ebedi sefere ayak bastı.

Tek söyleyebileceğimiz: elveda asıl Payız!

Allah rahmet eylesin! (catkan cerin cayluu bolup topuragin torku bolsun).

Senin düşündüklerini, asıl maksat ve hedeflerini arkadaki gençler olarak gerçekleştiririz. Vaad ederiz!

Arkadaşların: Camansarı oğlu

Sarnogoy oğlu.

KOŞÇULARIN TARIMI DÜZENLENSİN

Kırgız halkı özgürlük kazanıp, özerk bağımsız bölge oldu. Kara ayak soyuz koşçuları daha öz günümü özüm göreyim diye tarımına bakması gerek.

Tarımsal ekonomisini geliştirmek için sadece Kırgız değil, bütün Ssovyet hükümeti elinden gelen gayretini sarf ediyor. Bugün tarımsal medeniyeti, ekin, hayvan yetiştirmeye bütün toplum gayret ediyor.

Koşçu üyeleri hazır kımızı bekleyip, kışın et avlayıp zenginleri gözetlemektense alınıdaki kaderine yazılanı görüp kendinin alın teriyle bulunana bakması gerek.

Hayvanlarını toplayıp, bir vilayet olup yazın yaylaya gidip, ekin toplayıp, ekinini birleştirip ekip, ağaç dikip, evi güzelce kurup, dikkatle çalışması lazım.

Tarım diye, biraz hayvanı ile yaylaya göç edip, dağda olursa tarım hiç bir zaman düzelmez. Ekini iyi ekmeyi bilmeyenler bir şey çizmek gibi, zar zor ev kurup bahçeye ektiklerini bakımsız bırakırsa orada tarımı düzeltmek sayılmaz.

Tarımı iyi bilmezse, tadını tadamazsa Ruslara bakmalı. Onlardan örnek alıp işe başlamak fakir için farzdır.

Tarım düzenlenmezse zenginler ile mücadele edip onları kazanamaz. Tarım düzelirse, tarım gelişse onlar kendi kendiliğinden yok olurlar.

1914 yılı gece gündüz demeden Rus kulaklarına çalışıp zorla karnını doyuran fakirler şimdi bunu düşünmeli.

Şimdi, kendisi bey, kendi bağımsız hayatına her gün dört beş saat iş yapıp tembelliğini gösteriyorsa ne kadar ayıptır. Fakirler boş boş bakmayıp tarım işini kendi ellerine alıp tarımı düzeltirse siyasî tarafından da aydınlatma tarafından da başka halkların seviyesinde halk olacaksınız.

Boşu boşuna gezip vakti kaybetme zamanı bitmiştir. Hep birlikte koşçu üyeleri kendi tarımlarını ileri sürdürüp, geliştirip, yoluna koyması gerekmektedir.

Medeniyetin merdivenine ayağını koyup, eğitime ulaşmak için tarımın düzelmesi lazım. Bir yere köy oluşturup yerleşik zamana geçmeleri gerekmekte olduğunu unutmayın!

O Lepas oğlu

BİLİMSİZLİĞİ YOK ETMEK LAZIM

Kırgız gençleri geçen 23-24 yıldan beri uykudan uyanıp, bilim ve sanata adım attı.

Ala-Too'nun arasında zenginlerin koyununu besleyip, suyunu götürüp, kulak sömürücülerin bok-kerpiçini döküp, bağımsızlığını, aydınlığını göremeyen gençler az değildir. Günümüzde Kırgız gençlerinin canlanan okulları çok olmasına rağmen kalitesizdir. Birincisi okulun basit araç gereçleri yerine koyulmamış.

İkincisi, öğretmenlerin malumatı tam değil. Kırgız halkının diğer medeniyetli milletler ile denk olması için ne yapmalı? Elbette, açık söyleyebiliriz, aydınlatma işlerini ilerletip, okulları düzene sokmak gerek.

Lenin'in dediği bir sözü var: dünyada bilimsizliği yok etmeden komünistlik borcu tesis etmek zor' demişti, eğer Kırgız halkı kendisini diğer medeniyetli halklara eklemek isterse söylemlerini fiiliyata dönüştürmesi gerekmektedir. Ağız ile konuşanları işe gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Sadece böyle sıraya girebilir. Yoksul koşçu, ırgatları düşünen Kırgız yiğitleri köylü dumanda gözünü açamayanların bilimsizliğini yok edip, siyasî bir duygu verip, zenginlerin ayak altında ezilen gençleri, hayvan yerine satılıp gelen kadın kızların elinden tutmazsak gelecekte komünizmi kuramayacağız.

Sovyet hükümetinin oluşmasından itibaren Türkistan'ın arka köşesinde bulunan karanlıktaki halkların içindeki aydınlatma işlerini yürütüp, bilimsizliği yok etme amacıyla gönderilen öğretmenler hem Kırgız içindeki öğretmenler çeşitli nedenlerden dolayı öğretmenlik işlerini bırakıp siyasî işlere karışıp giden türü var.

Mesela, geçen bahar, öğrencilerin tatil zamanında 'Karakol' üyezdine gittiğimde en güçlü, kaliteli öğretmenlerin çoğu muhtarlığın beyi (hocası) olup, parti, koşçu organizasyonu olarak hizmet ediyorlar.

Köylerde halk çocuklarını toplayıp, okulları açıp, hazırlayıp öğretmen yok diye şaşırıp gezenleri çok gördüm. İşte böyle istenilmeyen şeyler diğer üyezdilerde daha dolu olsa gerek.

Bu başlangıçta hükümet başındaki yiğitler gerekli çareleri kullanmazsa halk okulları kapanıp, ırgatların çocukları okumadan önceki kötü karanlık tarlada kalacak oldu.

KADIN KIZLAR DENKLİĞİ

Narınlı Kutalı diyen bir ihtiyar 17 yılı açlık zorluğundan Pişpek üyezdinin Karakır muhtarlığına serserileşip gelip oturmuş, bu biçarenin iki erkek bir kız çocuğu varmış. O günden itibaren bir köydeki Rus, Kırgız'ların ineklerini güdüp iki çocuğu, iki yerde serserileşip bulduğunu verip burdaki Süleyman Urkumbay oğlunun bacısı Kanışay diyen bir kıza dünür olmuştur. Sulayman Bey bir senede kazandıklarının tamamını alıp, bu yıl verdiği malı hesaplarsa 275 libre buğday, 6 büyük baş hayvan imiş.

Kız Kanışay kendi kocası olan Kutalı'nın oğluna geçen sene, ekim zamanının başında kaçıp gitmiştir. Köy içindeki aksakallar, söz ustaları Kutalı'ya gelip önceki hayvanlara daha on tane büyük baş hayvan ekleyerek isterler.

Kutalı biçarenin elindeki var olanı hesaplarsak üç büyük baş çıkıp, diğer yedi büyük başın yerine Kutalı'nın dokuz yaşındaki kızın istediler. O gece kızını alıp Pişpek şehrine kaçıp gelip, zorluk çekerken benimle karşılaştı. Geçmişteki olayların hepsini anlattı. Ben yalnız atı var olan yolcuya ne derman bulabilirim.

Böyle işleri halk içindeki üyeler ve koltuk başındaki yiğitler iyice bakmazsa gelecek günümüz karanlık olup, kadın kızlar eşitliği halk içine yerleşip, denklik yüzünü yakın zamanda göremez.

Devlet memurları, göbekliler 'iyi'lerdin avucundan çıkamadan önceki günlerdeki gibi halk oyuncak olup yem olmaktan başka işe yaramazlar.

B. Kalpak oğlu

KADINLAR ARASINDAKİ İŞ

Oş şehrinde ilk derecenin göstergesi olarak 1 Kasım ayında kadınlar konferansı geçip, 80 kadın katıldı. Konferans, Ekim değişimini amaçlayan amacın anlatılması ve dileklerin sonunda gerçekleşeceğine yönelik sloganların atılması şeklinde geçti.

Kendilerinin çıkardığı kararnamede müslüman işçi kadınları koşçu birleşmesi örgütünün bilimsizliğini yok etme okullarına girdirmesini talep eder.

Yaşı gelmeyen kızları alıp, çok kadın alma hakkına çıkan yasaları bozan adamları cezalandıracağını talep ettiler.

Kadınlar bölüm başçısı: Prazdnikova.

Beş hane eve bir gazete alınsın!

Sorumlu yayıncı: O. Aliyev

II.3.2. “Erkin Too”, 15 Aralık 1924: Perşembe, Sayı 2

Sayfa 1

“ERKİN-TOO” HALK GAZETESİ OLSUN.

Saman gibi sararıp çoktandır bekleyen Kırgız’ın kendi ana dilinde ‘Erkin-Too’ gazetesi neşredilmeye başladı. Gazete çıktı fakat sorun çıktığında değil, kim için yayınlanıyor, kim okuyacak? Mesele şundadır.

‘Erkin-Too’ bütün fakir fukaraların dilidir, onun sayfalarında o fakir fukaraların hayat biçimi, onlara gerekli olan yaşamın olayları yazılıp anlatılacaktır.

Öyleyse, ‘Erkin-Too’yu ilk olarak okuyanın halk olması gerekir. Eğer halk okusun diyeceksek zamanında dağıtıp, halka ulaştırmak bizim borcumuzdur. Gazetemizin neşredildiği yer Taşkent şehridir. Kıtay ile Pamir’deki halkımıza ulaştırmak zordur. Hükümet dünya sarf edip halka tahsis edip gazete neşrediyorsa, gazete tahsis edilen halka ulaşmazsa eğer o zaman bir kâğıdın değeri ne kadarsa, ‘Erkin-Too’nun da değeri sadece o kadar olur. Şimdiden yer yer gazete okuyacak olanların ismi ve konutları gazete redaksiyonuna belirtilmesi gerekir.

‘Tecrübeyle gördük ki mesela bu güne kadar yayınlanan yerli gazeteler yatki muhtarlık yürütme kuruluna gider ve bir iki ay orda kalır sonra da çürür, yırtılır. Nihayet tömbeki kağıdı olur, yani yok olur. Son zamanlara kadar yerli dilde çıkan gazetelerin kıymetini halk bilmeden geldiyse suç halkta değildir, suç halkı yöneten hükümet sahiplerindedir. Ona benzeyip koyduğu yerde ‘Erkin-Too’ daha ilçe yürütme kurulunun binalarında hapishaneye tutuklanıp çürümeye başlayıp sonra herhangi kimsenin eline gitmemesi için dikkatli olmak lazım.

Bölge yürütme kurulu hesabında, gazeteyi ulaştırma yolunda bir yöntem bulmalıdır. Ve daha sonra bu yöntemin yasalarına gazete alan kurullar, insanlar gerek olduğu zaman sorumlu olacak olsun. Şimiden dikkat çekecek olan şey ilçe vilayet

yönetim kurulu komiteleri parti kurulları, gazete okuyacak olan insanların sayısını arttırmaya çabalayıp yakın zamanda 'Erkin-Too' gazetesini parayla aldırıp okuyacak olan okur teşkilatlarına hazırlanmak gerekir. Kısaca, 'Erkin-Too' gazetesi binlerce okurları olmadan diğer 'Pravda' 'Türkistan' gazeteleri gibi olamazdı. O bellidir, o yüzden 'Erkin-Too' halka güzel dağıtılsın, gerçekten halk gazetesi olsun dersek Kırgız yiğitleri yaşlısı, gençı demeden 'Erkin-Too'yu bütün halka, fakir fukaralara, ırgatlara ulaştırıp dağıtmasına sebep olsun.

İŞÇİLER VE BÜTÜN ÇİFTÇİLER!

Nice yüz yıllardan beri ezilip gelen işçi doğu halkların kurtarıcısı Kırmızı Ekim. Kendi bayrağında halklar eşitliği, kardeşliği, tüm uluslar bağımsızlığını yazan Kırmızı Ekim sömürücü şiddeti ile karanlık kölelikte kalan doğu halklarının işçileri özgürlük yoluna kavuşturdu. Ekim kendinin yolunu bilim, sanat, ziraat alanına yönlendirip doğu halkların değişim yoluna yön gösterip.; İsan adımlarıyla doğu halkı Ekimin verdiği amaca ulaşmak için doğru eşit hayata 'sosyalizm'e yol aldılar.

Sovyet hükümetinin liderinin arkasından diğer Doğu ulusları ile eşit Kırgız Milleti de sanat, bilim, ziraat yoluna koyuldu. Sovyet Hükümeti'nin yedi yıllık hayatı içinde Kırgız Hükümeti'nin halkında işçi çiftçileri daha namusunu koruyup, ilime gayret edip, kendi arzusunu bildirip, öbür halklar sırasında öz eşitliğini buldu.

Bütün Rusya merkez idare kurumu (atkaruu komiteti) Kırgız işçi halklarının arzusunu kabul ederek TSSR (Türkistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) den çıkarıp Özerk Otonomi Bölgesi yaptı. İşçiler çiftçiler!

Kırgız Halkı kendisinin yeniden gelişecek hayat biçimini tarihi işleri ile yol aldı.

Bağımsızlığı alıp, eşitliğe sahip olan Kırgız Bölgesi'nin işlerini ilerletmek için her bir yiğit bütün gücüyle çalışmak zorundadır.

Bizim yapılmayan ve yapamadığımız çok işler vardır. Ziraatçılık, hayvancılık, tarımcılık bütün okulları eğitim ve kültür işleri yapılmadan önümüzde duruyor. Bütün işçiler el ele barış içinde gücümüzü birleştirdiğimiz zaman amacımıza ulaşır ve istediğimizi yapabiliriz. Bölgenin ziraat işleri özellikle ele alınıp daha çok emek harcamayı gerekir. Doğal (tabiat) zenginliklerinden iyice faydalanıp, bütün halk için önemli olan işlere harcamak gerekir.

Medeni ekonomi merkezi olmayan Çin, Kırgız Bölgeleri zorluk çekmekteledir. Halkın yaşam biçimine bakılarak merkezin halk içinde olması gerekir. RSFSR (Rus Sovyet Federsasyonu'nun Sosyalist Cumhuriyeti) bu işe yardım göstermektedir. Ama böyle olmasına rağmen halkın kendi tarafından desteklenip elinden geleni yapması gerekmektedir.

İlk önce yapılacak olan iş göçebelikten yerleşik hayata geçirmek olmalıdır. Bu, hükümetin işlerini ilerletmesindeki en önemli işlerden biridir. Bununla ilgili az iş yapan tüm halkın gönlünü alıp, yardımını esirgmeden hükümet idarecilerinin iş yapmaları lazımdır. Halk bizden yardım bekliyor. Hükümet halkı karanlıktan, eski olaylardan kurtarıp, medeni bir yola yön gösterme çarelerini bulmalı.

Değişme kurulu (Özgörüş komitesi) kendi işini ele alıp bütün Rusya merkezinin yürütme kurulunun (atkaruu komitesi) kararnaamelerin gerçekleştirmek için tüm işçiler, ırgat, çiftçiler önümüzdeki yapılacak çok işleri çoğunluğun alın teriyle amaca ulaşabileceğini belirtir.

Değişme kurulu işçilerle birleşerek işe başladığı zaman halkın güvenine sahip olur. Eski hadiseler, karanlık ile mücadele ederek ilim ve sanat yoluna yönlenin!

Yaşasın kardeşlik, eşitliğin esesinde teşekkül edilen uluslar bağımsızlığı!

Yaşasın Sovyet Hükümeti!

Kırgız Özerk değişme kurulu!

KIRGIZ HÜKÜMETİ, BÜTÜN HALK HEMEN EKONOMİYE BAŞLAMALI

Kırgız Halkı'nın kendi başına bir devlet olduğunu görüyoruz. Öyleyse Kırgız Halkı'nın tarihinde yeniden bir sayfa açıldı. Bu sayfaya yazılan tarihi problemler yeniden kurulan Kırgız Hükümeti'nin önüne çıkmış olsa da bütün Türkistan'daki şartlara kutsal olan makamı tartışılmaktadır. Bundan dolayı böyle problemleri bırakıp barışla bir araya gelip, beli sıkı bağlarla işe girişmek gerekir.

Kırgız Hükümeti, halk için ne yapacağız? İlk önce yapacağımız iş hangisidir? Kırgız olup, halkın hükümetini koruyacak halk sırasına eklenmek için ilk önce ne lazımdır? Öncelikle bunun gibi sorulara cevap bulup sonra yayımlanmamız gerekir.

Bir toplumun halk olması için en önceki şart bu yaşam tasarrufudur. Tasarrufsuz ev, ev olmaz, tasarrufsuz halk, halk olmaz. Bu nedenle Kırgız Halkı'nın

hem de Kırgız Hükümeti'nin ilk önce yapacağı iş tasarruf etmektir. Bakılacak olan halk ekonomisi çöktür. Ama ben burda Kırgız'ın doğuştan sahip olan, ona ait tutumluluğundan bahsediyorum.

1. Şimdiden başlamalıyız, 25 yıl için Kırgız çiftçi, işçileri ne kadar yeri çalıştırması lazım.

Özellikle Fergana Kırgızları ne kadar pamuk ekmelidir.

İşte bunları şimdiden itibaren şimdiki verimli zamana hazırlayıp, bahar zamanına bırakmadan kazdırmak lazımdır.

Ekini, özellikle pamuğu geçenki seneden bir kaç fazla ekme projesini yürütüp ona göre tohum, soko, ve diğer alet-edevatları hazırlamak gerekir.

Bunun için hükümet fakirleri baştaki gibi serbest bırakmadan sıkı tutup birleştirdi, ev çatısı kurdu, çeteden hükümet bank ve depolardan her türlü çiftçilik aletlerin alıp önceden hazırlatmak lazım.

Sayfa 2

DIŞ HABERLERİ.

FRANSA TÜM SOVYETLER BİRLİĞİ

Leningrad,12 Kasım Fransa elçisinin evi bakılmıştır. Fransa vekilinden Likvtun dış işleri bakanı Vanşteyn olmuştu. Evde bakılan kararnameye imza atılıp anahtar Faransa vekiline temsil edilecektir.

İsveçreye Sovyetler Birliği'nden vekil olarak Dogolovskiy seçildi. 12 Kasım'da Stokgolm'a geçirilecektir.

Moskova 12 Kasım. Dış işleri bakanlığının yönetici muavini/vekili yoldaş Krakovetskiy Sovyetler Birliği'nin vekil adayı olup Almanya'ya gönderilecektir.

ÇİN OLAYLARI

Pekin 9 Ekim Fan-yuy Se'nin askerleri Kıtay padişahının sarayını kuşattılar. Polis lideri ile garnizonun lideri padişahın saraydan derhal çıkmasını talep etti. Padişah askerler ile kaçıp kendi babasının evine gitti. Padişah adaylarıyla yapılan anlaşama bozulup yeniden düzenlendi. Yeni anlaşmaya göre önceki padişah yerinden kaldırılıp emir vermesi, önceki yerine bulunması yasaklandı. Askerler dağılıp yeniden

açılacak olan fabrikalarda çalışacaklardı. İngiltere, Hollanda, Japon vakıfları iç işleri bakanlığına gidip padişaha yapılan işler hakkında anlatılmasını talep ettiler.

Onların Çin işlerine karıştıkları için çoğunluk kızgın haldedir.

ÇİN'E KABAHAAT GÖSTERENLERİN ÇİN İŞLERİNE KARIŞMALARI BİTMEDİ

Tokyo 9 Ekim Japon askerlerine verildiği emirnameye göre “Çin Devleti’nde bulunan Japon askerleri belirsiz zamana kadar hizmet etmeye devam edecekler” denilmişti.

Bunların Çin askerlerine bu kadar ilgi çekip karıştıkları yakın zamanlarda olacak büyük işlerin kokusunu verir.

SOVYETLER BİRLİĞİ İLE ALMANİYA’NIN İLİŞKİSİ

12 Kasım günü Moskova’ya ticaret anlaşmasına Almanya temsilcileri gelmişlerdi. Anlaşmayı yapacak olan komisyonun vekili Borordovskiy böyle demiştir: ‘Sovyetler Hükümeti ile Almanya’nın ortasındaki ticaret üzerindeki anlaşma evrağı 1923 yılın Temmuz ayında başlanacaktı fakat, bizim ticaret temsilcilerimize karşı çıkan Alman polislerinin yüzünden durduruldu. Kontrol edip tahmin edince imza töreni Moskova’da olacak olsa gerek.

Bu güne kadar anlaşılmadan tartışma sürüp gelmiştir. Almaya’nın ticaret anlaşmasını yapmak için geldikleri bizim dış ticaretimizin gelişeceğinin göstergesidir. Eğer anlaşma bu türde olacaksa, işler kısa sürede bitecek gibidir.

/ SOVYETLER SOYUZUNDA /DANIŞMANLAR KURULUNDA.

SSCB’DE EKİM BAYRAMI’NIN GEÇİŞİ

TÖRTKÜL’DE. (DÖRTGÖL, Özbekistan Cumhuriyetine bağlı olan Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti’nde bulunan şehirdir.) Ekim Devrimi’nin yedinci yılı münasebeti ile yapılan bayramdaki ciddi toplantıda yerli ırgat köylerden altı kişiyi Birleşenler Partiyası’na almıştır.

FERGANA’DA. Ekimin yedi yıllık bayramı şehir ile tarlanın kaynaştırılması sloganı ile geçti. İş evinin önünde yoldaş Lenin’e anıt açıldı.

MOSKOVA. /9 Ekim/ Moskova garnizonunun paradında/yürüyüşünde Kafkaz’daki Baku silah asker okulunun öğrencileri de gelip katıldılar. Yürüyüşün

sonunda yoldaş Trotskiy, Voroşilov, Budennyilar öğrencilerin silah kabzalarına baktılar.

Yoldaş Trotskiy Kafkaz'ın merkezi Bakü'den güneş kapısından gelen öğrencileri kutlayıp kırmızı asker adından bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'nin işçilerine rica etti.

Öğrenciler de Kulınc ile Trotskiy'ye cevap olarak 'Yaşasın kızıl askerlerin lideri!' diye kutladılar.

POLTARATSKİY'DE. (Türkmen SSR'nin idari merkezi). 10 Ekim demir yolu elemanları kendi iş saatinden hariç çalışıp işler tamamlanıp 12 tane vagonu ilerde olacak olan Türkmen Hükümeti'ne sunuldu.

SAMARKAND'DA. Bölge yürütme kurulu bağımsız Özbek Cumhuriyeti'nin merkezi büroları için eski şehir ve yeni şehir ortasındaki meydanı boşaltmaya karar verdi.

Bu meydana kale günümüzde gereksiz olduğu için kaldırılacak denildi.

KADINLAR DENKLİĞİ

POLTARATSKİY'DE. Bölgenin kadınlar bölümü görevli memurların kadınları ile komünist kadınların çoğunluğu okul danışmanlıklarına çeşitli/her türlü komiserliklere işe yerleştirdi.

Palataratskiy'de 'Biz menen/Bizimle' ayınının halı dokuyan kadınlar arterinin dokuyan halıların satmak için bölgenin kadınlar bölümü 'merkezi ittihat' ile konuşuyorlar.

MÜSLÜMANLAR KONGRESİ

Gazete haberlerine göre Mekke'yi alan vahabiler baharda Mekke'de müslüman kongresini düzenleyecekler; burada bütün yeryüzündeki müslümanların vakıfları davet edilecektir.

Muhtemelen bakılacak mesele tekrar seçim üzerinde olacaktır.

PARTİ HAYATI

TÜRKMENİSTAN'DA PARTİ İŞLERİ İYİDİR

Türkmenistan Komünist Partisi Teşkilatı'nın sağlamlaştırılmasına layık tüm Komünist Partisi'nin köydeki yuvalarında ırgatların sayısı yarım kat çoğalmıştır. Partiye aday olanların sayısı öncekiden 1344 kişiye çoğalmıştır.

Ekim değişikliğinin altıncı yılı bayram töreninde köy teşkilatları 48 olduysa, yedinci yıl bayramında 58 olmuştur.

Kısacası Türkmenistan'da Komünist Partisi'nin sırası günden güne sağlamlaşıp Ekim Devrimi'nin gerçek hayatını sonuna kadar yaşatacak olan ordular kurulmakta olduğu hissedilmektedir.

GENÇLER HAYATI

KIRGIZ GENÇLERİNİN SİYASİ TARAFINI YÖNLENDİRMEK

Basmacıların ayağı altında ezilip gelen talihsiz Fergana gençleri Sovyet hâkimiyetinin verdiği meyvesinden eli boş kaldılar.

Fergana gençlerinin 6 kongresinde Fergana Kırgız gençlerinden gençler kurulunun toplam hesabı yedi kişiden fazla diye vermişlerdi. Buna binayen kongreye gelen Kırgız gençlerinin sayısına baktığımızda her ilçeden 50 adama bir vakıf seçilip, 2 kişi Namangana, bir adam Kubadan, 16 kişiye bir kişi gelmiştir. Buna göre gençlerin sayısı 200'e varamaz. Bu elbette Kırgız gençlerinin sayısı var da kalitesi yok olduğunu gösteriyor. Talihsiz Fergana gençleri bu güne kadar ağlarsa kaygısı geçmeden gelmiştir. Şimdi ise her millet kendi kendisine hâkim olup, kendi arkın/sulama kanalını kendisi yapıp, kendi kaderini kendisi çizmekte. O yüzden Fergana'daki Kırgız gençlerinin hayat biçimini düzenleyip ilerlemesini sağlamak bütün Kırgız gençlerinin üzerindeki en büyük vazifedir.

Tagaev

TARIMSAL VERGİ TOPLAMA HAKKINDA

TÖRTKÖL'DE (DÖRTGÖL) Vergi ödeme işleri Şuragan ilçesinde günden güne çoğalıyor.

İkiye bölünüp ödensin dediklerine karşın halk yüzde 80'in tamamıyla ödeyip kurtuluyorlar.

ANDİJAN'DA. Andijan ilçesinde 96802 tarım bütün 128197 hektar ekilen yer hesaba göre geçen seneye göre yüzde 35'e yükseldi. 55 921 büyük baş hayvan hesaba girdi. Büyükbaş hayvanın yaşı 16 197 başı geçen seneden yüzde 30'a çoğaldı. Küçükbaş hayvan 44 379 yaşı 22374 baş olup geçen seneden yüzde 33'e çoğaldı.

BÜTÜN HALK EĞİTİM OKULLARI

Bizim Kırgız-Kazak halkı nice yüz yıllardan beri göçebe hayatı ile hayvan besleyip, hayvan çoğaltıp hayatını sürdürmüşlerdir. Bunlarda hiçbir zaman yerleşik hayat olmadığı için her zaman hayvanına iyi, uygun, otlulu yer arayıp bir yerden ikinci yere göçüp bir yere yerleşmeden göç etmek zorundalardı.

Önceki zamanlarda yer, suya kendisi hâkim olmuştur, Kırgız-Kazak Halkı istediği yere göç edip, yerleşip, hayvan besleyip, etini yeyip, geniş tabiatın, yayılım tarlalarında, bağımsız dağlarında gam-kaygı duymadan, dağınık hayat ile dağınık yetişmişlerdir.

Bir taraftan göçebelik, diğer taraftan da hayvancılıkla hayatını sürdürüp, gün geçiren Kırgız-Kazak hemen eğitim yoluna atanıp bilime tutunmaya imkânsız hayat biçimiyle tabiyattan hiçbir eziyet görmeyen Kırgız-Kazak Halkı öğretim eğitim işlerine ciddiyetle başlamaya üşenip kımızını içip, şarkısını söyleyip, hayvanını besleyip gününü geçirmeye devam etmiştir.

Ancak Türkistan'ı Ruslar işgal ettiğinde, yer-su darılıp/azalıp elden güç-küvvet, mal mülk, erk gidip, burnuna su geldiği anda bu halkın gözleri biraz açılmıştı.

Eğitime az olsa da başlayıp, bilime azıcık göz koyup iki tarafına bakmaya başlayan padişah siyaseti yerli halkları her türlü karanlıkta, cahillikte tutmak olduğundan eğitim öğretim işleri istedikleri gibi köklenemedi, ilerleyemedi aksamıştır.

Zalim Nikolay'ın padişahlığı zamanında Kırgız-Kazak arasında yeni usullü eğitim yayıldı; azı yerlerde Tatar öğretmenlerin eğitim verdiği hissedilince Tatarların hocalık yapması tamamen yasaklandı.

Onların Kırgız-Kazak içinde eğitim vermesini engelledi.

Halkı aydınlatmanın yerine Türkistan milletleri arasında misyonerlik işleri ilerleyip, Mümkün olduğunca dini yaymaya çabaladılar.

Büyük Ekim Devrimi olup bütün ezilen halkların bağımsızlığı sağlanıp, kendi kaderleri kendi ellerine geçince bizim Kırgız halkının hepsi okul açmaya başlayıp eğitime adandılar.

Alma-Ata, Taşkent gibi şehirlerin içindeki eğitim yerlerine Ala-Too civarında çaresiz, okula susayan Kırgız gençleri için yer yerlerde ise her köyde okullar açılıp, okullar kurulup, halk okul işine tamamen sarılmış gibi oldu. Nerde olursa olsun hareketli, heyecanlı bilime sarılıp aydınlatma işine başlayan halkı gördüğümüzde ister istemez sevinirdik. Ama okul işleri bizim aramızda esasını kurup, temelini kurmak gönülce olup istediğine ulaşamadı.

Eğitim öğretim işleri Sovyet Hükümeti'nin 3 sıradaki meydanı ise, halk arasında o kadar da köken bağlayamayıp, ilerleyemedi dersek yanlış olmaz.

Karanlık, cahillik arasında aptal yetişip her taraftan küçümsenip, horlanıp, kültür açısından bakınca hayvan sırasında sayılan Kırgız Halkı bu güne kadar eğitim konusunda diğer halklardan oldukça geride kalmıştır. Bazı yerlerdeki okullar devrim gücü ile kurulup, yarım yamalak yapılıp bu güne dek 'ahır' halini almıştır. Bu okulları düzelterip, yaptırıp uygulayabilecek bir halk yok.

Halka eğitimin değerini, faydasını verebilecek, meyvelerini anlatıp, halkı eğitime ilgi gösterip, düzelterebilecek iyi niyetli yiğitlerimiz ve liderlerimiz yoktur.

Halk içindeki okulların adı var. Sayısı az ve kalitesi yok.

Sonunda gidip Selispolkom (sel'skiy ispolnitel'nıy komitet- köy yönetim komitesi), selkom maiyetlerin liderlerine 'okullarımız var mı?', 'okul işleriniz ne alemde?' diye soracak olursak 'okullarımız inşa ediliyor, çocuklar okuyor gibi..' diye kayıtsız cevapla hoşnut ederler.

Oysa, okula kendin gidip bakarsan ne ağlayacak, ne de gülecek bir durumu yaşayıp şaşkın kalırsın. 'Mektep' diye adlandırılmasına rağmen üstü kapanmamış, sütunlar yetmeyip kapısının bir tarafı olan öbür tarafı olmayan, dizilen kerpiçlerin de yağmurdan yıkılmış hale gelip baba zamanından kalan bir türbeyi anımsatıp anımsattığı binalar insanı gönül kırıklığına uğratar.

Bazı köylerde durum böyle değil, okul var. Çocukların ıvır zıvır okuduklarını görürsün. Fakat bunun da eksiklikleri saçtan fazladır.

Okul binasının evinin içine girersek, altı tahtasız, toz toprak, penceresi varsa da camı yok, ordan burdan rüzgar esip okulun içinde çevrinti/kasırğa oynar. Çocukların oturabileceği sıra yok, onun yerine kütük ve kerpiç var. Tezekleri sıralayıp onun üzerinde tıpsız, rengi gidip çömelip oturan çekirge gibi sararan çocukları görürsün.

Kışın çatırdayan sert soğuk havasında üşüyüp, dayanamadıklarına karşın dişi dişine değip ‘akıyneke’ söyleyip okuduklarının faydası öğrencilere de okutan öğretmene malumdur.

Sovyet Hükümeti’nin yol lideri, Birleşenler Partiyası eşitlik denklik sloganın dünya yüzüne belirtip ezilen Şarkî milletlerin hürriyetine kavuşturup, kendi hayatını kendi ellerine verdi. Milletler özgürlüğü gerçekleştirdiğinde eskisi gibi eğitime kayıtsız kalıp, salaklık yapsak hiçbir zaman halk sırasına girip ödüle varamayacağız.

Halk sırasındaki yiğitler, memurlar söze başlayıp halka eğitimin faydasını öğretip okulların ilerlemesini sağlamamız gerek.

Eğitimsiz, bilimsiz insanoğlu dünya üzerinde yaşayamadığını toplantılarda açık konuşup kanıtlarla ıspatlayıp, canlı iş yapmak bu hepimizin üzerindeki borçtur. Bizim aydınlanmamız bugün olmazsa yarın başka birilerine heves olup ‘o efendinin efendisi zengin olmuş efendi’ haline geleceğimize şüphe yoktur.

Kırgız Halkı içinde olup gelen toy-aş, at-çabış, jorbo gibi işleri eğitim yolunun faydasına işletmeliyiz.

Onların gelirini okul işlerine harcayıp ‘eski türbe’ye benzeyen okulların gülümseyip parlayan okullara dönmesi için iyi niyetli yiğitlerimizin kollarını sıvayıp işe başlaması gerekmektedir.

Kırgız birleşen yiğitleri!

Her yerde, her işte idarecilik yapıp, yol gösterip, karanlığı halk üstünden yok etmek sizlere borçtur!

Eğitim işlerini yatıp kaltığınız zaman bile hatırlayıp halka okul açmayı, düzeltmeyi, ilk önce yapılacak borcunuz olduğunu göstermeyi unutmayın! Bey kuvvet, bey umud dilek sizlerde!

Gelecekteki nesile, gençlere iş gösterip, yol göstermek sizin borcunuzdur!

“Yeni nesil önünüze gelip, ne yaptınız?” dedikleri anda yediğiniz yemeğin minnetkarlığını gösterip, insanoğlu gibi yaşam geçirdiğinizi ispatlamak için yaptığımız işler ile kanıtlayın.

Zaman eğitim zamanıdır...

Eğitim işinde salaklık yaparsan istikbalinde ‘Andijan’a’ kovulan hayvandan beter olacağını unutma!

Bütün gayret, güç kuvvet, mal mülk eğitime yönlendirilsin!

Karaç.

Sayfa 3

AYDINLATMA DURUMU/FERGANA KIRGIZ ÖĞRETMEN HAZIRLAMA DURUMU

Az çıkmasının nedeni önce Kırgız içinde öğretmenlerin olmadığı, öğretmen olacak kadar genel bilgileri ve hazırlığı var bir adamın yok olmasıdır, bundan dolayı kurslar Oş şehrine taşındırılıp daha üç ay eklenip uzaltılarak okutulur. Bırakanların yerine öğrenci toplanıp alındı. Bununla günümüzde toplam 66 adam okuyor, bunların çoğu (koşçu-yardımcı fakirler) parti üyesi yoksulların çocuklarıdır, mağlumatları fena değildir. Ocak ayına kadar durdurulmadan okutulsa daha 25-30 öğretmen mezun çıkar diyen bir umut var.

Önceden çoğunluk eski mekteplerde okuyan tüm Kırgızlar 8 yıla kadar basmacıların yürütmesinde adım atmışlardır, Ekim isyanının meyvesinden faydalanamayan yeni okulun adını duymasına karşın onun ne olduğunu bilmeyen öğrenciler içinde 40’dan fazla Lenincil gençler üyesi vardır. Üyelikleri gücüne göre ilerliyor. Kursun hemen yanında kütüphanesi var. Buraya Özbek, Kazak gazeteleri gelir. Diğer gençlere de bilgi verebilecek kitaplar bulunmakta.

Öğrenciler (kursant) şimdi yaşam durumunu düzeltmek isterler. Sebebi çoğu yoksul olduğu için kış yaklaşıp giyisi, döşekleri kötü olduğundan bu gelecek günler zor olacak gibidir. Üstelik tahsis edilen okul olduğundan dolayı oturduğu yerden epey uzakta yerleşen Rus okullarına gidip okurlar. Kış günü giysisiz öğrenciler için uzaklara gidip okumak oldukça zordur. Yeniden okul ve öğretmenlere ulaşan Fergana Kırgızlarının yaşam durumu iyileşip bu tarafı ocak ayını bulup, diğer tarafı da bahara kadar bir müddet sonrası yeni öğretmen ve yeni okula sahip olmaları iddiasız.

Muallim.

YENİ OKUL

Bu senenin Eylül ayının sonunda Kokon 'uezdinin' Leylek bütün 'Noygut-Kıpçak' Muhtarlığı'ndaki Kırgızlar için 90 çocuk için yeni bir mektep açıldı.

Bu muhtarlıkların çevresinde basmacılar olduğundan korku hissedilip mektepler 'Aspara' Muhtarlığı'nın pazarına yakın yere ayarlandı.

15-nci Ekimden itibaren resmi olarak okul başlanıp bu yılı Oştaki öğretmenlerin hazırlık kursunu bitiren Kırgız eki mualim okulu yönetiyorlar. Mektep harcını halkın kendisi verdiğiğine rağmen okulun her konuda eksikleri çok.

Murat Saalk

Yönetim-Fergana Kırgızlarının eğitim öğretim yönünden çok geride kaldığını öneme alıp, yeni kurulan Kırgız Hükümeti Fergana'ya dikkat etsin!

FERGANA'DAKİ BASMAÇILARI YOK ETME YOLUNDA KIRGIZLAR (JOYUU)

Fergana basmaçılarını yok etme işi zor ve yavaş sürdü. Kırgız içinden düzenlenilen polisler bir taraftan kızıl askerler olarak gezip Fergana topurağından çıkan basmaçılarının kökünü yok etti.

Fergana ilk önce kendi içinden basmaçılara karşı kırmızı polisler çıkıp, Sovyet hâkimliğinden yoksulların gerçek sevinci olduğunu anlayan Namangan uezinin sol güney tarafındaki Kırgızlar oldu. 'Yerli halktan oluşan atlı tümen'in toplamı bu yerde bulundu dersek yanlış olmaz. Bu müteşekkil edilen atlı tümen 21'nci yılın Nisan ayından başlayıp 24'ncü yılın Mayıs ayına kadar basmaçılar ile mücadelede oldu. Bunları sadece bu gösterilen müddet içinde tek Namangan uyezinden çıkan basmacılarla mücadele etti diyemeyiz. Aynı zamanda Margalan uyezdindeki Carmukambet yok ettiler. Bununla birlikte Rahmankul, Bayastan, Amanpalvanların kökünü kırdı. Kırgızlar içinden çıkan atlı askerler idarecisi Arstanaalı Osmonbek oğlu üç yıl durmadan basmaçılarla mücadelede ne zor günler geçirdi. Bütün Namangan uyezdindeki basmaçılarını yok etti. Basmaçılar ile mücadele yolunda Fergana Kırgızları ikinin biri oldu dersek yalan olmaz.

Arstan-aalı Osmonbek oğlu basmaçılar savaşında kahramanlığını gösterip ölmüş.

“ERKİN TOO”GO

“Erkin Too” yola çıktın yüz tutup sen halkına,

Yürüdün halkın alıp üzerine vazifesin

Yüce halkını sen dolaş,

Dağ taşı, dere tepe, gölün gezip...

Gez sen dolaş, kanat çarpıp,

Aydınlat karanlığı ışık verip

Alayı Ala Dağya yaklaştırıp

Halkını boynuna çek (kucakla) severek.

Ezilen Ala Dağda halkın bekler

Yayılan deniz gibi mavi yerin bekler,

Bağımsız uçan, öten bülbülleri,

Sabah akşam şimaran yelin bekler.

“Erkin Too” sen başarı dizginisin,

Dileğin çok bekleyen mevzimisiz.

Ala Too kafesinde yatan halkı

Kurtarama zamanına denk gelmişsin.

Halkına git hürriyet sloganını saç

Beklediği umüd, beklediği mevküreni aç!

Yoksulluk kurup, ak yol açıp,

Ortaklığı yaymak üzerindeki borç!

Genç yetişkin, yeni talep sen varırsın
Cahillikten kurtarırsın sen halkı
Devrimin meyvesini halka saçıp
Ebediyen yoluna sen koyarsın

Dağ aşıp,yer gezip, halk dolaşıp,
Gidersin Ala Tooyu sen çamalap (kilometre uzun yolları aşarak gitmek)
Kemerini çek (bel bayla dayan) sabırlı ol ilerle
Görevinden kaçıp gitme! say aralap?

Halk kaygısın, eksiklerin gidip söyle!
Derdini yanılmadan doğru söyle!
Göz yaşını sil, alnından öp severek
Kırgızın istihbalinin sesini çal.

Konutun rahat, ömrün uzun olsun
Ak seferin açılıp yolun düzelsin
Kaygılı, deryli halkına yol gösterip
Gönlün ay gibi aydın olsun!

“Erkin Too” yola çıktın yüz tutup sen halkına ,
Yürüdün halkın alıp üzerine vazifesin
Halkını (kalın-kara) gez....?
Dağ taşı, dere tepe, gölün gezip...

Aykın

ÜZGÜN KALMAYIN

Her yıl gelecek olan tarımsal vergi Ekim ayından itibaren, halkla birlikte yapılan mevzuatı ortaya çıktı. Bunu uyezd, il, muhtar yönetim komitesi iyi biliyor. Verginin azına çoğuna baktığın zaman geçen seneye göre bu yıl bir kat daha fazladır. Çünkü bu sene Rusya’da birçok uyezdler, bölgelerin ekinlerinde verim iyi olmadı. Hükümet tedbir olarak her yerlerdeki çiftçiler açlığa uğramasın diye gelecekteki yaza tohumuz kalmasın diye onlara yetmiş milyon som para göndermiş. Tarımcılığın dengesizlik durumundan dolayı tarımsal vergisine zam olduğu bundandır. ,

Şu zamanlarda uyezdlerde, bölgelerde tarımsal vergisinin dağılıp, güçlendiği zamandır, vergiyi halkın geçinme türüne göre doğru dağıtıp, yalnızlık olmaması için uyezdin yürütme komiteleri dikkat etsin de sonra üzgün kalmasın! Bu başlangıçtan uyezd, ilçe ve muhtar yürütme komiteleri halkın vergiden boşaltacak olanların boşaltıp, çeşitli çarelerine bakmak lazım.

Çünkü bu günleri Fergana ve Ceti Suu Bölgesi, Jalal Abad ilçesi Pişpek Uyezinde tarımsal vergisi doğru dağıtılmıyor, şehir ile köylülerin vergilerinin adaletsiz paylaşılması, bu ilçedeki Kırgızların tarımcılığına zarar veriyor diye ellerine şikayetini alıp merkez bürosuna temsilcilerini gönderip duruyorlar. Elbette böyle şeylerin çıkması vergi paylaştırıldığı anda halk temsilcisinin olmamasındandır. Ve halkı endişelendiren nedir, halkın tarımsal vergisini toplayanların yaramazlığını, halkın karanlığını kullanıp, korkutup ‘seni vergiden kurtarırım’ diye onların kesesini doldurup kafasını karıştırıp gezenleri yasaklamaktır.

Uyezdin yürütme komitesinin üzerindeki vazifeleri: uyezdin yürütme komitesi ile hazine kurumları, tarımsal vergisi hakkında çıkan mevzuatta gösterilen bazı önemli noktalara dikkat edip halka önceden haber vermedikleri hissedilir, mevzuata açık gösterilmiştir; tabiatın çeşitli olaylarından: doludan, çekirgeden, ayazdan ve soğuktan donup, bozulan (mahvolan) ekin yerlerindeki çiftçiler tarımsal vergiden kurtulur. Kızıl askere hizmet eden insanların çoluk çocukları da vergiden kurtulacaktır, yoksa Kırgız Kazak gibi tarımcı halkının malı kırgına uğrayıp, kaybolacaksa bunlar da vergiden kurtulacaklardır. Bunların hepsi uyezdin hazine kurumu ile şehire belli olduğuna rağmen tarla halkının hiç haberi yoktur.

Yukarıda gösterilenlerden tarımsal vergiyi hiç ödemeyeceksiniz diye bir şey anlaşılır. Yanlış anlaşılıp, diğer yerlerdeki hükümetlerin tarımsal vergisinin önemli

mevzuatların çiftçilere anlatmasına kayıtsız, sorumsuz baktıklarını hatırlatmaktadır. Hükümet çiftçilere bu vergi toplanınca nereye ve ne için harcanacağını iyice anlatmaları gerekmektedir. Sovyet Hükümeti önceki Nikolosun hükümetine benzeyip asilzade, kan içen beylerin faydasına kullanmaz. O çiftçilerden toplanan tarımsal vergiye, çiftçilere ve ırgatlara lazım olan ziraat alet-eldevaları: saban, araç, tırpan, orak gibi nesnelerin hepsini ucuza alıp vereceklerdir. Tarımsal verginin devlet hükümetine lazım olduğunu ve onun çoğu geri döneceğini her çiftçi iyi anlayıp, üzerine düşen vergiyi sermayeye toplamaya başlamalıdır.

Bizim demek istediğimiz uyezdin yürütme komitesi ile hazine kurumu vergiyi halkın tarımcılığına zararını dokundurmadan biçarelere zarar getirmeden toplamaları gerekmektedir. Bu yılki tarımsal vergisini toplama meselesi, Orta Asya'daki milletleri bölme meselesine denk geliyor. O yüzden bu günü bölge, il, ilçe yürütme komiteleri tarımsal vergisini devrildi diye 'bizim neyimiz gider sanki, yarın ölür, bölünür' diye kayıtsız bakıp, ayrılacak olan halkı birbirine ters düşürmeden aksine bu tarafını çok iyi dikkate almak gerekmektedir.

Bölgenin merkez komiteleri tarımsal vergi üzerinde fakir fukaraların şikâyetine dikkatini çekip halkın karanlığından faydalanarak, uyezdlardan oluşan yolsuzlukları yasaklamak gerek, bunu yoksullar kendileri anlamalıdır 'ağlamayan çocuğa, meme yok' denildiği gibi üzgün kalmayın. Vakti ile çalışmak lazım.

Bir vergiyi iki kat yükseltip alan hilekâr, el yutkuçların kökenini kırkmak gerek.

'Asılbaş'.

KADIN KIZLAR DENKLİĞİ

Büyük Ekim değişimi eşitlik meyvesini doğudaki ezilen halka saçtığı anda, bizim Kırgız hatun-kızlar, tezek toplayıp yürürken denklik hissesinden eksik kalmış gibidir çünkü: önceki eski zamanda halka hayvana satılıp kendi seviyesindeki ile evlenmeden talihsiz Kırgız hatun-kızları idi. Ekim Devrimi getirdiği denklik bizim hatun-kızlarımıza, halka tesir etse, hayvanların kökünden kesilip, kadın-kız satan pazar önceden dağılmış olurdu.

Kadın kızların fiyatı gün geçtikçe artıp kızları olan insanlar dağılıp gidiyor. (sınır geçme maanasında)

Kızın adı kız değil kırk yıllık olup kızları hayvan yerine koyar oldu.

Böyle kız pazarı yükselirse, elinde beş kuruş olmayan yoksul talihsizler nereden nasıl alabilirler.? Kırgız içindeki mekteplerde yüz çocuk okuyorsa içinde kız çocuklardan bir tane bile yok. Milletler arasında en geride kalıp, karanlık saran Kaşgarlı (Uygur) akrabalarımızın hatun-kızları da denklik hissesini eşit aldıkları açık bellidir. Örneğin: Taşkent'teki her mektepte yüzündeki perdesini bırakıp okuyan Kaşkarlı akrabalarımızın hatun-kızları gözükür.

Ve onlar Orta Asya topraklarındaki ezilen kadın-kızları karanlık perdesinen kurtarma çaresini başlayıp Taşkent'te yayınlanan gazetelere yazdıkları gazete okuyan yiğitlere malumdur. Taşkent'te okuyan aday olan Kırgız çocukların içinde Kırgız kızlarından tek bir tanesi bile yok. Bu neyi gösterir?

Bu Kırgız kadın-kızlarına eşitliğin olmadığını, bütün kız çocuklarının erkek çocukları gibi görülmediğinin göstergesidir.

Önceden kızı on, on dört yaşa kadar kara dalı yapan Kırgız şu an on, on beş yaştaki genç kızdan olgunluğun solutup buğdayın gideceği yer değermen, kız dediğin bağlanan deve diyerek daha bir kaç ata sözü, yönlendirip kandırıp zavallıyı uğurlarlardı. Kendimizin bir parçamız olan kadın-kızlarımıza böyle bir bakışla bakacak olursak gelecekte halk olup kültüre yaklaşamayacağız. Kırgız'ı da ayrıca bir millet olarak Sovyet Hükümeti olarak kabul edip bu halk diğer halkların seviyesine varsın diye özerk bölgesi yaparken kadın-kızlar eşitliğine iyice dikkat etmezsek medeniyetin ilk basamağına bile adım koyamayız. Şimdi okuyan, masa başındaki Kırgız yiğitlerinin gelecekte ümidi, dileği varsa kendi bacısı olan kadın-kızların eşitliğine dikkat eder.

Özellikle önderimiz olan Komünist Partisi bu işe dikkat eder diye inanırız.

Sayfa 4

KOŞÇU IRGAT HAYATI

KOŞÇU HAREKETLERİ

Özgön ilçe komite başkanı günümüzde eski durumundan geçip, iyi çalışan yirmi üç senede olmayan şeyler şu anda gerçekleşiyor.

Günümüzde koşçu liderlerine ait bir kızıl çayhane bütün çiftçiler için bir çaynahe var.

Çayhaneden gelen kara (gelire) her türlü kitap, gazete, dergi alırlar.

KOŞÇU ÜYELERİ

İlçe komitesi başkanına karşı koşçu üyelerinin toplam sayısı (1700) olup, muhtarlara baktığında aşağıdaki gibi: (Kurşab)muhtarlığında 850, Yasında Muhatarlığı'nda 460, (Akjar) Muhtarlığı'nda 313 olup diğerleri Özgön çiftçileridir.

AÇILMAKTA

Jalal Abad'taki Kırgızlar için açılan ilçe birliğinin koşçu önderi, özgön ilçesine gelip bir Ekimden başlayarak her bir muhtarlıkta yeniden gelişme bankasını açma gayretinde olup muhtarlara başkan tayin etti. Yeni yıldan itibaren çiftçilere gerekli olan Kışlak bankası açıp vermesini Jalal Abad'taki birleşik koşçu başkanına bildiririz.

Kırgız

ÇABUK FARK ETMEK LAZIM

Bunun kadrine varıp değerini gözetleyip bakınca dünya malına fiyat koysa da denk gelmeyecek kadar değerli olduğunu fark etmek lazımdır. Bayağı ilk baştan beri halka baskı gösterip gelen yalancı devlet memurların ayıbı yüzüne çıkıp net görüneceğine inanan ırgatların var olduğuna güvenirim.

Tek başına çaresine bakıp, falanca bahadır diyen bencil ünvana hırslanıp karnını şişirilmiş gibi büyütüp halkın kanını içen yüzsüzlerin ayıbı belli olup oturanları görmeyen ırgat yok değildir. Onların alçaklığını ve insafsızlığı kanıtlanıp belli olduğunu öğrenen fakirlerin telaşı gidip bulunan statüyü eline alıp, ebedi bir yola çıkıp, sonuç çıkarmaya çalışmaları gerek. Bencilliğe dikkat edilip çok korunması gerekmektedir.

Siyasî şuur ve bilimini pekiştirmek için gazete, dergileri okumaya çabalayıp kendi dilinde yayımlanan Erkin Too Gazetesi'nin bütün kelimeleri takip edip hiçbir şeyden geride kalmamak lazım.

Tarımın geliştirip aynı zamanda aydınlanma tarafını da eksik bırakmadan çocuklarını okuldan ayırmamaları şarttır.

Okul sözünün önemini öğrenip, bilim-ilim mirasın muhafaza etmek için lazım olduğunu anlamak gerek. Kendi yolunun hakkını bilmeden fakirin fakir olarak kalmaması gerek olduğunu kavraması lazımdır. Kötü niyetli, dolandırıcı zenginler ne

yapacağını şaşırıp sonunda eline düşüp çaresiz oturuyor. Ondan başka çaresiz dışından güzel konuşup, içinden sırrını çıkarmadan, saklayıp eski tercüman memurlar ağır ağır basıp yürüyor, bal gibi, şeker dilli konuşan, fakirlere kurnazlık yapan zenginlerde var ve bunlar birçok yoksullara bellidir.

Bunlar yoksullara belli etmeyelim dediklerine rağmen kalkıp yürüdüklerinden her attıkları adımdan tanınır değil mi? Özerk Kırgız Bölgesi bölünüp kendi talihine geleni koruyacağım diye büyük talepler koyulmaktadır. Bu fakir için mi ya da zengin için mi diyen soruya doğru cevap verecek olursak tabiki de yoksullar içindir. Bağımsız bölge olacak dediğinden beri namussuz zengin olsa da tercümanlardan aldığı faydalanmak ister o gibi kurnaz, yaramaz, ağzı dedikodu dağıtan zengin olursa hızlı yürümeye hakkı vardır. Zenginlerden korkmadan, özerk bölge fakirlere ait olduğunu öğrenip, kendimin diye fakirin bilmesi şarttır.

O. Lepes oğlu.

HALK HABERLERİ

İLAÇ VAR MIYMIŞ?/ ÇARE VAR MIYMIŞ?

Fergana'nın her tarafı basmaçılık isyanından zorla sakinleştiği anda Kokon bütün Hojent uyezderindeki Kırgızlar bu zamana kadar 'Çapkoldu' muhtarlığından çıkan 'Türdü' basmaçının horluk zorbalığından kurtulamadı.

Onların buralardaki halka yapılan zulmü gören bilen adam varsa, gözünden kan akıtıp 'türlü' basmaçı bu güne kadar hükümete tutturmadan 25-30 yiğidi ile dağ geyiği gibi, dağdan dağya kaçıp geziyor. Kokon, Hojentten kızıl askerler, bütün polisler çıkıp duruyor. Fakat basmaçıların gezdiği yerleri iyi bilmedikleri için tutuklayamıyorlar. Oradaki talihsiz Kırgız Halkı bir yandan basmaçıların horluk, zorbalığını görüp ezilip biten ise, ikinci taraftan da hükümet adamlarının önünde her daim dili kısadır. Basmaçıların yüzünden dağ ilçesindeki özel bölümüne pek çok Kırgız tutuklanıp çıktı. 'Özel bölüm'ün ajanları deyince halk Azrailleri bile korkarlar

Azrailler Kokon Muhtarlığı'nı aksakallarından dokuz adamı hapistedir. Eylül ayının içinde basmaçılar Leylekten iki adamı öldürmüşlerdir. Leylek muhtar yürütme komitesi isi. Hükümet 'sen basmaçıları yok etme yolunda çalışmıyorsun' diye muhtarlık yürütme komitesini her zaman değiştirip tayin edip durur. Ordaki dağlık muhtarlıklarında bu güne kadar danışmanlık seçimi oldu diyemeyiz. Kısacası

yukarıdaki bahsedilen kayıplara nasıl bir çare/ilaç var olduğuna yeni kurulan Kırgız Hükümeti bakıp çaresini bulmazsa ordaki Kırgız Halkı'nın durumu zor.

Murat Saaltç.

KIRGIZ ÖZERK BÖLGESİ'NİN, İLÇE PARTİ KURUMUNUN SİRADAKİ İŞLERİ

(Bölge komitesinin sorumlu/görevli sekreteri yoldaş Kamenskiy ile konuşma)

Yoldaş Kamenskiy dedi: ilk önce yapacağımız iş bu parti yuvalarının işini iyice düzene sokmaktır. Bunun için yeniden düzenlenen bölge, ilçe, muhtarlık partilerinin görevli sekreterlerini, münasip okuma yazmayı bilen üyelerinden tayin lazımdır. Ve bu başlangıçtan parti üyelerinin siyasî cahilliği ile okuma yazma cahilliğini sona erdirmek gerekir. Onun için yüksek seviyedeki mekteplerde okuyan Kırgız yiğitlerini boşaltıp, cahilliği yok edilecek olan mekteplere öğretmen yapmak lazım.

Köylerdeki ırgat, çiftçilere Kırgız'ın Özerk bir devlet olup, bu devlette fakir, çiftçilerin hakimiyeti sürüp hükümete sahip çıkıp kendisinin düşmanına, zenginlere karşı savaç açmaları lazım olduğunu güzelce anlatmak gerekir.

Memleketin tarımsal hocalığı ile aydınlatma işlerini düzene sokmak için parti üyelerinin ön sırasındaki güçlülere gayret gösterip işe başlasın. Kırgız memleketi, Kırgız fakirleri ile hükümet altındaki Rus, Özbek ve bütün diğer milletlere de dikkat edip, onların da tarımsal aydınlatma işleri geride kalmadan ilerlemeye sebep olmaları lazım.

Partinin önündeki ikinci mesele: ırgat ile koşçunun hayatına dikkatle bakıp, onlara doğru yolu gösterip, önderlik yapmak lazım, sebebi, gelecekteki Kırgız Hükümeti'nin, hükümet olarak yaşamını sürdüreceği olan mayası bu koşçu ve ırgattır. Sonunda söylemek istediğim: makam için tartışıp, menfaatini düşünüp, koşçunun namını satıp gezen fitneciler ile mücadele etmek gerekir.

-İşte bu yukarıda gösterilenler günümüzdeki Kırgız Bölgesel Daire Parti Komitesi'nin önünde duran meseleleri diye sözünü bitirir.

Tilçi.

GERİYE DÖNÜP BAKMALIYIZ

Su kenarında, dağ diplerinde binlerce, yüzlerce küsür olarak yaşayan Kırgız önünü bağlayıp, arkasını kapatıp çıkamayacak edip engelleyip, ‘tora/ağ çok katı kapattım mı ki’ diye bakan zalim Nikolostan kalan karanlık diyen bir bahadır var. Biz gelecekte karanlık sisinde kaybolan halkları, sesimiz ulaşabilecek kadar çağırıp, elimiz ulaşınca kadar ‘buraya gelin’ diye çekip, bu halka Sovyetler yolunu gösterip, doğru düz yola başlayacak önümüzdeki ağabilerimizden sonra biz öğrenci gençler oluruz.

Gençler Örgütü Türkistan’da 1918 yılı oluşturulmuştur. Ondan beri gençler örgütü yürütülüyor dersek de sadece şehir içinde işleniliyor.

Binlerce küsür Kırgızın içindeki gençler yüzer, biner olup karanlık dağ arasında, tarlalarda sarardıklarını iyi biliyoruz, işte bu gençlerden LKSMT’ da (Leninskiy kommunistiçeskiy soyuz molodeji Türkistana-Türkistan Lenin komünist gençlik bilgi) var mısın?’ diye sorarsan ‘LKSMT diyen ne’ diye soracaklar. ‘Koşçu birliğinde var mısın ?’ derse, ‘varım’ der.

Sonunda kontrol edersek, koşçu oldun diye selropolkom köy yürütme kurulunun yiğitleri köye gittiklerinde ‘seni ben koşçu yapmışım’ diye sigara içen kağıdına adını yazıp, bak işte seni ben koşçu yaptım diye karanlık zavallılardan sigara parasını alıp, giderlermiş. Böylece ‘bugün ben koşçu oldum’ diye şımarıp carmasına (içecek) doyarak hiçbir şeyden habersiz işsiz gezen gençleri görürüz.

Her köşeden gelen cahil gençlere okula geldikleri zaman ‘hangi örgüttesin?’ diye sorarlar. Örgütü bilmeyen gençler ‘örgüt nedir’ diye sorarlar.

Binaenaleyh örgüt 1918 yılında teşekkül edilirse, ondan beri örgütün ne olduğundan haberleri yoktur.

‘Bunlar bir zengin’in çocuklarıymış’ diye çocuklarım sizleri okula götüreyim diye cevap vermiş. Bundan sonra gençlerin istekleri soğutup zorla evlerine gelirler. Köydeki cahil halk hükümeti eşit hükümet diye ve denk oldu diye kayıtsız gelen çocukların isteğini soğutup sözünü bitirir. Bu bize neyi gösterir.? Dedesinden kalan maya bozulmadan geldiğini ve halk içinde hilekâr mollalara çok söz hakkı verildiği görülür. Bizim gençlere halk içindeki kurnaz mollaların terbiyesini verip gençleri Sovyet yoluna yönlendirmek için yukarıdaki gibi polisleri aldatmak için gençleri dergi ve gazeteler ile tanıştırap onlara öğüt nasihatlerini verip yol göstermemiz gerek.

Dergi deyince gömleğini bile satıveren öğrenciler olur.

Biz sadece böyle gençlere terbiye verip, örgütün ne olduğunu öğretirsek üzerimizdeki borcumuzdan kurtulmuş oluruz.

Turumbek oğlu.

OKUL DURUMU

Özgön pazarının ortasında (göçebe) Türk soyunun işçilerine eşlik edip Abdrasul adında inşaat edilen, 3 odalı salonlarda bütün mektep yönetmenleri için bir ev ve öğretmen yurtları için güzel bir ev olup, mektebin tamiri ustaların elinden geçip Rus liselerinden bile güzel olup, 10 Ekimden itibaren şakirtler mektebe gitmeye başlamışlardı.

Şimdi de şakirtlerin sayısı 60'a ulaşmış ve iki mualim vardır. Bir mualim 20 tane kız çocuğunu okutmaktadır.

HAZAR DENİZİNDEKİ SEL

1 Kasım sabah erkenden kar yağmış, çevrinti ve arkasından şiddetli rüzgâr olmuş, Hazar denizinin suyu birden çoğalıp su taşmaya başladı, Hazar denizindeki siteyi su bastı, Taşkın gemiyi karaya çıkarıverdi. Demir yolunu da su bastı. Ve başka pek çok şeyi akıttı.

Hazar denizindeki sitede su, iki dereceye yükselmiştir. Hazar denizinin etrafındaki köylerin üçte ikisi afete uğradı.

Şimdilik selden ölenlerin sayısı iki adamı gösteriyor. Fakat suyun altında kalıp ölen hayvan ve suya batan dükkânların mülkünü karaya çıkarılmasını, dünyalarını kurtarmaya çabalıyorlardı.

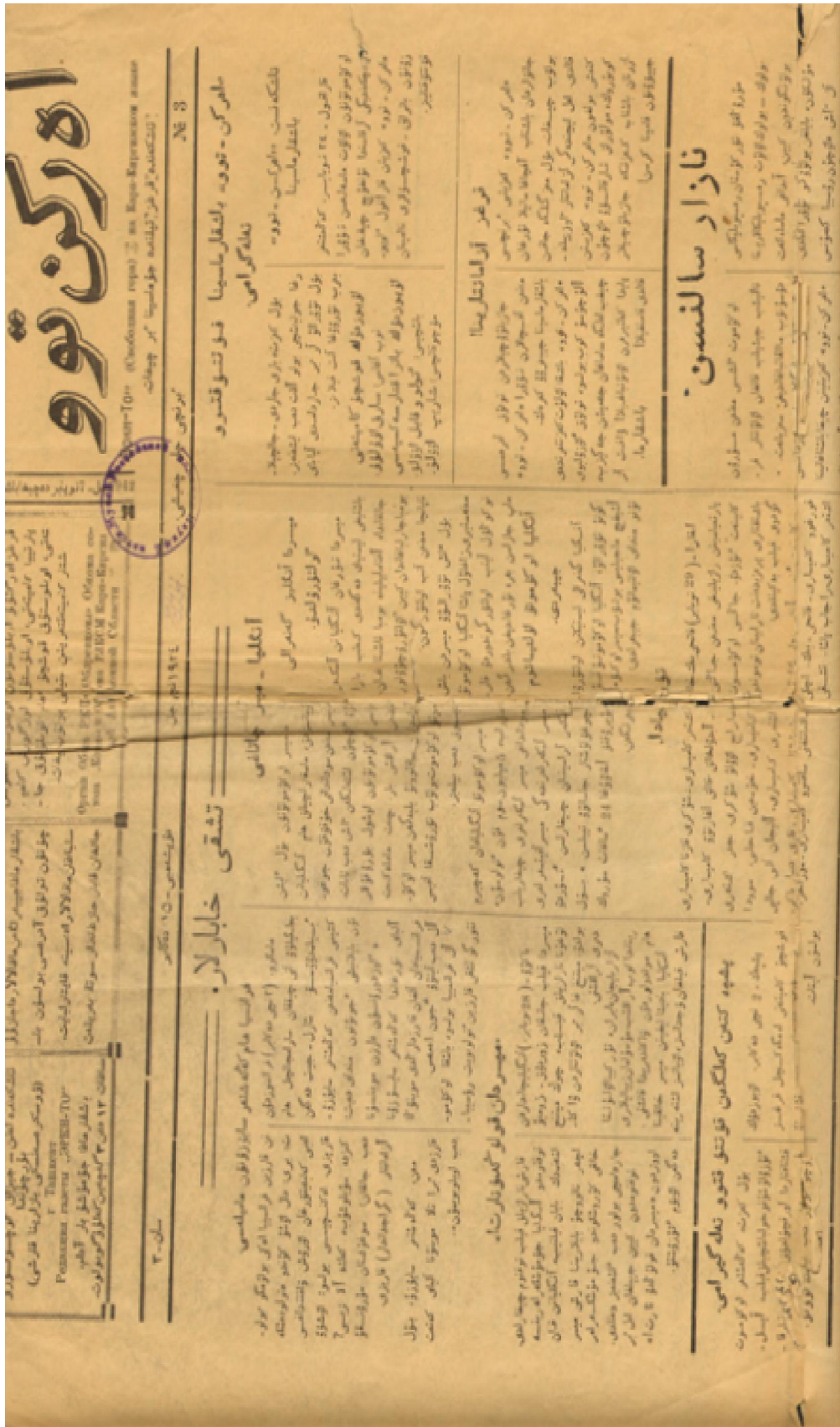
Kazalı uyezdinin yürütme kurulu tarafından sel ile mücadele etmek için 3 kişilik komisyon organize edilip iş başına geçtiler. Türkistan yürütme kurulu her türlü yardım gösterme çabalarını arıyor.

Hazar'da afete uğrayanlar için yemek verilecek noktalar düzenlenip, yemek bedava dağıtılıyor.

Yayınlayan: O. Aalı oğlu

Yayıncı: Kırgız Otonom bölge değişim komitesi ile bölge parti komitesi.

II.4. "Erkin-Too" Gazetesinin 1924 Yılına Ait Sayılarının Tıpkıbasımı

قىزىقارلىق كىسەل كىسەل باسقۇچى

بۇ كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا...

قىزىقارلىق كىسەل كىسەل باسقۇچى

بۇ كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا...

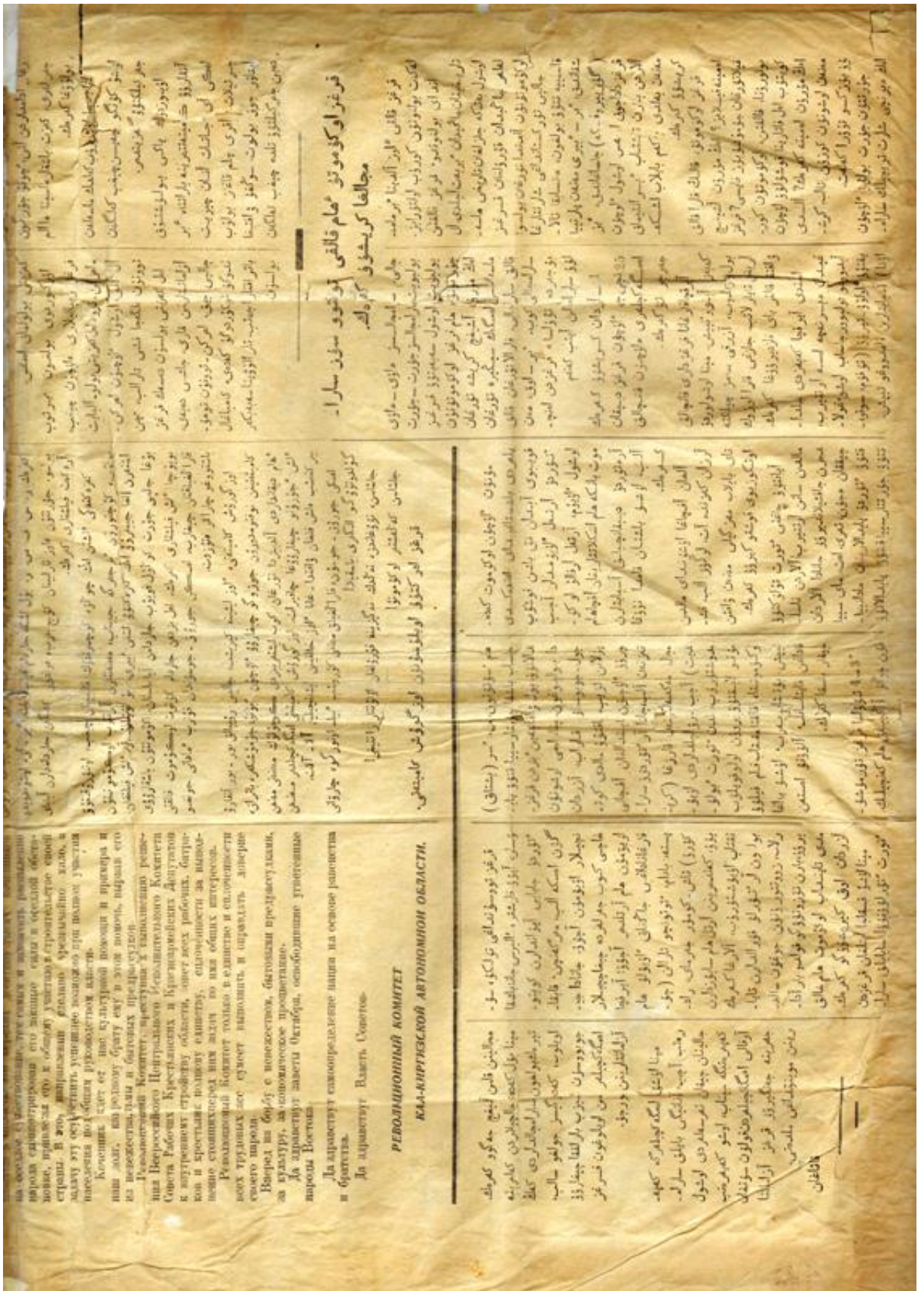
قىزىقارلىق كىسەل كىسەل باسقۇچى

بۇ كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا...

قىزىقارلىق كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا...

قىزىقارلىق كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا...

قىزىقارلىق كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا... كىسەل كىسەل باسقۇچىدا...

... (The page contains dense handwritten text in Uyghur script, which is the primary content of the document.)

اھرىكىن نوو

№ 3

1971-يىلى ۱۰-ئاي ۱۰-كۈنى

پايتەخت، قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتى

تاشقى خاھىشلەر

قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىقتىسادىدا يېرىم مەھسۇلاتنىڭ ئورنى ئېغىر. بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

ئىلگىيا - قىزىقارلىق

قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىقتىسادىدا يېرىم مەھسۇلاتنىڭ ئورنى ئېغىر. بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

تاشقى خاھىشلەر

قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىقتىسادىدا يېرىم مەھسۇلاتنىڭ ئورنى ئېغىر. بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

ئىلگىيا - قىزىقارلىق

قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىقتىسادىدا يېرىم مەھسۇلاتنىڭ ئورنى ئېغىر. بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

بۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە، ئىقتىسادىي تەرەققىي قىلىش ئۈچۈن، تاشقى خاھىشلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر قانچە تەدبىرلەرنى ئىجرا قىلىش كېرەك.

1. **تەبىئەت بىلىمى**
 2. **تارىخ**
 3. **جەغدىق**
 4. **سەنئەت**
 5. **پەن**
 6. **تەبىئەت بىلىمى**
 7. **تارىخ**
 8. **جەغدىق**
 9. **سەنئەت**
 10. **پەن**

11. **تەبىئەت بىلىمى**
 12. **تارىخ**
 13. **جەغدىق**
 14. **سەنئەت**
 15. **پەن**

16. **تەبىئەت بىلىمى**
 17. **تارىخ**
 18. **جەغدىق**
 19. **سەنئەت**
 20. **پەن**

21. **تەبىئەت بىلىمى**
 22. **تارىخ**
 23. **جەغدىق**
 24. **سەنئەت**
 25. **پەن**

26. **تەبىئەت بىلىمى**
 27. **تارىخ**
 28. **جەغدىق**
 29. **سەنئەت**
 30. **پەن**

31. **تەبىئەت بىلىمى**
 32. **تارىخ**
 33. **جەغدىق**
 34. **سەنئەت**
 35. **پەن**

36. **تەبىئەت بىلىمى**
 37. **تارىخ**
 38. **جەغدىق**
 39. **سەنئەت**
 40. **پەن**

41. **تەبىئەت بىلىمى**
 42. **تارىخ**
 43. **جەغدىق**
 44. **سەنئەت**
 45. **پەن**

46. **تەبىئەت بىلىمى**
 47. **تارىخ**
 48. **جەغدىق**
 49. **سەنئەت**
 50. **پەن**

51. **تەبىئەت بىلىمى**
 52. **تارىخ**
 53. **جەغدىق**
 54. **سەنئەت**
 55. **پەن**

56. **تەبىئەت بىلىمى**
 57. **تارىخ**
 58. **جەغدىق**
 59. **سەنئەت**
 60. **پەن**

61. **تەبىئەت بىلىمى**
 62. **تارىخ**
 63. **جەغدىق**
 64. **سەنئەت**
 65. **پەن**

66. **تەبىئەت بىلىمى**
 67. **تارىخ**
 68. **جەغدىق**
 69. **سەنئەت**
 70. **پەن**

71. **تەبىئەت بىلىمى**
 72. **تارىخ**
 73. **جەغدىق**
 74. **سەنئەت**
 75. **پەن**

76. **تەبىئەت بىلىمى**
 77. **تارىخ**
 78. **جەغدىق**
 79. **سەنئەت**
 80. **پەن**

81. **تەبىئەت بىلىمى**
 82. **تارىخ**
 83. **جەغدىق**
 84. **سەنئەت**
 85. **پەن**

86. **تەبىئەت بىلىمى**
 87. **تارىخ**
 88. **جەغدىق**
 89. **سەنئەت**
 90. **پەن**

91. **تەبىئەت بىلىمى**
 92. **تارىخ**
 93. **جەغدىق**
 94. **سەنئەت**
 95. **پەن**

96. **تەبىئەت بىلىمى**
 97. **تارىخ**
 98. **جەغدىق**
 99. **سەنئەت**
 100. **پەن**

SONUÇ

Basın ve neşriyat tarihi oluşturan en önemli materyallerdir. Günlük hayattan siyasete, ekonomiden üretime, edebiyattan tarihe, sanattan coğrafyaya her konuda bilgi bulmak, bu bilgiden hareketle geleceği tasarlamak, inşa etmek, gelecek hakkında sağlam planlar yapmak mümkündür.

Neşriyat faaliyetlerinin geç başladığı Kırgızistan bu önemli hazineden uzun süre mahrum kalmıştır. Gerçi diğer Türk topluluklarının da çok önceden bu değerlere sahip olduğu söylenemez. Ancak neşriyat faaliyetlerinin Kırgızistan'dan önce olması onların bir adım önde olduğu anlamına gelmektedir.

Bu gecikmenin sebepleri sorgulanmaya açıktır. Öncelikle müstevlilerin bu işi geciktirdiğini söylemek kolaylık olur. Ancak bir bütün olan Türkistan'da müstevlilerin belirlediği merkezlerin daha canlı ve sosyal hayatın aktif olması Kırgızistan bölgesini gölgede bırakmıştır ifadesi daha kabul edilebilir bir hükümdür. Buna, bugün Kırgızistan ve civarında yaşayan Kırgızların kendilerini parçası oldukları büyük etnik yapıdan farklı düşünmemelerini de ilave etmek gerekir. Zaten ilk Kırgızca gazetenin Sovyetlere bağlı bir özerk Kırgızistan'ın kuruluşunu müteakip çıkması da bunu doğrulamaktadır.

Eğitim öğretim faaliyetlerine yakınındaki veya komşusu olduğu coğrafyalardan daha önce başlayan Kırgızistan bu erken uyanışın acısını katliam ve soykırımlarla ödemiş, yaşanan bu ağır sosyal buhran da neşriyattaki gecikmelere bir sebep teşkil etmiştir.

Yaşanan katliam ve soykırımların şiddeti, sebep ve sonuçları, bu olaylardaki isimler sağlıklı bir neşriyat olmadığı için tarihin karanlık noktaları olarak kalmaya mahkumdur. Ancak millet hayatında bu kadar önemli olan neşriyatın ortaya çıkışı ve gelişmesi de incelemeye değer başlı başına bir konudur.

Tezimizdeki ilgili bölümler dikkate alındığında çıkan gazete ve dergilerin dili, bu gazete ve dergilerin editör ve yazarları veya sahip olan kurumlar 1920 sonrası Kırgızistan'ın durumunu açıkça ifade eden belgeler niteliğindedir.

Ekim ihtilali ile beraber gerçekleşen hükümet değişikliği ile Bolşevikler başa geçmiştir. Yeni hükümet Türkistan'da kültür devrimini uygulamıştır. Bu devrim halkın zihnine Kommünistleşme, Sovyetleşme düşüncelerini uygulayıp, tarihi örf adet, hars ve kültürel miraslardan koparmaya, kültürü Bolşevikleştirmeye çalışmıştır.

Böylece halkı mankurtlaştırma işi olan ikinci aşamaya geçilmiştir. Dolayısıyla halk içinde yavaş yavaş yeni rejime uyumlu, saf değiştirilmiş bir toplum oluşmaya başlamıştır. Devlet ile iş birliği yapmak hayatta kalmanın tek yolu olarak kabullenilmiştir. Bu nedenle devrin aydınları iki taraflı oyunlar oynamışlardır.

Rejimle beraber oluşan yeni düzen edebiyat ve basını da etkilemiştir. Bolşevikler, özellikle dördüncü güç olarak sayılan basına çok önem vermişlerdir. Sosyalist sistemi uygulama, düzene alıştırma ve ideolojisini yayma konularında basını büyük bir silah olarak kullanmışlardır. Bundan dolayı Komünist Parti'sinin ilk amacı, bu çarkın sistemli bir şekilde çalıştırılmasını ve basın yayın işlerinin Türkistan topraklarında yayılmasını harekete geçirmek olmuştur. Gazete, bir çok olumsuz propagandaya araç olmuş olmasına rağmen millî yazının, basının ve profesyonel edebiyatın başlamasına da vesile olmuştur. Bugünkü Kırgızistan coğrafyasında ilk basın hareketleri 1913'de Ruslar tarafından Rus dilinde başlamıştır.

17-25 Haziran 1918 tarihinde Türkistan Komünist Partisi yaptığı birinci toplantıda ulusların ana dilinde yayın yapmaları gerektiği ile ilgili karar imzalanmıştır. Yerel halkın çoğu Rusça bilmediğinden dolayı istedikleri politikayı yürütmek ve halka arzularını anlatmak çok zor olmaktadır. Basının ana dillerinde yayınlanması bu zor işi kolaylaştıracaktı. Gerçekten de sonradan görülür, Eğitim öğretim faaliyetleri ile paralel olarak yürüyecek olan süreli basın yayın işleri sayesinde propaganda işlerini rahatlatacaktır. Belirtilen karar 23 Mayıs 1924'de Bolşeviklerin Rusya Komünist Parti'sinin XIII. Kongresinde Sovyet Cumhuriyetinde propoganda amaçlı, yerli halkın dilinde yayınlanacak basına izin verilmesi imzalanmıştır. Bu kararın neticesinde 1924 yılı 7 Kasım'da ilk Kırgız milli gazetesi sayılan "Erkin Too" gazetesi yayın hayatına başlamıştır. Daha önce Kırgız gençleri Alma-Ata ve Taşken şehirlerinde çıkarılan 'Kömek/Yardım', 'Uşkın/Kıvılcım', 'Tilşi/Dilçi', 'Öriş' (Cana Öris), 'Ak Col/Ak Yol', 'Çolpon'adlı gazete ve dergilerinde bazen Özbek, Tatar ve Kazak dillerinde bazen de Kırgız dilinde kendi emeklerini yayınlamışlardır. Kazan, Ufa, Almata gibi şehirlerinde eğitim alan S.Karaçev, O.Lepesov, C. Tulegabylov, O. Lepesov, K. Bayalinov, T. Coldoşev, B. Kalpakovların Kırgızca eserleri bu gazete ve dergilerde yayınlanmıştır. Bu yazarların bazıları edebi personel olarak çalışırken bazıları da bu gazetelerin bölüm başkanlığını yapıp yayın kurullarında üye olarak çalışmışlardır. Örneğin, S. Karaçev 'Kömek'

gazetesinde, K. Tınıstanov ‘Canı Örüş’, daha sonra ‘Ak Col’, ‘Caş Kayrat’ ‘Sana’ gibi gazetelerde bölüm başkanlığı yapmıştır.

Kırgız gençleri gazetecilik işlerini Kırgız Türkçesiyle yazdıkları duvar ve el yazısı dergilerle başlamışlardır. Taşkent’teki Kırgız Öğrenciler “Erkin Caş”, “Tunguç Adım” gibi duvar gazetelerini çıkarmışlardır.

1924’de basılıp çıkarılmaya başlayan Kırgızca gazetesi “Erkin Too” için muhteva ve şekil olarak Sovyet Hükümetinin isteklerine cevap vermesi şartı getirilmiştir. Dolayısıyla “İzvestiya” ve “Pravda” gazetelerine benzetilerek çıkarılmıştır. Ama öyle olmasına rağmen sonraki yıllarda yüzde yüz olmasa da yavaş yavaş daha milli bir çizgiye kaymıştır. Halkın sorunları, Hükümeti üstü kapalı eleştiren yazılar da yazılmaya başlamıştır. Bu durumlar Kırgız aydınlarının ellerinde olmayarak hayatta kalabilmek adına çoğu zaman iki taraflı hareket etmelerine veya üstü kapalı yazılar yazmalarına da bir kanıt sayılır.

Erkin Too gazetesinin ortaya çıkmasında İşenaalı Arabayev ve Kasım Tınıstanov’ların katkıları büyüktür. Gazete ismini de yıllardır zülüm maruz kalan Dağlarımız hürriyete kavuşsun anlamındaki güzel dileklerinden dolayı bizzat kendileri bu şekilde adlandırmışlardır. Baskılardan dolayı eğitimden de epey uzaklaştırılan halkın çocukları yeniden aydınlanmaya başladığı dönemdi. Taşken pedagojik Üniversitelerinde eğitim gören öğrencilerini çağırıp gazetenin ilk kurumunu toplamışlardır. İlk önce gazetede sadece dört kişi çalışmışlardır: Osmonakun Aliyev, Sıdık Karaçev, Hüseyin Karasayev ve Mustafa Akmatov. İlk başta kendi yayın evi olmadığı için gazeteleri, Tatar, Özbek, Kazak yayın evlerinde çıkartılmıştır. Büyük zorlukları çekmişlerdir. Bir gazeteyi yayınlamak için Özbek, Tatarlara gidip yalvararak yayınlamışlardır. Kırgız makalelerindeki bazı kelimeleri anlayamayan Özbek daktilocuları Özbekçe değiştirerek yayınlıyordu. Bazen insanlardan sövgü bazen de dayak yiyen Kırgız genç gazetecileri adımını geri çekmeden çalışmışlardır. Böyle zorluklardan dolayı 1924 yılında toplam gazetenin 6 sayısı çıkması gereken sadece 3 sayısı neşredilmiştir. Ve daha sonra 1925’de Bişkek şehrine taşınarak diğer sayılarını neşretmeye devam etmişlerdir. Git gide düzelerek Gazete halk arasında şöhret kazanmıştır. Erkin Too gazetesinin çıkarılması halk için büyük bir bayram ve sevinç getirmiştir çünkü bu gazete Kırgız dilinde yayınlanan ilk gazete idi. Gazete ilk dönemleri bedava dağıtılmıştır. 1926’da tecrübe kazanan gazetecileri diğer Kırgız gazete ve dergilerini çıkarmaya başlamışlardır. Örneğin “Leninçil Caş” ve

“Madaniyat Colunda” adlı dergileri idi. “Madaniyat Colunda” adlı dergi Kasım Tınıstanov’un sayesinde ortaya çıkmıştır. 1926’da Kırgız halkında hiçbir edebi ve siyasi dergi bulunmamaktaydı. Kırgız okullarındaki mualimler pedagogik dergilere muhtacdı. Bu durumu dikkate alan K. Tınıstanov kalemdaşları ile birlikte para toplayarak 1928 yılı 5 Mayıs’da yukarıda adı geçen dergiyi çıkarmışlardır.

1930’da gazete ve dergi çoğalmıştır. Ekim 1937’nin başlarında 7 millî gazete ve 3 dergisinin toplam baskı sayısı 100.000’e varmıştır. 39 bölge gazetesinin baskı sayıları 45 500’ü oluşturdu. Baskılar yaygınlaştı. 1940’da toplam 192 bin baskı kopyasıyla 69 gazete çıkarılıyordu. Bunların 43’ü Kırgız dilinde yayınlanmıştır.

Baskı tarihinde 70’nci yılı önemli değişikliklere rastlamıştır. 1980-90’lı yıllarda kırgız medyasında etnik birlik sorunu yükselmeye başlamıştır. Milli tarih, hayat ve siyaset konularına odaklanmışlardır. 1990-2000 yıllar arasında halkın demokratikleşmesi ile siyasî, sosyal, ekonomik ve diğer değişiklikleri süreli yayınların içeriği değiştirilmiştir.

Kırgızistan’da gazetecilik konusu çok az araştırılmış bir konudur. Sovyet döneminde T. Mambetsariyev “Peçat’ Kirgizii v Periyod Stroitel’sstva Sotsializma i Kommunizma” (1984), C. Balasagin Üniversitesi tarafından “İstoriya Kırgızskoy Curnalistiki” adlı ders kitabı (2002), G. İbraev, S. Kulikovların kitap ve broşürleri “İstoriya Razvitiya i Sovremennoye Sostoyaniye SMİ v Kırgızstane” (2002), Uluslararası “SMİ Tsentralnoy Azii: Nastoyşee i Buduşee” Konferans bildirileri (2002), “SMİ za Godı Nezavisimosti” gazeteciler milli Kongre bildirileri, T. Kadırov “İstoriya Razvitiya Radiyoveşaniya i Televideniya v Respublike Kırgızstan” (2003), “İstoriya Kırgızskoy Curnalistiki” S. Usupov (2007) ve buna benzer çeşitli makale ve bildirilerin yazılmasına rağmen bütün bu çalışmalarda yüzeysel bilgiler verilmiştir. Kırgız Milli Kütüphanesinin süreli basın bölümünde tam olarak gazete ve dergi düzeni bulunmamaktadır. Belirtilen çalışmalarda da ilk basın sürelerinin bir kısmı verilmiştir. Bunu dikkate alarak bu çalışmamızda Kırgızistan’da yayınlanan dergi ve çoğunlukta gazeteler üzerinde durarak tablo oluşturup ilk tarihlerden bu yana kadar basın hayatını sürdüren gazeteleri tablo düzenine sokmaya çalıştık.

Edebiyat, süreli basın tarihin aynasıdır. Özellikle bu konulara tarihten ayrı bakmak mümkün değildir. Zira çalışmamızdaki basın süresinin gelişme sürecini tarihe ve siyasi durumlara bağlayarak incelemeye çalıştık. Çalışma neticesinde bu safhadaki

gerileme nedenlerini bulmaya çalıştık. Süreli basının edebiyat ve medeniyetin duraklanmasına,

- Katı bir şekilde uygulanan baskılar ve Ürkün isyanından sonraki kendi başına kalkınamayacak hale düşen halkın perişan durumu;
- Milli tarihi değerlerinin yasaklanması;
- Cedid okullarının kapatılması, aydınların katledilmesi, tarihi ve bilimsel kaynakların yakılması ve yok edilmesi;
- Alfabenin sık sık değiştirilmesi,
- Despotca uygulanan Sovyet ve mankurtlaştırma uygulamaları sebep olmuştur.

Yukarıda saydıklarımızın yanı sıra verilen bilgilere, ilk milli gazetesinin çıkmasında karşılaşılan zorlukları kanıtlayabilmek için Erkin Too gazetesinin 1924’de neşredilen üç sayısını temin ederek çağatay yazısını latin alfabesine aktarıp, metinleri Türkiye Türkçesine çevirmeye çalıştık.

Bu tür herhangi bir konuyu fevkalade bir şekilde, eksiksiz tamamlayabilmek tek bir insan için hatta bir ekip için bile zor bir iştir. Çalışmamızda ileride tamamlanması gereken konular tabii bulunur fakat Kırgız gazeteciliği ya da süreli basın konusunda derin bir şekilde çalışmak isteyen hem Kırgız hem de Türk öğrencilerine güzel bir kaynak olacağını umut ediyoruz.

KAYNAKÇA

- ABDIKULOVA, Roza (2014), *1916 Türkistan İsyanına Bir Kaynak Olarak: Asya'da Beş Türk*, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Bişkek, Nisan 2014, Sayı: 31, s.53
- ADİL HİKMET Bey (1998), *Asya'daki Beş Türk*, Ötüken Yayınları, (çev. Dr. Yusuf Gedikli), İstanbul
- AKGÜN, Engin (2008) *Stratejik Araştırmalar Dergisi/Journal of Strategic Studies 1* (1), 139-157, Beykent Üniversitesi/ Beykent University
- AMATALİYEV, Abdıldacan (2004), *Kırgız Adabiyatı Entsiklopediyalık Okuu Kuralı*, Bişkek
- AKMATALİYEV, Abdıldacan (2012), *Kırgız Adabiyatının Tarihi*, Bişkek 1-4 cilt
- ANDİCAN, Ahat (2003), *Cedidizm'den Bağımsızlığa Hariçte Türkistan Mücadelesi*, Emre Yayınları, İstanbul, s.160-161
- AŞÇI, Ufuk Deniz (2009), "Kırgız Dili ve Edebiyatının Kuruluş Yıllarına Ait Arap Harfli Kırgız Metinlerinde Alfabe ve Yazım Kuralları", *Türkbilig Türkoloji Araştırma Dergisi*, 17: 3-29
- BAL, Halil (2014), *Türkistan Tarihi*, Tarih Lisans Programı, İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi
- BEGALİYEV, Subakun (1991), 1916-Cıl: Faktı, Andican Kırgız Madaniyatı Gazetesi, 24 Ağustos №34, s.3
- BEGALİYEVA A. S. (2012), *Ata Meken Tarihi Okuu-Methodikalık Kompleksi*, Bişkek
- BEKTENOV, Ziyaş (1996), *Zamandaştarım Cönündö Eskerüü: Adabiy Eskerüülör*, Plus Yayınevi, Bişkek
- BOOTBAYEVA B (1995), *Kırgızı mejdu Kokandom, Kitayem i Rossiyei*, İlim, Bişkek
- BURAN, Ahmet (2007), *Kurşunlanan Türkoloji*, Manas Yayınları, Elazığ, s.7; 51-55
- CAMGİRÇİYEV, Beyşen (2014), *Kırgız Mamleketin Tüptögön Algaçkı Agartuuçular*, Kırgız Tuusu, 31 Ekim-3 Kasım № 83-84, s.5,18

- CİGİTOV, Salican (2003), “*Kırgız Adabiyatının Tarihi Suroo-Cooptor Küzgüsündö*”
Adabiyat Tarihının Mezgildestirüü Maselesi, № 32, 5 Eylül, Cuma
- CUMAKUNOVA, Gülzira, *Atatürk’ün Harf Devrimi ve Kırgızistan’da Alfabe Meselesi* -<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-15990/ataturkun-harf-devrimi-ve-kirgizistanda-alfabe-meselesi-html>, 21.07.14
- Curnalistskaya deyatel’nost’ K. Tınstanova, A. Tokombayeva, S. Karaçeva i K. Karasayeva, open.kg, <http://www.open.kg/about-kyrgyzstan/socio-economic-resources/mass-media/1376-zhurnalistskaya-deyatelnost-k-tynstanova-a-tokombaeva-s-karacheva-i-k-karasaeva.html>, 2014.10.20.
- ÇAKIN, Ömer (2014), *Sovyet Dönemi Kırgız Gazeteciliği ve Sovyet Basın İlkeleri*, 1. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı I, Ankara.
- ÇANKAYA, Selahaddin (2014), *Kırgızca-Türkçe Sözlük*, 1. Basım, Bilgeyayıncılık, İstanbul.
- DÖNMEZ, Fahri (2014), *Kazakistan Tarihi, Kazak Millî Kimliğinin Oluşması Sürecinde Önde Gelen Kazak Aydınları*, Ahmet Yesevi Üniversitesi.
- EKREM, Erkin (2011), *Çin’in Orta Asya Politikaları-Rapor*, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1993), *Latin Alfabesi Konusunda Gelişmeler, Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (2006), *Tarihten Geleceğe Türk Dili*, [http://www.tawish.org/tatarmakale/content/view/27/45/\(05.01.2008\)](http://www.tawish.org/tatarmakale/content/view/27/45/(05.01.2008)).
- ERŞAHİN, Seyfettin (26.09.14), *Kırgızistan İslamlaşması Üzerine Bazı Milahazalar*, s. 402, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler.377779979.pdf>, 17.05.15.
- EŞBEKOVA, Dilyafruz (2013), *Obraz Periyodiçeskoy Peçati na Stranitsah Gazeti “Turkiston” v 1922-1924 gg.*, Molodoy Üçemy Dergisi, Aralık №12, s.776-778.
- ERKİN-TOO, 7 Kasım 1924: Cuma, Sayı 1, Sredatgosizdat (Sredneaziatskoe İzdaniye) Yayınevi, Taşkent.

- ERKİN-TOO, 24 Kasım 1924: Pazartesi, Sayı 2, Sredatgosizdat (Sredneaziatskoe İzdaniye) Yayınevi, Taşkent.
- ERKİN-TOO, 15 Aralık 1924: Perşembe, Sayı 2, Sredatgosizdat (Sredneaziatskoe İzdaniye) Yayınevi, Taşkent.
- GÖK, Kemal (2012), “Kırgız Edebiyatına Giriş, Kırgız Edebiyatının Oluşum Yılları”, *Mina Dergisi* 2, <http://www.aytmatov.org/tr/kirgiz-edebiyatina-giriskemal-gok>, 27.10.14.
- İBRAİMOV, Azimcan (2014), “Uluu Ustattardın Ustakanasında”, *Kırgız Tuusu*, 31 Ekim-3 Kasım, №83-84, s.12.
- JAPAROV, Amanbek (2015), Tarihka Tak Salgan 1916-jıl, http://www.azattyk.org/content/kyrgyzstan_history/24661460.html, 25.07.15.
- KALBAYEV, Abdımomun (2009), “Başat Başındagı İnsandar”, *Kırgız Tuusu*, 6 Kasım, sayfa 21
- KANLIDERE, Ahmet (2004), “Sovyet ve Türk Tarih Yazıcılığında Rusya Müslümanlarının Düşünce Tarihi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 149-181.
- KAPAĞAN, Enver (2015), *Kırgız Şiirinde Ekim Devrimi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KARABAEV, Bektursun (1966), *Turmuş Küzgüsü*, Sovetik Kırgızstan Gazetasının 40 Cıldığına Arnalgan Dokumenttik Materyaldardın, Eskerüülördün cana Makalalardın Cıynagı, Kırgızstan Yayınevi, Frunze.
- KARASAYEV, Hüseyin (2001), *Hüseyin Naama*, Kırgızstan Yayınevi, Bişkek.
- KARMIŞTEGİN, Makelek Ömürbay uulu (2014), “Kırgız” Sözü Kıyanattıktı *Kötörböyt*, Kırgız Tuusu, 31 Ekim-3 Kasım, № 83-84, s.15.
- KIDIRALİYEV, Darhan (2001), *Türkitan’da Ceditçilik Harketi ve Bunun Türkiye ile Münasebeti*, (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- KILIÇEV E, KAPAROV N (1993), *Ürkün 1916*, Bişkek.
- KOÇ, Saadettin (2009), “Sovyet Döneminden Önce Kırgız Edebiyatı”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/2, 22-36.

- KONGANTİEVA, Z. A (2011), *İz kalırgan İnsandar*, Kut Ber Yayıncılık, Bişkek, s. 132.
- KORAŞ, Hikmet (2013), “Türkiye Dışındaki Türkoloji Çalışmaları ve Misyonerlik Faaliyetleriyle İlişkisi” 3. “21. Yüzyılda Türkiye’de Sosyal Bilimler ve Toplum Sorunları Sempozyumu 19-21 Mart 2013” (basılmamış bildiri).
- LESNAYA, L.V. (1996), *1916 –cılka Kırgızstandağı Kötörülüş*, Dokumentter cana Materialdar, Eskerüü, Kırgızstan Yayınevi, Bişkek.
- MOKRİNİN V, PLOSKİH V (1995), *İstoriya Kırgızstana Kırgızistan’a*, Yayınevi, Bişkek, s.156-167.
- OROZOVA, G. (1984), *Kırgız Cazuusunun Başatı: “Erkin-Too”Gazetası*, Leninçil Caş Gazetesi, 17 Mayıs.
- ÖSKÖNOV, Toktomuş (2014), “*Erkin-Too*”nun Algaçkı Kadamdarı”, Kırgız Tuusu, 31 Ekim-3.Kasım №83-84, s. 5.
- ÖZGEN, Nurcan (2014), *Kırgız Edebiyatı Tarihi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- RISKULOV, T. R. (2013), *Vosstaniye 1916 goda v Kırgızstane*, Moskva.
- SALKARBEKOVA, Elmira (2014), “Misyonerlik, Mankurtlaşma ve Türk Gençliğinin Durumu”, *I Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu (18-21 Mart 2014) Bildiriler Kitabı II*, Ankara, s. 2417-2428.
- SASIKBAYEV, Satkın (1981), “Adabiyatımız Telçikken Cıldarı”, *Kırgızstan Madaniyatı*, 3 Eylül, № 36, s. 6.
- SASIKBAYEV, Satkın (1988), “Erkin-Too Gezitinin Algaçkı Kızmatkerleri Cönündö”, *Sovettik Kırgızstan Gazetesi*, 4 Eylül, s. 4.
- ŞAYMERGENOVA, T.A (2008), *İz İstorii Razvitiya Kırgızskoy Periyodiçeskoy Peçati (1918-1925 gg.)*, s. 8, http://bizdin.kg/elib/jurnaldar/vik/2008_1/shaimergenova.doc, 16.06.15
- ŞİRİN, Hatice User (2006), *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 148.
- TORAMAN, Ali (2012), *Geçmişten Günümüze Kırgızstan ve Kırgızlar*, <http://www.genelturktarihi.net/wp-content/uploads/2012/04/KIRGIZ%C4%B0STAN..pdf>.

- USUPOV, S. (2007), *İstoriya Kırgızskoy Curnalistiki*, Uçebnoe pospbiye, BGU, Bişkek, s. 176
- UTREKEEVA, Dj. A. (2010), *Problema Kırgızskoi Gosudarstvennosti Dosovetskogo Periyoda v İstoriyografii Kırgızstana Periyda Nezavisimosti*, s. 1-9
http://bizdin.kg/elib/jurnaldar/vik/2010_2/utrekeeva-probl-gos.doc, 21.07.15
- ÜMETALİYEVA, Munara (2012), *Hüseyn Karasayev*, (çev. İbrahim Türkhan), Bişkek.
- YUSUPOVA, Roza (2007), *Türkçe Rusça Sözlük*, Drofa-Media Yayınevi, Moskva, s.704.
- <http://www.foto.kg/galereya/2133-istoricheskie-lichnosti-kasym-tynystanov.html>,
30.05.2015.
- http://www.kardeskalemler.com/mart2012/huseyin_karasayev.htm, 04.07.15.
- http://www.kirghiz.ru/enc/narodnoe_obrazovanie_463/, 17.05.14.
- <http://www.welcome.kg/ru/kyrgyzstan/society/dfkuih/> Периодическая печать,
15.04.15.
- http://www.tarih.spring.kz/timetravel/page3280/Pervıye_Kazakskiye_Gazeti, 06.06.15.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Elmira SALKARBEKOVA
Doğum Yeri ve Tarihi : Kırgızistan, Narın, 15.05.1991
Medeni Hali : Bekar
İletişim Bilgileri : bilimilim.kg@gmail.com
0(506) 130 01 83 (GSM)

EĞİTİM

2007-2008 Bişkek Mimarlık ve Yapı Koleji
2008-2012 Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi Kırgız Filoloji
Fakültesi Türk Dili Bölümü
2013-2015 Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili
ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2011-2012 “Filamentum” Eğitim Merkezi, öğretmen (Rus ve Türk
Dili öğretmeni-başlangıç seviye)
2012-2013 Kırgızistan Milli Bilimler Akademisi C. Aytmatov Dil ve
Edebiyat Enstitüsü, Asistan

YABANCI DİL

Türkçe, Kazakça, Rusça, İngilizce

YAYINLARI

Makaleler

SALKARBEKOVA, Elmira (2014), “Misyonerlik,
Mankurtlaşma ve Türk Gençliğinin Durumu”, *I
Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu
(18-21 Mart 2014) Bildiriler Kitabı II*, Ankara, s. 2417-
2428